

ТЕОДОР ДРАЙЗЕР

ТЕОДОР
ДРАЙЗЕР

СЕСТРА
КЕРРИ

Сестра
КЕРРИ

ТЕОДОР ДРАЙЗЕР

Сестра КЕРРІ

РОМАН

Переклад з англійської

Видавництво художньої літератури

«ДНІПРО»

Київ — 1964

В цьому романі розповідається про долю простої бідної дівчини з народу — Кароліни Мібер, чи «сестри Керрі», як її прозвали в сім'ї, дівчини, що за всяку ціну вирішила домогтися забезпеченого становища в суспільстві, багатства, розкошів, успіху, вбачаючи в цьому сенс життя.

Після багатьох поневірянь і пригод, ставши спершу коханкою молодого комівояжера Чарльза Друе, а потім — полюбовницею управляючого баром Герствуда, що заради неї йде на злочин, Керрі, нарешті, досягає всього того, про що мріяла в юності, стає відомою артисткою. Давно омріяні незалежність, гроші, слава приходять до неї. Та все це не дає їй щастя й морального задоволення. Керрі почуває себе безмежно самотньою, душевно спустошеною і нікому не потрібною в холодному і жорсткому капіталістичному світі, де людина людині — вовк.

Переклад Е. Є. РЖЕВУЦЬКОЇ

ВИДАННЯ ДРУГЕ

Роман перекладено за виданням:
Sister Carrie by Theodore Dreiser. The Modern Library. New York.

РОЗДІЛ І

Магніт діє. На волі стихій

Коли Кароліна Мібер сідала в денний поїзд, що йшов на Чікаго, все її майно складалося з невеличкого чемодана, дешевенької сумки (імітація під крокодилову шкіру), скромного сніданку в картонній коробочці та жовтого шкіряного таманця, в якому лежав квиток, папірець з адресою сестри, що жила на Ван-Б'юрен-стріт, і гроші — чотири долари. Було це в серпні 1889 року. Вісімнадцятирічна, жвава й заразом соромлива, Кароліна була сповнена ілюзій, властивих недосвідченості й юності. Якщо вона й відчувала жаль при розставанні, то, у всякім разі, не за тими вигодами, яких у цю мить зрікалась. Рясні сльози побігли у неї з очей, коли мати на прощання поцілувала її, горло стислося, коли вагони простукотіли повз млин, де її батько працював поденно, розчулене зітхання вирвалося з грудей, коли знайомі зелені околиці міста пропливли перед очима, — і ті узи, що так легенько зв'язували її з дівочими роками й рідною домівкою, були розірвані без вороття.

Певна річ, завжди можна зійти на найближчій станції і повернутися додому. Попереду велике місто, а сполучення тут чудове — оці самі поїзди прибувають туди щодня. І в Чікаго вона буде не так уже й далеко від Колумбія-Сіті. Ну що там, справді, кілька годин їзди — якихось кількасот миль? Кароліна подивилась на папірець з адресою сестри, і в ній заворушилась цікавість. Втупивши погляд у зелений краєвид, що прудко пробігав перед очима, вона поринула в свої ще прудкіші думки і скоро вже не бачила нічого, намагаючись збачнути, що ж являє собою Чікаго.

Коли дівчина залишає батьківський дім у вісімнадцять років, з нею трапляється одне з двох: або вона попадає в надійні руки і стає кращою, або ж швидко засвоює загальноприйняті уявлення про добродетель і стає гіршою. Щось середнє тут неможливе.

Велике місто сповнене згубних принад, далеко небезпечніших, ніж мужчина-спокусник. Тут діють могутні сили, які, збуджуючи найтонші емоції, ваблять непереможними спокусами витонченої культури. Сяйво тисяч вогнів часто впливає не менш переконливо, ніж блиск закоханих очей. Падіння простої недосвідченої істоти спричиняють, головним чином, впливи, що не підвладні людині. Море звуків, галас життя, велетенське нагромадження людських вуликів — усе це справляє дивне враження на збентежені почуття. І скільки хибного може це все нашептати в беззахисне вухо, коли поруч немає в слушний час розважливої людини, яка пояснить, порадить, застереже! Не знаючи того, що справді криється за цією красою, люди так часто піддаються їй, а вона, як музика, присипляє, ослаблює, а далі й зовсім руйнує найпростіші людські принципи.

Кароліна, чи «сестра Керрі», як її напівпестливо охрестили вдома, мала розум нерозвинений, а тому не вмiла спостерігати й аналізувати. Егоїзм, правда не надмірний, становив основну рису її вдачі. Сповнена юнацьких мрій, з природженою кмітливiстю, що світилася в очах, гарненька, ще в перехідному віці і тому малопомітна, вона обіцяла в майбутньому розвинути́сь і являла прекрасний зразок американки середнього класу в третьому поколінні після переселення в Новий світ. Книжки її зовсім не цікавили — це було вище за її розуміння, знання ж були для неї книгою за сімома печатами. Мистецтва невимушеного кокетування Керрі ще не засвоїла. Вона ще не навчилася граціозно відхилити голівку, руки рухалися незграбно, а ніжки, хоч і були маленькі, ступали важко. Однак вона думала про те, яке враження справляє, гостро сприймала радощі життя і прагнула матеріального добробуту.

Вона була майже неозброєним маленьким лицарем, що вирушав на розвідку в таємниче місто, плекаючи одчайдушні мрії про те віддалене майбутнє, коли це місто стане її здобиччю і, підвладне їй, жінці, схилиться до її ніг.

— Це один з найчарівніших маленьких курортів у всьому штаті Вісконсін,— промовив хтось у неї над вухом.

— Справді? — відповіла вона нервово.

Поїзд саме відходив від станції Вокіша, і Керрі ще перед тим помітила позад себе якогось мужчину. Вона почувала його погляд на своєму пишному волоссі, чула, як він совається на своєму сидінні, і інтуїтивно догадалася, що нею зацікавились. Дівоча стриманість і почуття пристойності підказували їй, що не можна допускати ніякої фамільярності з боку цього мужчину, але його сміливість і привабливість, породжені чималим досвідом і звичними успіхами, перемогли. І вона відповіла.

Він трохи нахилився вперед, сперся ліктями на спинку її сидіння і продовжував, щоб показати себе приемним співрозмовником:

— Так, для жителів Чікаго це чудовий курорт. Готелі тут шикарні. Ви, мабуть, не знайомі з цією місцевістю?

— О ні, трохи знайома,— відповіла Керрі.— Власне, я живу в Колумбія-Сіті, а тут ще не бувала.

— Значить, це ваша перша подорож до Чікаго? — спитав він.

Вона весь час краєчком ока вивчала його і розгледіла рум'яні, свіжі щоки, світлі вуса, сірий фетровий капелюх. Тепер, обернувшись до нього, вона глянула йому просто в обличчя; інстинкт самозахисту і кокетство безладно боролися в ній.

— Я цього не казала,— промовила вона.

— Ах, я вас не так зрозумів,— відповів він дуже мило, удаючи, що помилився.

Це був типовий роз'їзний агент промислової фірми, з тих, кого саме тоді охрестили комівояжерами. До нього також дуже пасувало інше слівце, яке ввійшло в загальний ужиток в останній чверті дев'ятнадцятого століття і визначало мужчину, одяг і поведження якого розраховані на те, щоб викликати захоплення вразливих молодих жінок,— те, що звуть «зальотником». Його коричньовий шерстяний костюм з картато-смуғастої тканини,— тоді ще новинка,— згодом став звичною формою ділових людей. З глибокого викоту жилета визирала крохмальна сорочка в білі й рожеві смужки, а з рукавів піджака — такі ж полотняні манжети, застебнуті великими позолоченими запонками, оздобленими дешевими жовтими агатами, що відомі під назвою «котячого ока». На пальцях у нього красувалося кілька каблучок, у тому числі, ясна річ, і масивний перстень з печаткою, а на жилеті звисав золотий ланцюжок від годинника із значком таємного масонського ордену Лосів. Костюм щільно облягав його. Дуже блискучі жовті

черевики на товстій підшві та м'який сірий капелюх доповнювали його туалет. Для дівчини такого розумового рівня, як Керрі, він був привабливий, і, звичайно, вона з першого ж погляду помітила в ньому все, що говорило на його користь.

Щоб цей тип людей не зник зовсім з пам'яті, я дозволю собі описати тут найхарактерніші з прийомів і методів, які вони з таким успіхом застосовували. Гарне вбрання — ось перша і неодмінна зброя такого зальотника, без якої він ніщо. Далі — фізично дуже натура, сповнена гострого потягу до жінки. Розум, не знайомий з міркуваннями про світові проблеми та рушійні сили подій, керований не зажерливістю, а невиситимою любов'ю до всіляких насолод. Прийоми його завжди відзначались простотою. Насамперед — сміливість, підкріплювана, звичайно, сильним бажанням і захопленням прекрасною статтю.

Зустрівши молоду жінку, він починав атаку з милою фамільярністю, не без підлещування, і в більшості виладків це забезпечувало успіх. Якщо жінка виявляла нахил до кокетування, він дозволяв собі поправити на ній бантик, а помітивши, що «кльонуло», одразу починав називати її по імені.

Увійшовши до універсального магазину, він фамільярно спирався на прилавок і ставив продавщиці кілька навідних запитань. У більш вишуканому товаристві, у поїзді, в залі для чекання він діяв повільніше. Якщо появлявся об'єкт, який здавався вартим уваги, він ставав якнайважливішим, поспішав завести розмову на тему дня, проводжав до салон-вагона, допомагав нести чемодан, а якщо в цьому не щастило, намагався сісти поруч з нею, сподіваючись, що до місця призначення трапиться нагода почати залицяння. Запропонувати подушку, книжку, ослінчик під ноги, спустити штору — про все це він умів подбати. І коли вона прибувала до місця призначення, він не поспішав потурбуватись про її багаж тільки в тому разі, якщо вважав, що справа його зовсім безнадійна.

Коли-небудь з-під пера жінки повинен вийти вичерпний філософський трактат про одяг. Жінка, яка б вона не була молода, чудово розбирається в одязі. Оцінюючи чоловічий костюм, жінка проводить якусь невловиму грань, що ділить мужчин на вартих уваги чи, навпаки, не вартих її погляду. І досить комусь спуститися' нижче цієї грані — жінка на такого й не гляне.

Існує протилежна грань — та, яка примушує жінку зіставити туалет чоловіка зі своїм власним. Саме до цього спонукав Керрі одяг її сусіда. Вона раптом зрозуміла, що вони не рівні. Її простеньке синє платтячко, оздоблене чорною бавовняною тасьмою, здалося їй убогим. Вона згадала, які зношені її черевики.

— Дозвольте,— продовжував він,— я ж багатьох знаю у вашому місті. Моргенрота, готовий одяг, і Гібсона, мануфактурний магазин...

— Ви знайомі з ними? — перебила вона, збентежена спогадом про ті хвилюючі бажання, які вона пережила перед вітринами цих магазинів.

Ось він нарешті заволодів її увагою — і скористався з цього. За кілька хвилин він уже сидів біля неї, розповідаючи про торгівлю одягом, свої подорожі, про Чікаго та розваги, що існують у цьому місті.

— Якщо ви їдете туди, вам там дуже сподобається. У вас там є родичі?

— Я їду провідати сестру,— пояснила вона.

— Вам треба побачити Лінкольн-парк,— сказав він,— і бульвар Мічіган. Там зараз споруджуються величезні будинки. Це справді другий Нью-Йорк, чудове місто! Там є на що подивитись — театри, юрби народу, гарні будинки. О, вам там сподобається!

Керрі намагалась уявити все те, про що він розповідав, і відчувала при цьому якийсь невиразний біль. Власна нікчемність супроти всього цього блиску пригнічувала її. Вона знала, що в Чікаго на неї чекають не тільки розваги, і все ж ті перспективи, які він розгортав перед нею, ніби обіцяли щось і для неї. Їй приємна була увага цього добре вдягненого чоловіка. Вона не могла стримати посмішки, коли він заговорив про одну відому актрису і сказав, що Керрі її нагадує. Керрі не була дурненькою, але таке порівняння справило своє враження.

— Ви, напевне, побудете в Чікаго хоч трошки? — зауважив він під час розмови, яка тепер стала зовсім невимушеною.

— Не знаю,— промовила Керрі нерішуче, раптом пригадуючи, що треба буде шукати роботу і, можливо, їй з цим не пощастить.

— А все-таки кілька тижнів ви пробудете там? — продовжував він, пильно дивлячись їй просто у вічі.

Слова вже не передавали того, що між ними в цей час відбувалося. Він відчув її невловиму принадність, яка при-

мушувала забувати, що ця дівчина — не чарівна красуня. А вона збагнула, що цікавить його з тієї єдиної точки зору, яка жінок і тішить, і водночас лякає. Трималась вона просто, бо ще не навчилася всіх отих ледве помітних хитрощів, якими жінки приховують свої справжні почуття. Де в чому її поведінка могла здатися сміливою. Якби в неї був розумний друг, він застеріг би її, що ніколи не слід так пильно дивитись чоловікові у вічі.

— А чому ви спитали? — поцікавилась вона.

— Та просто тому, що я сам там пробуду кілька тижнів. Я маю докладно обізнатися з товарами нашої фірми і одержати нові зразки. Я міг би тимчасом показати вам місто.

— Я не знаю, чи змогли б... Тобто, бачите, я не знаю, чи я змогла б. Я житиму в сестри і...

— Ну, коли вона матиме щось проти, то ми придумаємо щось інше,— і він вийняв олівець і маленьку записну книжку, так, ніби все вже було домовлене.— Так яка ж ваша адреса?

Вона намацала свій гаманець, де лежав папірець з адресою.

А він витяг із задньої кишені штанів товстий, щільно набитий бумажник, в якому були папери, залізничні квитки, а також пачка зелених банкнот. Цей бумажник справив на Керрі сильне враження. Ніхто з її знайомих не мав такого бумажника. Та й взагалі їй ще ніколи не доводилося зустрічати такого досвідченого мандрівника, таку ділову і світську людину. Бумажник, блискучі жовті черевики, елегантний новий костюм і особливо те, як він тримався,— все це створило в її уяві туманну картину світу заможності, і цей чоловік був у центрі всього. А тому всі його вчинки вона сприймала прихильно.

Він вийняв гарненьку візитну картку з літографованим написом посередині «Бартлет, Каріо і К^о», а внизу, в лівому кутку, «Чарльз Г. Друе».

— Це мене так звуть,— сказав він, вкладаючи картку в її пальці і вказуючи на прізвище внизу.— Вимовляється «Дру-е́», мій батько з походження француз.

Вона розглядала картку, поки він ховав бумажник.

— А це будинок нашої фірми,— продовжував він, виймаючи з кишені піджака пачку листів і показуючи малюнок на одному з конвертів,— на розі Стейт- і Лейк-стріт.

В голосі його бриніла гордість. Це щось та значить, працювати в такому закладі! І він дав їй це зрозуміти,

— Так яка ж ваша адреса? — спитав він знову і приготувався записувати.

Вона стежила за його рукою.

— Керрі Мібер, — промовила вона повільно, — Західна сторона, Ван-Б'юрен-стріт, номер триста п'ятдесят чотири, квартира С. К. Гансона.

Він акуратно записав адресу і знову вийняв бумажник, щоб заховати записну книжку.

— Якщо я навідаюся до вас у понеділок увечері, ви будете дома? — спитав він.

— Думаю, що буду, — відповіла вона.

Як це вірно, що слова — лише бліді тіні того неосяжного, тієї безлічі думок, які ми хочемо передати. Слова — то лиш малесенькі ланки, одягнені в звук, що з'єднують величезні ланцюги беззвучних почуттів і прагнень. Ось тут ці двоє низали коротенькі речення, виймали гаманці, розглядали картку і обоє не усвідомлювали, що їхні справжні почуття ще не ясні для них самих. Ні він, ні вона не були певні, чи вірно відгадують думки іншого. Він не міг би сказати, чи має успіх, вона ж не помічала, що безпорадно пливе за течією, аж поки він не записав її адресу. Тільки тоді вона збагнула, що в чомусь поступилася йому, а він — що здобув перемогу. Обоє вже відчули, що їх щось єднає. Тепер уже він скеровував розмову, куди хотів, і говорив упевнено; а вона менше остерігалась його.

Вони наближались до Чикаго, це було видно з усього. Поїзди раз у раз проносилися мимо. З безмежних просторів відкритої рівнини до великого міста тяглися з усіх боків ряди телеграфних стовпів. Вдалині уже вгадувалися передмістя, високо в небо здіймалися фабричні димарі.

Все частіше попадалися дерев'яні двоповерхові будинки, що стояли серед поля без огорожі, без дерев, — самотні сторожові пости близької армії будівель.

Для дитини, для генія, обдарованого уявою, або для людини, яка подорожує вперше, наближення до великого міста — це щось чудесне. Особливо увечері, в цю таємничу пору між світлом і сутінками, коли все навколо переходить з одного стану до іншого. О, скільки обіцяє наближення ночі! Як багато чекає від неї стомлена людина! Скільки одвічних ілюзій, скільки надій раз у раз відроджується з нею! Душа трудівника тішить себе, промовляючи: «Незабаром і я буду на волі. Я прилучуся до веселих і веселитимуся разом з ними. Вулиці, вогні, освітлені кімнати з накритими столами — все це для мене. Театри,

зали, людні зборища, розваги, відпочинок, пісні — все це моє, коли настає ніч!» І хоч ніхто ще не вийшов з роботи, передчуття охоплює всіх, воно носить в повітрі. Навіть найпохмуріші люди відчують щось таке, що не завжди можна висловити чи описати. Це з плечей людських спадає тягар праці.

Сестра Керрі задивилась у вікно. Всі почуття так легко передаються, що її супутник, перейнявшись цим інтересом до міста, почав показувати їй на різні варті уваги місця.

— Ось Північно-Західний район,— говорив Друе.— А оце ріка Чікаго,— і він показав на вузьку каламутну річечку, в якій скупчилися велетні-мандрівники з далеких вод, здійнявши вгору щогли і впершись носами в чорні палі набережної. Та ось запахло, заскреготало, простукотіли рейки — і все зникло.

— Чікаго стає величезним містом,— продовжував він.— Чудове місто! Ви там знайдете безліч цікавого, на що варто подивитись.

Вона майже не чула. Серце її стислося від страху. Керрі раптом усвідомила, що вона одним одна, далеко від рідної домівки, і ось-ось опиниться в неозорому життєвому морі. Вона розгубилася і почувала тільки, що їй перехоплює подих і серце б'ється так швидко, аж трохи нудить. Напівстуливши повіки, вона намагалася заспокоїти себе, що це все нічого не значить, а Колумбія-Сіті зовсім недалеко.

— Чікаго! Чікаго! — вигукнув провідник, з гуркотом розчиняючи двері навстіж.

Поїзд підлетів до залюдненої станції, сповненої гамору, гуркоту, життєвого виру. Керрі присунула до себе свій убогий чемоданчик і міцно стиснула в руці гаманець. Друе підвівся, звичним рухом ніг поправив штани і взявся за свій новенький жовтий чемодан.

— Ваші родичі, мабуть, прийшли вас зустріти? — сказав він.— Дозвольте ваш чемодан.

— О ні,— відповіла вона.— Краще не треба. Я б не хотіла, щоб сестра побачила мене з вами.

— Добре,— одразу ж погодився він.— Але я буду на всякий випадок поблизу, і якщо вона вас не зустріне, я одвезу вас до неї, і все буде гаразд.

— Ви дуже ласкаві,— відповіла Керрі, відчуваючи, що така увага до неї, в її незвичному становищі, заслуговує вдячності.

— Чікаго! — співуче гукнув провідник.

Поїзд повільно вповзав у сутінки пасажирського дебаркадера, де з обох боків стояли інші поїзди і вже починали спалахувати вогні. Пасажири всі вже повставали з місць і товпилися біля дверей.

— Ну, от ми й прибули,— сказав Друе, простуючи до дверей.— На все добре, до понеділка.

— На все добре,— відповіла вона, потискуючи простягнуту руку.

— Пам'ятайте ж, я почекаю, поки ви не знайдете сестру. Вона, усміхаючись, подивилася йому в вічі.

В гурті пасажирів вони вийшли з вагона, і Друе удав, ніби не звертає на неї ніякої уваги. На пероні непоказна жінка з виснаженим обличчям, впізнавши Керрі, поспішила до неї.

— Це ти, сестричко Керрі,— заговорила вона і привіталася, нашвидку обіймаючи сестру.

Керрі одразу відчула, що їй неvistачає ніжної уваги, яка допіру їй оточувала. Серед метушні, галасу й нових вражень вона ніби відчула холодний дотик дійсності. Зникли світлі й радісні видіння, зник весь світ розваг. Від сестри так і повіяло похмурим і важким трудівничим життям.

— Ну, як же там усі вдома? — розпитувала сестра.— Як батько, мати?

Керрі відповідала, а сама дивилася в інший бік. В кінці перону, біля виходу до залу чекання й до міста, стояв Друе. Він теж озирався. Зауваживши, що вона бачить його і що з нею сестра, він обернувся, щоб іти, і посміхнувся їй ледве помітно. Тільки Керрі побачила цю посмішку. І коли він пішов геть, вона відчула, ніби щось втратила. Коли ж він зовсім зник, їй стало дуже прикро. З сестрою вона почувала себе дуже самотньою — одним одна серед бурхливого, бездушного людського моря.

РОЗДІЛ II

Чим загрожують злидні. Граніт і бронза

Мінні мешкала в Західному районі, на Ван-Б'юрест-стріт, населення якої складалося з сімей робітників і службовців, людей, що прибули і продовжували прибувати до міста безперервним потоком, який досягав за рік п'ятдесяти тисяч чоловік. Квартира містилася на третьому поверсі. Вікна передніх кімнат виходили на вулицю, де вве-

чері горіли вогні у вітринах бакалійно-гастрономічних магазинів і де гралися діти. Керрі дуже сподобалося нове для неї дзеленчання дзвіночків конки, що наближалося і потім завмирало, віддаляючись. Коли Мінні привела її у вітальню, вона задивилась у вікно на освітлену вулицю, з цікавістю прислухаючись до всіх отих звуків, до руху, до приглушеного гамору величезного міста, що простяглося на багато миль навкруги.

Після перших привітань місіс Гансон доручила Керрі доглянути дитину, а сама заходилася готувати вечерю. Її чоловік обмежився двома-трьома запитаннями і зараз же заглибився в читання вечірньої газети. Це був небалакучий чоловік, син шведа, хоч народився він в Америці. Гансон працював на бойні прибиральником вагонів-холодильників. Йому було цілком байдуже, тут сестра його дружини чи ні. Її зовнішність не справила на нього ніякого враження. Єдине, що він висловив з приводу її приїзду, це міркування про можливість влаштуватися на роботу в Чикаго.

— Місто велике,— сказав він.— Деся улаштуєтесь за кілька днів. Роботу всі знаходять.

За мовчазною угодою ще заздалегідь було вирішено, що вона знайде роботу і платитиме за харчі. Містер Гансон був чоловік статечний, ощадливий і вже сплатив кілька щомісячних внесків за дві ділянки землі у віддаленій частині Західного району. Він мріяв про те, що колись збудує на цій землі власний дім.

Поки готувалася вечеря, Керрі встигла оглянути все помешкання. Вона була досить спостережлива, до того ж не позбавлена властивої жінкам інтуїції.

Вона відчула, що тут живуть убого й нудно. Шпалери на стінах неприємно вражали око. Підлогу вкривали соломяні мати, а у вітальні простелено тоненький клаптиковий килим. Меблі були грубі, нашвидку збиті, з тих, що продаються на виплату, і це одразу впадало в вічі.

Вона пішла до Мінні на кухню і сіла там, тримаючи дитину, але та заплакала. Тоді Керрі почала походжати туди й сюди, наспівуючи. Це потурбувало Гансона, і він, покинувши читати, підійшов до неї і забрав дитину. У цьому виявилась хороша риса його вдачі: він був терпеливий і, видимо, ніжно любив свого нащадка.

— Ну, ну,— примовляв він, походжаючи,— годі, годі,— і в його вимові виразно вчувався шведський акцент.

— Ти, мабуть, хочеш спершу подивитись місто? — за-

говорила Мінні, коли вони сиділи за вечерею.— От ми в неділю поїдемо з тобою в Лінкольн-парк.

Керрі зауважила, що Гансон нічого на це не сказав, ніби зайнятий якимись іншими думками.

— Я, мабуть, завтра ж почну щось підшукувати,— відповіла вона.— Я ще маю п'ятницю й суботу, там побачимо. Де у вас ділова частина міста?

Мінні почала пояснювати, але чоловік втрутився і взяв цю справу на себе.

— Ось у цей бік,— промовив він, показуючи рукою,— на схід...

І він почав найдовшу в своєму житті промову про розташування Чикаго.

— Раджу вам походити по великих майстернях на Франклін-стріт та по той бік річки,— закінчив він.— Там працює багато дівчат. Та й додому вам звідти легше було б добиратись. Це не дуже далеко.

Керрі кивнула головою на знак згоди і почала розпитувати сестру про те, що є поблизу. Мінні відповідала притишеним голосом, та й знала вона небагато, а Гансон в цей час зайнявся дитиною. Раптом він рвучко підвівся і віддав дитину дружині.

— Вставати мені рано, то я пішов спати,— промовив він і зник у маленькій темній спальні за вітальнею.

— Він працює далеко, на бойні,— пояснила Мінні,— і йому доводиться вставати о пів на шосту.

— А ти ж коли встаєш, щоб приготувати йому сніданок? — спитала Керрі.

— Та десь без двадцяти п'ять.

Вони удвох закінчили денну роботу: Керрі помила посуд, а Мінні роздягла й поклала спати дитину. Кожен рух Мінні свідчив про давно набуту вправність, і Керрі догадувалась, що все життя сестри проходить в безперервній праці.

Вона почала розуміти, що доведеться відмовитись від знайомства з Друе. Годі й думати про те, щоб він прийшов сюди. З того, як тримався Гансон, з покірливості Мінні та й з усієї атмосфери в квартирі сестри вона бачила, що тут засуджується все, крім постійної і безперервної праці. Гансон щовечора сидить у вітальні й читає газету, лягає спати о дев'ятій годині, а Мінні трохи пізніше — чого ж іншого можуть вони чекати від неї? Вона зрозуміла, що доведеться спочатку знайти роботу і забезпечити певне становище, платячи за себе, тільки тоді можна буде подумати про будь-які знайомства. Її маленький флірт з Друе здався тут чимсь незвичайним.

«Ні,—вирішила вона,—йому не можна сюди приходити».

Вона попросила в сестри чорнила й паперу. І те і друге знайшлося на каміні в їдальні. О десятій годині сестра пішла спати. Тоді Керрі вийняла візитну картку Друе і написала:

«Я не можу запросити Вас сюди. Почекайте, поки я не дам про себе знати знов. У моєї сестри надто тісно».

Вона не уявляла, що б ще додати. Їй хотілося якось згадати про те, як вони разом їхали в поїзді, але не вистачило сміливості. Керрі обмежилася тим, що незграбно подякувала за його люб'язність, потім завагалася знов, як підписатися. Кінець кінцем, вона вирішила була обмежитися холодним «з пошаною», але зараз же змінила намір і підписала «щиро віддана Вам».

Заклеївши конверт і надписавши адресу, Керрі пішла у вітальню, де в ніші стояло її ліжко, присунула єдине маленьке крісло-качалку до відкритого вікна, сіла і в мовчазному захваті задивилась на нічні вулиці. Нарешті, стомившись від роздумів, вона мляво схилилась у кріслі, відчула, що хоче спати, скинула одяг, прибрала його на ніч і лягла.

Коли вона прокинулась уранці, була вже восьма година. Гансон давно пішов, а сестра сиділа в їдальні й шила. Одягнувшись, Керрі приготувала собі сніданок і почала радитись з Мінні, куди їй податись шукати роботу. Мінні дуже змінилася з того часу, як Керрі бачила її востаннє. Тепер це була худа, хоч і міцна, двадцятисемилітня жінка, яка дивилась на життя очима свого чоловіка і уявлення якої про обов'язки і розваги, значно обмеженіші, ніж за часів її убогої юності, уже склалися раз і назавжди.

Вона запросила Керрі зовсім не тому, що хотіла мати її біля себе,— просто вона знала, що молодша сестра незадоволена життям у батьків, а тут зможе знайти собі роботу і платити за харчі. Вона по-своєму раділа приїздові сестри, але щодо роботи була однієї думки з чоловіком. Всяка робота хороша, аби за неї платили — ну, хоч п'ять доларів на тиждень на першій порі. Новоприбулу чекала неминуча доля — стати на роботу десь на фабриці. Вона влаштується на одній з великих фабрик і задовольнятиметься цим, аж доки... ну, аж доки щось трапиться. Що саме — цього ніхто з них не міг з певністю сказати. Вони не розраховували на підвищення, не були певні, що вона одружиться: життя покаже, як далі йтимуть справи, поки не станеться якась зміна на краще і доля винагородить Керрі за те, що вона приїхала в місто і присвятила себе важкій праці.

З такими сподіваннями Керрі вирушила того ранку шукати роботи.

Перш ніж приєднатися до неї в її шуканнях, подивимось на те оточення, в яке кинула її доля. У 1889 році місто Чикаго швидко зростало, і тому таких відважних пришельців, навіть молодих дівчат, чекала удача. Слава про численні й ростучі підприємства Чикаго та про можливість розбагатіти на них рознеслася далеко і перетворила його на велетенський магніт, що притягав до себе звідусіль і тих, хто був сповнений надій, і тих, хто вже втратив усі надії; тих, хто ще мав розбагатіти, і тих, чії справи зазнали краху десь-інде.

Населення Чикаго досягало тоді понад півмільйона чоловік, але розмаху, дерзання і діяльності, які там вирували, вистачило б на місто з мільйонною людністю. Вулиці й будинки Чикаго вже тоді були розкидані на площі понад сімдесят п'ять квадратних миль. Його населення займалося не стільки виробленням товарів, як підготовкою до прибуття все нових мешканців. Скрізь лунав стукіт молотків на спорудженні нових будов. Виникали все нові великі підприємства. Могутні залізничні акціонерні товариства, які вже задовго до того розгадали великі перспективи міста, захопили величезні ділянки землі для транспортних і навантажувальних цілей. Лінії конки простяглися далеко за місто, у відкрите поле, в передбаченні швидкого заселення. Вулиці замощувалися і каналізаційні труби закладалися на цілі милі крізь пустельні райони, де хіба один якийсь будинок стояв самотньо, як перший з майбутнього чисельного стовпища. Пустирі, де гуляв вітер і дощ, цілу ніч освітлювалися довгими, блимаючими низками газових ліхтарів, що мигтіли під вітром. Вузькі дощані тротуари тяглися, минаючи на великій відстані тут дім, там крамницю, і закінчувались посеред поля.

У центрі міста розташувався велетенський район оптових контор і підприємств. Туди звичайно і скеровував свої кроки недосвідчений пришелець, шукаючи роботи. Характерною рисою Чикаго, властивою далеко не всім великим містам, було тоді те, що кожна більш-менш значна фірма займала окремий будинок. Цьому сприяла наявність вільних площ, а контори більшості оптових фірм набували від цього солідного вигляду, розміщуючись на першому поверсі, на видоті. Великі дзеркальні вікна, що стали нині звичайною річчю, тоді саме швидко входили в моду і надавали конторам на першому поверсі розкішного й урочисто-

го вигляду. За цими вікнами перехожий міг бачити ряди полірованих конторських столів, безліч перегородок з матового скла, службовців, зайнятих роботою, поважних ділків в елегантних костюмах і сліпучих комірцях, які походжали чи сиділи групами. Блискучі мідні або нікельові дощечки біля входів, облицьованих квадратними кам'яними плитами, повідомляли про назву фірми та характер її діяльності точно і стисло. Весь вигляд центрального району, поважний, пишний, був розрахований на те, щоб приголомшити, залакати рядового відвідувача і показати йому, яка неперехідна безодня розділяє бідність і процвітання.

У цей важливий комерційний район і попрямувала несліплива дівчина Керрі. Вона подалася на схід по Ван-Б'юрен-стріт, крізь район, квартали якого ставали все менш показними, аж поки не перейшли поступово в довгі ряди якихось халуп і вугільних складів і закінчились над річкою. Вона хоробро йшла вперед, сповнена бажання знайти роботу, але майже на кожному кроці затримувалась. Дівчину цікавило все, що було навкруги, і водночас її бентежило почуття безпомічності перед усіма цими свідченнями незрозумілої для неї сили й могутності. Що там, в усіх цих величезних спорудах? Усі ці дивні машини й велетенські підприємства — чим вони зайняті? Для неї була зрозумілою маленька майстерня каменотеса в Колумбія-Сіті, де оброблялися невеликі шматки мармуру на замовлення окремих осіб. Але коли перед її очима поставала неозора територія якої-небудь каменеобробної корпорації, перерізана під'їзними коліями, з вантажними платформами, з доками на березі, з високими підйомними кранами вгорі, над усім,— це видовище було надто незвичне для того маленького світу, де вона досі жила, і тому зовсім незбагненне.

Такі ж незрозумілі були для неї величезні залізничні депо, і щільні ряди суден на річці, і колосальні фабрики по той бік, що простяглися понад берегом. Крізь розчинені вікна вона бачила постаті чоловіків і жінок у робочих фартухах, що снували туди й сюди, зайняті працею. Довгі вулиці були для неї сповнені таємниць, прихованих за стінами будинків. Особливо загадковими здавалися просторі контори, з якими пов'язувалось уявлення про дуже поважних осіб. Люди, що мають відношення до цих контор, ввижались їй тільки за рахуванням грошей, в розкішному одязі, в екіпажах. Чим вони займаються, в чому полягає їхня робота і яка мета всього цього — вона мала надто не-

виразне уявлення. Все довкола було таке дивне, незоре, недоступне, що вона зовсім занепала духом, і серце в неї забилося на саму думку про те, щоб переступити поріг одного з цих велетенських підприємств і попросити якоїсь роботи, щось таке, що вона могла б робити,— однаково що,

РОЗДІЛ Ш

Ми шукаємо щастя. Чотири з половиною долари на тиждень

Перейшовши на той бік річки і опинившись в районі оптових фірм, Керрі почала озиратися, вирішуючи, в які ж двері увійти. Розглядаючи широкі вікна і солідні вивіски, вона помітила, що на неї звертають увагу, і зрозуміла чому: догадуються, що вона шукає роботи. Їй ще ніколи не доводилося цим займатись, і вона раптом відчула, що вся її сміливість зникає. Щоб позбутися невиразного сорому від того, що її наміри всім зрозумілі, вона прискорила ходу і набрала байдужого вигляду, який, на її думку, повинна мати людина, що йде в якійсь певній справі. Так вона проминула багато фабрик і оптових контор, не заглянувши ні в одну з них. Нарешті, пройшовши кілька кварталів, Керрі зрозуміла, що так нічого не буде, і знов почала озиратися, однак не притишуючи ходи. Незабаром вона побачила великі двері, які невідомо чому привернули її увагу. На дверях красувалася невелика мідна дощечка, а над ними здіймався ніби шести чи семиповерховий вулик. «Можливо, тут потрібні робітниці», подумала Керрі і перетнула вулицю, наміряючись увійти. Уже за кілька кроків від мети вона угледіла за вікном юнака в сірому картатому костюмі. Дівчина не знала, звичайно, чи має він якесь відношення до цієї установи, але досить було йому випадково глянути в її бік, і вона знову втратила всяку мужність і, засоромившись, прослизнула повз будинок.

По той бік вулиці височіла шестиповерхова споруда з табличкою «Сторм і Кінг», вигляд якої оживив її надії. Це була оптова мануфактурна фірма, в якій працювали і жінки,— Керрі помітила їхні постаті у вікнах останніх поверхів. І вона вирішила, що повинна ввійти сюди за всяку ціну. Знову перейшовши вулицю, вона попрямувала до входу. В цю мить двоє чоловіків вийшли звідти і спинилися на дверях. Рознощик телеграм у синій формі проскочив

повз неї, збіг угору по східцях і зник всередині. Кільком перехожим з густого рухливого потоку, що швидко ринув по тротуарах, довелося обійти дівчину, яка спинилась в нерішучості. Вона безпомічно оглянулась і, помітивши, що за нею стежать, відступила. Завдання виявилось понад її сили — вона не могла пройти повз цих людей на дверях.

Така тяжка поразка дуже її засмутила. Ноги машинально несли її вперед, і кожен крок віддаляв від мети: це була добровільна втеча. Квартал за кварталом лишався позаду. На вуличних ліхтарях біля перехресть вона читала все нові назви вулиць: Медісон, Монро, Ла-Салл, Кларк, Дірборн, Стейт,— і все йшла вперед, і ноги її починали вже стомлюватись від безупинного ходіння по великих кам'яних плитах тротуарів, хоч їй і подобались ці світлі й чисті вулиці. Ранішнє сонце пригрівало все дужче, але затінений бік вулиці віяв приємною прохолодою. Вона глянула на блакитне небо над головою і, як ніколи доти, раптом відчула його красу.

Керрі почала впадати в розпач від своєї боягузливості. Вона повернула назад і вирішила розшукати контору «Сторм і Кінг» і ввійти туди. По дорозі вона натрапила на велику оптову взуттєву фірму; крізь широкі дзеркальні вікна видно було кабінет управляючого, відгороджений матовим склом, а перед цією перегородкою, біля самого входу з вулиці, за маленьким столиком сидів сивий джентльмен, і перед ним лежала велика розгорнута книга. Вона кілька разів нерішуче пройшла повз цей заклад і нарешті, переконавшись, що за нею ніхто не стежить, проскочила через двері з тамбуром і нерішуче зупинилась.

— Що скажете, панночко? — запитав старий джентльмен, досить привітно поглядаючи на неї.

— Я... тобто ви... я хочу сказати, чи у вас нема роботи? — запинаючись, промовила вона.

— Саме зараз нема,— відповів він, усміхаючись,— саме зараз нема. Зайдіть на тому тижні. Іноді нам бувають потрібні люди.

Керрі мовчки вислухала його і вийшла, незграбно задкуючи. Такий привітний прийом здивував її. Вона чекала чогось значно гіршого, холодної, грубої відповіді — вона сама не знала чого. Вже те, що її не образили, не дали їй відчутти принизливості її становища, здавалось надзвичайним.

Трохи підбадьорившись, вона відважилася зайти до іншого велетенського будинку. Тут містилася фірма готового

одягу і людей було більше — за мідними поручнями зібралися добре вдягнені чоловіки років сорока і більше.

До Керрі підійшов хлопчик-служник.

— Кого вам треба? — спитав він.

— Я б хотіла побачити управляючого, — сказала вона.

Хлопчик підбіг до трьох чоловіків, що вели розмову, і звернувся до одного з них. Той наблизився до неї.

— Що таке? — промовив він холодно.

Це звертання одразу вбило всю її рішучість.

— Вам не потрібні люди? — пробелькотіла вона.

— Ні, — кинув він уривчасто і повернувся до неї спиною.

Зовсім розгубившись, вона вийшла крізь двері, шанобливо розчинені хлопчиком, і поспішила сховатися в натовпі. Це був тяжкий удар по тому піднесеному настрою, в якому вона тільки що перебувала.

Деякий час вона блукала зовсім безцільно, звертаючи то в той, то в інший бік, минаючи великі торговельні контори, але не наслідуючись відновити свої спроби.

Настав уже полудень, вона зголодніла. Помітивши скромний ресторан, Керрі ввійшла туди, але ціни виявились надто високими для неї, і це її збентежило. Обмежившись тарілкою супу і швиденько проковтнувши його, вона пішла далі. Однак їжа трохи підкріпила її, і вона знову відважилась продовжувати свої шукання.

Пройшовши кілька кварталів і не знаючи, на чому б спинити свій вибір, вона знову натрапила на фірму «Сторм і Кінг» і цього разу наважилася ввійти. Кілька джентльменів були зайняті розмовою коло самих дверей, але ніхто з них не звернув на неї уваги. Керрі стояла, нервуючись, втупивши очі в підлогу. Коли вона вже доходила до відчаю, її гукнув один із численних службовців, що сиділи за поручнями.

— Кого ви хотіли бачити?

— О, кого-небудь, — відповіла вона, — я шукаю якої-небудь роботи.

— А, в такому разі вам треба поговорити з містером Мак-Манусом, — сказав він і додав, показуючи на стілець біля стіни: — Сідайте.

І знову почав неквапливо писати. Через деякий час з вулиці ввійшов низенький огрядний чоловік.

— Містер Мак-Манус, — гукнув чоловік з-за стола, — ця панночка хоче з вами поговорити.

Низенький чоловік обернувся до Керрі, і вона встала й підійшла до нього.

— Чим можу служити, міс? — спитав він, з цікавістю оглядаючи її.

— Я б хотіла знати, чи немає у вас вільної посади.

— Якої?

— Та якої-небудь, — пробелькотіла вона.

— У вас є якийсь досвід в оптовій торгівлі мануфактурою? — запитав він.

— Ні, сер, — відповіла вона.

— Ви стенографістка чи друкарка?

— Ні, сер.

— В такому разі у нас нічого для вас нема, — сказав він. — Ми приймаємо тільки кваліфікованих службовців.

Вона почала відступати до дверей, але жалібний вираз її обличчя зворушив його.

— Вам уже доводилось де-небудь працювати? — запитав він.

— Ні, сер.

— Тоді вам навряд чи вдасться знайти роботу в таких оптових фірмах, як наша. Ви не пробували заходити до універсальних магазинів?

Вона призналася, що не пробувала.

— Так от, на вашому місці я б спробував саме в універсальних магазинах, — сказав він, поглядаючи на неї доброзичливо. — Там часто бувають потрібні молоді жінки для роботи.

— Дякую, — промовила вона, вся оживаючи від цієї іскри дружнього співчуття.

— Так, так, — повторив він, коли вона вже попрямувала до дверей, — обов'язково навідайтеся в універсальні магазини, — і з цими словами він вийшов.

В ті часи універсальні магазини тільки починали входити в моду, і їх було ще небагато. Три перші універсальні магазини в Сполучених Штатах були відкриті в Чикаго десь у 1884 році. Назви деяких Керрі знала з об'яв у газеті «Дейлі ньюс» і тепер вирушила на розшуки. Слова містера Мак-Мануса повернули їй бадьорість, яка зовсім уже була зникла, і пробудили надію, що в цьому новому ділі для неї щось та знайдеться.

Деякий час вона блукала туди й сюди, сподіваючись випадково натрапити на один з потрібних їй будинків, — адже людина, що вирушає у важкій, але важливій справі, так легко задовольняється тим самообманом, який дає ви-

димість шукання! Нарешті вона запитала полісмена і дізналась, що до «Ярмарку» треба пройти ще два квартали.

Опис цих величезних комбінатів роздрібно́ї торгівлі, якщо вони коли-небудь зникнуть назавжди, становитиме цікавий розділ в історії економічного розвитку нашої країни. До того часу світ не знав такого розквіту простого в своїй основі принципу торгівлі. Організовані на основі найбільш раціонального способу роздрібно́ї торгівлі, ці сотні магазинів, поєднані в один, були ефектні і в той же час вигідні. Ці красиві, шумні, процвітаючі підприємства обслуговувалися цілим натовпом продавців, за якими наглядало багато начальників.

Керрі пробиралася по залюднених проходах; її зір вабили речі, виставлені на огляд: готовий одяг, письмове приладдя, коштовності і всілякі дрібнички. Кожний прилавок являв собою захоплююче і незмірно цікаве видовище. Керрі не могла не відчувати принадності кожної дрібнички, кожної ozdоби, проте вона не спинялась. Все тут було їй потрібне, все хотілося б мати. Гарненькі туфлі й панчохи, пишні плісировані верхні й нижні спідниці, мережива, стрічки, гребінці, гаманці — кожна річ будила в Керрі бажання володіти нею, і в той же час дівчина гостро відчувала, що все це не для неї, — нічого з цього їй не купити. Вона знедолена, без посади, без заробітку, і кожен службовець з першого погляду може бачити, що вона бідна і шукає роботи.

Проте не слід думати, що вона справляла враження нервової, вразливої, делікатної істоти, кинutoї в холодний вир життя, позбавленого поезії і побудованого на розрахунках. Та вона безумовно й не була такою. Але жінки надто чутливі до всього, що стосується їх убрання.

Не тільки палке бажання нового й гарного одягу і жіночих ozdоб охопило Керрі; з болем в серці спостерігала вона також чепурних дам, які штовхали її, проходячи мимо і не звертаючи на неї ані найменшої уваги, захоплені товарами, що наповняли магазин. Вигляд її більш щасливих сестер — жительок великого міста — був ще для Керрі новиною. Не мала вона досі уявлення і про продавщиць з великих магазинів та їх вигляд — в порівнянні з ними вона дуже програвала. Ці дівчата, здебільшого гарненькі, деякі навіть красиві, трималися незалежно і байдуже, і це надавало найвродливішим певної пікантності. Одягалися вони чепурно, деякі навіть вишукано, і, зустрічаючись з ними поглядом, Керрі розуміла, що її власне становище для

них не таємниця,— вони добре бачать вади її туалету, а те, як вона тримається, очевидно, ясно показує всім, хто вона і за чим прийшла. В серці її спалахнуло полум'я заздрощів. Вона почала невиразно відчувати, як багато може дати місто: заможність, вишуканість, комфорт,— усе, що прикрашає жінку. І її ще дужче охопило жадання хорошого одягу, всього гарного...

Канторські приміщення були розташовані на другому поверсі, туди вона й попрямувала, розпитавшись. Там вона побачила кількох дівчат, що прийшли раніше, таких же прохачок, але вигляд у них був більш незалежний і упевнений, як у досвідчених міських жительок. Під їхніми допитливими поглядами Керрі почувала себе дуже прикро. Минуло майже три чверті години, поки, нарешті, настала черга Керрі, і її покликали.

— Ну,— сказав єврей з різкими, швидкими рухами, що сидів біля вікна за письмовим столом з відкидним верхом,— вам уже доводилося працювати в магазині?

— Ні, сер,— відповіла Керрі.

— Значить, не доводилося,— промовив він, пильно дивлячись на неї.

— Ні, сер,— повторила вона.

— Ну, а нам потрібні якраз продавщиці з досвідом. Я гадаю, ви нам не підійдете.

Керрі почекала ще якусь мить, не знаючи, чи скінчена розмова.

— Чого ж ви чекаєте? — вигукнув він.— Не забувайте, що ми тут дуже зайняті.

Керрі швидко рушила до дверей.

— Заждіть,— покликав він її.— Я запишу ваше прізвище і адресу. Нам іноді бувають потрібні такі дівчата.

Вибравшись на вулицю, Керрі ледве стримувала сльози. Не стільки навіть остання поразка, як усі враження цього дня зовсім позбавили її самовладання, стомили і змучили. Втративши бажання звертатись в інші універсальні магазини, Керрі йшла тепер навмання, почувуючи себе ніби безпечніше і спокійніше серед натовпу.

Отак блукаючи, вона звернула недалеко від річки на Джексон-стріт, одну з головних артерій міста, і прямувала по південній стороні. Раптом її увагу привернув клаптик обгорткового паперу з написом, виведеним штемпельною фарбою: «Потрібні робітниці — пакувальниці й швачки». Хвилинку повагавшись, вона ввійшла.

Фірма «Шпайгельгайм і К^о», що випускала дитячі кашкети, займала один поверх. Приміщення мало п'ятдесят футів завширшки і футів вісімдесят завдовжки й було досить погано освітлене. В найтемніших кутках, заставлених машинами й верстатами, горіло електричне світло. Багато робітниць і серед них кілька чоловіків були зайняті роботою. Розхристані жінки з плямами мастила й пороху на обличчях, недбало одягнені в мішкуваті бавовняні плаття і зношене взуття, позакочували рукава, від жари порозтібувались, виставляючи голі руки й шиї. З їхнього неохайного, незграбного вигляду і з того, що в більшості обличчя були бліді від браку повітря, можна було догадатись, що це робітниці найнижчої категорії. А втім, їх ніяк не можна було назвати боязкими; навпаки, ці дівчата були сповнені цікавості, дуже зухвалі і лайливі.

Керрі стурбовано озиралась, не почувуючи ніякого бажання працювати тут. Її скося розглядали, і це її бентежило, але ніхто не поцікавився, чого їй треба. Вона чекала довго, аж поки її присутності не помітили всі, хто був у майстерні. Нарешті хтось дав знати майстрові, і він наблизився, у фартуху й сорочці з за́суканими рукавами.

— Ви до мене? — спитав він.

— Вам потрібні робітниці? — промовила Керрі, уже навчившись прямо ставити питання.

— Ви вмієте підшивати шапки?

— Ні, сер.

— А ви вже маєте якийсь досвід у роботі?

Керрі відповіла, що не має.

— Так, — промовив майстер, задумливо чухаючи за вухом, — нам справді потрібна швачка. Але ми б воліли досвідчену. Нам ніколи возиться, навчати. — Він помовчав, поглянув у вікно. — Правда, ми б могли поставити вас на підрубку, — задумливо закінчив він.

— Скільки ви платите на тиждень? — наскільки запитати Керрі, підбадьорена лагідністю цього чоловіка і його простим поведженням.

— Три з половиною, — відповів він.

— Ох, — мало не скрикнула вона, але стрималася і нічим не зрадила свого розчарування.

— Зараз ми, власне, нікого не потребуємо, — продовжував він недбало, розглядаючи її, ніби якийсь пакунок. — Але приходьте в понеділок вранці, і я вас поставлю на роботу, — додав він.

— Дякую, — ледве чутно вимовила Керрі.

— Якщо прийдете, візьміть з собою фартух,— сказав майстер.

І він пішов, залишивши Керрі біля ліфта і навіть не спитавши, як її звать.

Вигляд майстерні і визначена їй плата завдали удару надіям Керрі, але все ж таки, після всіх жорстоких поразок, яких вона зазнала, її дуже порадувало те, що їй нарешті запропонували якусь роботу. Хоч які скромні були її сподівання, вона ніяк не могла собі уявити, що візьметься за цю роботу. Вона ж бо звикла до кращого. Все своє життя вона провела на свіжому повітрі, і тепер усе в ній повставало проти ув'язнення в такому місці. Їй ніколи не доводилося жити в бруді. У квартирі сестри теж було чисто. А тут — така грязюка, низька стеля, дівчата неохайні, якісь озлоблені. У них, мабуть, лихе на думці й на душі, міркувала вона. А все ж таки, — їй запропонували роботу! Виходить, Чикаго не таке вже погане місто, коли в перший же день тут можна дістати посаду. Згодом знайдеться щось краще.

Проте далші шукання Керрі не дали нічого втішного. Скрізь, куди тільки вона не зверталась після того, шукаючи привабливішої обстановки, їй одразу ж рішуче відмовляли. В інших місцях потребували тільки досвідчених робітниць. Доводилось чути й гострі відповіді. Особливо боляче вразив Керрі грубий прийом в одній майстерні верхнього одягу, де їй довелося піднятися на четвертий поверх.

— Ні, ні,— сказав майстер, кремезний і брутальний чоловік, який хазяйнував у напівосвітленій майстерні,— нам нікого не треба. І не ходіть сюди!

День згасав, і з ним танули її надії й сили, вся її мужність. Вона виявила надзвичайну наполегливість, і такі зусилля справді заслуговували кращої нагороди. Величезна ділова частина міста здавалася тепер стомленій дівчині ще неозорішою, ще жорстокішою, ще невмолимішою в своїй байдужості. Усі двері, здається, були замкнені для неї, і боротьба була надто запекла, годі й сподіватися чогось добитись. Повз неї нескінченною зибучою лавиною поспішали чоловіки й жінки. Керрі почувала, що навкруги вирує чуже їй життя, сповнене зусиль і прагнень, почувала свою власну безпорадність у цьому вирі, почувала, хоч і невиразно, якою билинкою вона була в його хвилях. Вона марно міркувала над тим, куди б їй ще податись, але не бачила більше дверей, в які наважилася б увійти.

Скрізь буде те саме. Ті ж принизливі прохання і та ж відповідь — коротка відмова.

Змучена тілом і душею, вона звернула на захід, до квартири Мінні, на якій тепер зосередились її думки,— і почався невеселий, безнадійний відступ, що на нього з настанням ночі так часто приречені шукачі роботи. Проходячи по П'ятій авеню на південь, в напрямі до Ван-Б'юрен-стріт, де вона збиралася сісти в конку, Керрі опинилася під дверима оптової взуттєвої фірми і крізь одне з дзеркальних вікон побачила джентльмена середнього віку за маленьким столиком. Підкоряючись якомусь раптовому імпульсу, що часом виникає з почуття безнадійної поразки, ніби останній проблиск розбитих і знищених задумів, Керрі неквапливо попростувала через двері до цього джентльмена, який, трохи зацікавившись, поглянув на її стомлене обличчя.

— В чому справа? — спитав він.

— Чи не знайдеться у вас якої роботи? — вимовила Керрі.

— Справді, не знаю,— відповів він люб'язно.— Якої саме роботи ви шукаєте? Може, ви друкарка?

— О ні,— відповіла Керрі.

— Бачите, у нас буває потреба тільки в рахівниках і друкарках. Але ви можете пройти до бічного входу і запитати нагорі. Там кілька днів тому були потрібні люди. Спитайте містера Брауна.

Вона поспішила до бічного входу і піднялася ліфтом на четвертий поверх.

— Віллі, поклич містера Брауна,— сказав ліфтер хлопчикові, що стояв поблизу.

Віллі побіг і незабаром повернувся з відповіддю, що містер Браун просить її посидіти, а він сам зараз прийде.

Підсобне приміщення, в якому вона опинилась, нічим не показувало, що це за підприємство, і тому Керрі не могла вгадати, якого роду робота тут передбачається.

— Так ви хочете дістати якусь роботу,— сказав містер Браун, почувши, чого їй треба.— А вам уже доводилося працювати на взуттєвій фабриці?

— Ні, сер.

— Як вас звуть? — спитав він і, коли вона відповіла, промовив: — Не знаю, справді, чи знайдеться щось для вас. А ви згодні працювати за чотири з половиною долари на тиждень?

Знеможена поразками, Керрі подумала, що це не так мало. Вона, правда, чекала, що їй запропонують не менше шести доларів. Все ж вона погодилась, і він записав її прізвище й адресу.

— Приходьте о восьмій годині ранку в понеділок,— сказав він на прощання.— Я думаю, що знайду для вас якусь роботу.

Він пішов, а Керрі підбадьорилася, зміркувавши, що нарешті знайшла щось, варте уваги. Кров теплою хвилею розлилася по тілу. Нервово напруження уляглося. Вона вийшла на залюднену вулицю і відчула в ній щось нове. Що це, яким легким кроком посувається натовп! Керрі тільки тепер помітила на обличчях посмішки. До її вух долинули уривки розмов, сміх. Повітря віяло свіжістю. Робота вже була скінчена на сьогодні, і людські потоки виливалися з будинків. Керрі бачила на обличчях задоволення і прискорила кроки, згадавши про те, що вдома, у сестри, її чекає обід. Вона поспішала і, хоч була втомлена, вже не почувала, що в неї болять ноги. Цікаво, що скаже Мінні. Ах, незабаром зима, довга зима в Чикаго — вогні, натовп розваги! Це велетенське місто, зрештою, чудове. Оця фірма, де Керрі працюватиме, мабуть, хороша установа. Там такі величезні вікна із дзеркального скла. У неї там усе піде добре. Їй пригадався Друе і все те, що він говорив. Життя знову почало здаватися кращим, веселішим, яскравішим. Керрі сіла в конку в найкращому настрої, все ще почувуючи, як тепла кров приємно пульсує в жилах. Вона житиме в Чикаго! — бриніло в її душі. Їй буде краще, ніж будь-коли... Вона буде щаслива!

РОЗДІЛ ІV

Марні мрії. Дійсність відповідає глузуванням

Два наступні дні Керрі не переставала з захопленням думати про своє майбутнє.

Нестримна уява несла її у вир розваг і втіх, яких вона мала б право сподіватись, хіба що будучи від колиски любимицею долі. Вона охоче, щедрою рукою розподіляла свої мізерні чотири з половиною долари на тиждень, надто швидко знаходячи, на що їх витратити. Перше ніж лягти спати, вона сідала в крісло-качалку і дивилася в вікно на принадно освітлені вулиці, і тоді цей сподіваний заробі-

ток прокладав своїй майбутній власниці дорогу до всіх радощів і забавок, яких тільки може зажадати жіноче серце. «Я буду жити весело!» думала вона.

Її сестра нічого не знала про цей нестримний політ фантазії, що загрожував вичерпати всі можливі джерела насолод. Мінні була надто зайнята шкрябанням підлоги на кухні та зважуванням купівельної спроможності вісімдесяти центів, призначених на недільний обід. Коли Керрі повернулася додому, розпалена своїм першим успіхом, готова, незважаючи на втому, без кінця розповідати про цікаві події, які привели її до перемоги,— старша сестра тільки посміхнулася, вітаючи цю новину, і спитала, чи не доведеться їй частину заробітку витратити на конку. Таке міркування не приходило Керрі на думку, проте воно не змогло надовго охолодити її запал. Вона перебувала в тому стані, коли одна сума легко віднімається від другої без помітного зменшення цієї останньої,— і була щаслива.

Гансон повернувся додому о сьомій годині у трохи дражливому настрої, як звичайно перед вечерею. Це виявлялося у нього не стільки в словах, як у певній урочистості вигляду і в мовчазному походжанні туди й сюди. У нього були домашні пантофлі з жовтої повсті, і, повернувшись додому, він одразу ж узував їх замість важких черевиків, потім довго мив простим милом обличчя, аж поки воно ставало яскравочервоним і лискучим,— оце і все його готування до вечері. Упоравшись, він брав вечірню газету і читав у глибокому мовчанні.

Дуже неприємно, коли в молодій людини така вдача,— ось яке враження це справило на Керрі. Як це звичайно буває, настрої Гансона впливав на всю сім'ю; його дружина припишкля і ні про що не питала, розуміючи, що відповіді не почує.

Проте, дізнавшись, які новини принесла Керрі, він трохи прояснів.

— Виходить, ви не гаяли даремно часу! — зауважив він і навіть злегка усміхнувся.

— Авжеж,— відгукнулася Керрі, і в голосі її бриніла гордість.

Він ще про щось спитав, а потім заходився гратися з дитиною і облишив цю тему. Мінні повернулася до неї за столом.

Та не так легко було примусити Керрі проїнятися тими поглядами, які панували в сім'ї.

— Це, мабуть, дуже велика фірма,— сказала вона між

іншим.— Колосальні дзеркальні вікна, безліч службовців. Той, з яким я розмовляла, сказав мені, що вони наймають силу людей.

— Тепер не так важко знайти роботу,— докинув слово Гансон,— аби тільки людина мала пристойний вигляд.

Підбадьорена радісним настроєм Керрі й несподіваною балакучістю чоловіка, Мінні почала розповідати Керрі про деякі всім відомі визначні місця Чикаго, які варто побачити,— розваги, що не коштували б грошей.

— Тобі цікаво буде побачити Мічіган-авеню. Там такі гарні будинки. Дуже гарна вулиця.

— А де міститься театр Джекобса? — перебила її Керрі, поцікавившись одним з театрів мелодрами.

— Та не дуже далеко звідси,— відповіла Мінні.— Це на Голстед-стріт, тут близьенько.

— Як би мені хотілося там побувати! Я ж сьогодні, здається, переходила через Голстед-стріт, правда ж?

Відповідь на це просте запитання Керрі почула не відразу. Просто дивно, як невисловлені думки відбиваються на людях. Згадка про театр одразу ж викликала прихований осуд марнотратства, спочатку в Гансона, потім у Мінні, і ці невловимі почуття в певний спосіб змінили настрої за столом. Мінні відповіла «так»,— але Керрі зразу відчула, що відвідування театрів тут не в пошані. Це питання більше не порушувалося, поки Гансон, покінчивши з їжею, не взявся знов за газету, з якою він подався у вітальню.

Коли сестри залишилися удвох, їхня розмова стала вільнішою. Керрі раз у раз переривала її, стиха наспівуючи, поки вони мили посуд.

— Мені хочеться трохи прогулятися, подивитись на Голстед-стріт, якщо це не дуже далеко,— промовила Керрі через деякий час.— Чому б нам не піти сьогодні в театр?

— О, я не думаю, щоб Свен сьогодні мав охоту піти куди-небудь,— відповіла Мінні.— Йому так рано треба вставати.

— Та він нічого не матиме проти. Це ж його розважить! — настоювала на своєму Керрі.

— Ні, він рідко ходить у театр,— відповіла Мінні.

— А мені б хотілося піти,— промовила Керрі.— Давай підемо з тобою вдвох!

Мінні замислилась на мить,— не над тим, чи можна їй іти або чи хочеться, бо на ці питання в неї вже була готова заперечна відповідь,— а над тим, як спрямувати думки сестри в інший бік.

— Ми підемо іншим разом,— відповіла вона нарешті, не знаючи, як викрутитись.

Керрі одразу догадалась, яка причина відмови.

— В мене є трохи грошей,— сказала вона.— Ходімо, Мінні.

Мінні похитала головою.

— Нехай і він піде з нами,— запропонувала Керрі.

— Ні,— відповіла Мінні стиха і забрязкотіла тарілками, щоб скінчити розмову,— він не піде.

Сестри не бачилися кілька років, і за цей час у характері Керрі розвинулись деякі нові риси. Від природи несмілива, коли йшлося про її благополуччя, особливо через те, що не почувала під собою міцного ґрунту, вона в той же час палко прагнула радощів і втіх, і ця риса була в ній така сильна, що становила основу її вдачі. Вона змовчала б про все інше, але тут вона невгавала.

— Спитай його! — прошепотіла вона благально.

Мінні думала в цей час про розмір додаткових коштів, що їх платитиме сестра за харчі. Їх вистачить на плату за квартиру, і тоді з чоловіком трохи легше буде говорити про витрати. Та коли Керрі з самого початку думатиме тільки про розваги, то з грошима неминуче виникатимуть всякі ускладнення. Якщо Керрі не призвичаїться до одноманітної і тяжкої праці, якщо не збагне, що треба трудитися, а не мріяти про розваги, тоді яка їм користь з її приїзду до міста? Ці думки зовсім не свідчили про холодність і черствість Мінні. Просто це були серйозні турботи людини, яка завжди, без зайвих нарікань, пристосовувалася до тих умов життя, які могла створити для себе, безнастанно працюючи.

Нарешті Мінні погодилася спитати Гансона. Вона пішла на це дуже неохоче.

— Керрі просить нас піти з нею в театр,— промовила вона, зазираючи до чоловіка.

Гансон підвів очі від газети, і вони обмінялися швидким поглядом, що говорив ясніше всяких слів: «Це зовсім не те, чого ми сподівалися».

— Я не маю бажання йти,— відповів він.— А що вона хоче подивитись?

— Вона хоче піти в театр Джекобса,— сказала Мінні.

Він опустил очі в газету і заперечливо хитнув головою.

Побачивши, як вони поставилися до її пропозиції, Керрі ще виразніше збагнула, чим живуть ці люди. В ній зростало

гнітюче почуття, хоч воно й не набрало ще форми виразного протесту.

— Знаєш що, я спущуся вниз і постою трохи біля входу,— промовила вона згодом.

Мінні не заперечувала, і Керрі, одягнувши капелюшок, вийшла.

— Куди пішла Керрі? — спитав Гансон, зазираючи в їдальню, коли почув, як грюкнули вхідні двері.

— Вона сказала, що спуститься вниз і постоїть трохи біля входу,— відповіла Мінні.— Йй, мабуть, просто захотілося подихати свіжим повітрям.

— Це негаразд, що вона вже збирається розтринькувати гроші на театри. Як ти вважаєш?

— Я гадаю, що це в неї просто цікавість,— насмілилася сказати Мінні.— Для неї все тут новина.

— Не знаю,— промимрив Гансон і, злегка наморщивши лоб, обернувся до дитини.

Він міркував над тим, до якої нестримної марнотратності й нікчемної суєти можуть доходити молоді дівчата, і дивувався, як це Керрі навіть і думати наважується про щось подібне, маючи так мізерно мало можливостей.

У суботу Керрі вийшла з дому одна і пішла спершу до річки, яка її цікавила, а потім назад до Джексон-стріт, вздовж якої тоді стояли чудові будинки з гарними газонами перед фасадом,— через що цю вулицю пізніше перетворили на бульвар. Керрі була вражена ознаками розкошів, що їх можна було помітити на цій вулиці, на якій, треба сказати, не проживав тоді ніхто з капіталом понад сто тисяч доларів. Вона раділа, що вирвалася з квартири, в якій, вона вже збагнула це, жили нудним, убогим життям, в якій годі було сподіватися чогось цікавого й веселого. Її думки, теж ніби вирвавшись на волю, зверталися не раз до Друе. Керрі зовсім не була певна, що він не з'явиться все-таки в понеділок увечері, і, хоч була трохи стурбована такою можливістю, в глибині душі сподівалася, що він справді прийде.

У понеділок Керрі встала рано і зібралася йти на роботу. Вона одягла зношену коленкорову блузку, синю з цяточками, досить злинялу саржову коричньову спідницю і невеличкий солом'яний брилик, який прослужив їй у Колумбія-Сіті ціле літо. Черевики в неї були старі, а галстук, зібганий і безформний, безумовно, дійшов до такого стану від довгого і частого вжитку. Вона виглядала зовсім звичайною робітницею у всьому, тільки риси її обличчя були

трохи правильніші, ніж у більшості дівчат, і це надавало їй привабливого і водночас якогось стриманого вигляду.

Не легка це справа встати вдосвіта, коли звикнеш, як Керрі вдома, спати до сьомої, а то й до восьмої години. Вона дістала деяке уявлення про те, як живе Гансон, коли, ще зовсім заспана, зазирнула о шостій годині в їдальню і побачила його,— він мовчки кінчав снідати. Поки вона одягалась, він пішов, і вони снідали втрюх — вона, Мінні й дитина, що сиділа на високому стільці і, як належить у такому віці, возила ложкою по тарілці.

Тепер, коли для Керрі настав час узятися до незвичних, незнайомих обов'язків, настрої її помітно зіпсувався. Її чудові мрії зотліли на попіл, хоч під цим попелом і жевріли ще червоні жаринки надії. Вона втрачала самовладання і їла мовчки, перебираючи в думці всі свої спостереження і припущення про те, що це за підприємство, що вона там робитиме і як поставиться до неї начальство. Їй уже ввижалося, що доведеться мати справу з весільними власниками фірми, що працюватиме вона в такому місці, куди часом заглядатимуть поважні, шикарно вдягнені чоловіки.

— Ну, бажаю успіху! — сказала Мінні, коли Керрі зібралася йти.

Вони ще раніше вирішили, що найкраще йти на роботу пішки, принаймні цього ранку, щоб побачити, чи зможе вона ходити так завжди; адже шістдесят центів на конку щотижня — це чимала витрата при такому заробітку.

— Увечері я тобі розповім, як у мене підуть справи,— промовила Керрі.

По вулиці, затопленій сонячним промінням, в обидва боки поспішали робітники і проїжджали вагоні конки, переповнені дрібними службовцями та робітниками великих оптових фірм; з усіх дверей виходили люди і простували хто куди. Опинившись серед цього людського потоку, Керрі трохи підбадьорилась. У сяйві ранішнього сонця, під незорим блакитним небом, під подувами свіжого вітерця не втриматись ніяким побоюванням, хіба що найрозпачливішим! Вночі, або й удень в похмурих приміщеннях, лихі передчуття зростають і міцніють, але під ясним сонячним світлом зникає тимчасово навіть страх смерті.

Керрі все йшла вперед, перейшла через міст і звернула на П'яту авеню. Вулиця нагадувала в цьому місці глибоку ущелину з бурого каміння й темночервоної цегли. Широкі вікна сяяли чистотою. Все більше вантажних підвід проїздило з гуркотом. Чоловіки, жінки, молодь і діти запов-

нювали вулиці, поспішаючи в усі боки. Керрі зустрічала таких же молоденьких дівчат, як і сама, і в їхніх поглядах вона, здавалось, вгадувала глузування з своєї невпевненості. Її вражав велетенський розмах навколишнього життя, вона думала про те, як багато треба знати, щоб брати в ньому хоч найменшу участь. Її знов огорнув страх, що вона ні до чого не здатна, не впорається з роботою, не встигатиме за іншими. Адже в усіх інших місцях їй відмовили, бо вона нічого не вміє. А що, як її вилають, образять, виженуть з ганьбою...

У Керрі підгиналися коліна і перехоплювало подих, коли вона наблизилась до великої взуттєвої фабрики на розі Адамс-стріт та П'ятої авеню і ввійшла в ліфт. Піднявшись на четвертий поверх, вона не побачила нікого; тільки проходи виднілися між ящиками, нагромадженими під саму стелю. Керрі стояла, дуже злякана, чекаючи, щоб хтось вийшов.

Незабаром появився містер Браун. Він, очевидно, не пізнав її.

— Що вам треба?— запитав він.

У Керрі захолонуло серце.

— Ви казали, щоб я прийшла сьогодні вранці з приводу роботи...

— Ага!— перебив він.— Так, так... Як вас звати? .

— Керрі Мібер.

— Так,— повторив він.— Ходітьте.

По темних проходах між купами ящиків, від яких тхнуло новими черевиками, він привів її до залізних дверей, що вели в майстерню. Перед ними відкрилося велике приміщення з низькою стелею, наповнене гуркотом і клацанням машин, біля яких працювали чоловіки без піджаків, у білих сорочках і синіх строкатих фартухах. Керрі боязко пробиралася за ним поміж клацаючих автоматів, зашарівшись і дивлячись просто перед себе. Вони добрались до віддаленого кутка і піднялися ліфтом на шостий поверх.

Рухом руки містер Браун викликав майстра, що вийшов з лабіринту численних машин і верстатів.

— Ось ця дівчина,— сказав він і додав, звертаючись до Керрі:— Ідіть за ним.

І містер Браун пішов, а Керрі попростувала за своїм новим начальником до маленького столика в кутку, який заміняв йому нарядну.

— Ви ніколи раніш не працювали на такому виробництві?— запитав майстер досить суворо.

— Ні, сер,— відповіла дівчина.

Його, видно, дратувало, що доводиться гаяти час із такою робітницею, проте він усе ж записав її ім'я і провів її до дівчат, які сиділи в ряд на табуретках перед клацаючими машинами. Майстер поклав руку на плече однієї з дівчат, що з допомогою машини пробивала дірочки в передку заготовки.

— Покажи цій дівчині, як це робиться,— сказав він.— Коли скінчиш, підійдеш до мене.

Дівчина, до якої він звернувся, швидко встала з табуретки, даючи Керрі місце.

— Це зовсім не важко,— сказала вона, нахилившись над Керрі.— Треба взяти шкіру ось так, закріпити ось тут і пустити машину.

При цьому вона закріпила маленькими пересувними затискачами шматок шкіри, з якого мав вийти правий бік передка чоловічого черевика, і натиснула на невеличкий сталевий стрижень збоку. Машина одразу прийшла в рух і почала, різко клацаючи, вибивати з краю передка круглі шматочки шкіри, лишаючи дірочки для шнурків. Простеживши за кількома заготовками, дівчина дала можливість Керрі діяти самостійно, переконалась, що робота йде досить добре, і пішла від неї.

Шматки шкіри надходили від дівчини, що сиділа за машиною з правого боку, а Керрі передавала їх дівчині лівію. Вона одразу ж зрозуміла, що неодмінно треба додержуватися середньої швидкості, інакше коло неї нагромадиться купа заготовок і вона затримуватиме всіх, хто сидить за нею. Ніколи було їй озирнутись, і Керрі ревно взялась за діло. Дівчата ліворуч і праворуч від неї розуміли, що їй важко, що вона хвилюється, і намагались по можливості допомогти їй, працюючи трохи повільніше.

Якийсь час Керрі не відривалася від роботи, і одноманітний, ритмічний рух машини притишував її хвилювання і переляк. Так минули хвилини, і вона поступово почала помічати, що в приміщенні темнуваті. Повітря було насичене важким запахом свіжої шкіри, але Керрі на це не зважала. Вона почувала на собі погляди інших, і її непокоїло, що вона, мабуть, працює недосить швидко.

Одного разу, коли вона, не так вставивши шматок шкіри в затискач, безпорадно смикала його, чиясь велика рука раптом появилася перед її очима і поправила затискач. Це був майстер. Серце Керрі забилося так важко, що вона нічого вже не бачила перед собою.

— Пускайте ж машину! — промовив майстер, — Пускайте ж машину! Не затримуйте весь ряд.

Від цього Керрі трохи отямилась. Схвильована, ледве дихаючи, продовжувала вона працювати і перевела подих тільки тоді, коли зникла тінь, що виросла над нею.

Час минав, і в приміщенні ставало жарко. Керрі хотілося ковтнути води, свіжого повітря, але вона не насмілювалась зрушити з місця. Табурет не мав ні спинки, ні підніжки, їй було дуже незручно сидіти. Незабаром у неї заболіла спина. Вона ворушилась, пересідала так і сяк, міняючи положення, наскільки можна, але це допомагало ненадовго, і вона почала стомлюватись.

— Чого ти не встанеш? — без зайвих церемоній порадила їй сусідка з правого боку. — Це дозволяється.

Керрі з вдячністю поглянула на неї.

— Я, мабуть, таки встану, — сказала вона.

Підвівшись з свого місця, вона деякий час працювала стоячи, але так було важче. Від того, що доводилося нахилитись, ще дужче заболіла спина і плечі.

Оточення справляло на неї неприємне враження своєю грубістю. Вона не насмілювалась оглядатися, але крізь клацання машини до неї долітали окремі фрази, а дещо вона помічала краєм ока.

— Ти бачила вчора Гаррі? — спитала свою сусідку дівчина з лівого боку.

— Ні.

— Ти б подивилась, який на ньому був галстук! Він був просто красунчик!

— Тс-с! — промовила друга, нахилиючись над роботою.

Перша принишкла і набрала серйозного вигляду. Майстер повільно ступав уздовж ряду, пильно стежачи за кожною робітницею. Як тільки він віддалився, розмова відновилась.

— Чуеш, — знову почала дівчина з лівого боку. — Що він сказав, знаєш?

— Ні, не знаю.

— Він сказав, що позавчора бачив мене з Едді Гаррісом у «Мартіна».

— Отаке!

Обидві захихотіли.

Юнак з рудуватим, давно не стриженим волоссям пробирався поміж машин, човгаючи ногами і лівою рукою притискаючи до живота корзину з обрізками шкіри. Недалеко

від Керрі він раптом простяг праву руку і схопив одну з дівчат за лікоть.

— Ой, пусти! — скрикнула вона сердито. — Причепи!

У відповідь він тільки вишкірив зуби і відгукнувся: «Кривляка!» — коли вона глянула йому вслід. Галантним його ніяк не можна було назвати.

Керрі вже ледве могла всидіти на місці. Ноги в неї заніміли, нестерпно хотілося встати і потягнутись. Невже ж полудень ніколи не настане? Їй здавалось, що вона працює вже цілісінький день. Вона зовсім не зголодніла, але почувала себе кволою, очі стомилися стежити за одним місцем, куди ударяв пробивач. Дівчина з правого боку помітила, як вона мучиться, і пожаліла її. Керрі надто сумлінно віддавала всі сили роботі, в дійсності ж те, що вона робила, зовсім не потребувало такого розумового і фізичного напруження. Та нічого не можна було вдіяти. Половинки передків невпинно нагромаджувались перед нею. У Керрі заболіли кисті рук, потім пучки, а під кінець все її тіло було суцільним сплетінням ниючих, наболілих м'язів, приречених на непорушну позу, виконуючих єдиний механічний рух, який ставав усе огиднішим, аж від нього почало нудити. Вона з розпачем подумала, що цим мукам не видно краю, і в ту ж мить звідкись знизу крізь ліфт донеслося глухе калатання дзвона і настала перерва. Одразу зчинився рух і гамір голосів. Усі дівчата миттю схопилися з місць і поспішили в сусідню кімнату, а через майстерню потяглися з правого боку чоловіки з іншого відділу. Колеса машин почали співати все тихше і нарешті ледве чуто загули і завмерли. Запанувала гучна тиша, в якій дивно бриніли людські голоси.

Керрі підвелася і пішла по свій сніданок. Тіло її залякло, голова злегка паморочилась, дуже хотілося пити. По дорозі до маленької дерев'яної загородки, де всі склали верхній одяг і сніданки, вона зустріла майстра, і він пильно глянув на неї.

— Ну як, — промовив він, — справляєтесь?

— По-моєму, так, — шанобливо відповіла Керрі.

— Угу, — не знаючи, що ще сказати, пробурчав майстер і пішов собі.

За інших умов ця робота зовсім не була б такою важкою, але в ті часи нові соціалістичні ідеї, що передбачають створення хороших умов праці для найманих трудівників, ще не мали ніякого впливу на виробничі компанії.

А тут до запаху мастила і свіжої шкіри домішувався важкий, спертій дух приміщення, і все це разом трудно було витримати навіть у холодні дні. Підлога підміталася тільки ввечері і була вся засмічена. Про те, чи зручно робітникам працювати, ніхто ніскільки не турбувався,— їм намагались давати якомога менше, а вимагали з них якомога більше. Тоді й уявлення ніхто не мав про підніжки, відсувні спинки коло стільців, про їдальні для робітниць, чисті фартухи, пристойну роздягальню — про це тоді й мріяти не доводилося. Убиральні були неохайні, огидні, а то й просто смердючі. Уся атмосфера підприємства справляла гнітюче враження.

Керрі випила кружку води з відра, що стояло в кутку, і озирнулася, шукаючи місця, де б сісти й поспіяти. Інші дівчата повмощувались на підвіконнях і на столах тих робітників, які повиходили. Куди б вона не глянула, скрізь сиділо по двоє або й по кілька дівчат, а в неї не вистачало сміливості до когось набиватися. тому вона повернулася до своєї машини. Сівши на табуретку, вона розгорнула сніданок на колінах і почала прислухатись до балачок навкруги. Розмови точилися більше про пусте, а грубих виразів не бракувало. Дехто з чоловіків, що були в майстерні, жартували з дівчатами, не підходячи до них.

— Слухай, Кітті,— гукнув один з них до дівчини, яка зробила кілька турів вальса на вузькому просторі біля вікна,— підеш зі мною на бал?

— Стережись, Кітті,— гукнув інший,— бо попсиєш зачіску на потилиці!

— Іди собі, причепа! — обізвалася дівчина.

Прислухаючись до цих і подібних безцеремонних дотепів, що перелітали від чоловіків до дівчат, Керрі мимоволі замикалася в собі. Вона не звикла до такого і почувала за цими розмовами щось грубе, непристойне. Вона боялась, що й до неї звернеться з такими ж словами хтось із цих юнаків, які після знайомства з Друе здавалися їй вайлуватими, смішними. Як більшість жінок, вона судила по одязі, чекаючи від власників фраків гідності, доброти і всіх інших чеснот і заздалегідь приписуючи всі протилежні, непривабливі якості людям у джемперах і комбінезонах.

І вона зраділа, коли минула коротка півгодинна перерва і колеса машин знов загули. За роботою вона стомлювалась, але хоч не привертала до себе уваги,— так їй здавалося принаймні.— Та незабаром вона побачила, що помиляється, бо один із хлопців, проходячи поблизу, байдужі-

сінько ткнув її пальцем під ребра. З обуренням в очах Керрі обернулася, але той уже пішов і тільки раз оглянувся, вишкірюючи зуби. Вона ж ледве втримала сльози.

Сусідка помітила це і сказала:

— Не звертай уваги! Він страшенний нахаба.

Керрі не відповіла нічого, тільки ще нижче нахилилась над роботою. Їй здавалося, що вона не знесе такого життя. Не такою уявляла вона роботу. І поки тягся цей день після перерви, вона все думала про місто навкруги, про розкішні вітрини, юрби людей, красиві будинки. Прийшло на пам'ять і рідне Колумбія-Сіті і все те хороше, що вона там залишила. О третій годині вона була певна, що вже шість, о четвертій вирішила, що за часом не стежать, примушуючи всіх працювати наднормово. Майстер став справжнім звіром: він весь час так і чигав позаду, не даючи ні на мить відірватися від роботи. Всі ті розмови, які вона чула навкруги, одбивали їй охоту з кимсь тут товаришувати. Коли настала, нарешті, шоста година, Керрі з радістю поспішила вийти. Плечі боліли, все тіло залякло від сидіння в одній позі.

Надягши брилик, вона простувала до виходу довгим коридором, і в цей час якийсь молодий робітник, вповодивши її, весело гукнув:

— Слухай, любко, коли ти почекаєш, я тебе проведу!

Це стосувалося тільки до неї, сумніву не могло бути, але вона і не оглянулася.

У ліфті, наповненому людьми, інший юнак у запорошеному, брудному робочому одязі думав справити на неї враження, втупивши в неї хтивий погляд.

А на вулиці якийсь молодий чоловік, що чекав на тротуарі товариша, усміхнувся до неї і жартівливо гукнув:

— Вам часом не по дорозі зо мною?

Смутна повернула Керрі на захід. Виходячи з-за рогу, помітила за великим блискучим вікном маленький столик, біля якого, вперше прийшовши сюди, вона спитала про роботу. Як і тоді, навкруги вирував гомінливий натовп бадьорих, енергійних людей. Вона відчула деяке полегшення — тільки тому, що вирвалася звідти, з майстерні. Їй соромно було дивитись на добре вдягнених дівчат, що проходили повз неї. В її серці наростав протест: вона вважала, що заслуговує на крашу долю.

РОЗДІЛ V

Блискуча нічна квітка. Перше згадування

Того вечора Друе не прийшов. Одержавши листа Керрі, він на деякий час забув і думати про неї, цілком віддавшись тому, що розумів під словом «веселитись». Саме в цей вечір, пообідавши у досить відомому ресторані «Ректор», розташованому в підвальному приміщенні на розі вулиць Кларка і Монро, він зайшов у бар «Фіцджералд і Мой» на Адамс-стріт, напроти монументального федерального будинку. Там, спершись на розкішну стойку, він вихилив чарку чистого віскі, взяв дві сигари й закурив одну з них. Все це, на його думку, входило в коло звичаїв «вищих кіл» суспільства.

Друе не був п'яницею, не був він і грошовитою людиною. Він тільки прагнув усього, що — в його розумінні — є в житті найліпшого, і саме так проводити час здавалося йому часткою цього найліпшого. Ресторан «Ректор», зі стінами й підлогою з полірованого мармуру, виблискуючий фарфором і сріблом, яскраво освітлений, а головне — з репутацією місця, відвідуваного артистами і взагалі людьми з театрального світу, здавався Друе якраз підходящим для людини, яка має успіх у житті. Він любив гарний одяг, любив смачно поїсти, але особливо багато важило для нього знайомство й товариство людей, які добилися успіху в житті. Обідаючи тут, він відчував велику втіху від думки, що в цьому ж місці буває Джозеф Джефферсон або що Генрі Діксі, інший відомий актор, сидить за кілька столиків від нього. У цьому ресторані таку втіху завжди можна було мати, бо там бували політичні діячі, біржові маклери, актори, відомі на все місто молоді багатії-гульвіси, і всі вони їли й пили серед гомону банальних балачок.

— Он там сидить такий-то і такий-то,— цю фразу часто можна було почути, особливо між тими джентльменами, які ще не досягли (але сподівалися свого часу досягти) запаморочливих висот заможності, що дозволяли відвідувати цей ресторан.

У відповідь звичайно можна було почути:

— Та невже?

— Аякже, хіба ви не знали? Він директор Великого оперного театру.

Коли такі розмови долітали до Друе, він трохи розправляв плечі і продовжував їсти зі смаком і почуттям власної гідності. Коли в нього й раніш була пиха, вона при цьому

зростала, і честолюбство теж. Настане час, коли й він матиме змогу розкидати пачки зелених банкнот. Проте і зараз він може обідати там, де обідають вони.

З тих же причин він полюбляв і бар «Фіцджералд і Мой» на Адамс-стріт. Для Чікаго це був дійсно розкішний бар. Як і в ресторані «Ректор», сліпуче електричне світло лилося тут з дорогих канделябрів. Підлога була викладена строкатими плитками, а стіни з темними полірованими панелями дорогого дерева, в яких відбивалися вогні ламп, вгорі прикрашало барвисте ліплення, що надавало приміщенню дуже ефектного вигляду. Довга стойка потопала у світлі, серед якого виблискувало поліроване дерево, кольорове скло, кристаль, численні пляшки дивовижної форми. Справді, бар був першорядний, — з дорогими ширмами, добірними винами і великим вибором таких закусок, фруктів і солодоців, кращих за які не знайти було ніде по всій країні.

У ресторані «Ректор» Друе познайомився з містером Дж. В. Герствудом, управляючим баром «Фіцджералд і Мой». Він був широко відомою в місті людиною і, як казали, мав успіх у справах. Герствуд цілком виправдував таку репутацію. Років сорока, огрядний, але досить стрункий, з енергійними рухами, він мав солідний і поважний вигляд, чому сприяли гарний одяг, бездоганні комірці й коштовності, які він носив, але найбільше — властиве йому почуття власної гідності. Друе відразу ж збагнув, що це особа, з якою варто знатися, і тому не обмежився просто знайомством з Герствудом, але й став учащати в бар на Адамс-стріт, коли хотів випити чи викурити сигару.

Герствуд був у своєму роді інтересним типом. У багатьох справах він виявляв велику спритність і хитрість і вмів притому справляти на людей хороше враження. Становище управляючого великим баром робило його досить впливовим — це була значна адміністративна посада, до того ж не контрольована у фінансовому відношенні. Він досяг цього великою наполегливістю й старанністю, після багатьох років служби, почавши з буфетника у дешевій пивній. Тут, у цьому барі, він мав свій маленький кабінет з панелями із полірованого й різьбленого вишневого дерева, де в столі з відкидним верхом зберігав своє не дуже складне діловодство — рахунки на замовлені і наявні продукти й напої. Загальне керівництво і фінансові операції здійснювали власники — містер Фіцджералд і містер Мой — а також касир, який відав виручкою.

Найбільше часу Герствуд займався тим, що походжав туди й сюди по бару в елегантному костюмі, пошитому в найкращого кравця з закордонного матеріалу, і в препишному жилеті якого-небудь нового фасону; на пальці в нього виблискував перстень з солітером, у галстуку — блакитний брильянт; з масивного золотого ланцюжка звисав оригінальний брелок і годинник найновішої марки з гарним візерунком. Він знав на ім'я і міг привітати вигуком «Привіт, друже!» сотні акторів, комерсантів, політичних діячів і взагалі відомих у місті людей, і цим почасти пояснювався його успіх. Він виробив тонку шкалу панібратства й люб'язності, що йшла вгору від сухого «Добридень» на адресу конторників і дрібних службовців, які одержували п'ятнадцять доларів на тиждень, але, часто відвідуючи бар, мали честь знати Герствуда, — до вигуку «Привіт, друже, як ви себе почуваєте?» З цим останнім він звертався до відомих чи багатих осіб, які його знали і були схильні поводитися по-дружньому. Існувала однак ще одна група відвідувачів, надто багатих чи уславлених, до яких він не насмілювався звертатись фамільярно; з цими він тримався з професійним тактом, з поважною шанобливістю, що мала завоювати їхню прихильність, не принижуючи притому його власної гідності. Нарешті, було ще кілька завсідників, не багатих, але й не бідних, досить відомих, але ще не славетних, з якими Герствуд просто приятелював. З цими людьми він міг розмовляти довго і на серйозні теми. Любив він також розважитися часом — і відвідував скачки, театри, спортивні змагання в деяких клубах. Був у нього кінь з маленьким екіпажем; разом з дружиною і двома дітьми він займав непоганий будинок в Північному районі, поблизу Лінкольн-парку. Загалом це був цілком пристойний, типовий представник вищих класів Америки, що стояв тільки на один щабель нижче за грошових тузів.

Герствуд ставився до Друе прихильно. Йому подобалася щира вдача і чепурність молодого чоловіка. Він знав, що Друе всього лише комівояжер, до того ж з невеликим стажем, проте фірма «Бартлет, Каріо і К^о» належала до числа визначних і процвітаючих, а Друе встиг себе там добре зарекомендувати. Герствуд був знайомий з містером Каріо, випивав з ним час від часу чарку за дружньою бесідою в компанії. Друе властива була риса, яка дуже допомагала йому в його діяльності — певне почуття гумору, і при нагоді він умів розповісти щось цікаве. З Герствудом він вів розмову про скачки, ділився життєвим досвідом, зо-

крема щодо жінок, та відомостями про торговельні справи в тих містах, де він бував, і завжди лишався приємним співрозмовником. Сьогодні до цього було особливо багато підстав, бо його звіт був прийнятий фірмою прихильно і він уже встиг підібрати нову партію зразків і намітити маршрут для нової півторамісячної поїздки.

— А, це ви, Чарлі, привіт, друже мій! — промовив Герствуд, коли Друе годині о восьмій ввійшов у зал.— Як справи?

У барі було повно людей.

Друе привітно посміхнувся, потиснув Герствуду руку, і вони вдвох попрямували до стойки, продовжуючи розмовляти.

— Дякую, непогано.

— Я вже місяця півтора вас не бачив. Коли ви повернулись?

— У п'ятницю,— відповів Друе.— Проїхався чудово.

— Радий чути,— промовив Герствуд, і його чорні очі ніби потеплішали, втрачаючи звичайний холодний, нещирий вираз.— Вам чого? — додав він, коли буфетник у сніжнобілій куртці й такому ж галстуку нахилився до них з-за стойки.

— Старої перцевої,— вирішив Друе.

— І мені трошки тієї ж,— вставив Герствуд і спитав: — Ви ще довго пробудете в місті?

— Тільки до середи. Іду тепер у Сент-Поль.

— В суботу тут був Джордж Івенс. Він казав, що на тому тижні бачив вас у Мілвокі.

— Так, я зустрічав Джорджа,— підтвердив Друе.— Хороший хлопець. Ми з ним там непогано провели час.

Буфетник поставив перед ними склянки й пляшку, і вони, продовжуючи розмовляти, налили собі: Друе, як прийнято було, дві третини склянки, а Герствуд — на саме денце, доливши зельтерської.

— Що з Каріо? — спитав Герствуд.— Я вже тижнів два його не бачив тут.

— Кажуть, старий розхворівся,— заявив Друе.— У нього ж подагра!

— Свого часу він, мабуть, добре хапнув грошенят?

— Так, силу-силенну,— підтвердив Друе.— Та жити йому вже небагато лишилось. Він останнім часом майже не буває в конторі.

— У нього тільки один син, якщо не помиляюсь?

— Так, і з дуже метких,— усміхнувся Друе.

— Але він навряд чи може завдати ділу великої шкоди; там же є інші компаньйони.

— Та й я так думаю.

Герствуд стояв у розстебнутому піджаку, заклавши великі пальці в кишені жилета; його персні й інші коштовності так і вигравали в яскравому світлі. Він був справжнім втіленням вишуканості й добробуту.

Людині серйозній, не схильній до пиття спиртного, така сліпучо освітлена кімната, сповнена гомону й жвавих розмов, повинна здаватися якоюсь аномалією, дивним викривленням природи й життя. Метелики зліталися сюди на блиск вогню нескінченною низкою. Розмови, що їх можна було тут почути, ніяк не свідчили про високий розумовий розвиток відвідувачів. Ясна річ, змовники обирали більш відлюдні місця для укладання своїх планів, політичні діячі приходили сюди, де кожен міг їх почути, не для того, щоб обговорювати важливі справи; присутність тут усіх цих людей не можна було пояснити й бажанням випити, бо більшість відвідувачів таких фешенебельних місць — зовсім не алкоголіки. А проте мусить же бути якесь пояснення того, що люди люблять збиратися тут, щоб побачитися, побалакати, згаяти час. Безперечно, якісь дивні сплетіння пристрастей і невиразних бажань породжують потребу в отаких своєрідних закладах, — інакше вони б не існували зовсім.

Друє, наприклад, приводила сюди жадова розваг та бажання похизуватися серед багатших від нього. Численні приятелі, яких він зустрічав тут, заглядали в бар тому, що, самі того не тямлячи, тяглися до товариства, до блиску, до всієї атмосфери цього закладу. Власне, це явище можна було б навіть розцінити як провісника покращання суспільних звичаїв — хоч відвідувачі й задовольняли тут чуттєві бажання, в цьому не було нічого лихого. Яке лихо може постати з того, що люди бачать перед собою розкішно оздоблену кімнату? В крайньому разі, у найбільш матеріалістично настроєних натур таке видовище може викликати бажання з такою ж пишністю обставити своє життя. Кінець кінцем, винні в цьому не оздоби, а люди з їхніми прагненнями. І коли така обстановка може розбудити в людях, одягнених гірше, бажання перевершити одягнених краще, то винний у цьому знову ж хибний напрям думок таких людей і ніщо інше. Досить усунути єдине, що викликає такі нарікання — алкоголь, — і залишаться тільки гарна обстановка й піднесений настрій, тобто те, проти чого

не заперечуватиме ніхто. Добра слава, якою користуються наші сучасні ресторани,— найкращий доказ цього.

І проте перед нами — ось ця затоплена світлом кімната, а в ній юрба пишно вдягнених пожадливих людей, зайнятих пустими балачками, а найбільше — собою, своїми неясними, хаотичними думками й почуттями, захоплених блиском, показною розкішшю,— усім тим, зрештою, що для людини поза цими стінами, під чистим сяйвом одвічних зірок, повинно здаватися чудним, мішурним. Проти зоряного неба, під рвучким нічним вітром це місце, заляте електричним світлом, вириває з темряви, ніби блискуча нічна квітка, таємнича, запашна й зваблива, обліплена комахами троянда насолод.

— Бачите того суб'єкта, що ввійшов? — спитав Герствуд, поглянувши на джентльмена в циліндрі й сюртуку, який тільки що переступив поріг; товсті щоки новоприбулого розчервонілися, наче після хорошого обіду.

— Ні. Де? — відгукнувся Друе.

— Ось цей, у циліндрі,— Герствуд поглядом вказав, у який бік дивитись.

— Так, бачу,— сказав Друе, удаючи при цьому, ніби дивиться в інший бік.— Хто це?

— Це Жюль Уоллес, відомий спірит.

Друе з цікавістю стежив тепер очима за цим джентльменом.

— А вигляд у нього зовсім не такий, ніби він має справу тільки з духами, правда? — промовив він.

— Та хто його знає,— відповів Герствуд.— А проте гроші він з цього має неабиякі.— І в його очах промайнув вогник.

— Я не дуже вірю в ці речі, а ви? — спитав Друе.

— Бачите, важко сказати,— відповів Герствуд.— Може, щось і є за цим усім. Та щодо мене, я б не сушив собі цим голову. До речі,— додав він,— ви нікуди сьогодні не збираєтесь?

— Так, у «Дірку в землі»,— відповів Друе, називаючи популярний тоді фарс.

— Ну, то вам, мабуть, час іти. Уже пів на дев'яту,— промовив Герствуд, виймаючи годинник.

Бар уже помітно спорожнів. Люди розходились — хто в театр, хто в свій клуб, а хто й до найчарівнішої з насолод (принаймні для людей цього типу) — до жінок.

— Так, я пішов,— сказав Друе.

— Зайдіть після вистави, я хочу вам щось показати,— запросив Герствуд.

— З охотою! — зрадів Друе.

— Може, у вас уже щось передбачається на цю ніч? — додав Герствуд.

— Абсолютно нічого.

— Тоді приходьте.

— У п'ятницю, повертаючись до міста, я познайомився в поїзді з чарівним малятком,— сказав Друе, збираючись іти,— справжній персик. Чорт забирай, до від'їзду треба буде мені обов'язково навідатись до неї.

— Бог з нею,— сказав Герствуд.

— Ви б подивились, яка гарненька,— продовжував Друе конфіденціальним тоном, намагаючись справити враження на свого друга.

— Значить, о дванадцятій,— нагадав Герствуд.

— Буду,— відповів Друе, виходячи.

Ось яким чином Керрі була згадана у такому фривольному й веселому місці, і саме в той час, коли бідна маленька трудівниця гірко оплакувала свою важку долю, майже неминучу для неї на перших порах.

РОЗДІЛ VI

Машина і дівчина. Сучасний лицар

Цього вечора Керрі виявила у своїх родичів нові якості. Настрій у квартирі ні в чому не змінився, Керрі ж почувала себе зовсім інакше, і саме це розкрило їй очі на тих, хто її оточував. Бачивши Керрі напередодні в такому піднесеному настрої, Мінні сподівалась, що почує жваву розповідь про всі події першого дня роботи. Гансон зі свого боку чекав, що Керрі буде задоволена.

— Ну що,— промовив він, входячи в квартиру в робочому одязі і кидаючи на Керрі погляд крізь двері їдальні,— як робота?

— О, дуже важка,— відповіла Керрі.— Мені там не сподобалося.

Весь її вигляд говорив ясніше за всякі слова, яка вона стомлена й розчарована.

— Що ж це за робота? — спитав він, уже повертаючись, щоб іти митися, і затримуючись на мить.

— На машині,— пояснила Керрі.

Можна було легко помітити, що все це цікавить його тільки з точки зору добробуту власної сім'ї. І він злегка дратувався: шкода, що Керрі не задоволена своєю долею.

Мінні теж працювала з меншим завзяттям, ніж перед тим. Шкварчання печені на плиті перестало радувати її після того, як прийшла Керрі і почала скаржитись. Для Керрі ж єдиною втіхою після такого дня могла б бути затишна домівка, де на неї чекала б привітна й співчутлива зустріч, добре накритий стіл і слова: «Не журись! Потерпи трохи, ти ще знайдеш щось ліпше». Від таких сподівань лишився самий попіл. Вона зрозуміла, що її нарікання тут вважають недоречними, що вона повинна, на їх думку, працювати і мовчати. Вона знала, що має платити за харчі й житло чотири долари на тиждень, і бачила тепер, що життя з цими людьми не віщує нічого веселого.

Мінні не могла бути для Керрі подругою — надто вже вона постаріла. Її погляди склались і назавжди пристосувались до умов існування. Гансон, коли в нього й бували приємні думки чи радісні почуття, ніяк їх не показував. Його внутрішнє життя не мало ніяких зовнішніх проявів. Він був мовчазний, як пуста. Щождо Керрі, то в ній буяли молода кров і уява. Кохання, залицяння з його таємницями ще були попереду. Вона залюбки віддавалася думкам про те, чим би їй хотілося зайнятись, у що одягтись, в яких місцях побувати. Ось чим була наповнена її голова, а тут ні з ким було поділитись, ні в кому такі думки не знайшли б відгуку.

Обмірковуючи всі події цього дня, вона зовсім забула, що може прийти Друе. А тепер, пересвідчившись, які байдужі ці двоє, вона воліла б, щоб він не приходив. Вона навіть і не уявляла, як повелася б з Друе і що стала б говорити, якби він прийшов. Після вечері Керрі переодяглася. В чепурному вбранні це було чарівне створіння з великими очима і сумно стуленим ротиком. На обличчі її ясно вималювалося все, що вона відчувала: надії впереміш з розчаруванням і пригніченим настроєм. Коли посуд було прибрано, вона поблукала по кімнатах, побалакала трохи з Мінні, потім вирішила спуститися вниз і постояти трохи на дверях. Якщо Друе прийде, вона стріне його там. І коли вона одягала капелюшок, її обличчя проясніло і виглядало майже щасливим.

— Здається, Керрі не дуже сподобалась робота, — сказала Мінні чоловікові, коли той з газетою в руках заглянув на кілька хвилин до їдальні.

— А все-таки їй доведеться деякий час потерпіти,— промовив Гансон.— Вона що, вниз пішла?

— Так,— відповіла Мінні.

— На твоєму місці я б їй порадив потерпіти. Може трапитись, що вона кілька тижнів шукатиме іншої роботи і нічого не знайде.

Мінні відповіла, що так і зробить, і він знову взявся за газету.

— На твоєму місці,— вимовив він через деякий час,— я б не дозволив їй стояти отам унизу на дверях. Це не зовсім пристойно.

— Я скажу їй,— запевнила Мінні.

Життя вулиці збуджувало в Керрі невгамовну цікавість. Здавалось, їй ніколи не набридне догадуватись, куди їдуть усі ці люди, які розваги їх чекають. Її уява обмежувалася дуже вузьким колом, весь час повертаючись до одного й того ж: гроші, зовнішність, убрання, розваги... Час від часу проносилася далека згадка про Колумбія-Сіті чи роздратування від пережитого сьогодні вдень, але загалом той маленький світ, що її оточував, цілком поглинув усю її увагу.

На першому поверсі будинку містилася пекарня, і Гансон спустився туди по хліб в той час, коли Керрі стояла внизу. Вона не помітила його, поки він не опинився зовсім поруч.

— Я йду по хліб,— тільки й сказав він, проходячи повз неї.

Як легко думки однієї людини передаються іншій! Гансон і справді пішов по хліб, але при цьому мав на думці також подивитись, що робить Керрі. І не встиг він наблизитись до неї, як вона вгадала його намір. Вона й сама не знала, як їй це спало на думку, але в ту мить вперше вразно відчула неприязнь до нього. Тепер вона знала напевне, що не любить його, бо він підозріливий.

Іноді яка-небудь несподівана дрібниця здатна по-новому освітити все навколо. Течія думок Керрі була порушена, і скоро після того, як Гансон піднявся нагору, вона теж повернулася. Поки минав час — чверть години, і ще чверть години, і ще, і ще,— їй ставало все ясніше, що Друе не прийде, і це її чомусь трохи ображало, так, нібито її покинуто, ніби вона виявилася недосить хорошою. Нагорі, у квартирі, панувала тиша. Мінні шила при світлі лампи, сидючи за столом. Гансон був уже в ліжку. Стомлена, невесела й розчарована, Керрі тільки й спромоглася сказати, що йде спати.

— Так, ти краще лягай,— відповіла їй Мінні,— Тобі ж завтра рано вставати.

Ранок не приніс нічого втішного. Коли Керрі виглянула зі своєї кімнати, Гансон уже виходив з дому. За сніданком Мінні пробувала розмовляти з сестрою, але кожна думала про своє, і розмова не в'язалася.

Керрі знову пішла пішки, як і напередодні; вона починала вже розуміти, що їй чотирьох з половиною доларів невістачить навіть на проїзд, коли вирахувати те, що вона платитиме сестрі. Все складалося досить сумно. Але ранкове сонце розвіяло невеселі передбачення, з яких почався день,— така-бо одвічна властивість ранкового сонця.

На взуттєвій фабриці вона провела довгий день, можливо, не такий виснажливий, як напередодні, але позбавлений такої кількості нових вражень. Головний майстер при обході спинився коло її машини.

— Звідки ви взялися? — спитав він.

— Мене найняв містер Браун,— відповіла вона.

— Ага, он що! — процідив майстер і додав: — Глядіть, щоб робота у вас ішла як слід.

Дівчата-робітниці справили на неї ще гірше враження, ніж в перший день. Вони здавались цілком задоволеними своєю долею і були всі якісь вульгарні. Керрі мала розвиненішу уяву, а їхня груба мова бриніла незвично для неї. Їхньому одягові бракувало смаку, яким відзначалася Керрі. Особливо неприємно було їй слухати одну з дівчат, що працювала поруч, істоту, озлоблену життям.

Керрі чула, як вона кинула іншій сусідці:

— Я недовго це терпітиму. Платня злиденна, а спину гни допізна — тут здохнеш на цій роботі.

З мужчинами вони трималися вільно, і з молодими, і з літніми, перекидаючися з ними грубими жартами, які спочатку прикро вражали Керрі. Та й її,— вона це помітила,— вважали такою ж, як і інші.

— Привіт! — звернувся до неї під час обідньої перерви один з підметників, хлопець із здоровенними кулаками.— А ви гарненька, нівроку.

Він чекав, що почує у відповідь звичайне: «Одчепись!», і коли Керрі мовчки відсунулася від нього, від несподіванки отетерів і подався геть, зніяковіло посміхаючись.

А вдома того вечора вона відчула себе ще самотнішою. Нестерпна туга огорнула її. До Гансонів, очевидно, ніколи чи майже ніколи ніхто не заходив. Вона знов постояла на дверях унизу, визираючи на вулицю, потім наважилася

трохи пройтися. Її некваплива хода і невпевнений вигляд привернули до неї увагу чоловіків. Керрі дуже збентежилася, коли добре вдягнений мужчина років тридцяти, проходячи повз неї, почав придивлятися, пішов тихше, повернувся й промовив:

— Вийшли трохи пройтися?

Керрі вражено поглянула на нього і, відступаючи, насилу спромоглася відповісти:

— Я вас зовсім не знаю!

— О, це не має значення! — відповів він приязно.

Вона не стала продовжувати розмову, кинулась геть і прибігла до своїх дверей зовсім задихана. Щось в погляді цього мужчини злякало її.

Так і минали всі дні до кінця тижня. Раз або двічі Керрі почувала себе після роботи такою стомленою, що, не в силі йти пішки, витратилась на конку. Вона була досить тендітна, і від цілоденного сидіння в неї боліла спина. Одного разу вона лягла спати раніше Гансона.

Пересаджування в новий ґрунт часом шкодить квітам і молодим дівчатам. Навіть продовження нормального росту потребує кращого ґрунту, чистішого повітря. Для Керрі було б краще, якби її акліматизація відбувалася поступовіше, якби перехід був не такий раптовий. Вона почувала б себе краще, якби не одразу знайшла роботу і встигла оглянути місто, яке їй весь час хотілося побачити.

Першого ж дощового ранку виявилось, що в Керрі немає парасольки. Мінні позичила їй одну із своїх, зношену й злинялу. У Керрі заговорив гонор. Вона пішла у великий універсальний магазин і купила собі парасольку, витративши на це долар з чвертю із свого маленького капіталу.

— Навіщо ти це зробила? — спитала Мінні, побачивши нову парасольку.

— Треба ж мені мати парасольку, — відповіла Керрі.

— Ах ти, дурненька!

Керрі образилась, але не відповіла на це нічого. «Я не збираюся лишатись звичайною робітницею, — подумала вона, — хай і не сподіваються».

У першу ж суботу ввечері Керрі віддала чотири долари за своє утримання. Беручи ці гроші, Мінні відчула докір сумління, але як же було пояснити Гансону, якби вона взяла менше? А цей достойний чоловік, задоволено посміхаючись, видав дружині на домашні витрати рівно на чотири долари менше. Тепер він зможе збільшити свої внески за землю.

Керрі ж сушила собі голову над тим, як одягатися й розважатися за п'ятдесят центів на тиждень. Вона думала й думала про це і нарешті відчула обурення.

— Піду трохи пройдуся по вулиці,— сказала вона, по-вечерявши.

— Не сама, сподіваюсь? — спитав Гансон.

— Сама,— відповіла Керрі.

— Краще не треба,— вставила Мінні.

— Але ж я хочу побачити *хоч що-небудь!* — відказала Керрі, і з того, як вона вимовила останні слова, обоє вперше зрозуміли, що вона не задоволена ними.

— Що з нею таке? — спитав Гансон, коли вона вийшла у вітальню за капелюшком.

— Не знаю,— відповіла Мінні.

— Але ж вона повинна розуміти, що їй не годиться отак гуляти по вулиці самій.

Та Керрі не пішла далеко. Вона повернулася і постояла на дверях. На другий день вони всі пішли в Гарфілд-парк, але їй там не сподобалось. Вона недосить добре виглядала для цього місця. В понеділок на роботі вона прислухалася до захоплених розповідей інших дівчат про їхні розваги, зрештою дуже звичайні. Ці дівчата були щасливі!

Потім кілька днів підряд ішов дощ, і Керрі їздила конкою. Якось увечері вона промокла до нитки, ідучи до конки на Ван-Б'юрен-стріт. Весь цей вечір вона самотньо просиділа у вітальні, замислено дивлячись на вулицю, де вогні відбивались у мокрому бруку. Уява у Керрі була досить розвинена, і тому не дивно, що в неї зіпсувався настрій.

У суботу вона знову заплатила сестрі чотири долари і з розпачем сховала свої п'ятдесят центів. Вона вже розговорила з кількома дівчатами на фабриці і дізналася, що із заробітку в них лишалося на власні витрати більше, ніж у неї. У них були знайомі молоді люди,— із тих, якими Керрі, після зустрічі з Друе, гордувала,— і вони дбали про розваги для своїх дівчат. Але їй все менше подобалися ці легковажні фабричні хлопці. Зустрічаючись з ними тільки на роботі, вона вважала їх усіх грубими.

Настав день, коли над містом повіяв перший подих зими. Вітер хутко гнав по небу кучеряві хмари, витягав у довгі, тонкі смуги дим з високих фабричних димарів і різкими раптовими поривами знімався на вулицях і перехрестях. Перед Керрі з усією невідкладністю постало питання про зимовий одяг. Що робити? У неї не було ні теплого жакета, ні шапочки, ні черевикив. Нелегко було почи-

нати розмову з Мінні про все це, але, нарешті, вона зважилась.

— Не знаю, що мені робити,— сказала вона одного вечора, коли вони з сестрою залишилися вдвох.— Наближається зима, де я візьму теплий одяг? І шапочка мені потрібна.

Обличчя Мінні стало серйозним.

— Ну що ж, залиш собі частину своїх грошей і купи шапочку,— сказала вона, заклопотана тими ускладненнями, які викличе зменшення сестриноho внеску.

— Якщо ти не заперечуєш, це було б дуже добре, хоч на один або два тижні,— осмілівши, сказала Керрі.

— А по два долари ти зможеш платити?— спитала Мінні.

Керрі охоче погодилася, зрадівши, що вихід знайдено, і одразу стаючи щедрою. Вона підбадьорилася і негайно почала лідраховувати. Найперше їй потрібна шапочка. Які пояснення Мінні дала Гансону, Керрі так і не дізналася. Він нічого не сказав, але в квартирі створилася неприємна, гнітюча атмосфера.

Можливо, це і допомогло б їй, але несподівано прийшла недуга. Якось опівдні, після дощу, подув сильний вітер, а в Керрі все ще не було жакета. Вийшовши о шостій з фабричної задухи, вона затремтіла під поривом холодного вітру. Вранці Керрі чхала, і коли вона вийшла з дому, нежить посилювався. Весь той день у неї нили кістки, а голова була якась порожня. Надвечір вона почувала себе зовсім недобре, а добравшись додому, не схотіла їсти. Мінні помітила її млявість і спитала, що з нею.

— Не знаю,— сказала Керрі,— мені щось зовсім погано.

Керрі все тулилася до пічки, її трусило, і вона лягла в ліжко зовсім хвора. Вранці в неї був сильний жар.

Мінні дуже перелякалась, але ніжно піклувалась про сестру. Гансон висловив думку, що їй, мабуть, краще на деякий час повернутися додому. Коли вона встала через три дні, то було ясно, що місце на фабриці вона втратила. Зима ось-ось настане, вона не має теплоho одягу, а тепер ще й лишилась без роботи.

— Я не знаю, що робити,— сказала Керрі.— У понеділок я піду в місто, пошукаю, може, вдасться що-небудь знайти.

Та цього разу її зусилля були марні. Одяг її ніяк не підходив для пізньої осені. Останні гроші були витрачені на шапочку. Три дні блукала вона по місту, дедалі більше

впадаючи в розпач. Атмосфера в квартирі стала зовсім нестерпною. Щовечора її охоплювала відраза на саму думку, що треба туди вертатися. Гансон зробився холодний, як лід. Керрі розуміла, що це не може тривати довго. Скоро їй доведеться все кинути і повернутися додому.

Весь четвертий день вона проходила по місту, позичивши в Мінні десять центів на сніданок. Марно шукала вона хоч би якої-небудь роботи, заходячи в найбільш непривабливі місця. Вона навіть заглянула в маленький ресторанчик, у вікні якого побачила об'яву, що є місце офіціантки, але їй відповіли, що потрібна досвідчена дівчина. Украй пригнічена, Керрі пробиралася крізь густий натовп чужих їй людей. Раптом чиясь рука схопила її вище ліктя і повернула навкруги.

— Оце так так! — промовив хтось.

З першого ж погляду Керрі пізнала Друе. Його рожеві щоки аж пашіли. Він ніби випромінював сонячне світло і чудовий настрій.

— Як справи, Керрі? — промовив він. — А ви гарненька, нівроку. Де ж ви були весь час?

Від нього віяло такою широю привітністю, що й Керрі одразу почала усміхатись.

— Я була дома, — сказала вона.

— А я ще здалеку, через вулицю, вас побачив. Мені одразу здалося, що це ви. Я саме збирався вас провідати. Як же все-таки ваші справи?

— Добре, — відповіла Керрі, все так само усміхаючись.

Друе кинув на неї погляд і вирішив, що це не так.

— Ну гаразд, — сказав він, — мені б хотілося з вами поговорити. Ви нікуди зараз не поспішаєте?

— Зараз ні, — відповіла Керрі.

— Давайте зйдемо кудись, перекусимо. Але ж який я радий, що знову вас бачу!

Вона відчула таке полегшення в його присутності, зігрита його веселістю, піклуванням, увагою, що згодилась охоче, удаючи, проте, ніби вагається.

— От і чудово, — сказав він, беручи її під руку, і стільки товариської щирості було в цих словах, що вони зовсім розтопили її серце.

По Монро-стріт вони пройшли до старовинного ресторану «Віндзор», просторого, затишного, де добре годували й чудово обслуговували відвідувачів. Друе вибрав столик біля вікна, звідки можна було спостерігати рухливий на-

товп. Він любив мінливу панораму вулиці, любив за обідом бачити інших і щоб його бачили.

— Ну що ж,— промовив він, коли вони обоє зручно розташувались за столиком.— Вам що замовити?

Керрі пробігла поглядом велике меню, подане офіціантом, не спиняючись ні на чому. Їй дуже хотілося їсти, і назви страв ще більше розпалювали її апетит, але вона помітила, що ціни дуже високі.

«Пів смаженого курчати — сімдесят п'ять центів».

«Філе з грибами — один долар двадцять п'ять центів».

Їй доводилося чути про всі ці страви, але не вірилося, що вона сама повинна їх замовляти з меню.

— Почекайте, зараз ми цю справу уладнаємо,— вигукнув Друе.— Гей, офіціант!

Кремезний, круглолиций негр наблизився до них і шанобливо схилився.

— Філе з грибами,— замовив Друе.— Фаршировані помідори.

— Слухаю, сер,— промовив негр, киваючи головою.

— Смажена картопля.

— Слухаю, сер.

— Спаржа.

— Слухаю, сер.

— І кофе.

Друе повернувся до Керрі.

— Я зранку нічогісінько не їв. Тільки що приїхав з Фок-Айленда і саме збирався йти обідати, як побачив вас.

Керрі лише всміхалась і всміхалась.

— Що ви робили весь час? — продовжував він.— Розкажіть мені все докладно. Як ваша сестра?

— Вона здорова,— промовила Керрі, відповідаючи на останнє запитання.

Він уважно подивився на неї.

— А ви часом не були хворі?

Керрі тільки кивнула.

— Подумайте, яка прикрість! У вас і справді не дуже добрий вигляд. Я зразу помітив, що ви трохи бліді. Що ж ви робили весь цей час?

— Працювала,— сказала Керрі.

— Справді? Де ж це?

Керрі розповіла.

— «Родс, Моргентау і Скотт»? Так, так, я знаю цю фірму. Це тут, далі, на П'ятій авеню, правда? Це скупенька компанія. Що примусило вас піти туди?

— Я не могла знайти нічого кращого,— одверто призналася Керрі.

— Це ж просто обурливо! — заявив Друе.— Не годиться вам працювати у цих людей. У них там майстерня зараз же за складом, ззаду, правда ж?

— Так,— сказала Керрі.

— Це несолідна фірма. Не для вас це робота, ні, не для вас.

Він балакав невгаваючи, розпитував Керрі, розповідав про себе, пояснював, який це хороший ресторан, поки не появився знов офіціант, несучи на величезному підносі апетитні страви. Прислужуючись за обідом, Друе проявив себе у всьому блиску. Він дуже добре виглядав з ножом і виделкою в руках, за сніжнобілою скатертиною, заставленою срібним посудом. Коли він розрізав м'ясо, його персні так сяяли, що, здавалось, вони ось-ось заговорять. Нові-сінький костюм приємно шелестів кожного разу, коли він простягав руку, щоб узяти блюдо, передати хліб, налити кофе. Він накладав Керрі повну тарілку, не перестаючи випромінювати чудовий настрій, і Керрі, зігрівшись душею й тілом, незабаром змінилася до невпізнання. Перед Друе сиділа ніби інша дівчина. Він був чудовий хлопець у загальноприйнятому розумінні цього слова і зовсім зачарував її.

Ця маленька завойовниця долі сприйняла несподіваний поворот на краще дуже просто. Вона почувала себе трошечки ніяково, але обстановка великого залу підбадьорювала, а натопт добре вдягнених людей за вікном справляв таке приємне враження. Ось що значить мати гроші! Як приємно приходити сюди обідати! Щасливий цей Друе,— роз'їжджає в поїздах, гарно одягається, такий дужий і обідає в чудових ресторанах. Друе справді поважна людина — просто дивно, що він так по-дружньому і з такою увагою ставиться до неї.

— Виходить, ви втратили роботу через хворобу? — сказав він.— Що ж ви тепер думаєте робити?

— Шукатиму,— промовила Керрі, і по очах її можна було бачити, що в неї промайнула згадка про злидні, які переслідуватимуть її поза стінами цього ресторану невідступно, мов голодний пес.

— Е, ні,— заперечив Друе,— це нікуди не годиться. А ви давно шукаєте?

— Чотири дні,— відповіла вона.

— Подумайте тільки! — вигукнув Друе, ніби зверта-

ючись до якогось уявного співрозмовника.— Ні, все це не для вас. Ці дівчата,— він провів рукою, ніби окреслюючи всіх продавщиць і фабричних робітниць,— не заробляють нічого. Ви ж не можете прожити на ці гроші?

Він поведився з Керрі зовсім по-братньому. Відкинувши саму думку про подібну працю, він змінив напрям розмови. Керрі справді була дуже гарненька. Навіть у такому непоказному одязі видно було, що в неї хороша фігура. А які великі й лагідні очі! Друе подивився на неї, і вона прочитала ці думки в його погляді. Вона відчула його захоплення, яке так підкреслювалося щедрістю й добродушністю. Керрі почувала, що й він подобається їй, що він міг би завжди їй подобатись. Та було й щось інше, глибше, наче якийсь підводний струмінь у течії її думок. Їхні очі зустрічалися тепер щохвилини, і це спрямовувало їхні почуття в одне річище.

— Чому б вам не піти сьогодні в театр зі мною? — сказав він, присуваючи стілець ближче,— стіл був не дуже широкий.

— О ні, я не можу,— запротестувала вона.

— Що ж ви збираєтесь робити сьогодні?

— Нічого,— відповіла Керрі невесело.

— Вам, я бачу, не дуже подобається там, де ви живете?

— Та як вам сказати...

— А що ж ви робитимете, коли не знайдете роботи?

— Мабуть, поїду додому.

Її голос ледве помітно затремтів; вплив Друе на неї ставав непереможним. І вони зрозуміли обоє без слів — він її становище, а вона, що йому все ясно.

— Ні,— сказав він,— це неможливо! — В цю мить він був сповнений щирого співчуття.— Дозвольте мені допомогти вам. Візьміть у мене трохи грошей.

— О ні! — промовила вона, відсахнувшись.

— Що ж ви будете робити?

Вона замислилась і тільки похитала головою.

Він дивився на неї з усією ніжністю, на яку був здатний. В жилетній кишені в нього лежало окремо кілька зелених банкнот. Вони були м'які, і Друе, беззвучно намацавши, зібгав їх і затис у руці.

— Послухайте мене,— заговорив він знову — Я вам широ хочу стати в пригоді. Купіть собі дещо з одягу.

Він вперше порушив цю тему, і вона одразу згадала, що вдягнена поганенько. Своїм грубуватим натяком він вразив її в найболючіше місце. Губи дівчини затремтіли.

Її рука лежала на столі. Вони були зовсім самі в своєму кутку, і він поклав на цю ручку свою велику й теплу руку.

— Годі вам, Керрі,— промовив він.— Що ви можете зробити самі? Дозвольте мені допомогти вам.

Він злегка стиснув її ручку, і вона спробувала звільнитись. Він стиснув міцніше, і вона більше не пручалась. Тоді він всунув зелені банкноти в її долоню і на її заперечення прошепотів:

— Не турбуйтеся, я вам їх позичаю, тільки позичаю!

Він примусив її взяти гроші. Тепер вона почувала, що якісь дивні зв'язки єднають її з ним. Вони вийшли на вулицю, і він провів її далеко на південь, до Полк-стріт.

— Вам не хочеться жити з вашими родичами? — спитав він серед розмови, ніби між іншим.

Керрі чула, але не звернула уваги.

— Приходьте сюди завтра зранку,— запропонував він,— і ми з вами підемо на денну виставу. Гаразд?

Керрі спершу відмовлялась, але нарешті згодилася.

— У вас є вільний час. Купіть собі гарненькі черевички і жакет.

Вона і не уявляла собі, які складні міркування хвилюватимуть її по його відході. Поки він був тут, її не облишав властивий йому бадьорий, безтурботний настрій.

— І не сушіть собі голову думками про тих людей, з якими ви зараз живете,— сказав він, прощаючись.— Я вам допоможу.

Керрі розсталася з ним, почувавши себе так, ніби якась велика, дужа рука простяглася до неї, щоб скинути тягар турбот з її плечей. У неї були гроші — дві м'які, зелені, гарні десятидоларові банкноти.

РОЗДІЛ VII

Земле вабить. Краса говорить сама за себе

Справжнього значення грошей і досі ще ніхто як слід не роз'яснив і не зрозумів. Коли кожен усвідомить, що основне призначення грошей — оцінювати по заслугі і що їх треба виплачувати за чесно витрачену енергію, а не перетворювати на беззаконно загарбаний привілей, — тоді багато з наших соціальних, релігійних і політичних зол назавжди відійдуть у минуле. Щождо Керрі, то для неї

моральне значення грошей було таке ж, як і для більшості людей. Старе визначення: «Гроші, це те, що мають інші і що мені теж треба мати» — якнайкраще передає, чим для неї були гроші. І ось тепер вона тримала в руці трохи грошей — дві м'які, зелені десятидоларові банкноти — і, володіючи ними, почувала себе незрівнянно краще. Вони таїли в собі якусь особливу силу. Людина її розвитку була б щаслива, опинившись на безлюдному острові з великою торбою грошей, і тільки довгі злигодні та голодування навчили б її розуміти, що часом гроші нічого не варті. Але і тоді вона б не збагнула їх відносної цінності; безперечно, вона б тільки пошкодувала, що, маючи в руках таку силу, позбавлена можливості скористатися з неї.

Розставшись з Друе, бідна дівчина не чула під собою ніг від хвилювання. Вона трошки соромилася думки, що не знайшла сили відмовитись, але ж потреба в грошах була така пекуча, як було не радіти! Тепер у неї буде гарненький новий жакет! Вона купить собі пару чепурних, гарненьких черевиків з гудзиками. І панчохи, і спідницю, і ще, і ще... Знову, як і тоді, коли вона підраховувала свій майбутній заробіток, Керрі, в полоні нестримних бажань, вдвоє переоцінила купівельну спроможність своїх грошей.

Зате у неї склалося вірне уявлення про Друе. В її очах це був хороший, добрий чоловік. В ньому не було нічого лихого. Він дав їй грошей, бо мав добре серце, бо розумів, що вона їх потребує. Він не дав би, певна річ, такої ж суми бідному юнакові, але не треба забувати, що бідний юнак, цілком природно, не міг би так зворушити його, як молода дівчина. Прекрасна стать завжди дуже впливала на його почуття. Жадання завжди жило в ньому. Правда, коли йому попадався жебрак, що просив: «Згляньтесь, на бога, містер, я конаю з голоду», він ніколи не відмовляв і, з готовністю подавши стільки, скільки вважав за належне в такому випадку, одразу ж і забував про це. Він не став би міркувати й філософствувати з цього приводу. Йому взагалі не властиві були розумові процеси, що заслуговували б такої назви. Це був метелик, веселий і бездумний метелик, що кружляв навколо лампи. Позбавлений свого становища, зазнавши тяжких ударів, що їх часом доля завдає людині, він став би таким же безпорадним, як і Керрі, — таким же безпорадним, розгубленим і, коли хочете, таким же вартим жалю.

Щождо його загравань із жінками, то він не мав на думці нічого лихого, не вважаючи, що ті відносини, в які

він прагнув з ними вступити, можуть їм пошкодити. Він любив залицятись до жінок, підкоряти їх своїм чарам не тому, що був холодним, злим, підступним негідником; просто його вроджені нахили тягли його до цього, як до вищої насолоди. Він був марнолюбний, хвалькуватий і втрачав голову від гарного убрання, наче дурненьке дівча. Справжній негідник обдурив би його так само легко, як він зумів сподобатися гарненькій фабричній робітниці. Успіх Друе у торговельних справах пояснювався його добродушною вдачею і хорошою репутацією фірми. Він крутився поміж людей, сповнений невичерпної життєрадісності, і про нього ніяк не можна було сказати, що в нього є духовна сила, гідна називатися інтелектом, що в нього є думки, та ще й благородні, що в нього є почуття, які тривають довше, ніж одну мить. Сафо назвала б його свинею; Шекспір сказав би про нього: «моє жваве дитя», а старий пияк Каріо вважав його розумним, здібним, діловим. Одним словом, він був хорошою людиною в його власному розумінні цього слова.

Керрі взяла в нього гроші, і це є найкращим доказом того, що в ньому було щось одверте й привабливе. У підступного, низького чоловіка з лихими намірами вона не взяла б і п'ятнадцяти центів, якою б машкарою дружби він не прикривався. Люди з нерозвиненим розумом зовсім не такі вже безпорадні. Природа навчила диких тварин тікати перед лицем невідомої небезпеки. Вона прищепила маленькому гризуніві бурундуку незрозумілий жах перед отрутами. «Господь оберігає свої створіння»,— ці слова стосуються не тільки тварин. Немудра Керрі, мов овечка, керувалась у своїх вчинках інстинктом. Залицання ж Друе майже не збудили в ній інстинкту самозбереження, дуже сильного у таких безпосередніх натур.

Коли Керрі зникла з очей, він поздоровив себе з тим, що зумів справити на неї хороше враження. Чорт забирай, просто обурливо, що молодим дівчатам доводиться отак поневірятись. Настає холоднеча, а в неї нема чого вдягнути. Просто жах! Треба піти до «Фіцджералда і Моя» викурити сигару. Коли він згадував про Керрі, ноги легше несли його.

Керрі повернулася додому в такому піднесеному настрої, що не могла його приховати. Але несподівані гроші принесли з собою цілий ряд ускладнень, які її дуже непокоїли. Як же вона зможе купити собі щось із одягу, коли Мінні знає, що в неї немає грошей? Ще не дійшовши до-

дому, вона зрозуміла, що це неможливо. Які пояснення вона могла б дати?

— Ну як? — спитала Мінні, маючи на увазі її шукання.

Керрі не мала звички обманювати і, почувавши одне, говорити протилежне. Якщо вже ухилитися від істини, то принаймні тоді, коли в цьому є потреба. Отже, щоб не доводилося скаржитись, коли на душі було так радісно, вона відповіла:

— Мені дещо обіцяли.

— Де?

— В магазині «Бостон».

— Напевне пообіцяли? — допитувалась Мінні.

— Ось завтра дізнаюся, — відповіла Керрі, не маючи охоти брехати довше, ніж це необхідно.

Мінні відчула, що в Керрі хороший настрій, і вирішила, що це слухна нагода, щоб з'ясувати сестрі, якої думки Гансон про всю її спробу переїзду до Чикаго.

— Якщо тобі не вдасться одержати цю посаду... — вона запнулася, не знаходячи підходящих слів.

— Якщо я найближчим часом не знайду нічого, я, мабуть, поїду додому.

Мінні з готовністю підхопила:

— Свен вважає теж, що так буде краще, принаймні на зиму.

Керрі одразу все зрозуміла: їм не хочеться більше тримати в себе її, безробітну. Вона не дуже сердилася на Мінні, та й на Гансона теж. Але сидячи тепер і міркуючи над словами сестри, вона раділа, що в неї є гроші Друе.

— Так, — промовила вона, помовчавши, — я теж про це думала.

Але вона не сказала, що від цієї думки все в ній обурювалося. Що чекало її в Колумбія-Сіті? Вона так добре знала тамтешнє нудне, одноманітне життя. А тут — величезне, таємниче місто, яке все ще притягувало її до себе, мов магніт. Те, що вона встигла побачити, тільки натякало на всі ті можливості, які воно в собі таїло. І що ж: зректися цього всього і повернутись до старого безбарвного існування? — Йй хотілося кричати на саму думку про це.

Керрі рано прийшла додому і сховалась у вітальню, щоб там подумати на дозвіллі. Що ж робити? Не може бути й мови про те, щоб купити нові черевики і появитися в них тут. Частину цих двадцяти доларів доведеться залишити на той випадок, коли треба буде їхати додому. — треба ж заплатити за проїзд. Вона не буде пози-

чати у Мінні. Ну добре, а як же вона пояснить, де вона хоч і на це дістала гроші? Якби їй вдалося знов заробити — як легко б тоді це все уладналося!

Вона знов і знов поверталася до цього заплутаного вузла. Завтра вранці Друе чекатиме, що вона прийде в новому жакеті, а це ж неможливо. Гансони зі свого боку чекають, щоб вона їхала собі, і вона охоче пішла б від них, але ж їй зовсім не хочеться їхати додому. Вона уявила собі, як вони подивилися б на те, що вона дістала грошей не працювавши, і після цього їй здалося жахливим, що вона ці гроші взяла. Їй стало соромно. Вона була вже зовсім пригнічена тим, як усе складалося. Поки вона була з Друе, все було так ясно. А зараз — така заплутаність і безнадійність, куди гірше, ніж було до того: нібито й є допомога, і не можна з неї скористатися.

У неї зовсім зіпсувався настрій, і за вечерею Мінні вирішила, що в сестри знову був тяжкий день. Кінець кінцем, Керрі вирішила, що поверне гроші Друе. Не треба було брати їх — це була помилка. Завтра вона з самісінького ранку піде шукати роботу. Опівдні, як було умовлено, зустрінеється з Друе і все йому скаже. І коли це рішення було прийнято, на серці в неї стало дуже важко, і її знову огорнув розпач.

Дивна річ: досить їй було взяти гроші в руки, і вона одразу відчувала полегшення, і навіть після цих розпачливих думок забувала про все, і двадцять доларів знову здавалися чимсь чудовим, чарівним. О гроші, гроші! Яке щастя їх мати! Якби зараз їх було вдосталь, як легко розвіялися б усі ці турботи!

Уранці Керрі досить рано встала і пішла з дому. Рішення шукати роботи було не дуже тверде, однак гроші, що лежали в кишені і принесли їй стільки турбот, робили думку про роботу трошечки-трошечки не такою страшною. Вона вступила в район оптових фірм, але на саму думку про те, що треба ввійти і спитати, серце в неї стискалося, і вона проходила далі. «Яка ж я боягузка!» казала вона до себе. Але ж вона вже стільки ходила й питала! Все одно, результат і тепер буде той самий. І вона все йшла і йшла, звернула, нарешті, на одну фабрику, де все повторилося, як завжди. Керрі вийшла, почувуючи, що щастя її зрадило. Марні намагання!

Майже бездумно дійшла Керрі до Дірборн-стріт. Тут містився великий універсальний магазин «Ярмарок» з нескінченними вітринами, безліччю візків для розвезення по-

купок і цілим натовпом покупців. Це видовище хутко відвернуло її від гірких думок. Це ж сюди вона збиралася була прийти, щоб купити собі обнови. Тепер, щоб хоч трохи розважитись у своєму розпачі, може ж вона зайти і хоч поглянути на жакети!

Чи є що чарівніше в нашому житті, ніж той перехідний душевний стан, в якому ми часом перебуваємо, охоплені бажанням щось придбати, маючи на те гроші, але ще вагаючись, стримувані сумлінням чи нерішучістю? Саме в такому стані була Керрі, коли вона почала блукати по магазину, серед чудових речей, виставлених скрізь. Ще з того дня, коли вона приходила сюди шукати роботу, у неї складалася дуже висока думка про цей магазин. Тепер вона спинялася перед кожною річчю, яку тоді поспішала проминути. Її жіноче серце палало бажанням усім цим володіти. Як гарно вона б виглядала ось у цьому, а оте — якої б надало їй привабливості! Вона натрапила на корсетний відділ і завмерла, замріявшись, перед багатством барвистих тканин і мережив, зібраних тут. Досить їй зважитись, і один з цих виробів належатиме їй. Вона надовго затрималася також у ювелірному відділі, розглядаючи сережки, браслети, булавки, ланцюжки. Чого б вона не дала, щоб мати це все! А як чарівно вона виглядала б у таких оздобах!

Та головною принадою були жакети. Тільки-но ввійшовши в магазин, Керрі одразу помітила один жакетик, не схожий на інші, кофейного кольору, з великими перламутровими гудзиками — крик моди в ту осінь. Все ж вона походила по магазину, щоб переконатися, що нічого кращого там нема. Проходячи поміж скляними шафами й полицями, де були виставлені жакети, вона з задоволенням бачила, що вибрала найкращу річ. І весь час вона вагалася, то переконуючи себе, що може зараз же купити цю річ, якщо спинила на ній свій вибір, то згадуючи про справжній стан речей. Полудень катастрофічно наближався, а вона так ні на що й не зважилась. Ні, треба йти і повернути гроші!

Друе стояв на розі, чекаючи її.

— Добрий день, — привітався він. — А де ж жакет і... — він глянув на її ноги — ...черевики?

Керрі збиралася розсудливо викласти йому своє рішення, але це запитання все сплутало.

— Я прийшла сказати вам, що... що я не можу взяти ці гроші.

— Ах, он воно що! — вигукнув Друе. — Ну гаразд, в та-

кому разі ходітьте зі мною. Давайте завітаємо до «Партриджа».

Керрі пішла з ним. В одну мить розлетілися й зникли всі сумніви й перепони. Вона ніяк не могла пригадати найбільш серйозних міркувань, які мала викласти, і обставин, які збиралась йому пояснити.

— Ви вже снідали? Напевне, ні. Давайте зайдемо сюди,— і Друе звернув в один дуже вишуканий ресторан на Монро-стріт, недалеко від рогу Стейт-стріт.

— Я не повинна брати у вас гроші,— сказала Керрі, коли вони розташувалися в затишному куточку і Друе замовив сніданок.— Я не можу носити ці речі там. Мої родичі... вони не розуміють, звідки я їх узяла.

— Що ж ви думаєте робити? — посміхнувся він.— Обходитися без нічого?

— Мабуть, поїду додому,— сказала вона смутно.

— Годі вам! — промовив він.— Ви просто надто довго думали над цим. Я вам зараз скажу, що вам треба зробити. Ви кажете, що не можете носити ці речі там. Чому б вам не найняти мебльовану кімнату і не залишити там ці речі, скажімо, на тиждень?

Керрі похитала головою. Вона була як усі жінки: опиралася, щоб потім піддатись умовлянням. А він мав розсіяти її сумніви і постаратись прокласти шлях для інших думок.

— Чому ви їдете додому? — спитав він.

— Ах, я не можу знайти тут ніякої роботи.

— Родичі, мабуть, не хочять вас лишити в себе? — догадався він.

— Вони не можуть,— відповіла Керрі.

— Я вам скажу, що вам треба зробити. Тримайтесь мене. Я про вас подбаю.

Керрі покірно слухала його. На неї, збентежену, ці слова діяли так, ніби раптом розчинилися двері і з них привітно війнуло свіже повітря. Друе, здавалось, на все дивився так само, як вона, і він був такий ласкавий з нею. Охайний, вродливий, чудово вдягнений і такий симпатичний. Його голос — це голос друга.

— Ну що ви там робитимете, в Колумбія-Сіті? — продовжував він, і це запитання викликало в її уяві картини того нудного існування, яке вона залишила.— Там же нічогосінько немає інтересного. Чікато — ось місце, де треба жити! Ви можете тут найняти гарненьку кімнату, одягтися як слід, а згодом і робота для вас знайдеться.

Керрі дивилась у вікно, на залюднену вулицю. Ось воно, чарівне велике місто, таке чудове, коли є гроші! Розкішний екіпаж, запряжений парою гнідих рисаків, промчав по вулиці; в глибині, на фоні дорогої оббивки, сиділа молода дама.

— Що вас там дома чекає? — спитав Друе.

Питання було поставлене щиро, без усякої задньої думки. Він просто подумав, що там вона буде позбавлена всього, заради чого, на його думку, варто жити.

Керрі сиділа нерухомо, втупивши погляд у вікно. Вона напружено думала: що робити? Адже родичі чекають, що вона на цьому тижні поїде додому.

А Друе знову заговорив про її одяг.

— Чому ви не купите собі гарненьку жакетку? Вона ж вам потрібна. Гроші я вам позичу, і про це не турбуйтеся зовсім. Ви можете собі найняти хорошу окрему кімнату. Я вас не скривджу, не бійтесь.

Керрі розуміла, куди він хилить, але не вміла зв'язати до купи свої думки. Вона тільки почувала як ніколи виразно всю безвихідність свого становища.

— Якби ж я могла знайти якусь роботу,— промовила вона.

— Можливо, й знайдете, якщо залишитесь тут,— підхопив Друе.— Але як поїдете, то вже, звичайно, нічого не вийде. Ваші родичі не хочуть, щоб ви в них лишались? То чому б вам не дозволити мені найняти для вас хорошу кімнатку? Я не турбуватиму вас, не бійтесь. А коли ви влаштуєтесь як слід, може, щось і знайдеться.

Він не спускав очей з її гарненького личка і ставав усе красномовніший. Це чарівне малюно його вабило, в цьому не могло бути сумніву. В ній почувалась якась прихована сила, і взагалі вона чимсь відрізнялася від звичайних продавщиць, що їх повно по крамницях. Зрештою, вона не була дурненька.

Керрі й справді мала багатшу уяву і розвиненіший смак, ніж Друе. Вона була тонше організована, це й породжувало її пригнічений настрій і почуття самотності. Її убоге платтячко було чепурне, і голівку вона несвідомо схиляла дуже граціозно.

— Ви думаєте, я змогла б щось знайти? — спитала вона.

— Напевне,— сказав він і простяг руку, щоб налити їй чаю.— Я вам допоможу.

Вона звела на нього погляд, і він підбадьорливо усміхнувся.

— Слухайте ж, ми ось що зробимо. Ми зараз зайдемо — тут недалеко — в магазин «Партрідж», і ви собі там виберете, що захочете. Потім пошукаємо для вас кімнатку, і ви там зможете залишити свої речі. А ввечері підемо в театр.

Керрі похитала головою.

— Ну добре, ви потім повернетесь до своїх, так буде навіть краще. Вам зовсім не треба zostаватися в кімнаті. Аби вона була найнята, щоб ви там могли залишити свої речі.

До кінця обіду вона все вагалась і не знала, що робити.

— Ну ходім подивимось, які є жакети,— запропонував він.

І вони пішли. Як тільки вони опинилися в магазині, блиск і шелест нового одягу миттю опанували серце Керрі. Після хороших страв, у товаристві життєрадісного Друе запропонований ним план здавався їй цілком здійсненним. Вона оглянула жакети і вибрала один, подібний до того, який так сподобався їй у «Ярмарку». Коли ця річ опинилась у Керрі в руках, то здалась їй ще кращою. Продавщиця допомогла їй приміряти — жакет був як на неї пошитий. Обличчя Друе розпромінилося, коли він побачив, як змінила її обнова: вигляд у Керрі став зовсім елегантний.

— Саме те, що вам треба,— заявив він.

Керрі крутилася перед дзеркалом. Їй справді приємно було полюбуватись на себе. На щічках запалав рум'янець.

— Це саме те, що вам треба,— повторив Друе.— Платить же.

— Він коштує дев'ять доларів,— сказала Керрі.

— Що ж з того, купуйте,— настоював Друе.

Вона вийняла з гаманця одну з банкнот. Продавщиця спитала, чи одягне вона жакет зразу, і вийшла. Незабаром вона повернулася із здачею, і справа була скінчена.

Від «Партріджа» вони пішли в магазин взуття, де Керрі приміряла черевики. Побачивши, як гарно вони виглядають на її ніжках, Друе, що стояв поруч, промовив:

— Не скидайте їх!

Проте Керрі похитала головою — вона не забувала, що має повернутись до сестри. Друе за одним заходом купив їй сумочку, потім ще рукавички, а вона за його порадою придбала панчохи.

— А завтра,— сказав він,— ви ще підіть і купіть собі спідницю.

Все це Керрі робила з якимсь лихим передчуттям. Чим більше вона заплутувалась, тим міцніше хапалася за думку, що все залежить від того, чого вона ще не зробила, отже, шлях до відступу відкритий.

Друе знав, де здавалися внайми кімнати на Вобеш-авеню. Показавши Керрі на будинок, до якого вони підійшли, він застеріг:

— Глядіть же, тепер ви — моя сестра.

Він дуже вміло вів переговори з хазяйкою, уважно все оглядав, вибирав, критикував, обмірковував і зрештою все уладнав.

— Її речі прибудуть через день-два,— заявив він задоволеній хазяйці.

Коли вони zostалися в кімнаті вдвох, Друе ні в чому не змінив своєї поведінки. Він продовжував розмовляти так, наче вони були ще на вулиці. Керрі залишила в кімнаті свої покупки.

— Що ж,— сказав Друе,— чому б вам не переїхати сьогодні ж?

— О ні, я не можу,— відповіла Керрі.

— Чому ж?

— Я не хочу так піти від них.

Він знову повернувся до цього, коли вони вже йшли по вулиці. День випав теплий, сонячний, вітер зовсім ущух. Із цієї розмови з Керрі Друе склав собі до дрібниць точне уявлення про ту атмосферу, яка панувала в квартирі її сестри.

— Залиште ви їх,— сказав він,— їх це дуже мало стурбує. Я вам допоможу все уладнати.

Вона слухала його, і поступово всі лихі передчуття зникали. Він спочатку покаже їй місто, а потім допоможе знайти якусь роботу. Друе сказав це, і він сам вірив у свої слова. Він знову поїде у справах, а вона зможе тимчасом працювати.

— Знаєте, що вам треба зробити,— сказав він.— Підіть туди, до них, візьміть там усе, що вам потрібно, і повертайтеся.

Вона довго думала над цим і, кінець кінцем, погодилась. Він чекатиме її на розі Пеорія-стріт. Вона має прийти туди о пів на дев'яту.

О пів на шосту Керрі була дома; о шостій рішення було остаточно прийняте.

— Ну як, нічого не вийшло? — спитала Мінні, маючи на увазі те місце, яке нібито обіцяли Керрі в магазині «Бостон».

Керрі скоса поглянула на сестру і відповіла:

— Ні.

— Мабуть, не варто більше й шукати цієї осені,— сказала Мінні.

Керрі нічого не відповіла.

Прийшов додому й Гансон, як завжди замкнутий у собі. Він мовчки помився і пішов читати свою газету. За обідом Керрі опанував неспокій. Її власні плани турбували її, пригнічувала й свідомість того, що тут вона — небажаний гість.

— Ну як, нічого не знайшли? — спитав Гансон.

— Ні.

Він їв далі, з невідступною думкою про те, яка це морока, що вона тут сидить. Час уже їй їхати додому, от і все. А вже як вона поїде додому, він не допустить, щоб вона повернулася весною.

Керрі з жахом думала про вчинок, до якого готувалась, але потішала себе тим, що принаймні цьому нестерпному становищу настане край. Вони не турбуватимуться. Особливо Гансон буде радий. Йому байдуже, що з нею станеться.

Після вечері Керрі пішла в ванну, де ніхто їй не міг завадити, і написала таку записку:

«Прощай, Мінні! Я не поїду додому. Я залишаюся в Чикаго і шукатиму роботи. Не турбуйся про мене. Все буде добре».

У вітальні Гансон читав газету. Керрі, як завжди, допомогла Мінні помити посуд і все прибрати. Потім вона сказала:

— Піду постою трохи на дверях.

Вона ледве могла вгамувати тремтіння голосу.

Мінні пригадала Гансонові нотації.

— Свен вважає, що не годиться стояти внизу,— промовила вона.

— Справді? — перепитала Керрі.— Ну, то це буде востаннє.

Вона надягла капелюшок і стояла перед столиком у маленькій спальні, не знаючи, куди покласти записку. Нарешті вона засунула її під головну щітку Мінні.

Коли вхідні двері зачинилися за нею, вона спинилась на мить. Що вони подумують? Дівчину раптом вразила

незвичайність її вчинку. Вона повільно спустилася вниз, оглянулася вгору, на освітлені сходи, і попростувала по вулиці, удаючи, ніби вийшла на прогулянку. Досягнувши рогу, Керрі прискорила крок.

А в цей час Гансон вийшов з вітальні до дружини і спитав:

— Керрі знову стоїть там унизу?

— Так,— відповіла Мінні,— але вона обіцяла, що це востаннє.

Він підійшов до дитини, що гралася на підлозі, і почав бавити її, тицяючи в неї пальцем.

Друє в чудовому настрої чекав на розі.

— Ось і ви, Керрі,— промовив він, коли струнка дівоча постать наблизилась до нього.— Ну як, все благополучно? Чудово, давайте ж візьмемо кеб.

РОЗДІЛ VIII

Провісники зими. Хто відгукнеться?

Як билинку жене вітер, так недосвідченою людиною грають природні сили, під владою яких перебуває всесвіт. Наша цивілізація ще не вийшла з середньої стадії свого розвитку. Нас уже не можна назвати тваринами, бо ми не керуємось виключно інстинктом, але ще не можна назвати в повному розумінні людьми, бо ми не керуємось і виключно розумом. Тигр не відповідає за свої вчинки. Його озброїла природа, він від народження підкоряється її законам, не знаючи, що перебуває під їх захистом. Людина надто віддалилась від лігва в джунглях; у неї вже майже виробилася самостійна воля, а тому вроджені інстинкти ослаблені, однак ця самостійна воля ще не настільки розвинулася, щоб цілком замінити інстинкти і досконало керувати її діями. Людина вже надто розумна, щоб завжди підкорятись інстинктам і природним бажанням, але ще надто слабка, щоб завжди їх перемагати. Вона слухняно підкорялася цим силам, поки була твариною, але, ставши людиною, ще не зовсім навчилася справлятися з ними. У цьому проміжному стані вона позбавлена рівноваги — не у згоді з природою, з інстинктами, не у повній згоді й з розумом, керованим її самостійною волею. І тому людина — як билинка на вітрі: кожен порив пристрасті її

підхоплює, і вона підкоряється то інстинктам, то розумові, робить помилки, виправляє їх, падає, піднімається; це істота, вчинки якої неможливо передбачити. Єдине, чим можна себе потішити, це свідомість того, що еволюція не припиняється, що ідеал — це світоч неугасимий. Людина не одвічно вагатиметься отак поміж добром і злом. Коли це змагання між самостійною волею й інстинктом закінчиться і досконале пізнання світу приведе до цілковитої заміни інстинкту волею, тоді зникне людська несталість. Стрілка пізнання буде міцно й неухильно спрямована до далекого полюса — істини.

У Керрі, як і в безлічі смертних, між інстинктом і розумом, між бажанням і досвідом точилася постійна боротьба. Керрі йшла за покликом своїх прагнень — вона швидше пливла за течією, ніж прямувала у наміченому напрямі.

Вранці, після тривожної ночі (хоч ледве чи домішувались до цієї тривоги смуток, туга чи любов), Мінні знайшла записку і вигукнула:

— Ну от, що ти на це скажеш!

— А що таке? — спитав Гансон,

— Сестра Керрі кудись перебралася.

Гансон скочив з ліжка з незвичною прудкістю і прочитав записку. Прочитавши, він злегка цмокнув язиком, — так дехто підганяє коней, — оце й був єдиний вияв його думок.

— Як тобі здається, куди вона могла піти? — спитала зовсім збентежена Мінні.

— Хіба я знаю, — відповів він, і в очах його спалахнуло презирство. — Пішла, тим гірше для неї.

Мінні стурбовано покрутила головою.

— Ох, ох, — зітхнула вона. — Керрі сама не розуміє, що вона наробила.

— Ну що ж, — промовив Гансон через деякий час, потягаючись, — а чим ти можеш їй зарадити?

Мінні як жінка була все ж благородніша. До того ж, вона краще уявляла собі все, що могло чекати Керрі.

— Ох, — знов зітхнула вона, помовчавши, — бідна сестра Керрі!

У той час, коли відбувалась ця розмова, — десь о п'ятій годині ранку, — наша маленька завойовниця долі спала тривожним сном сама у своїй новій кімнаті.

Для Керрі найважливішим в її новому становищі було те, що в ньому крилися різноманітні можливості. Керрі не

належала до чуттєвих натур, які прагнуть тільки дрімотного існування в затишку й розкошах. Вона поверталася в ліжку, налякана власною рішучістю, рада, що визволилася, стурбована думками про те, чи знайде якусь роботу і чого можна чекати від Друе.

Щождо цього достойного джентльмена, то для нього майбутнє було цілком яснє. Він не міг утриматись від того, що підготовляв, не міг настільки добре розбиратися в житті, щоб хоч бажати поводитись інакше. Вроджене жадання вело його одвічною стежною переслідувача. Блаженство з Керрі було для нього не менш необхідне, ніж його щоденний ситний сніданок. Що б він не робив, він здатний був лише до зародкових докорів сумління, і лише в такій же мірі доступне було йому усвідомлення зла й гріха. Але, повторюємо, докори сумління були йому доступні лише в зародковому стані.

На другий день він пішов провідати Керрі, і вона приймала його в своїй кімнаті. Він був все той же — веселий, життєрадісний.

— Ну,— промовив він,— чого ж це ви зажурились? Ходіте поснідаємо. Вам же треба сьогодні купити дещо з одягу.

Керрі глянула на нього, і в її великих очах відбилися всі сумніви, які бентежили її.

— Мені б хотілося знайти якусь роботу,— сказала вона.

— Та знайдете ж, напевне,— відповів Друе.— Навіщо ви так турбуєтесь про це зараз? Спочатку влаштуйтеся як слід, огляньте місто. Я вас не скривджу.

— Я знаю, що не скривдите,— не зовсім щиро запевнилася вона.

— Ви в нових черевиках? Ану, дайте глянути. Чудово, чорт забирай! Одягніть-но жакетку.

Керрі покійрно одяглась.

— Справді, сидить, як вилита, га? — зауважив він і доторкнувся до її талії, потім відступив на кілька кроків і оглянув її ще раз із ширим захопленням.

— Що вам ще потрібне, так це нова спідниця. А поки що — пішли снідати!

Керрі одягла капелюшок.

— А рукавички? — нагадав він.

— Ось тут,— відповіла вона, виймаючи їх з ящика шифоньєрки.

— Ну, тепер ходімо,— сказав він.

Так розвіялися лихі передчуття перших годин.

І це повторювалося раз у раз. Друе мало лишав її на самоті. Тільки кілька разів вона блукала одна; майже весь час він сам водив її по місту. Він купив їй у «Карсона і Пайрі» гарненьку спідницю і блузку. На його гроші вона придбала ще різних дрібничок з одягу і, кінець кінцем, змінилася до невпізнання. Це була ніби зовсім інша дівчина. Дзеркало допомогло їй переконатися в тому, що вона давно підозрювала в собі. Вона гарненька, авжеж, безперечно! Як личить їй оцей капелюшок! А очі — хто скаже, що в неї не чарівні очі? Прикусивши коралову губку, вона дивилася на себе — і вперше в житті відчувала трепет від свідомості своєї сили. А Друе був такий добрий до неї!

Одного вечора вони побували в театрі, де дивилися «Мікадо» — найпопулярнішу в той час оперету. Вони вирішили спочатку зайти до ресторану «Віндзор» на Дірборн-стріт, досить далеко від дому, де тепер жила Керрі. Віяв холодний вітер, з вікна своєї кімнати Керрі бачила небо на заході, де ще тануло рожеве світло, поступаючись сталевій синяві вгорі, звідки спускалася темрява. Рожева хмаринка, довгаста й тонка, ніби острів у далекому морі, маячила десь над обрієм. Деревя по той бік вулиці хитали мертвими вітами, і все це разом чомусь нагадало Керрі знайому картину, бачену грудневими вечорами з вікон рідного дому.

Вона завмерла і раптом заломила рученята.

— Що з вами? — спитав Друе.

— Ах, я сама не знаю,— відповіла вона, і губи в неї затремтіли.

Він відчув її настрій і, обнявши за плечі, поляскав її підбадьорливо по руці.

— Годі,— промовив він ніжно,— все буде добре.

Вона відвернулася, щоб одягти жакет.

— Сьогодні, мабуть, вам і боа треба взяти.

Вони пішли по Вобеш-авеню до Адамс-стріт, потім звернули на захід. Із вітрин магазинів уже лилися потоки золотистого світла. Дугові ліхтарі шипіли над головою, а ще вище угорі світилися вікна височенних комерційних споруд. Холодний, поривчастий вітер налітав то з одного, то з другого боку. Навкруги вирував натовп,— це були люди, що закінчили о шостій годині роботу і тепер, штовхаючись, поспішали додому. Коміри легкого верхнього одягу були підняті вгору, капелюхи низько насунуті. Молоденькі ро-

бітници із щебетом і сміхом пробігали по парі, по четверо. Усе навкруги жило повнокровним життям.

Раптом Керрі зустрілася з поглядом знайомих очей. Вони належали одній з бідно вдягнених дівчат, що йшли групою. Від їхнього зношеного, обвислого убрання, стареньких жакетів і всього вигляду віяло злиднями.

Керрі впізнала очі, впізнала й дівчину. Це була одна з робітниць, що працювали на взуттєвій фабриці. Дівчина глянула на неї не зовсім упевнено, потім повернула голову і подивилась їй услід. У Керрі було таке почуття, ніби між ними прокотилася велетенська хвиля. Вона ніби знову була в старому убранні біля машини — і здригнулася всім тілом. Друе нічого не помітив, поки Керрі не наскочила на якогось перехожого.

— Ви що, задумалися? — спитав він.

Після обіду вони пішли в театр. Вистава надзвичайно сподобалась Керрі. Багаті барви і витонченість видовища заповнили її. Збуджена уява перенесла її в далекі краї, в товариство вельможних і могутніх людей. А після спектаклю її зачарували екіпажі і натовп елегантних дам.

— Заждіть хвилинку, давайте подивимось, — сказав Друе, затримуючись з нею в розкішному вестибюлі, де дами і мужчини посувалися вперед, зливаючись в один потік, в якому шелестіли спідниці, кивали голівки, загорнені в мереживо, білі зубки блищали крізь напіввідкриті губи.

— Шістдесят сім! — загукав швейцар, називаючи номер екіпажа, і його голос пролунав гучно і мелодійно. — Шістдесят сім!

— Як гарно, — промовила Керрі.

— Чудово! — погодився Друе.

Цей парад уборів і веселощів справляв на нього не менше враження, ніж на Керрі. Він палко стиснув її руку. Коли вони виходили, вона звела на нього погляд, усміхаючись; її рівні зубки блищали, а очі сяяли. Він прошепотів, нахилившись до неї:

— Ви чарівні!

В цю мить просто перед ними швейцар навстіж розчинив дверцята екіпажа і допомагав двом дамам сісти.

— Держіться за мене, і у вас теж буде екіпаж! — промовив Друе, сміючись.

Керрі ледве слухала — голова в неї йшла обертом у цьому вирі життя.

Вони звернули ще в ресторан перекусити після театру. У Керрі промайнула віддалена згадка про те, що час уже

пізній, але життя її не було тепер підпорядковане домашнім звичаям. Якби в неї вже встигли виробитися сталі звички, вони, безперечно, проявилися б у цю мить. Дивна річ—звички! Людина нерелігійна встає зараня з ліжка, щоб прочитати молитви, не з справжньої побожності, а за звичкою. Не зробивши чогось узвичаєного, жертва звички почувує, як її ніби щось свердлить у мозку, щось непокоїть; в дійсності це почуття походить від того, що людина зійшла з уторованої стежки, а здається їй, що це — докір сумління, що це тихий внутрішній голос, який кличе на праведну путь. Якщо відхилення надто істотне, потяг звички буває такий сильний, що примушує свою несвідому жертву повернутися до узвичаєних дій. «Ну от, хвалити бога, я виконав свій обов'язок», міркує така проста душа, хоч в дійсності вона тільки повторила те, що було роблено безліч разів.

У Керрі не було сталих моральних принципів, засвоєних в рідному домі. Якби вона жила під владою таких принципів, то злякалася б більше. А так вечеря вийшла дуже весела. Все впливало на Керрі — різноманітні свіжі враження, невловима, але відчутна пристрасть, якою палав Друе, страви, ще незвична розкіш,— і вона заспокоїлася і уважно слухала свого співрозмовника. Вона знову стала жертвою гіпнотичного впливу великого міста.

— Ну гаразд,— промовив, нарешті, Друе,— час нам іти!

Вони давно вже сиділи над порожніми тарілками, і їхні очі раз у раз зустрічалися. Керрі не могла не відчувати трепетної сили, яка світилася в погляді Друе. Він узяв за звичку, розповідаючи їй про щось, торкатися її руки, ніби щоб підкреслити сказане. І тепер, говорячи про те, що час іти, він торкнувся її пальців.

Вони підвелися і вийшли на вулицю. Ділова частина міста вже спорожніла, лише зрідка можна було помітити спізнілого перехожого, що крокував, насвистуючи, або нічний вагон конки, або яскраво освітлені вікна ще не зачиненого ресторану. Вони помалу простували Вобеш-авеню, і Друе не переставав розважати Керрі, викладаючи їй все, що знав цікавого. Він вів її під руку і, розповідаючи, міцно притискав її лікоть до себе. Час від часу, пустивши якийсь дотеп, він кидав погляд на дівчину, і тоді їхні очі зустрічались. Нарешті вони дійшли до її ганку, і Керрі піднялася на перший східець. Її голова була тепер на

одному рівні з його головою. Він узяв її руку в свої і ніжно стиснув, пильно поглядаючи на неї, а вона в легкій задумі кудись задивилась.

Приблизно в цей же час Мінні міцно спала, втомлена неспокійними думками, що тривожили її весь вечір. Вона заснула в незручній позі, підібгавши під себе лікоть. Від напруження м'язів створилося подразнення нервів, і в сонному мозку виникло марення. Мінні снилося, що вона й Керрі знаходяться десь поблизу старого кам'яновугільного рудника. Й їй видно було високу під'їзну колію і купи землі й вугілля. Перед ними була глибока шахта, вони зазирали туди і бачили дивовижне вогке каміння там, у глибині, де стіни шахти губились у невиразному сутінку. Стара корзина для спускання звисала над шахтою на стертому канаті.

— Давай спустимось,— каже Керрі.

— Ой, ні,— відповідає Мінні.

— Та ну ж бо, ходім,— наполягає на своєму Керрі.

Вона починає тягти до себе корзину і от, незважаючи на всі протести Мінні, вона вже в корзині і починає спускатися.

— Керрі,— гукає Мінні,— Керрі, вернись,— але Керрі вже внизу, темрява зовсім поглинула її.

Мінні поворушила рукою.

Таємнича місцевість раптом змінилась — тепер Мінні опинилася над якимсь незнайомим водним простором,— вона ще ніколи доти не бачила стільки води. Вони з Керрі стоять чи то на насипу, чи на березі, ніби на довгому мисі, Керрі на самому кінці. Вони оглядаються довкола, і от вода починає затопляти те, на чому вони стоять, Мінні чує, як вода хлюпоче, набігаючи.

— Іди сюди, Керрі! — кличе Мінні, але Керрі пробирається ще далі. Вона відступає так далеко, що її і не докличешся тепер.

— Керрі! — гукає Мінні,— Керрі!

Але її власний голос звучить ніби звідкись здалеку, а темні води заливають усе. Вона йде геть, страждаючи, ніби щось утратила. Її огортає такий смуток, як ніколи в житті.

Картини ще кілька разів змінювались; у стомленому мозку виникали немов дивні примари, що потім зливались одна з одною. Останнє видіння примусило її голосно скри-

кнути, бо вона побачила, як Керрі, що лізла на якусь скелю, раптом оступилася, пальці її розтулились і вона полетіла у прірву.

— Мінні! Що з тобою? Та прокинись ж!—говорив стурбований Гансон і термосив дружину за плече.

— Що... що таке? — питала Мінні спросоння.

— Прокинись,—відказав чоловік,— і повернися на другий бік. Ти балакаєш уві сні.

Десь через тиждень Друе, як завжди елегантний і чемний, завітав у бар Фіцджералда і Моя.

— Привіт, Чарлі! — зустрів його Герствуд, визираючи з дверей свого кабінету.

Друе наблизився і заглянув до управляючого баром, що повернувся за свій стіл.

— Коли знову ідете? — спитав Герствуд.

— Скоро вже,— відповів Друе.

— Цього разу я вас майже не бачив,— зауважив Герствуд.

— Так, я був дуже зайнятий,— відповів Друе.

Вони ще кілька хвилин розмовляли на загальні теми.

— А знаєте що,— сказав Друе так, ніби йому щось раптом спало на думку,— мені б хотілося якось увечері витягти вас звідси.

— Куди ж це? — здивувався Герствуд.

— До мене додому, звичайно,— посміхаючись, відповів Друе.

Герствуд глянув лукаво, і ледве помітна посмішка промайнула на його губах. Його пильний погляд ніби вивчав обличчя Друе, після чого він відповів тоном джентльмена:

— Звичайно, охоче прийду.

— Ми чудово пограємо в карти.

— Можна мені принести з собою пляшечку шампанського? — спитав Герствуд.

— Звичайно,— відповів Друе.— І я вас з кимсь познаюмлю.

РОЗДІЛ ІХ

В світі умовностей. Зелене око заздрощів

Будинок на Північній стороні, поблизу Лінкольн-парку, де мешкав Герствуд, належав до дуже звичайного в той час типу будинків. Це був триповерховий особняк, нижній

поверх якого починався трохи нижче рівня вулиці. Фасад з великим еркером на другому поверсі виходив на маленький газон футів двадцять п'ять завдовжки і десять завширшки. За домом був дворик із стайнею, обведений огорожами сусідніх садів; там Герствуд тримав свого коня й екіпаж.

Будинок мав десять кімнат; в них мешкали сам Герствуд, його дружина Джулія, син Джордж (молодший) і дочка Джессіка. Проживала там ще служниця, раз у раз інша, бо догодити місіс Герствуд було не легко.

— Джордж, я вчора відпустила Мері,— цими словами нерідко починалася розмова за обіднім столом.

— Добре,— відповідав у таких випадках Герствуд, якому давно вже набридла ця злободенна тема.

Домашній затишок — це незрівнянна квітка, і немає в світі нічого ніжнішого, нічого пестливішого, нічого, що, з дитинства оточуючи й живлячи людей, так міцно прищеплювало б їм стійкі моральні правила. Хто не зазнав цього благодійного впливу, той ніколи не зрозуміє, чому від певних звуків гарної музики на очі набігає сльоза. Не збагне він ніколи і тих таємничих струн, що зв'язують воедино серця людей однієї нації, примушуючи їх битись, як одне серце.

Домівка Герствуда не відзначалась такою атмосферою. Не почувалося тут тієї взаємної поваги і поблажливості, без яких домашнє вогнище — ніщо. Гарна обстановка цілком задовольняла смак мешканців. Були тут м'які килими, розкішні крісла й дивани, рояль, мармурова статуя Венери невідомого скульптора і безліч бронзових фігурок, зібраних бог зна звідки,— їх звичайно великі мебльові фірми продають разом з багатьма іншими речами, за певняючи покупців, що ці речі необхідно мати в кожному «порядному» домі.

У їдальні височів буфет, заставлений блискучими графинами та іншим посудом і різними дрібничками із кришталю. Художність розстановки не підлягала сумніву, адже Герствуд знався на цьому. Він вивчав цю справу не один рік у себе в закладі і з великим задоволенням вводив кожну нову «Мері», незабаром після її появи в домі, в деякі деталі цього мистецтва. Його ні в якому разі не можна було назвати балакучим. Навпаки, його поведіння з усіма вдома відзначалося приємною стриманістю, що її прийнято вважати неодмінною властивістю джентльмена. Він не любив сперечатись, ніколи не втрачав терпіння, тримався тро-

хи деспотично. Чого він не міг виправити, на те переставав зважати, і взагалі схильний був триматися далі від усього, що вважав неможливим.

Був час, коли Герствуд дуже любив свою дочку Джессіку; він тоді був молодший і ще не досяг такого успіху в справах. Проте нині, на сімнадцятому році життя, Джессіка почала виявляти все більшу стриманість і незалежність, і це сприяло охолодженню батьківських почуттів. Вона відвідувала ліцей, і її погляди на життя зробили б честь аристократці. Вона любила гарні убрання і безперестанку вимагала все нових і нових. Вона мріяла про кохання й розкішне життя. У школі вона познайомилася з дівчатами із дуже багатих родин; їхні батьки були власниками чи компаньйонами в солідних підприємствах, дочки ж трималися так, щоб не посоромити свої родини. Джессіка цікавилася в школі тільки такими подругами — інші для неї не існували.

Молодшому Герствуду минуло дев'ятнадцять, і він уже займав добру посаду у великій фірмі по продажу нерухомого майна. Джордж нічого не давав на своє утримання; вважалося, що він заощаджує гроші, щоб згодом вкласти їх у нерухоме майно. Він мав певні здібності і величезний гонор, а любов до розваг поки що не йшла на шкоду його службовим обов'язкам. Він приходив і йшов з дому, коли вважав за потрібне, зрідка казав матері кілька слів, розповідав якусь забавну історію батькові, але здебільшого обмежувався найзагальнішими розмовами. Він ні перед ким не виявляв своїх бажань. Та в домі ніхто особливо й не цікавився ними.

Місіс Герствуд належала до тих жінок, єдине прагнення яких полягає в тому, щоб усіх затьмарювати, і які страждають, помічаючи, що іншим щастить у цьому більше, ніж їм. Вона дивилась на життя очима того вузького «вибраного» кола, до якого вона не належала, але мріяла, що колись належатиме. А втім, вона вже починала розуміти, що для неї це неможливо. Для доньки ж своєї вона сподівалася на кращу долю, а через неї мріяла й сама зайняти трохи вище становище в суспільстві. Щождо сина, то коли він матиме успіх у майбутньому, вона зможе ним пишатися, — це теж було б їй на користь. Та й у чоловіка справи йшли непогано, і вона вірила, що його комбінації з нерухомим майном, кінець кінцем, завершаться щасливо. Ці його операції ще не досягли значних розмірів, але прибутки сім'я мала загалом пристойні, а становище Герствуду

да у Фіцджералда і Моя було міцне. Обидва власники бара були з ним у найкращих і зовсім не офіціальних стосунках.

Неважко уявити, яку сімейну атмосферу могли створити такі люди. Вона проявлялася в тисячі незначних розмов, дуже схожих одна на одну.

— Я завтра їду у Фокс-Лейк,— якось у п'ятницю заявив Джордж молодший за обідом.

— А що там має бути? — поцікавилась місіс Герствуд.

— Едді Фарвей купив новий паровий катер і запрошує мене прокататись.

— Скільки він заплатив за нього? — продовжувала розпитувати мати.

— О, понад дві тисячі доларів! Він запевняє, що катер — як лялечка.

— Старий Фарвей, мабуть, добре наживається,— зауважив Герствуд.

— Певна річ! Джек розповідав мені, що вони тепер експортують свій товар в Австралію, а на тому тижні відправили цілу партію у Кейптаун.

— Подумайте тільки! — вигукнула місіс Герствуд.— А чотири роки тому вони тримали крамничку в підвалі на Медісон-стріт.

— Джек мені казав, що на весну вони збираються споруджувати на Робі-стріт шестиповерховий будинок.

— Подумайте тільки! — промовила і Джессіка.

Саме в цей день Герствуд мав намір піти з дому раніше, ніж звичайно.

— Ну, я пішов, у мене є справи в місті,— промовив він, встаючи від столу.

— А ми підемо в понеділок у театр Мак-Вікера? — спитала місіс Герствуд, не підводячись.

— Авжеж,— байдужим тоном промовив він.

Обід тривав, а Герствуд піднявся нагору, щоб взяти капелюх і пальто. Потім грюкнули вхідні двері.

— Це, мабуть, тато вже пішов,— сказала Джессіка.

Шкільні новини цієї дівчини мали особливий характер. — У нас в ліцеї готується вистава,— повідомила вона одного разу,— і я теж братиму в ній участь.

— Справді? — озвалась мати.

— Так, і мені потрібне для цієї вистави нове плаття. У виставі візьмуть участь найвродливіші дівчата школи. Міс Палмер гратиме Порцію.

— Невже? — знов відгукнулась мати.

— І знову запросили оту Марту Грізволд. Вона думає, ніби вміє грати!

— Її сім'я, здається, нічого з себе не уявляє? — підтакнула розуміюче місіс Герствуд.— У них же нічогосінько немає.

— Авжеж,— відповіла Джессіка,— вони вбогі, як церковні миші!

Вона дуже добре розбиралася в молодих людях у ліцеї, приваблених її красою.

— Можеш собі уявити,— поділилася вона з матір'ю якось увечері,— отой Герберт Крейн здумав до мене лізти з своєю дружбою!

— А хто він такий, моя люба? — запитала місіс Герствуд.

— Абсолютне ніщо! — відповіла Джессіка, надуваючи губки.— Просто собі студент. А за душею — нічогосінько!

Інша річ, коли молодий Блайфорд, син мильного фабриканта, пішов провести її додому. Місіс Герствуд на той час сиділа з книжкою нагорі в кріслі-качалці і випадково визирнула з вікна.

— Хто це був з тобою? — запитала вона, коли Джессіка ввійшла в кімнату.

— Це містер Блайфорд, мамо,— відповіла дочка.

— Та невже?

— Так, і він запрошує мене прогулятися з ним у парку,— додала Джессіка, трохи розчервонівшись від швидко-го бігу по сходах.

— Добре, моя люба, іди, але не надовго,— дозволила мати.

Вона з цікавістю ще раз визирнула з вікна, щоб подивитись, як вони ідуть удвох — це було приємне видовище, надзвичайно приємне.

У такій атмосфері Герствуд жив із року в рік, не замислюючись над усім цим. Не в його натурі було почувати потяг до чогось кращого, якщо це краще не стояло прямо перед очима кричущим контрастом. При існуючому становищі він вносив у сім'ю, що належало, і одержував також, що належало. Часом його дратували прояви егоїстичної байдужості, але, з другого боку, пишні костюми дружини й дочки підносили його гідність і становище в суспільстві і тому були йому приємні. Зрештою, він жив життям закладу, в якому служив. Там він проводив більшу частину свого часу. Повернувшись увечері додому, він потрапляв у при-

емну обстановку. Страви, за незначними винятками, були цілком прийнятні,— такі, які може зготувати звичайна куховарка. Його до певної міри цікавило те, що розповідали за обідом син і дочка, а виглядали вони завжди елегантно. Пихата місіс Герствуд вважала, що її особа завжди потребує особливо пишного убрання, але, на думку Герствуда, це було куди краще, ніж одягатись недбало. Ні про яку любов між чоловіком і жінкою вже не могло бути й мови, але не було й особливого незадоволення. В її поглядах не було нічого незвичайного, до того ж вони так мало розмовляли одне з одним, що в них ні в чому не могло виникнути незгоди. Як прийнято в таких випадках говорити, у неї були свої погляди, а в нього свої. Час від часу він зустрічав на своєму шляху жінку, молодість, жвавність і дотепність якої становили контраст не на користь його дружини. Однак тимчасове незадоволення, викликане такими враженнями, врівноважувалося свідомістю свого становища в суспільстві і властивою Герствуду розсудливістю. Він розумів, що ускладнення в сімейному житті могли б відбитися на його службовому становищі. Власники бара не потерпіли б скандалу. Займаючи таке становище, людина має відзначатися поважними манерами, незаплямованою репутацією і порядною домівкою. Ось чому Герствуд був надзвичайно обережний у всіх своїх вчинках і в публічних місцях появлявся вечорами чи в неділю неодмінно з дружиною, а часом і з дітьми. Він їздив з сім'єю на місцеві курорти, або у штат Вісконсін, недалеко від Чикаго, і проводив там кілька днів, тримаючись майїрно й нудьгуючи, відвідуючи ті місця, які належало, і роблячи те, що належало. Він знав, що це необхідно.

Коли хто-небудь із його численних знайомих, представників середнього класу і людей грошових, потрапляв у неприємну пригоду, Герствуд тільки хитав головою. Про такі речі й говорити не слід! Якщо ж про це заходила розмова серед людей, що вважалися його близькими друзями, він гостро картав подібне божевілля:

— Нехай би робив, що хотів, який мужчина цього не робить, але ж як він міг бути таким необережним? Обережність — і ще раз обережність!

І він нітрохи не співчував тому, хто попався на гарячому.

Саме з цих міркувань Герствуд продовжував приділяти дружині певну увагу і скрізь бував з нею. Це було, звичайно, дуже нудно, але він потішав себе тим, що зустрі-

чається в цей час із знайомими і має всі ті розваги, яким її присутність не може перешкодити. Часом він з великою цікавістю спостерігав свою дружину,— вона була по-своему ще досить приваблива, і чоловіки звертали на неї увагу. Вона була охоча до товариства й до лестощів, пихата, і Герствуд добре розумів, що при тих стосунках, які між ними існували, всі ці якості легко можуть довести її до біди. Він не схильний був довіряти жінкам, а в своїй дружині ніколи не вбачав таких чеснот, які б вселяли в чоловіка його типу особливе довір'я й пошану. Ще поки вона палко його любила, можна було довіряти, але тепер, коли цей ланцюг більше не існував,— мало що могло статися!

За останній рік чи два витрати сім'ї дуже зросли. Джессіка раз у раз вимагала обнов, а місіс Герствуд, не бажаючи відставати від дочки, теж частенько підновляла свій гардероб. Герствуд довгий час нічого не казав, але одного разу не витримав.

— Джессіка потребує в цьому місяці нового плаття,— промовила місіс Герствуд якось уранці.

Герствуд в цей час стояв перед дзеркалом і одягав один із своїх незрівнянних жилетів.

— Якщо не помиляюся, вона зовсім недавно придбала нове плаття,— зауважив він.

— Так то було вечірне,— спокійно відповіла дружина.

— Останнім часом її плаття коштують чимало грошей,— сказав Герствуд.

— Що ж такого, вона тепер більше буває в світі,— відповіла дружина.

Але вона зауважила в тоні його голосу щось таке, чого ніколи раніше не чула.

Герствуд подорожував небагато; коли ж йому доводилося кудись виїжджати, він звичайно брав дружину з собою. Але от, незадовго перед описуваними подіями, група членів муніципалітету організувала поїздку до Філадельфії на десять днів—з метою розважитись. Запросили і Герствуда.

— Нас там ніхто не знає,— сказав йому один з організаторів поїздки, джентльмен у височезному шовковому циліндрі, обличчя якого красномовно свідчило про його нерозвиненість і похитливість.— Ми зможемо там дуже весело провести час,— при цьому він ледве помітно підморгнув лівим оком,— їдьмо з нами, Джордж, неодмінно!

На другий день Герствуд повідомив дружину про свій намір.

— Я збираюсь виїхати на кілька днів, Джуліє.

— Куди? — спитала вона, кидаючи на нього швидкий погляд.

— У Філадельфію, в справах.

Вона продовжувала пильно дивитись на нього, чекаючи, щоб він ще скаже.

— Цього разу я не зможу взяти тебе з собою.

— Гаразд, — відповіла вона, але він бачив, що дружина здивована.

Вона продовжувала розпитувати його, поки він не пішов, і це його роздратувало. Він почав відчувати, що дружина — це неабияке ускладнення в житті.

Поїздка була надзвичайно приємна, і Герствуд дуже шкодував, коли вона скінчилась і довелося повернутись додому. Він не любив брехати і з огидою думав про те, що треба щось вигадувати. Зрештою вся справа закінчилась кількома загальними фразами, але місіс Герствуд мала над чим подумати. Вона почала більше виїжджати, одягатись краще і частіше бувати в театрі, щоб винагородити себе.

Таку атмосферу, що панувала в цім домі, навряд чи можна було назвати сімейним життям. Цих людей еднала звичка і загальноприйняті звичаї. Час минав, і атмосфера неминуче ставала все більш пекучою — раніше чи пізніше мусив статися вибух і все зруйнувати.

РОЗДІЛ X

Зима дає поради. Посланець долі

У світлі загальноприйнятого погляду на жінку та її обов'язки, душевний стан Керрі заслуговує на увагу. Вчинки такого роду прийнято судити за певним узвичаєним масштабом. Суспільство завжди виробляє таке мірило для всіх можливих випадків: усі чоловіки повинні бути порядними, усі жінки — добродішними. Як же сталося, о негіднице що ти схибилася?

Для Спенсера і сучасних наших філософів-натуралістів характерна відмова від усяких передсудів, а проте в питаннях моралі у нас панують суто дитячі уявлення. Але ж проблема далеко складніша, ніж просте підпорядкування законам еволюції. Вона не обмежується земними законами і

значно глибша, ніж ми вважаємо. Дайте відповідь перш за все, що породжує трепет серця? Чому журлива скарга летить по світу, не вмираючи? Поясніть ту тонку алхімію, яка створює із світла й дощу гарячу, як полум'я, троянду. У суті всіх цих фактів і треба шукати першоджерела моралі.

«О, яка солодка моя перемога!» міркував Друе.

«Ах, що ж я такого втратила?» міркувала Керрі, стурбована лихим передчуттям.

І от ми стоїмо збентежені перед цією, старою, як світ, проблемою і намагаємось з усією серйозністю, сумлінно створити справжню теорію моралі і дати несхибну відповідь — що правильно і що неправильно.

З точки зору деяких верств суспільства, Керрі непогано влаштувалась; з точки зору конаючих з голоду, не захищених від крижаного вітру й дощу, вона заховалась у затишний притулок. Друе найняв три мебльовані кімнати на Західній стороні, на Огден-сквері, якраз напроти Юніон-парку. Цей найчарівніший куточок Чикаго уже тоді відзначався чудовим повітрям і зеленим килимом газонів. Загальний вигляд площі тишив око Вікна вітальні виходили в парк, на лужок, в той час пожовклий і сухий, серед якого заховалось маленьке озерце. Над голими вітами дерев, що гнулися під зимовим вітром, височів шпиль конгрегаційної церкви, а вдалині виднілися дзвіниці ще кількох церков.

Кімнати були обставлені з комфортом. Підлогу вітальні вкривав дорогий брюссельський килим темночервоних і лимонних відтінків, що зображав жардиньєрки з пишними, небувалими квітами. Простінок між вікнами займало велике трюмо. В одному кутку стояла широка, м'яка кушетка, оббита зеленим плюшем, навколо були розставлені крісла-качалки. Додайте до цього кілька картин, килимків, фігурок та інших дрібних прикрас, і перед вами вся обстановка цієї кімнати.

У спальні, що містилась напроти, стояла скриня, яку Друе купив для Керрі, а в гардеробній шафі в стіні висіло чимало гарного убрання,— стільки в Керрі не було ніколи в житті,— і все дуже їй до лиця. Третя кімната могла служити кухнею, і за бажанням Друе там встановили невеличку переносну газову плиту, щоб можна було готувати легкі сніданки, устриці і всякі його улюблені закуски. Не бракувало й ванни. Квартира була затишна, з газовим освітленням, з калориферним опаленням і з таким же

невеличким каміном, обкладеним азбестом,— дуже приемним удосконаленням, що тоді тільки починало входити в ужиток. Завдяки дбайливості Керрі і властивій їй любові до порядку, яка тут ще більше розвинулась, це кубелечко було дуже затишне й привабливе.

Тут вона жила, дуже мило влаштувавшись, не знаючи тих турбот, які раніше так гнітили її, але пізнавши турботи зовсім нового, морального порядку. І взагалі всі умови її існування так змінилися, що на її місці ніби була зовсім нова, відмінна істота. Зазираючи в дзеркало, вона бачила нову Керрі, значно вродливішу, ніж раніше; зазираючи в свою душу, що була теж дзеркалом, створеним із поглядів, її власних і чужих, вона також бачила нову Керрі, гіршу, ніж раніше. І вона лишалася в нерішучості поміж цими двома образами, не знаючи, якому вірити.

— Ти ж справжня красуня! — не раз вигукував Друе.

Вона дивилась на нього, і в її широко розплющених очах світилося задоволення.

— Та ти, мабуть, і сама це добре знаєш? — додавав він.

— Ах, я нічого не знаю,— відповідала вона, і була в захопленні, що він про неї такої думки, вагалась, чи вірити, але вірила, тим більше, що в душі з цим погоджувалась.

Та її власне сумління, не зацікавлене в лестощах, як Друе, говорило зовсім інше,— і тут вона сперечалась, захищалась, благала. Але, кінець кінцем, це не був непохитий і мудрий порадник. Це було сумління звичайної людини, що досить невиразно відбивало минуле оточення й звички Керрі і загальноприйняті погляди. Коли вірити йому, людський поговор — це голос самого бога,

«Ех ти, невдаха!» говорив цей голос.

«Чому?» питала вона.

«Подивись на людей навкруги,— нашіптував цей голос у відповідь.— Подивись на порядних людей. З яким обуренням вони відмовилися б зробити те, на що ти згодилась! Подивись на чесних дівчат; як вони відсахнулися б від тебе і подібних, дізнавшись про твою слабкість! Ти ж навіть не намагалася боронитись перед падінням».

В ті години, коли Керрі лишалася дома сама і, сидячи біля вікна, дивилась на парк, цей голос звучав особливо виразно. Це траплялось не часто, тоді, коли ніщо інше не займало її, коли приемний бік її існування виступав не так помітно і коли Друе не було біля неї. Спочатку голос цей промовляв дуже виразно, хоч і не цілком переконливо. У неї завжди була готова відповідь: загроза зими, її самот-

ність, її надії, страх, що нагонив на неї тужливий вітер. За неї відповідав голос злиднів.

Коли минають ясні літні дні, місто одразу вдягається в темний сірий плащ, з яким не розлучається всю довгу зиму. Його нескінченні будинки здаються сірими, похмурніють небо й вулиці. Самотні оголені дерева і курява та клапті паперу, що їх жене вітер, ще підсилюють непривітну безбарвність. Холодні пориви вітру, що гасає вузькими довгими вулицями, породжують журливі думки. Не тільки поети, художники та люди, які пишаються своєю вищістю, приписуючи собі виняткову витонченість, відчувають це, але й собаки, а також і всі інші люди. Звичайні люди взагалі мають не меншу здатність відчувати, ніж поети, хоч і не вміють так добре висловити свої почуття. Горобець, що настовбурчився на електричному проводі, кіт, що припишк у підворітті, вантажний кінь, що тягне важку поклажу,— усі вони відчувають пронизливий, лютий подих зими. Зима завдає удару всьому живому. І якби не існували штучні вогні видовищ і розваг, якби не гонитва за прибутками, якби комерсанти всіх родів не виставляли напоказ свої товари і всередині, і зовні торговельних підприємств, якби наші вулиці не прикрашала барвиста реклама і не сповнював жвавий натовп споживачів усіх цих благ,— ми б враз відчули, як крижана рука зими стискає серце, які безнадійні ці дні, коли сонце недодає нам світла й тепла. Ми й не уявляємо, наскільки залежимо від цього всього. По суті, ми — ті ж самі комахи, породжені теплом і нездатні існувати без нього.

В такі тоскні сірі дні таємний голос знову давав про себе знати, але звучав все слабше й слабше.

Думки Керрі не були зайняті виключно цими внутрішніми переживаннями, вона не належала до людей похмурих, а її розумові бракувало тієї допитливості, яка допомагає усвідомити певну істину. Не бачачи виходу з лабіринту непослідовностей, в які завела її думка, вона просто перестала думати над такими складними питаннями.

Друє поведився зразково для людини його типу. Він не скупився на гроші, всіляко розважав Керрі, а коли виїжджав у справах, брав її з собою. Часом вона лишалася сама на два-три дні, якщо він їхав кудись недалеко, але найчастіше він бував з нею дуже багато часу.

— Знаєш, Керрі,— звернувся він до неї якось уранці, незабаром після того, як вони влаштувалися на Огден-скве-

рі,— я запросив одного приятеля, Герствуда, провести з нами вечір.

— А хто він такий? — стурбовано спитала Керрі.

— О, це чудова людина. Він працює управляючим у Фіцджералда і Моя.

— А що це таке?

— Це найкращий бар у місті, дуже вишуканий.

Керрі була в замішанні. Що сказав Друе про неї своєму другові, як їй триматися з ним?

— Не турбуйся,— сказав Друе, вгадуючи, що її бен-тежить.— Він нічого не знає. Ти тепер місіс Друе.

У тому, як він це сказав, Керрі відчула щось дошкульне. Справді, Друе не відзначався делікатністю.

— Чому ж ми не одружуємося? — спитала вона, згадуючи його неодноразові обіцянки.

— Та ми одружимося,— запевнив він,— дай мені тільки уладнати оту справу.

Він мав на увазі неіснуюче нерухоме майно, яке нібито забирало в нього безліч часу і уваги і тому якимсь способом позбавляло його свободи дій в особистому житті.

— Ось у січні я повернуся з Денвера, і тоді ця справа буде уладнана.

Керрі приймала ці обіцянки, як можливість надіятися, як бальзам для свого сумління. Якщо це станеться, все буде в порядку, і її вчинок знайде виправдання.

Керрі не була по-справжньому закохана в Друе. Вона була розумніша за нього і починала, хоч ще неясно, розуміти його недоліки. Якби не це, якби вона неспроможна була по-своєму судити й критикувати його, її становище було б незрівнянно гірше. Сильне почуття до нього було б для неї нещастям, вона весь час мучилася б у тривозі, що він не досить міцно її любить, що він перестане нею цікавитись, покине її, і вона залишиться без опори. А так — вона спершу трохи турбувалась про свою долю, намагаючись цілком заволодіти Друе, а далі почала спокійно вичікувати. Вона сама не знала напевне, якої вона думки про нього і чого їй, власне, хочеться.

Коли появилася Герствуд, Керрі побачила людину в сто разів розумнішу, ніж Друе. Він умів виказувати до жінок ту шанобливість, яку вони всі, без винятку, так цінують. Він не виявляв ні надмірного захвату, ні надмірної сміливості, він полонив серця своєю уважністю. За професійною звичкою причаровувати тих представників своєї статі, яким усміхається життя,— комерсантів і взагалі багатьох

відвідувачів бару,— він тримався особливо тактовно, коли прагнув сподобатися комусь, ким він цікавився. Найбільше хвилювали його ті з гарненьких жінок, в яких почувалася певна витонченість почуттів. З ними він ставав лагідним, спокійним, упевненим у собі, і здавалось, ніби він тільки й хоче догодити, зробити щось таке, що справить його дамі приємність.

Друе й сам не позбавлений був цих талантів, коли вважав, що гра того варту, але надмірна самозакоханість заважала йому досягти того лоску, яким відзначався Герствуд. Надто життєрадісний, надто земний і самовпевнений, він часто мав успіх у жінок, іще не зовсім досвідчених у мистецтві кохання, і терпів безнадійні поразки, якщо жінка мала вже певний досвід і від природи — витонченість почуттів.

Керрі мала багато природної витонченості, але ніякого досвіду. Йому просто пощастило: випадок сам привів до нього Керрі. Якби вони зустрілися через кілька років, що збільшили б її життєвий досвід і принесли б їй хоч мінімальний успіх, йому не вдалося б навіть близько підійти до неї.

— Вам треба поставити тут піаніно,— з такими словами Герствуд звернувся того вечора до Друе, в той же час посміхаючись Керрі,— щоб ваша дружина могла грати.

Друе це ніколи не спадало на думку.

— Так, ви маєте рацію! — охоче погодився він.

— Та я ж не граю,— насмілилася сказати Керрі.

— Це не так важко,— відповів Герствуд.— Ви б навчилися за кілька тижнів.

Цього вечора він показав себе дуже цікавим співрозмовником.

Весь його одяг був новісінький і дуже елегантний. Лацкани піджака лежали саме з тієї середньою негнучкістю, яка властива тканинам найкращої якості. Жилет з дорогого шотландського матеріалу оздоблювали два ряди круглих перламутрових гудзиків. Шовковий галстук мінився всіма кольорами, не надто кричущими, які, проте, вабили око. Усе, що він мав на собі, не так впадало у вічі, як убрання Друе, але Керрі відразу оцінила його елегантність. Черевики Герствуда з м'якого чорного опойка, добре начищені, блищали не так яскраво, як лакові черевики Друе, і Керрі не могла не відзначити, що м'яка шкіра виглядала значно приємніше при такому багатому убранні. Усі ці спостереження Керрі робила майже несвідомо, та в них не

було й нічого неприродного — вона вже встигла звикнути до вигляду Друе.

— Може, зіграємо партію в юкр? — запропонував Герствуд після того, як їхня невимушена розмова торкнулася різних тем. Він дуже тактовно обходив усе, що могло навести на думку, ніби йому щось відомо про минуле Керрі. Навпаки, він зовсім не порушував особистих питань, цілком віддавшись розмовам на загальні теми, і Керрі незабаром відчула, що їй з ним дуже легко, а його шанобливість і жарти розважали її. До того ж він удавав, що все, що вона каже, дуже його цікавить.

— Я не вмю грати в цю гру, — сказала Керрі.

— Чарлі, ви нехтуєте своїми обов'язками, — люб'язно пожартував Герствуд, звертаючись до Друе. — Та це нічого не значить, — додав він, — ми вас навчимо.

З властивою йому тактовністю він дав зрозуміти Друе, що захоплений його вибором. Щось у його поведженні говорило, що йому приємно тут бути. І Друе це ніби зближувало з приятелем, а також збільшувало його повагу до Керрі. Оцінка Герствуда ніби кидала на неї якесь нове світло, і вся пригода набувала більшого інтересу.

— Дозвольте поглянути на ваші карти, — промовив Герствуд, делікатно заглядаючи через плече Керрі. — Що у вас там?

Якусь мить він вивчав її карти, потім сказав:

— Непогано! Вам щастить. Зараз я навчу вас, як обіграти вашого чоловіка. Ви тільки слухайте мене!

— Ну, знаєте, — запротестував Друе, — якщо ви збираєтеся вдвох змовлятися проти мене, то моя справа безнадійна. Герствуд знається на картах.

— Та ні, тут справа не в мені, а у вашій дружині. Вона і мені приносить щастя. Чому б їй не виграти?

Керрі кинула Герствуду вдячний погляд і усміхнулася Друе. Герствуд продовжував триматися, як добрий друг, і тільки. Він просто хоче приємно провести час, і все, що робить Керрі, його тішить.

— Ось так, — говорив він, притримуючи одну зі своїх хороших карт і даючи Керрі можливість взяти, — я б сказав, що для початку ви граєте непогано!

Керрі весело сміялася, бачачи, що успіх на її боці. Здавалось, допомога Герствуда робила її непереможною.

А він лише зрідка кидав на неї погляд. Тоді його очі м'яко промінилися. В них не було й тіні чогось іншого, крім щиросердості й доброти. Він приховав лукавий,

гострий блиск, надавши своїм очам виразу цілковитої невинності. І Керрі могла прочитати в них тільки одне — що в цю мить в нього дуже приємно на душі. Він, очевидно, захоплюється тим, як вона добре грає.

— Просто несправедливо, щоб така гра лишилася без всякої нагороди,— промовив він через деякий час, засуваючи палець у кишеню піджака.— Давайте грати по десять центів.

— Давайте,— відгукнувся Друе і поліз у кишеню по гроші.

Але Герствуд його випередив. Він уже тримав цілу жменю новеньких десятицентових монет.

— Будь ласка,— сказав він, викладаючи маленьку стопку монет перед кожним учасником гри.

— О, це вже буде азартна гра,— посміхаючись, зауважила Керрі.— Це недобре.

— Та ні,— заперечив Друе,— це так, для розваги тільки. Якщо ти ніколи не гратимеш на більшу суму, то попадеш просто в царство небесне.

— Не моралізуйте,— ласкаво звернувся Герствуд до Керрі,— поки не побачите, що станеться з грішми.

Друе посміхнувся.

— Якщо вони дістануться вашому чоловікові, він вам скаже, добре це чи недобре.

Друе голосно зареготав.

У тоні Герствуда було стільки улесливості, а дотеп був такий дохідливий, що й Керрі не могла не оцінити його.

— Коли ви їдете знов? — спитав Герствуд Друе.

— У середу.

— Не легко вам, мабуть, з таким чоловіком, який завжди десь мандрує,— звернувся Герствуд до Керрі.

— На цей раз вона поїде зі мною,— сказав Друе.

— В такому разі до від'їзду ви повинні побувати зі мною в театрі.

— Чудово,— згодився Друе.— Що ти скажеш, Керрі?

— Я б охоче пішла,— відповіла вона.

Герствуд зробив усе можливе, щоб Керрі виграла. Він радів з її успіху, ще і ще перелічував її виграш, нарешті зібрав гроші і поклав їх в її простягнуту руку. Після легкої вечері з вином, яке він приніс, Герствуд делікатно попросився.

— Пам'ятайте ж,— промовив він, звертаючись спершу до Керрі, а потім переводячи погляд на Друе,— о пів на восьму ви повинні бути наготові: я заїду за вами.

Вони провели його до дверей, біля яких чекав екіпаж, привітно світячись у темряві двома червоними вогниками.

— Майте на увазі,— дружнім тоном звернувся він до Друе,— що коли ви поїдете куди-небудь, а ваша дружина залишиться, ви повинні дозволити мені розважити її трохи, щоб вона не так сумувала на самоті.

— Гарзд,— відповів Друе, дуже задоволений такою уважністю приятеля.

— Це так люб'язно з вашого боку,— промовила Керрі.

— Анітрохи,— запевнив Герствуд.— Ваш чоловік, сподіваюсь, зробив би для мене те ж саме.

Він усміхнувся і став спускатися сходами.

На Керрі він справив дуже сильне враження. Ніколи ще їй не доводилося мати справу з такою чарівною людиною. Друе теж був задоволений.

— Такий милий чоловік,— сказав він, коли вони повернулися в свою затишну вітальню.— І до чого ж хороший друг!

— З усього видно,— погодилась Керрі.

РОЗДІЛ ХІ

Спокусливий блиск. Почуття насторожі

Керрі належала до здібних учениць долі, і особливо легко вона засвоювала все, що стосувалося зовнішніх форм життя. Побачивши якусь річ, вона одразу починала цікавитись, чи буде їй ця річ до лиця — що, до речі, не свідчить ні про витонченість почуттів, ні про високий розум. Такі міркування не хвилюють справжню мудрість, не турбують вони й людей на найнижчому ступені розумового розвитку. До Керрі гарне вбрання промовляло вельми переконливо, вкрадливо, мов єзуїт. І цей голос неухильно знаходив у ній співчутливий відгук,— голос так званих неживих речей. Хто зміг би перекласти на нашу мову промовистість дорогоцінного каміння?

«Люба моя,— твердив комірець з мережива, куплений у «Партріджа»,— ти поглянь тільки, як я тобі личу! Не відмовляйся ж від мене».

«Ах, які малесенькі ніжки,— заявляла шкіра м'яких нових черевиків,— і як я їх чудово облягаю. Ото шкода було б, якби їм колись мене забракло».

Досить їй було взяти ці речі в руки чи одягти на себе,

вона могла скільки завгодно думати про те, що від них слід відмовитись, і мучитись, згадуючи, якою ціною їх здобуто. А далі починала гнати від себе ці гнітючі думки, бо не в силі була відмовитись від цих речей. Марно волато її сумління: «Одягни своє старе плаття і оті зношені черевики». Вона змогла б, мабуть, перемогти страх голоду і повернутися до старого життя. Сумління допомогло б їй подолати і думки про тяжку працю, про нудне, убоге існування й муки, але зіпсувати свою зовнішність? Одягти убоге й старе убрання? Ніколи в світі!

Уся поведінка Друе зміцнювала ці й подібні думки Керрі і ослаблювала її можливий опір різним спокусам. А це так легко, коли висловлені кимсь погляди збігаються з нашими бажаннями! Друе, з властивою йому щиросердечістю, не переставав милуватись її вродою; він дивився на неї з захопленням, і вона все це приймала близько до серця. Поки що вона не мала нагоди показувати, що свідомо своєї вроди. Однак свідомість ця приходила дуже швидко і вже давала свої наслідки. Друе мав звичку, характерну для людей його типу, придивлятися на вулиці до вишукано вдягнених і гарних жінок, супроводжуючи це різними зауваженнями. Він зовсім по-жіночому любив красиве вбрання і тому міг бути дуже добрим суддею — не в чому іншому, звичайно, а в питаннях туалету. Він придивлявся до того, як шикарні жінки ступають своїми ніжками, як тримають підборіддя, як граціозно вигинають стан. Грайливе, легке похитування жіночих стегон розпалювало Друе, неначе п'яницю — іскристий струмінь рідкісного сорту вина. Він обертався і проводжав поглядом зникаюче видіння, і при цьому трепетав, з дитячою безпосередністю не вмючи приховати невгамовну пристрасть. Він захоплювався в жінках тим, чим вони й самі захоплюються в собі — грацією. Перед цим їх олтарем він схиляв коліна разом з ними, як палко віруючий.

— Ви звернули увагу на жінку, яка тільки що пройшла? — спитав він Керрі в першу ж їх спільну прогулянку. — Правда, яка гарна хода?

Керрі оглянулася і теж оцінила граціозну ходу, на яку він звернув увагу.

— Так, справді, — охоче погодилась вона, і в той же час у неї зародилася думка, що, можливо; вона сама не може цим похвалитись. Якщо це так гарно, треба буде придивитись краще. Підсвідомо виникло бажання перейняти таку ходу. Певна річ, вона зуміє!

Коли увагу такої жінки раз у раз на щось звертають, чимсь захоплюються, вона робить логічні висновки і діє відповідно до них. Друе не вистачало такту, і він не розумів, що значно краще було б переконати її, ніби вона змагається сама з собою, а не з іншими жінками, на яких їй треба рівнятись. Друе не поведився б так з більш зрілою, розумнішою жінкою, але Керрі він вважав ще зовсім недосвідченою. Менш розумний, ніж вона, не підозріваючи про її вразливість, він продовжував повчати її і тим самим завдавати їй ран. А тимчасом захоплення його своєю ученицею й жертвою все зростало, і тому таке поводження з його боку було дуже нерозважним.

Керрі сприймала науку охоче. Вона бачила, що подобається Друе, неясно усвідомлювала також його слабості. Мужчина багато втрачає в очах жінки, коли так щедро й підкреслено виявляє захоплення іншими. Жінка вважає, що на світі існує один-єдиний об'єкт, вартий найвищого захоплення — вона сама. Щоб мати успіх у багатьох жінок, мужчина повинен цілком віддаватися кожній.

У власній квартирі Керрі теж бачила багато повчального.

В тому ж домі жив адміністратор театру «Стандарт», містер Френк А. Гейл з дружиною, гарненькою чорнявою дамою років тридцяти п'яти. Вони належали до людей, дуже численних в сучасній Америці, що живуть пристойно, але проживають усе до копійки. Гейл одержував сорок п'ять доларів на тиждень. Його дружина, ще дуже приваблива жінка, бажаючи завжди залишатись молодою, не визнавала ні господарських турбот, ні продовження роду. Як і Друе з Керрі, це подружжя займало три кімнати, якраз над ними.

Скоро місіс Гейл познайомилася з Керрі, і вони почали виходити разом. Довгий час у Керрі не було іншого товариства, і тому вона мимоволі дивилася на світ крізь призму балачок цієї дами. Всілякі пошлости, вихваляння багатства, найбанальніші фрази про мораль — усе, чим був забитий цей пасивний мозок, виливалося на Керрі і на деякий час зовсім сплутало її думки.

З другого боку, власні почуття Керрі протистояли цим впливам. Йї, безумовно, було властиве постійне прагнення чогось кращого. В цей бік схиляли її усі ті враження, які промовляли до її серця.

У кімнатах по той бік коридора жила молода дівчина з матір'ю, що прибули з міста Івенсвіла, зі штату Індіана.

Це були дружина і дочка казначея залізничної компанії. Дочка приїхала в Чикаго, щоб брати уроки музики, а мати її супроводила.

Керрі не була з ними знайома, але часто зустрічала цю молоду дівчину при вході й виході з квартири. Кілька разів Керрі бачила її у вітальні, за піаніно, і частенько чула її гру. Ця юна особа одягалась дуже добре, і на її білих пальцях, коли вона грала, виблискували персні.

Музика справляла на Керрі особливо хвилююче враження. Її нерви відгукувались на певні мелодії, подібно до того, як певні струни арфи вібрують, коли ударяють по відповідних клавішах рояля. У чутливій від природи душі Керрі певні журливі ноти будили неясні думи. Вони породжували тугу за тим, чого вона була позбавлена. Одну коротеньку п'єсу молода піаністка виконувала особливо зворушливо й ніжно. Звуки ці долинули до Керрі знизу, з вітальні, крізь розчинені двері. Це було в ту пору між присмерком і ніччю, коли для людей, нічим не зайнятих, які не знайшли свого місця в житті, все довкола сповиває смуток. Думка мандрує по далеких світах і повертається, обтяжена спогадами про зів'ялі, згаслі радощі. Керрі сиділа біля вікна і дивилась в далечінь. Друе пішов з дому ще о десятій годині ранку. Вдень Керрі гуляла, потім пробувала згаяти час за книжкою, яку залишив Друе, але цей роман Берті Клей не дуже її зацікавив. Потім вона переодяглася у вечірне плаття і от тепер сиділа, споглядаючи парк, сумна й пригнічена, всією істотою прагнучи руху, життя, нових вражень. Думки її все снувались навколо її нового становища, і раптом знизу долинула музика, домішуючись до її дум і забарвлюючи їх. Їй пригадалась минула найкраща й найсумніша пора її короткого життя, і з цим спогадом прийшло хвилиenne каяття.

У такому настрої застав її Друе, що приніс із собою зовсім іншу атмосферу. Вже звечоріло, але Керрі не поспішала засвітити лампу. У каміні теж ледве жевріло.

— Де ти, Кед? — покликав він пестливим ім'ям, яке сам для неї придумав.

— Я тут, — відповіла вона.

Її голос прозвучав слабко й самотньо, але він нездатний був це відчутти. Йому бракувало тонкого почуття, бракувало поетичності, щоб обережно наблизитись до жінки і потішити її в цьому меланхолійному настрої. Замість цього він чиркнув сірником і запалив газ.

— Еге-ге! — вигукнув він. — Та ти либонь плакала?

На її очах ще блищали мимоволі проліті сльози.

— Фе,— промовив він,— це нікуди не годиться.

І він схопив її за руку, думаючи, з властивим йому добродушним егоїзмом, що причиною смутку могла бути тільки його відсутність.

— Ну годі ж, годі,— продовжував він,— все буде добре. Давай краще повальсуємо трохи під оцю музику.

Він не міг би вигадати нічого більш невдалого. Керрі стало ясно, що він нездатний їй співчувати. Вона не могла б ясно висловити, в чому саме полягає його вада, в чому він і вона відмінні, але почувала це всім еством. Це була його перша серйозна помилка.

Зауваження про граціозність юної піаністки, що ними Друе супроводжував її появу, коли вона ввечері дріботіла по сходах в товаристві своєї матері, примушували Керрі уважно, до дрібниць вивчати манери тих жінок, які трималися з почуттям власної гідності. Вона дивилася в дзеркало і надимала губки, і при цьому злегка відкидала голівку назад рухом, який вона підмітила у казначейової дочки. Вона навчилася з особливим, легким і плавним нахилом підбирати спідницю — адже Друе стільки разів звертав її увагу на цей рух у сусідки і в багатьох інших жінок, а Керрі була від природи перейнятлива. Вона почала за-своювати всі оті дрібні гримаски й рухи, які неминуче появляються у гарненької жінки, не позбавленої пихи. Коротше кажучи, її уявлення про манери значно поширилися, а слідом за тим змінилась і зовнішність. Керрі стала жінкою з помітно розвиненим смаком.

Друе це зауважив. Помітив він і новий бант у її волоссі, і те, що вона одного ранку по-новому уклала свої локони.

— Тобі так дуже до лиця, Кед,— сказав він.

— Справді? — зраділа вона. І того ж дня почала випробовувати різні інші свої досягнення.

Вона вже не так важко ступала, наслідуючи легку ходу казначейової дочки. Важко навіть сказати, наскільки значний вплив мала на Керрі присутність у домі цієї панночки. У всякім разі, коли Герствуд вперше появився тут, він побачив молоду жінку, зовсім відмінну від тієї Керрі, з якою познайомився свого часу Друе. Не той був одяг, не ті манери. У великих очах цього вродливого, граціозного створіння, такого несміливого, бо ще не впевненого в собі, було щось дитяче, що одразу полонило уяву чопорного світського позера. Одвічна привабливість свіжості для того,

хто вже в'яне! Він ще не зовсім втратив здатність відчувати чари квітучої, незіпсованої юності, і тепер це відчуття спалахнуло в ньому з новою силою. Він дивився в її вродливе личко, з якого ніби випромінювалась молодість. У великих, ясних очах Керрі його скептичний розум не міг відшукати ані сліду лукавства. Трошечки гонору, якби він і міг його помітити, навіть привабило б його, як щось зворушливе.

«Цікаво знати,— думав він, їдучи додому в своєму екіпажі,— як це Друе пощастило добитись її?»

Він з першого ж погляду збагнув, що Керрі здатна до більш витончених почуттів, ніж Друе.

Екіпаж котився між двох рядів газових ліхтарів, що зникали вдалині. Герствуд стиснув свої пальці в рукавичках. Перед його очима все ще була одвітлена кімната і обличчя Керрі. Він не переставав думати про її чарівність і юну красу.

«Треба буде послати їй квітів,— подумав він.— Друе не розсердиться».

Він ні на мить не пробував закрити очі на те, що вона його приваблює. Право першості Друе його ніскільки не турбувало. Тонке павутиння думок вільно снувалося в його голові, і він сподівався, що колись воно зачепиться і закріпиться десь, як справжнє павутиння. Він не міг знати, не міг передбачити, до чого це приведе.

За кілька тижнів Друе, що не припиняв своїх мандрів, повертаючись із короткої поїздки в Омаха, зустрівся з однією із своїх колишніх знайомих, пишно вбраною особою. Спочатку він мав намір поспішити на Огден-сквер, щоб зробити приємну несподіванку Керрі, але скоро передумав під впливом цієї зустрічі і розпочатої цікавої розмови.

— Давайте пообідаємо разом,— запропонував він своїй співрозмовниці, ніскільки не турбуючись про те, що хтось може випадково побачити його.

— З охотою,— відповіла та.

Вони пішли в один з кращих ресторанів, щоб там побалакати на дозвіллі. Зустрілися вони о п'ятій годині; у сім тридцять вони ще сиділи за обідом.

Друе якраз закінчував оповідати якусь пригоду і розцвітав усмішкою, коли його очі раптом зустрілися з поглядом Герствуда. Цей останній саме ввійшов в ресторан з кількома друзями і, побачивши Друе з якоюсь жінкою, зовсім не Керрі, зробив відповідні висновки.

«Ач, який гульвіса! — подумав він, і далі, із щирим співчуттям до Керрі, додав у думці: — Даремно він так ображає бідне дівчатко!»

Коли Друе зустрівся поглядом з Герствудом, в його голові раптом заворушилися несподівані думки. Правда, він був ще далекий від будь-яких лихих передчуттів, аж поки не побачив, що Герствуд удає, ніби не помічає його. Тоді він почав догадуватись, що той думає. Він згадав про Керрі і про те, що вони знайомі. Чорт забирай, треба буде це все пояснити Герствуду, щоб він не подумав, що тут є щось більше, ніж випадкова півгодинна зустріч зі старою знайомою.

Він вперше занепокоївся. Наслідків морального порядку, що породжувалися цим ускладненням, він не міг передбачити. Герствуд тепер кепкуватиме з нього, назве його вітрогоном. Ну що ж, він кепкуватиме разом з Герствудом. Керрі про це ніколи не дізнається, так само як і його теперішня співрозмовниця. А проте Друе не міг звільнитися від почуття, що щось негаразд, що все це кидає на нього якусь тінь, хоч він ні в чому не винний. Він спохмурнів, поспішив закінчити обід і, посадивши свою знайому в екіпаж, поїхав додому.

«Він мені нічого не розповідав про свій новий роман, — міркував Герствуд, — Він гадає, що я вірю, ніби він кохає свою дівчинку».

«Він не має ніяких підстав вважати, ніби я якийсь гультьай, після того як я його познайомив з Керрі», міркував Друе.

— А я вас бачив! — весело зауважив Герствуд, коли Друе через деякий час завітав до його блискучого закладу, без якого не міг обійтись.

При цьому він повчально, зовсім по-батьківськи, підняв палець угору.

— Та це просто одна стара знайома, з якою я випадково зустрівся по дорозі з вокзалу! — поспішив пояснити Друе. — Вона колись була справжньою красунею.

— Ще й досі трохи подобається, так? — промовив Герствуд, ніби жартома.

— Та ні! — заперечив Друе. — Я просто ніяк не міг від неї відкараскатись.

— Надовго приїхали? — поцікавився Герствуд.

— Лише на кілька днів.

— Ви обов'язково повинні захопити з собою вашу дівчинку і пообідати зі мною, — сказав Герствуд. — Бо ви її,

здається, тримаєте під замком. Я візьму ложу на Джо Джефферсона.

— З охотою,— відповів комівояжер.— Я й на думці не маю її замикати!

Герствуд був дуже задоволений. Він не вірив, що Друе має якісь почуття до Керрі, і заздрив йому. В погляді, яким він дивився на добре вдягненого, веселого торговельного агента, що завжди йому так подобався, тепер прозирало ревниве почуття суперника. Він почав причепливо оцінювати розум Друе і його привабливість як чоловічини, намагався відшукати його слабкі місця. Якої б він не був хорошої думки про цього хлопця, він трошки зневажав його як коханця. Цього не важко буде обставити! Та досить було б натякнути Керрі на таку пригоду, як в цей четвер, і все було б скінчено! Він не переставав думати про це, уже мало не тріумфуючи, а Друе слухав його сміх і балачки і нічогісінько не помічав. Він не вмів розбиратися в настроях і читати в погляді такої людини, як Герствуд. І Друе з усмішкою прийняв запрошення, в той час як його приятель стежив за ним поглядом яструба.

А героїня цієї заплутаної комедії ні про кого з них ї не думала в цю мить. Її думки і почуття були поглинуті новими умовами існування, і їй, здавалось, не загрозували ніякі страждання через Друе чи Герствуда.

Якось увечері Друе застав її перед дзеркалом: вона одягалась.

— Знаєш, Кед,— сказав він, входячи несподівано,— ти, я бачу, стаєш кокеткою.

— Нічого подібного,— відповіла вона, усміхаючись.

— У всякому разі, ти таки й справді з біса гарненька,— продовжував він, обвиваючи її стан рукою.— Одягни-но свою темносиню сукню і ходім у театр.

— Я пообіцяла місіс Гейл піти з нею сьогодні на виставку,— промовила Керрі, немов перепрошуючи, що не може піти з ним.

— Справді? — перепитав він неухважно.— Ну, мене виставка не цікавить.

— Я справді не знаю, що мені тепер робити,— сказала Керрі збентежено, але все ж не запропонувала порушити свою обіцянку, щоб піти з ним.

Саме в цю мить у двері постукали, і покоївка подала лист.

— Посильний чекає відповіді,— додала вона.

— Від Герствуда,— сказав Друе, поглянувши на конверт і розриваючи його.

«Сьогодні ви повинні неодмінно піти зі мною в театр, подивитись Джо Джефферсона,— стояло в листі,— цього разу запрошую я, як було умовлено. Все інше на сьогодні відкладається».

— Ну от, що ти на це скажеш? — спитав Друе без всяких задніх думок.

А Керрі вже готова була згодитись. Проте вона стримано відповіла:

— Ти краще сам вирішуй, Чарлі.

— Я думаю, нам слід було б піти, якщо ти можеш відмовитись від прогулянки з сусідкою,— сказав Друе.

— Звичайно, можу,— відповіла Керрі, не замислюючись ні на мить.

Друе вийняв поштовий папір, щоб написати відповідь, а Керрі пішла переодягатись. Вона їй сама не знала, чому так зраділа цьому запрошенню.

— Зробити таку зачіску, як вчора? — спитала вона, виходячи з кімнати з одягом у руках.

— Звичайно,— підтримав він.

Керрі була рада, що він нічого не помітив. Вона зовсім не вважала, що так охоче приймає запрошення Герствуда, бо він їй подобається. Просто товариство Герствуда і Друе здавалося їй найбільш приємним із усього, що вона могла мати в цей вечір. Керрі закінчила свій туалет з особливою старанністю, і вони вирушили, попросивши пробачення у сусідки.

— О,— вимовив Герствуд, коли вони появились в вестибюлі театру,— сьогодні ми чарівні як ніколи.

Керрі відчула трепет під його захопленим поглядом.

— Ходіте ж,— сказав він і повів їх у глиб театру.

Публіка вражала вишуканістю туалетів. Більший шик важко було собі уявити.

— Ви коли-небудь бачили Джефферсона? — спитав Герствуд Керрі, нахилиючись до неї, коли вони вже сиділи в ложі.

— Ніколи,— відповіла вона.

— О, він незрівнянний, незрівнянний! — заговорив Герствуд, повторюючи заявлені вирази захоплення людей його кола.

Він вирядив Друе за програмою і розказав Керрі про Джефферсона все, що чув від інших. Його співрозмовниця потопала в блаженстві; її зовсім заіпнотизувало оточення,

розкішна ложа, елегантність цього чоловіка. Кілька разів їхні очі випадково зустрічались, і тоді на неї ринув такий потік нестримних почуттів, якого вона і не уявляла ніколи раніше. Вона нічого не могла зрозуміти, бо за мить і в погляді, і в рухах Герствуда можна було прочитати тільки удавану байдужість,— та ще, хіба, найвишуканішу люб'язність.

Друе брав участь у розмові, але поряд з Герствудом він дуже програвав. І слухаючи Герствуда, який розважав їх обох, Керрі переконувалась, що перед нею людина, у всіх відношеннях вища за Друе. Вона інстинктивно відчувала, що він розумніший, сильніший, і при тому тримається так просто. На кінець третьої дії вона остаточно прийшла до висновку, що Друе тільки хороший хлопець, але в усіх інших відношеннях йому багато чого бракує. Від такого невідганного порівняння він щохвилини все більше втрачав в її очах.

— Я чудово провела час,— промовила Керрі, коли спектакль закінчився і вони виходили з театру.

— Я також,— приєднався до неї Друе, не підозріваючи про битву, яка тільки що відбулася і завдала значної шкоди його позиціям. Він нагадував у цю мить засліпленого власною могутністю китайського імператора на троні, в цілковитому невіданні того, що його найкращі землі вже в руках ворогів.

— А я без вас нудьгував би цілий вечір,— відповів Герствуд.— На добраніч.

Він узяв маленьку ручку Керрі, і струмінь бурхливого почуття пробіг між ними.

— Я так стомилась,— промовила Керрі, відхиляючись назад, коли Друе заговорив з нею в вагоні конки.

— Ну, то відпочинь, а я піду покурю,— сказав він, підводячись, і безтурботно вийшов на передню площадку, залишаючи поле бою все в тому ж стані.

РОЗДІЛ XII

Вогні у вікнах. Благання посланця

Місіс Герствуд не мала найменшого уявлення про моральну нестійкість свого чоловіка, хоч їй слід би бути передбачливішою, адже вона добре знала його нахили. Вона належала до тих жінок, від яких усього можна чекати. Герствуд ніяк не міг би сказати з певністю, що зро-

бить його дружина в тому або іншому випадку. Він ніколи не бачив, щоб її щось вивело з рівноваги. Справді, ця жінка не дозволила б собі розлютитися до нестями. Вона надто мало вірила в людей і тому добре знала, що безгрішних немає. Крім того, в основі її вчинків завжди лежав розрахунок, і вона нізачо не рискнула б, зчинивши непотрібний галас, втратити можливість усе розвідати якнайкраще. Її лють ніколи не розрядилася б в одному, навіть найжорстокішому ударі. Вона зуміла б вичікувати й виношувати помсту, вивчаючи становище і нарощуючи сили для такого удару, який задовольнив би її ненависть. В той же час вона, не гаючись, завдала б ворогові будь-якої шкоди, великої чи малої, якби мала можливість зробити це так, щоб він не знав, від кого походить удар. Це була холодна, егоїстична жінка, в голові якої крилося чимало такого, чого вона ніколи б не зрадила навіть блискавичним поглядом.

Герствуд підозрював дещо подібне у вдачі дружини, хоч і не мав прямих підтверджень цих підозрінь. Між ними панував мир, і до певної міри він був задоволений їхніми стосунками. Він анітрохи не боявся її — для цього не було ніяких причин. Вона і досі трохи пишалася своїм чоловіком, тим більше, що завжди дбала про добру репутацію своєї сім'ї. В душі вона раділа, що значна частина чоловікового майна була записана на неї; Герствуд зробив це з обережності ще в той час, коли домашнє вогнище важило для нього значно більше, ніж тепер. У неї не було ніяких підстав чекати, що в її сімейному житті стануться коли-небудь зміни на гірше, а проте якісь тіні від сучасних подій, що часом затьмарюють для нас майбутнє, час від часу нагадували їй про цю приємну обставину. Завдяки цьому вона завжди мала цілковиту змогу проявляти упертість, а Герствуд поводився дуже обережно, почувавши, що її незадоволення може привести хтозна до чого.

Трапилося так, що в той вечір, коли Герствуд, Керрі й Друе були в ложі в театрі Мак-Вікера, Герствуд молодший сидів у шостому ряду партера з дочкою містера Кармайкла, третього співвласника однієї з чикагських оптових мануфактурних фірм. Герствуд не бачив сина, бо він за звичкою тримався в глибині ложі. Тільки часом, коли він нахилився вперед, його можна було побачити, та й то тільки з перших шести рядів партера. Він завжди тримався так у театрі, щоб лишатись по можливості непоміченим, бо так було для нього спокійніше.

Герствуда завжди турбувало, що його вчинки неправильно витлумачать, що про нього піде поговор, він обережно оглядався на всі боки і без кінця зважував кожний крок і кожний рух.

Вранці, за сніданком, син сказав йому:

— Я тебе бачив, батьку, вчора ввечері.

— Ти теж був у Мак-Вікера? — неухважно спитав Герствуд.

— Так,— промовив Джордж молодший.

— З ким?

— З міс Кармайкл.

Місіс Герствуд поглянула на чоловіка допитливо, але його вигляд нічого їй не сказав; можливо, він тільки випадково завітав до театру, та й усе.

— Як пройшов спектакль? — спитала вона.

— Непогано,— відповів Герствуд,— тільки п'еса стара — «Ріп Ван-Вінкл».

— З ким же ти був? — спитала дружина з удаваною байдужістю.

— З Чарлі Дрue і його дружиною. Це друзі Моя, приїжджі.

Становище Герствуда було таке, що в усьому цьому не було нічого неприродного. Його дружина розуміла, що службові інтереси примушують його часом бувати в товаристві і без неї. Але останнім часом він уже кілька разів, посилаючись на службові обов'язки, відмовився піти з нею кудись увечері. Так було і минулого ранку.

— А мені здавалось, ти казав, що будеш зайнятий увечері,— обережно зауважила вона.

— Я й був зайнятий! — вигукнув він.— Довелося одірватись і піти, а потім сидіти до другої години ночі.

На цьому розмова закінчилась — на цей раз, лишивши однак після себе неприємне почуття. Саме в цей період чоловік почав ставитись до бажань дружини особливо неуважно. Уже кілька років його почуття до неї все згасало, і він нудьгував у її товаристві. А тепер, коли над його обрієм сходила нова зоря, це старе світило остаточно зблідло. Він радий був би зовсім забути про минуле, і всяке нагадування його дратувало.

Вона ж, навпаки, не схильна була ні до яких поступок щодо виконання чоловіком усього, як належало за шлюбною угодою, дарма що ця угода вже давно стала мертвою буквою.

— Сьогодні ми збираємось у гості,— сказала вона че-

рез кілька днів.— Я б хотіла, щоб ти пішов з нами. Ми йдемо до Кінслі, там буде містер Філліпс з дружиною. Вони спинилися в готелі «Тремонт», і ми хочемо їм показати місто.

Після того, що сталось у вівторок, він не міг відмовитись, хоч Філліпси були надто неінтересні з усім своїм порожнім гонором і неуцтвом. Він погодився, але неохоче, і вийшов з дому в поганому настрої.

«Треба покласти цьому край,— міркував він.— Я не збираюсь морочити собі голову всілякими приїжджими, коли в мене є робота».

Незабаром місіс Герствуд знову зажадала його товариства; цього разу вона збиралась на денну виставу в театр.

— Люба моя,— відповів він,— у мене нема часу. Я дуже зайнятий.

— Для інших у тебе знаходиться час,— кинула вона, дуже роздратована.

— Нічого подібного,— обурився він.— Я просто не можу нехтувати діловими знайомствами, от і все!

— Ну добре, добре! — вигукнула вона і міцно стиснула губи.

Взаємне роздратування між ними підсилилось.

В той же час цікавість Герствуда до дівчинки Друе, до цієї маленької фабричної робітниці, зростала, можна сказати, майже прямо пропорціонально. А ця юна особа продовжувала розвиватись під впливом свого становища і уроків, які одержувала від нової приятельки. У неї були всі задатки, щоб вибороти собі те, чого вона прагнула,— краще становище в житті. Блиск розкошів, що вабив її здалека, не давав їй спокою. Не можна сказати, щоб її обізнаність з життям дуже збільшилась, зате бажання пробуджувались і все множились. Нескінченні теревсні місіс Гейл про багатство, про становище в світі навчали її розбиратися в різних ступенях заможності.

Місіс Гейл любила прокататися в добру погоду, надвечір, щоб помилуватися неприступними для неї особняками і газонами навколо них. На Північній стороні в той час виросло чимало розкішних особняків, що простяглися вздовж нинішньої Північної набережної. Стіна з каменю і штучного граніту, яка нині одягає берег озера, тоді ще не існувала, але вже була прокладена чудова дорога; зелені газони поміж будинками тишили зір, а самі будинки були зовсім нові і дуже розкішні. Коли зима пройшла і на-

стали перші погожі весняні дні, місіс Гейл найняла якомсь екіпаж і запросила Керрі покататись. Вони проїхали спершу по Лінкольн-парку, потім далі, в напрямі до Івенстона, повернули назад о четвертій годині і десь коло п'ятої досягли північного кінця набережної. В цю пору року дні ще порівняно короткі, і величезне місто вже почали огортати вечірні тіні. Ліхтарі спалахували, розливаючи те м'яке світло, яке здається рідким і прозорим. Повітря пестило тією невимовно ніжною свіжістю, що пробуджує і тіло і душу. Керрі відчувала красу цієї днини. В її душі визрівали нові глибокі пориви. Екіпаж мчав уперед по гладенькій мостовій. Час від часу вони зустрічали інші екіпажі. Керрі бачила, як один з них зупинився, лакей зіскочив і розчинив дверцята перед джентльменом, який, видимо, неквапно повертався з вечірньої прогулянки. За широкими газонами, що ледве починали зеленіти, м'яко сяяли лампи, неясно освітлюючи розкішні кімнати. Тут впадало в око тільки одне крісло, там стіл, там затишно оздоблений куточок, але все це приваблювало її з нездоланною силою. Ніби зринали з дитячих спогадів омріяні колись казкові палаци й королівські замки. Керрі здавалося, що за цими розкішними, оздобленими різьбою під'їздами, за дверима з кольоровим, блискучим склом, заллятими світлом з кришталевих гранчастих і круглих ліхтарів, не може бути ні турбот, ні нездійснених бажань. Вона не сумнівалася, що щастя повинно бути саме там. Якби вона тільки могла пройти по цій широкій алеї, проникнути в цей розкішний, ні з чим незрівнянний під'їзд, ввійти в нього граціозною і багатою,— о, як швидко зник би смуток і в одну мить ушух біль в серці! Вона вдивлялась, вдивлялась, і захоплювалась, і мріяла, і вся віддавалася тоскному бажанню, а неспокійний, солодкий голос спокуси, не вшухаючи, нашіптував їй щось.

— Отакий дім добре було б мати,— промовила місіс Гейл сумно.— Як було б чудово!

— А кажуть, ніби немає на світі щасливих людей,— озвалась Керрі.

Вона стільки чула лицемірних міркувань лисиці про незрілий виноград!

— А проте я помічаю, що люди в розкішних особняках якомсь миряться зі своїм нещасливим становищем!— іронічно зауважила місіс Гейл.

Повернувшись до своїх кімнат, Керрі була вражена їх убогістю в порівнянні з тільки що баченим. Вона добре

розуміла, що це лише три невеличкі, більш-менш пристойно мебльовані наймані кімнатки. Вона тепер порівнювала їх не з тим, що мала колись, а з тим, що недавно споглядала. Блискучі під'їзди пишних особняків все ще сяяли перед її очима, звук коліс розкішних екіпажів ще бринів у вухах. Хто такий, зрештою, Друе? А вона, що таке вона? — Сидячи біля вікна, вона все думала над цим, гойдаючись у кріслі-качалці, втупивши погляд поза освітлений ліхтарями парк, туди, де мерехтіли вогні будинків на авеню Уоррен і авеню Ешланд. Керрі була надто збуджена, щоб піти вниз поїсти. Вона не могла нічого робити, гойдалася в задумі у кріслі й наспівувала. Пригадувалися старі, забуті мелодії, і від цих звуків ще болючіше стискалося серце. Тоскний неспокій, сповнений бажань, мучив її. Йї ввижалася то кімната в старенькому будиночку в Колумбія-Сіті, то особняк на набережній, то гарне плаття якоїсь дами, то ще якийсь вишукане видовище. Нестерпний смуток все дужче огортав її, але до нього домішувались непевні прагнення, мрії. Йї уже здавалось, що вона безнадійно самотня, всіма покинута й забута, і вона ледве стримувала тремтіння губ. Час минав, а вона все наспівувала й наспівувала, сидячи в темряві біля вікна, не розуміючи того, що вона в цю мить така щаслива, як тільки можна побажати.

Керрі все ще була в такому настрої, коли раптом покоївка принесла звістку, що у вітальні містер Герствуд і що він хоче бачити містера і місіс Друе.

«Він, мабуть, не знає, що Чарлі поїхав», подумала Керрі.

Вона всю зиму майже не бачила управляючого баром, але ніколи не забувала про нього. То те, то інше нагадувало їй про цього чоловіка, який справив на неї таке сильне враження. Вона одразу кинулася до дзеркала, стурбована думкою про свій вигляд, але, обдивившись, заспокоїлась і спустилась у вітальню.

Герствуд, як завжди, був чарівний. Ні, він не знав, що Друе немає в Чикаго, сказав він. Втім, ця новина не справила на нього помітного враження, і він перевів розмову на більш загальні теми, які могли цікавити Керрі. А він умів підтримувати бесіду з такою невимушеністю! Чималий досвід допомагав йому в цьому, до того ж він знав, що йому симпатизують. Керрі слухала його залюбки, він це бачив і дуже скоро цілком заволодів її увагою. Він присунув свій стілець трохи ближче і навмисне притишив

голос, щоб його розмова з нею здавалась інтимнішою. Він зайнявся майже виключно описом бачених людей і розваг. Він побував там і там, бачив те і те. Керрі мимоволі проймалася бажанням теж побачити це все, і в той же час він не давав їй ні на мить забувати про нього самого. Вона весь час відчувала його присутність, його чари. Він неквапливо підводив очі, усміхаючись, щоб підкреслити якесь слово, і нездоланна сила його погляду заворожувала її. Їй уже подобалося все в ньому. Один раз, для більшої переконливості, він торкнувся її руки, і вона тільки посміхнулася. Він ніби оточував її якоюсь особливою атмосферою, що поглинала всю її істоту. Вона ні на хвилину не відчула з ним нудьги, сама ніби стаючи розумнішою. Під його впливом настроїв у неї поліпшився і все, що в ній було кращого, проявилось. Вона почувала себе з ним такою, як ні з ким,—недарма він без кінця вихваляв її. І притому в його поводженні з нею не було і сліду тієї вищості, яка завжди була властива Друе.

У кожній їх зустрічі, як у присутності Друе, так і без нього, було щось інтимне, невловиме, що саме — Керрі не зуміла б висловити. Вона взагалі не відзначалася красномовністю, не могла і зараз викласти свої думки плавно й послідовно. Вона була людиною почуття, саме воно панувало над нею, глибоке і непереможне. Вона не могла б пригадати жодної багатозначної фрази з усього, що було сказане між ними, щождо нишком кинутих поглядів та прихованих відчуттів, то яка жінка не збереже їх таємницю? Нічого подібного між нею і Друе ніколи не бувало, та й не могло бути. Вона піддалася йому, бо була охоплена страхом, а він в той момент появився перед нею, як бажаний рятівник. Тепер же до неї промовляли затаєні, бурхливі почуття, яких Друе не міг би навіть зрозуміти. Погляди Герствуда були переконливіші, ніж найпалкіші запевнення закоханого. Ці погляди не вимагали негайного рішення, на них не треба було відповідати.

Люди взагалі переоцінюють значення слів, піддаючись ілюзії, ніби розмови приводять до істотних наслідків. А тимчасом, як правило, переконують зовсім не слова, а те, що за ними ховається; справжні рушійні сили,—почуття й бажання. І серце прислухається лише тоді, коли слова перестають йому заважати.

Розмовляючи з Герствудом, Керрі вслухалася не в слова, а в те, що таїлося за ними. Яка промовиста зовнішність! Як само за себе говорить його високе становище!

Його всезростаючий потяг до неї лягав на її душу, як дотик пестливої руки. Їй не доводилось тремтіти — цей дотик був невидимий; їй не доводилось турбуватися, що скажуть люди, що вона сама скаже собі.— він був непомітний. Благання, переконливі умовляння зречтися чіхось старих прав і визнати нові,— і все це без слів. Розмова, яка в цей час точилася, служила акомпанементом до того, що між ними відбувалось, як тихий музичний супровід до драматичної дії на сцені.

— Вам доводилось коли-небудь бачити особняки вздовж набережної над озером на Північній стороні? — спитав Герствуд.

— Так, якраз сьогодні я побувала там з місіс Гейл. Які вони гарні!

— Так, дуже гарні,— згодився він.

— Ах, боже,— сказала Керрі задумливо,— як мені хотілося б жити в такому місці!

— Ви не дуже щасливі,— повільно промовив Герствуд після недовгої мовчанки.

Промовляючи ці слова, він звів погляд і урочисто дивився їй просто в вічі. Він збагнув, що зачепив болюче місце, і що це слушний час замовити слівце за себе. Він спокійно нахилився ще ближче і не відривав від неї пильного погляду, свідомий того, що настала критична мить. Керрі спробувала відвести очі, але це було марне зусилля: вся сила волі мужчини спрямувалася на неї. Він розумів, що від цієї хвилини багато залежить, і не ослаблював погляду. Він все дивився й дивився, і чим далі це тривало, тим ставало нестерпніше. Маленька робітниця потрапила в цілковиту безвихідь. Вона вже зовсім втрачала рівновагу.

— О, ви не повинні так дивитись на мене,— промовила вона нарешті.

— Я нічого не можу з собою вдіяти,— відповів він.

Це її трохи розчулило, і вона не протестувала більше, додаючи йому сміливості.

— Ви незадоволені життям, правда ж?

— Ні,— тихо відповіла вона.

Герствуд побачив, вірніше, відчув, що він господар становища. Присунувшись ще ближче, він доторкнувся до її руки.

— Не треба! — вигукнула вона і схопилася з місця.

— Пробачте, я ненавмисне,— відповів він спокійно.

Вона не побігла геть, хоч легко могла це зробити. Вона

не поспішала розстатися з ним, і він з найчарівнішою невимушеністю заговорив про щось дуже цікаве. Скоро після цього він підвівся і почав прощатись, і вона відчула, що перемога на його боці.

— Не треба журитись,— промовив він ніжно,— настане час, і все буде гаразд!

Вона не відповіла нічого, бо не знала, що сказати.

— Ми з вами добрі друзі, правда? — казав він, простягаючи руку.

— Так,— відповіла вона.

— В такому разі ні слова про це, поки я не побачуся з вами знову.

Він затримав її руку в своїй.

— Цього я не можу обіцяти,— відповіла вона, вагаючись.

— Треба бути великодушнішою,— промовив він так просто, що зворушив її.

— Не будемо більше говорити про це,— відповіла вона.

— Чудово,— промовив Герствуд, дуже задоволений.

Він спустився по сходах і сів у свій екіпаж, а Керрі зачинила двері і піднялася в свою кімнату. Вона скинула перед дзеркалом широкий комірець з мережива і гарненький поясок з крокодилової шкіри, недавно куплений.

— Я стаю просто гидка! — промовила вона до себе, щиро стурбована й засоромлена.— Все, що я роблю, недобре.

Трохи згодом Керрі розпустила волосся, і воно розсипалося темними хвилями. Думки зосередилися навколо подій цього вечора.

— Не знаю,— прошепотіла вона нарешті,— що мені робити?

— Так,— промовив сам до себе Герствуд, що в цей час їхав в екіпажі,— вона мене любить. Я в цьому певен.

І всю дорогу до свого закладу, добрих чотири милі, управляючий баром весело насвистував стару пісеньку, якої він не згадував уже років п'ятнадцять.

РОЗДІЛ XIII

Вірчі грамоти прийнято. Вавілонське стовпотворіння

Ще не минуло двох діб після розмови між Керрі й Герствудом, як він знову pojavився на Огден-сквері. Весь цей час він невідступно думав про неї. Її поблажливість

розпалила його. Він почував, що доб'ється успіху, і при тому швидко.

Його інтерес до Керрі, щоб не сказати закоханість, був глибший, ніж просте бажання. Це був розквіт почуттів, які вже багато років в'янули на сухому, майже неродючому ґрунті. Дуже можливо, що всі ті жінки, які доти привертали його увагу, були гірші, ніж Керрі. У нього не було жодного справжнього любовного захоплення після того, яке закінчилось одруженням, а з тієї пори час і досвід показали йому, які незрілі й помилкові були його колишні уявлення. Щоразу, коли він про це думав, він говорив собі, що якби довелось все починати спочатку, він нізачо не одружився б з такою жінкою, як місіс Герствуд. В той же час життєвський досвід дуже зменшив його пошану до прекрасної статі. Він ставився до жінок досить цинічно, для чого мав достатньо підстав. Усі ті, яких він знав до зустрічі з Керрі, були дуже подібні між собою: егоїстичні, нерозвинені й нещирі. Дружини його приятелів не радували око, а власна подруга життя виявилась холодною, буденною істотою, від якої він не мав ніякої втіхи. Те, що він знав про брудне «дно», де шукали задоволення своїх низьких інстинктів світські люди (а знав він чимало!), зробило його ще холоднішим щодо жінок. Більшість з них викликала в ньому недовір'я — для нього це були істоти, що прагнуть тільки мати користь із своєї краси й убрання. І він дивився на них проникливим, зневажливим поглядом. В той же час він був досить розумний, щоб шанувати достойну жінку. Він, правда, не став би замислюватися над таким чудом, як добродісна жінка. Він скинув би перед нею капелюх і примусив би замовкнути базик і циніків, як католик — хазяїн нічліжки на Бауері, шанобливо схилиючись перед сестрою милосердя, охоче і щедро вносить свою лепту на благодійні справи. При цьому він би, однак, не замислився над тим, чому він це робить.

Мужчина в становищі Герствуда, натрапивши, після довгої низки зустрічей з нічого не вартими чи гидкими жінками, на молоду, незіпсовану, неспокушену істоту, намагається або відійти, відчуваючи, яка велика відстань між ними, або, навпаки, наблизитися, захопившись своїм відкриттям. Такі чоловіки можуть наблизитися до юної жінки тільки кружним шляхом. Вони не мають заздалегідь виробленого методу і розуміння того, як добитися прихильності юної істоти, і починають розставляти їй пастки. Якщо мушка, на свою біду, залетіла в сіть, павук підповзає і

диктує їй свої умови. Те ж саме буває і з недосвідченою дівчиною; якщо вона опинилась у вирі міського життя й потрапила ненароком в поле зору бувалого любителя поласувати, він, почавши навіть дуже здалека, може швидко наблизитись до мети, пускаючи в хід свої чари.

Прийнявши запрошення Друе, Герствуд думав, що побачить ще одну модну картинку з вродливим личком. Він пішов, збираючись провести вечір легковажно й весело і зараз же назавжди забути випадкове знайомство. І раптом він побачив жінку, юність і краса якої причарували його. В м'якому погляді Керрі не було й сліду корисливості утриманки, в її несміливих манерах не було нічого, що хоч трохи скидалося б на спритність куртизанки. Він одразу зрозумів, що помилився в своїх передбаченнях, що це бідолашне створіння потрапило сюди через якісь скрутні обставини. Він зацікавився, підігрітий співчуттям, не зовсім безкорисливим. Бажання завоювати її прихильність пов'язувалося з переконанням, що з ним їй буде краще, ніж з Друе. Ніколи ще, скільки він жив, Герствуд нікому так не заздрив, як цій перемозі свого приятеля-комівояжера.

Керрі, безумовно, була морально вища від Герствуда, як вона була розумніша за Друе. Від неї ще віяло свіжим духом полів, в її очах ще не згас відблиск сільського сонця. Від неї не доводилося чекати ні підступності, ні зажерливості. Власне, певні задатки цих властивостей були в ній закладені спадково, але не розвинулися. Надто великий був подив перед усім, що її оточувало, а бажань було стільки, що не могло ще бути пожадливісті. Вона губилася перед незбагненою складністю життя цього величезного міста. Цвіт юності відчув у ній Герствуд. Вона вабила його, як свіжий плід, який він сам зірвав би з дерева. В її присутності він ніби переносився із спеки літнього дня під повів першого весняного вітерця.

Зоставшись після описаної сцени сама, не маючи з ким порадитись, Керрі спочатку перебрала всі можливі виходи із становища; нарешті ці безплідні зусилля їй набридли, і вона облишила їх. Вона розуміла, що дечим зобов'язана Друе. Це ж було ніби вчора — він допоміг їй у скрутні й розпачі. Керрі мала до нього найкращі почуття. Вона віддавала належне його вроді, його благородству, а коли його не було поруч, вона навіть забувала, який він егоїстичний. Та все ж таки вона не почувала, щоб їх еднали якісь міцні зв'язки, які віддаляли б її від інших мужчин. Уся його по-

ведінка не давала підстав для думок про щось подібне — очевидно, він і не хотів цього.

Правду кажучи, веселий комівояжер всі свої любовні зв'язки сам легковажно прирікав на недовговічність і керувався при цьому тільки власними бажаннями, мінливими й нетривкими. Він безжурно йшов своїм життєвим шляхом, переконаний, що всіх чарує, що загальна любов невідступно супроводитиме його скрізь і всюди, і що так триватиме вічно, йому на втіху. Коли зникало раптом з його поля зору одне із звичних облич, або якісь двері назавжди зачинялися перед ним, він не дуже сумував. Надто молодий, надто при звичаєний до успіху, він вірив, що лишиться таким молодим душею до самої смерті.

Щождо Герствуда, то він жив думками й спогадами про Керрі. Якихось певних планів щодо неї він не мав, але твердо вирішив вирвати в неї признання, що вона його кохає. Йому здавалось, що в її опущених віях, в її очах, які уникали його погляду, і невпевнених рухах він впізнає провісників зародження пристрасті. Йому хотілося бути коло неї, примусити її покласти свою ручку в його руку, хотілося побачити, що вона зробить зараз же після цього, в чому потім виявить свої почуття. Багато років він не переживав подібних хвилювань і радощів. В ньому знов воскресли юнацькі почуття і замашки кавалера.

Його службове становище давало йому необмежену можливість мати вільні вечори. Він зарекомендував себе як дуже відданий службовець, і тому власники бара цілком довіряли йому, і він міг розпоряджатися своїм часом, як хотів. Він міг виходити з бара у всяку пору дня, коли бажав, бо було відомо, що свої обов'язки управляючого він виконує якнайкраще, незалежно від того, скільки часу їм приділяє. Його манери, такт, елегантна зовнішність надавали бару особливої вишуканості, що відіграло неабияку роль в успішному веденні справ; в той же час, за довгі роки служби він досконало вивчив усе, що стосувалось постачання такого закладу. Буфетники, продавці наймалися і звільнялись, поодиноці чи гуртом, але, поки він був на своєму місці, старі клієнти, завсідники бара, ледве чи помічали заміну. Це від нього залежав звичний для них дух, що панував тут. А тому він міг розпоряджатися своїм часом, як хотів, то вдень, то ввечері, але обов'язково повертався в бар між одинадцятю і дванадцятю і лишався на місці останні годину-дві роботи і сам доглядав, як усе замикали.

— Ви вже простежте за тим, щоб усе було в порядку і щоб ніхто із службовців після вас не залишався в приміщенні,— сказав йому якось Мой, і жодного разу за всю свою довгу службу Герствуд не порушив цієї вказівки. Уже багато років ні один із власників не появлявся в барі після п'ятої години вечора, і проте їх управляючий виконував свій обов'язок так неухильно, ніби вони щоразу контролювали його.

В п'ятницю, через два дні після першого візиту до Керрі, Герствуд вирішив знов навідатись до неї. Він більше не міг не бачити її.

— Івенс,— звернувся він до старшого буфетника,— коли хтось питає мене, скажете, що я повернуся між четвертою і п'ятою.

Він поспішив на Медісон-стріт, сів у конку, і за півгодини був на Огден-сквері.

Керрі якраз збиралася на прогулянку і одягла світлосіре шерстяне плаття і елегантну двобортну жакетку. Капелюшок і рукавички лежали вже наготові, і Керрі зав'язувала білий мереживний комірць, коли покоївка сказала, що її хоче бачити містер Герствуд.

Почувши це, Керрі ледве помітно здригнулася, проте звеліла дівчині переказати, що за хвилину зійде вниз, і поспішила закінчити туалет.

В цю мить вона й сама не могла б сказати, рада вона, чи шкодує, що той чарівний мужчина, управляючий баром, чекає на неї. Вона відчувала якесь збудження, шоки палали, але це була швидше нервозність, ніж страх чи радість. Вона не старалася вгадати, про що йтиме мова, почувала тільки, що треба бути обережною; що в цьому чоловікові є щось незборимо вабливе. Її пальці востаннє торкнулись комірця, і Керрі спустилася вниз.

Закоханий управляючий баром сам трохи нервувався, надто добре усвідомлюючи, з якою метою він прийшов. Він був сповнений рішучості цього разу перейти від слів до дій, але ось наставав час для цих дій, він уже чув кроки Керрі на сходах, і рішучість раптом зникла. Він завагався, бо, зрештою, зовсім не був певний того, як вона реагуватиме.

Та ледве Керрі вступила в кімнату і Герствуд глянув на неї, як уся його рішучість повернулася одразу. Такою простодушністю віяло від неї і така вона була гарненька, що не могла не збудити відваги в закоханому серці. А її явне замішання робило його сміливішим.

— Як поживаєте? — запитав він невимушено.— Сьогодні така чудова погода, що я не зміг всидіти на місці і вийшов пройтися.

— Так, погода чудова,— відповіла Керрі, спиняючись перед ним,— я й сама збиралася погуляти.

— Справді? — промовив він.— В такому разі одягайте капелюшок, підемо вдвох.

Вони перейшли через парк і подалися на захід по бульвару Вашингтона, де вздовж чудової бруківки, відступаючи в глибину садів, тяглися великі дерев'яні будинки. На цій вулиці, заселеній заможними мешканцями Західної сторони, Герствуд занепокоївся,— тут вони були надто на видноті. Але його врятувала вівіска в одній з бічних вулиць, яка сповіщала, що тут можна найняти екіпаж. Він одразу вирішив, що повезе її кататися на Новий бульвар.

Цей бульвар у ті часи мало чим відрізнявся від звичайного польового шляху. А та частина його, яку Герствуд збирався показати Керрі, виходила так далеко за межі Західної сторони, що там майже не було будівель. Сполучаючи Дуглас-парк з парком Вашингтона або Східним, ця частина являла собою прекрасну дорогу, прокладену серед відкритого, порослого травою степу, і тяглася миль на п'ять на південь, а потім завертала на схід і тяглася ще стільки ж. Вздовж цієї частини шляху майже ніде не зустрічалось ні одного будинку, і ніщо не могло перешкодити приємній розмові.

Він вибрав у стайні спокійного коня, і скоро вони опинилися в такому відлюдному місці, де їх ніхто не міг ні почути, ні побачити.

— Ви вмієте правити конем? — спитав він її трохи згодом.

— Я ніколи не пробувала,— відповіла Керрі.

Він передав їй віжки, а сам схрестив руки на грудях.

— Ось бачите, це нехитра справа,— промовив він, посміхаючись.

— Так, коли кінь спокійний,— відповіла Керрі.

— Трохи досвіду, і ви б навчились дуже добре правити конем,— підбадьорив він її.

Він чекав нагоди, щоб перевести розмову на інше, серйозніше. Разів зо два він переставав говорити, сподіваючись, що в мовчанні їй передадуться його думки, але вона спокійно вела далі почату розмову. Потім його мовчазливість почала впливати на неї. Потік його думок ніби досягав до неї. Втупивши погляд кудись просто перед се-

бе, він, здавалося, поринув у задуму, ніби забувши про свою супутницю. Проте його задумливість говорила сама про себе. Керрі почувала, що наближається критична хвилинка.

— Ви знаєте,— сказав він,— я вже багато років не був такий щасливий, як у ті вечори, що я провів з вами.

— Справді? — промовила вона з удаваним спокоєм, в душі схвильована щирим тоном, яким це було сказано.

— Я збирався вам це сказати ще минулого разу,— додав він,— але якось не випало нагоди.

Керрі слухала, не пробуючи відповісти. Вона і не зуміла б. Хоч вона чимало передумала після їх останнього побачення, змагаючись з невиразними докорами сумління, проте в цю мить знову відчула його владний вплив, його чари.

— Я прийшов сьогодні,— продовжував він урочисто,— щоб сказати вам про свої почуття... щоб дізнатися, чи схочете ви мене вислухати...

Герствуд був свого роду романтиком. Він був здатний на сильні почуття — часто навіть поетичні — і під впливом сильної пристрасті, як в цю мить, ставав красномовним. Вірніше, в його схвильованій мові бриніли в такі хвилини напруження й-пафос, ці найістотніші риси красномовності.

— Ви й самі знаєте,— продовжував він, опускаючи долоню на її руку і зупиняючись на кожному слові,— що я люблю вас...

Керрі вислухала ці слова, не поворухнувшись, цілком піддавши під його вплив. Щоб висловити свої почуття, він потребував цілковитої тиші, як у церкві, і вона мовчала, не відриваючи очей від рівнини, що розляглася перед нею. Герствуд почекав якусь мить і знову повторив свої слова.

— Ви не повинні так говорити,— промовила вона ледве чутно.

Її відповідь прозвучала зовсім непереконаливо. Просто, треба ж було щось сказати. І він не звернув на ці слова ніякої уваги.

— Керрі,— продовжував він, вперше з ніжністю вимовляючи її ім'я,— я хочу, щоб ви полюбили мене. Ви не уявляєте собі, як я потребую того, щоб хтось мав до мене хоч крихту почуття. Я, по суті, зовсім самотній. В моєму житті немає нічого приємного, ніяких радощів. Тільки робота і морока з людьми, які для мене ніщо.

Герствуд говорив це все, переконаний, що його доля і справді жалюгідна. Він умів, захопившись, дивитись на

себе ніби здалека — і бачити те, що йому хотілося бачити в собі й навколо себе. Він говорив, і голос його тремтів від хвилювання, знаходячи відгук в душі його супутниці.

— Ніколи б не повірила, що ви нещасливі! — промовила вона, звертаючи до нього свої великі очі, сповнені щирого співчуття.— Ви так добре знаєте життя!

— У тому-то й річ,— відповів він з легким смутком,— що я надто добре знаю життя!

Для Керрі дуже багато важило, що людина з таким становищем і впливом каже їй подібні речі. Її вражало, як дивно грала з нею доля. Як могло статися, що за такий короткий строк вся рутинна глухого провінціального життя відійшла від неї, спала, як непотрібний одяг з плечей, і її оточувало велике місто з усіма своїми таємницями? І ось найбільша з таємниць — мужчина, діловий і грошовитий, сидить поруч з нею, благаючи зглянутись! Тільки подумати: в нього достаток, комфорт, він має неабиякий вплив, високе становище, одягається розкішно, і проте він благає її, Керрі! Думки її плуталися, вона не знала, що думати, вона просто відкинула геть усі турботи і ніжилася в теплому струмені його почуття, як змерзла людина біля вогнища. Пристрасть Герствуда розпалювалася все дужче, і в цьому жарі сумніви його супутниці танули, як віск.

— Ви гадаєте,— сказав він,— що я щасливий, що мені нема на що нарікати? Та коли б вам доводилось щодня зустрічатися з людьми, які вами ніскільки не цікавляться, коли б вам доводилось день у день бувати в оточенні показної пишноти й байдужості, коли б серед усіх, кого ви знаєте, не було ні одної душі, в якій ви могли б шукати співчуття, з ким могли б поговорити по щирості,— мабуть, і ви б не почували себе щасливою...

На ці слова озвалася струна в її серці: це ж наче про її становище він говорив. Вона добре знала, що це значить — зустрічатись з байдужими людьми, самотньо блукати серед натовпу, який анітрохи тобою не цікавиться. Вона ж це все пережила. Хіба ж вона не самотня і зараз? У кого їй шукати співчуття? Ні в кого із знайомих їй людей! Вона залишена напризволяще, на поталу своїм роздумам і сумнівам.

— Я був би задоволений життям,— продовжував Герствуд,— якби я знав, що ви любите мене, що я можу завжди прийти до вас, що ви мені друг. А так я просто блукаю то тут, то там, не маючи ніякої втіхи, не знаючи, як згаяти час. Поки не було вас, я нічого не робив, віддав-

шись на волю випадку. Та відколи ви появилися... ах, я тільки про вас і думаю!

І стара, як світ, ілюзія швидко заповонила Керрі: ось людина, якій вона необхідна. Вона щиро жаліла цього сумного, самотнього чоловіка. Тільки подумати: людина з таким становищем, і все йому осоружне тільки тому, що йому бракує її, і він звертається до неї з таким благанням, а вона теж така самотня і беззахисна! Як це сумно!

— Я зовсім не поганий чоловік,— додав він, ніби виправдуючись і вважаючи за потрібне дати їй пояснення.— Ви, мабуть, такої думки про мене, що я зовсім непутящий і розпусний? Я й справді бував досить легковажним, але міг би швидко позбутися цих звичок. Щоб стримувати мене, потрібні ви, якщо мое життя взагалі чогось варте.

Керрі кинула на нього погляд, сповнений ніжності, яку порок завжди збуджує в доброчесності, що сподівається його вивести на праведну путь. Невже це можлива річ: такий чоловік — і потребує морального порятунку? Які ж у нього пороки, що їх вона може виправити? Це мусять бути якісь дрібниці — все в ньому таке прекрасне. Мабуть, грішки молодості, а до них треба ставитись з великою по-благливістю.

Він виставив себе таким самотнім, що Керрі була глибоко зворушена.

«Невже це справді так?» думала вона.

Його рука обвилась навколо її стану, і вона не наважилася відсунутись. Вільною рукою він стиснув її пальці. Свіжий весняний вітерець пронісся понад шляхом, женучи потемніле торішне листя. Кінь, не почувавши віжок, лінивою риссю просувався вперед.

— Скажіть же мені,— промовив він ледве чутно,— ви любите мене?

Керрі опустила очі.

— Признайтеся ж, кохана,— настоював він зворушеним голосом,— ви ж любите мене, так?

Вона не відповідала, та він відчув, що перемога за ним.

— Ну, скажіть же,— прошепотів він, притягаючи її так близько до себе, що їхні губи майже зустрілися. Він гаряче потиснув її руку і відпустив тільки для того, щоб доторкнутись до її щоки.

— Любите? — спитав він ще раз і притиснув уста до її уст.

Її уста відповіли йому.

— Тепер ви моя, так? — промовив він радісно, і його гарні очі загорілись.

На цей раз, замість відповіді, її голівка поволі схилилась на його плече.

РОЗДІЛ XIV

Хто має очі, хай бачить. Один вплив зникає

Того вечора, опинившись у себе вдома, Керрі тілом і душею переживала велике піднесення. Радісно схвильована своїм коханням до Герствуда і його взаємністю, вона мріяла про їхнє майбутнє побачення в неділю увечері. Потреба зберігати таємницю не гнітила їх, але вони умовилися зустрітись у місті, власне кажучи, саме з цієї причини.

З вікна своєї квартири на верхньому поверсі місіс Гейл бачила, як Керрі поверталася додому.

«Еге,— подумала вона,— їздить кататися з іншим людиною, коли чоловіка нема в місті! Чоловікові слід би краще за нею дивитись».

Між іншим, не тільки місіс Гейл прийшла до такого висновку. У покоївки, яка впускала Герствуда, теж склався свій погляд на справу. Вона не дуже любила Керрі, вважаючи її особливо холодною і неприємною. Зате їй дуже подобався веселий і простий у поведженні Друе, що іноді мило жартував з нею, та й взагалі проявляв ознаки тієї уваги, якою користувалися з його боку всі представниці її статі. Герствуд був стриманіший, почувалось, що він більш розбірливий, і тому він не справив такого приємного враження на цю затягнуту в корсет особу. Вона дивувалася, чого це він приходив так часто, чого це місіс Друе пішла з ним гуляти, коли містера Друе немає вдома. Усіма своїми міркуваннями з цього приводу вона поділилася на кухні з куховаркою. Так народився поговір, який пішов гуляти по дому, нищечком, як усякий поговір.

Піддавшись Герствуду і признавшись йому в коханні, Керрі тепер уже не турбувалася з приводу своїх взаємин з ним. Вона на деякий час перестала згадувати Друе, захоплена думками про благородство і красу свого коханого і про його всепоглинаючу пристрасть до неї. Першого вечора вона тільки без кінця пригадувала всі подробиці їхнього побачення. Ніколи ще в своєму житті вона не переживала такого глибокого захоплення, і це почуття освітило нові риси її вдачі. Ініціативність, що досі дримала, раптом

прокинулася в ній. Вона почала практичніше дивитись на своє становище, і їй уже ввижався в майбутньому вихід із нього. Герствуд, здавалося їй, виведе її на чесний шлях. Треба віддати належне її почуттям: особливо відрадним в останніх подіях вона вважала те, що вони врятовують її від безчестя. Вона ще не знала, що далі почує від Герствуда, але, захоплена красою його пристрасті, вірила, що ця пристрасть має виявитися в кращих, великодушніших вчинках.

Щождо Герствуда, то він поки не думав ні про що, крім насолоди, не зв'язаної з будь-якою відповідальністю. Він зовсім не передчував, що в його житті можуть виникнути якісь ускладнення. Його становище було непохитне, сімейне життя хоч і не задовольняло його, проте не приносило турбот, а його особиста свобода лишалась необмеженою. Кохання Керрі не мало принести нічого іншого, крім насолоди. Він збирався пораювати з цією новою втіхою, ніби подарованою йому долею понад звичайну міру радощів і втіх. Він зазнає з нею блаженства, його ж власні справи лишатимуться без змін.

У неділю ввечері Керрі обідала з ним в обраному ним ресторані на Іст-Адамс-стріт, потім вони сіли в екіпаж, і він повіз її до популярного в ті часи вечірнього кафе на авеню Коттедж-Гров, поблизу 39-ї вулиці. Освідчуючись їй, Герствуд помітив, що Керрі приймає його кохання як дуже високе почуття. Вона намагалася тримати його на певній відстані, дозволяючи лише такі ознаки нижніх почуттів, які личили хіба зовсім недосвідченому коханцеві. Він зрозумів, що не так легко буде оволодіти нею, як він сподівався, і вирішив не виявляти надмірної жаги.

Він весь час знайомства з нею удавав, що вважає її заміжною жінкою, і тепер цю гру треба було продовжувати. Хвилина торжества ще не настала, доводилось вичікувати — хтозна-скільки.

В екіпажі, коли вони поверталися на Огден-сквер, він спитав:

— Коли ж я знов побачу вас?

— Не знаю,— відповіла вона і сама замислилась над цим.

— Може, зустрінемося у «Ярмарку» в вівторок? — запропонував він.

Вона заперечливо хитнула головою:

— Не так скоро.

— Знаєте що,— сказав він тоді,— я напишу вам до запитання на поштовий відділ на Західній стороні. А ви зайдете туди за листом у вівторок, гаразд?

Керрі згодилась.

Він спинив екіпаж, за один будинок не доїжджаючи до її квартири.

— На добраніч,— прошепотів він, і екіпаж поїхав далі.

Спокійне розгортання подій було, на жаль, порушене поверненням Друе. Другого дня, сидячи у своєму вишуканому кабінетику, Герствуд побачив комівоєжера, що входив у бар.

— Це ви, Чарлз? Здрастуйте! — вигукнув він привітно.— Уже повернулись?

— Як бачите,— відповів Друе з усмішкою, наближаючись і зазираючи в двері кабінету.

Герствуд підвівся.

— Ну що ж,— промовив він, обводячи постать комівоєжера поглядом,— як завжди, свіжий, мов огірочок!

І вони заговорили про спільних знайомих і про події, що сталися за цей час.

— Ви вже були вдома? — спитав під кінець Герствуд.

— Ні, зараз іду туди,— відповів Друе.

— Я не забув про ваше дівча,— сказав Герствуд,— і провідав її якимось. Я подумав, що вам не хотілося б, щоб вона весь час була сама.

— Маєте рацію,— погодився Друе.— Ну, як вона там?

— Все гаразд,— відповів Герствуд.— Тільки дуже нудьгує без вас. Ви б пішли та порадували її своїм приїздом.

— А я це й збираюся зробити,— весело заявив Друе.

— Я б хотів, щоб ви обоє пішли зі мною в середу в театр,— сказав Герствуд на прощання.

— Дякую, друже мій,— відповів молодий чоловік,— я спитаю Керрі, як вона, і потім дам вам знати.

І вони розсталися якнайсердечніше.

«Що за чудова людина!» подумав Друе, завертаючи за ріг і простуючи до Медісон-стріт.

«Друе непоганий хлопець,— подумав Герствуд, входячи до свого кабінету,— але він не пара для Керрі».

Згадка про неї одразу ж привела його в найкращий настрій, і він віддався думкам про те, як він обставить комівоєжера.

Опинившись дома, Друе, як завжди, схопив Керрі в обійми, але вона, примушуючи себе відповісти на його поцілунок, переборювала внутрішній трепет.

— Ти знаєш, дуже вдала поїздка! — сказав він їй.

— Справді? Ну, а як у тебе вийшло в Ла-Кроссі, з тим чоловіком, про якого ти розповідав?

— О, чудово! Продав йому цілу партію товару. Там був іще один хлоп'яга, представник фірми Бернштейн, отакій носатий йолоп, але він нічого не зміг зробити. Я йому втер носа!

Скидаючи комірець і виймаючи запонки, перед тим як умитись і переодягтись, Друе продовжував в усіх подробицях описувати свою поїздку. Керрі мимоволі зацікавилася його жвавою розповіддю.

— Розумієш, у нас у конторі всі були просто вражені,— сказав він.— За останній квартал я продав товарів найбільше з усіх представників нашої фірми. У Ла-Кроссі я продав на три тисячі доларів!

Він занурив обличчя в миску з водою і почав умиватись, відсапуючись і пирхаючи та розтираючи руками шию й вуха, а Керрі стежила за ним поглядом, і суперечливі думки боролися в ній — спогади про минуле, теперішнє ставлення до нього... Витираючи обличчя рушником, він знову заговорив:

— У червні я неодмінно проситиму прибавки. Нехай платять більше, коли я даю їм стільки прибутків. І я добу́юся свого, ось побачиш!

— Сподіваюсь,— сказала Керрі.

— А коли ще й те діло, про яке я тобі говорив, закінчиться щасливо, ми з тобою одружимося! — додав він з якнайсерйознішим виглядом і, підійшовши до дзеркала, почав зачісувати щіткою волосся.

— Щось мені не віриться, що ти справді збираєшся одружитись зі мною, Чарлі! — промовила Керрі з сумом.

Їй пригадалися недавні запевнення Герствуда, і тому вона зважилась це сказати.

— Та що це ти... що ти, справді! Певна річ, одружусь! Як тобі таке спало на думку?

Він перестав чепуритись перед дзеркалом і підійшов до неї. А в неї в перший раз виникло бажання відсунутись від нього.

— Ти так давно про це говориш! — промовила вона, піднімаючи до нього своє вродливе личко і дивлячись на нього знизу вгору.

— Але ж я й хочу з тобою одружитись, тільки щоб жити так, як я збираюсь, потрібні гроші. От одержу цю прибавку, і тоді справи будуть майже зовсім уладнані,

і можна буде одружитись. Та не турбуйся ж про це, моя маленька!

Він ласкаво поплескав її по плечу, але Керрі тепер цілком ясно побачила, які марні були б її надії на нього. Цей вітрогон, очевидно, не збирався для неї і пальцем поворухнути. Він просто пустив усе на самоплив, бо те вільне і безтурботне життя, яким він жив, було йому куди більше до смаку, ніж будь-які обов'язки.

Герствуд, навпаки, уявлявся їй втіленням сили і щирості. Він не мав звички ухилятися від серйозних розмов з нею. Він глибоко співчував їй в усьому і показував, що високо цінить її. Вона справді була йому потрібна, Друе ж не дбав про неї анітрохи.

— Ах, ні,— промовила вона з каяттям, і в тоні її відбився одночасно і новий успіх, а ще більше її безпорадність,— ти цього ніколи не зробиш.

— Ну от, почекай трохи, тоді сама побачиш: я зроблю те, що сказав,— цими словами він закінчив розмову.

Керрі дивилась на нього і почувала, що правда на її боці. Вона прагне заспокоїти своє сумління і зустрічає байдуже, легковажне нехтування своїх справедливих вимог. Адже він обіцяв, що одружиться з нею — і ось як він виконує свою обіцянку!

— Слухай,— сказав Друе, коли питання про одруження було, на його думку, якнайкраще уладнано,— я сьогодні бачив Герствуда, він запрошує нас піти з ним у театр.

Почувши це ім'я, Керрі здригнулася, однак миттю опанувала себе, і він нічого не помітив.

— Коли? — спитала вона з удаваною байдужістю.

— У середу. Підемо?

— Добре, якщо ти хочеш,— відповіла вона з підкресленою, просто підозрілою стриманістю, що не уникла уваги Друе, однак він приписав це почуттям, викликаним розмовою про одруження.

— Він казав, що якимось заходив до тебе.

— Так,— промовила Керрі,— він був у неділю ввечері.

— У неділю? — здивувався Друе,— а я так зрозумів його, ніби він був з тиждень тому.

— Так, він заходив і днів сім тому,— відповіла Керрі.

Не маючи найменшого уявлення про те, що було сказано між ними, вона розгубилася, боячись, що може викликати якесь ускладнення невлучною відповіддю.

— Ах, так він двічі заходив? — спитав Друе, і якийсь сумнів уперше промайнув на його обличчі.

— Так,— з невинним поглядом відповіла Керрі, догадуючись тепер, що Герствуд говорив лише про один візит.

Тоді Друе вирішив, що, мабуть, не так зрозумів свого друга. Він же не звернув тоді на це ніякої уваги.

— А що йому, власне, треба було? — спитав він, трохи зацікавившись.

— Він сказав, що зайшов, бо думав, що мені, мабуть, нудно самій. Не бачивши тебе довгий час, він дивувався, що з тобою трапилось.

— Джордж чудова людина! — промовив Друе, дуже задоволений тим, що приятель проявляє до нього такий інтерес.— Ну гаразд, пішли обідати!

Як тільки Друе пішов, Герствуд зараз же написав Керрі:

«Моя найдорожча, я сказав йому, що заходив до Вас, коли його не було в місті. Я не казав, скільки разів я заходив, та він, мабуть, зрозумів так, що я заходив тільки один раз. Дайте мені знати про все, що Ви йому казали. Відповідайте з посильним, як тільки одержите цього листа. Я мушу Вас бачити, кохана! Напишіть, чи можете Ви зустрітись зі мною в середу о другій годині на розі Джексон-стріт і Трупп-стріт. Мені треба поговорити з Вами до того, як ми зустрінемося у театрі».

Керрі одержала цього листа у вівторок вранці, коли зайшла в поштовий відділ на Західній стороні. Вона негайно відповіла.

«Я сказала, що ви приходили двічі,— писала вона.— Мені здається, що він не розсердився. Постараюсь бути на розі Трупп-стріт, якщо не виникне ніяких перешкод. Я, мабуть, стаю дуже поганою жінкою. Я знаю, що мої вчинки гідні осуду».

Зустрівшись з Керрі, як було умовлено, Герствуд поспішив розвіяти її сумніви.

— Не мучте себе, моє серденько,— казав він.— Як тільки він знову поїде, ми щось придумаємо. Ми знайдемо такий вихід, щоб вам не доводилось нікого обманювати.

Керрі вирішила, що Герствуд зараз же одружиться з нею, хоч він і не каже цього прямо. Вона ожила і зайнялася питанням про те, як перебути час до від'їзду Друе.

— Не проявляйте до мене більшого інтересу, ніж звичайно,— порадив Герствуд, маючи на увазі зустріч у театрі.

— Тоді не дивіться на мене так пильно,— відповіла вона, пам'ятаючи незбориму силу його погляду.

— Не буду,— і він стиснув на прощання її руку і вп'явся в неї одним з цих заборонених поглядів.

— Ну от! — пустотливо погрозила вона пальчиком.

— Вистава ще не почалася! — відповів він.

Сповнений ніжності і хвилювання, він довго дивився їй услід. Її юність і краса п'янили його сильніше, ніж вино.

У театрі все складалося на користь Герствуда. Якщо він і раніше подобався Керрі, то тепер став ще незрівнянно привабливішим. Його чари впливали ще нездоланніше, бо об'єкт був відповідно настроений. Керрі милувалася кожним його рухом. Вона майже забула про бідного Друе, який говорив безугавно, так, ніби він був господарем становища.

Герствуд був надто розумний, щоб хоч натяком дати відчутти зміну в їхніх взаєминах. Можливо, він тільки виявляв трохи більше уваги, ніж звичайно, до свого старого приятеля, але ні в якому разі не намагався непомітно виставити його в смішному світлі, що він, як щасливий суперник, легко міг би зробити в присутності коханої. Він розумів, що веде нечесну гру, і не принижував себе до негідного глузування.

Тільки один момент у п'єсі несподівано створив смішну ситуацію, але Друе сам був цілком винний у цьому.

На сцені дружина, у відсутності чоловіка, прислухалася до спокусливих умовлянь закоханого.

— Так йому і треба,— заявив Друе згодом, хоч грішниця й спокутувала ревню свою провину.— Я нітрішечки не співчуваю чоловікові, який може бути таким йолопом.

— В таких випадках важко судити,— зауважив Герствуд делікатно,— він, мабуть, вважав, що він у всьому правий.

— Ну, знаєте, чоловікові слід бути уважнішим до дружини, коли він хоче зберегти її!

Вони вийшли з вестибюля і пробиралися крізь елегантний натовп перед головним входом.

— Містер,— почув раптом Герствуд якийсь голос,— не пожалійте на нічліг!

Герствуд в цю мить щось з запалом розповідав Керрі.

— Клянусь богом, містер, я не маю де спати!

Прохач, чоловік років тридцяти, з виснаженим обличчям, являв живе втілення злиднів і горя. Друе перший помітив його і, широко жаліючи нещасного, простяг йому десятицентову монету. Герствуд ледве звернув увагу на цю подію, а Керрі швидко забула її.

РОЗДІЛ XV

Старе ярмо гнітить. Чари молодощів

В міру того, як зростало кохання Герствуда до Керрі, він все менше цікавився своїм власним домом. До всього, що стосувалось його сім'ї, він ставився дуже недбало. Сидячи за сніданком з дружиною й дітьми, він поринав у свої мрії, надто далекі від їхніх інтересів. Він читав газету, яка здавалася тим цікавішою, чим пустіші розмови вели його син і дочка. Щождо дружини, то його відділяв від неї потік холодної байдужості.

Тепер, коли в його житті появилася Керрі, він знову був близький до блаженства. Як приємно стало виходити ввечері з дому і бродити містом! У ранньому присмерку вуличні ліхтарі, здавалось, весело підморгували йому. Він знову переживав те майже забуте почуття, що прискорює кроки закоханого. На свій елегантний костюм він дивився тепер очима Керрі — а її очі були такі юні!

Коли, захопившись такими думками, він раптом чув голос дружини, коли наполегливі вимоги подружнього життя повертали його з царства мрій до осоружної дійсності, як це дратувало! Ланцюг, що сковував його, нагадував про себе.

— Джордж, — промовила якось місіс Герствуд таким тоном, що він уже знав з багаторічного досвіду: зараз у нього чогось проситимуть, — Джордж, нам хотілося б мати сезонний квиток на скачки.

— Невже ви збираєтесь відвідувати їх усі? — запитав він, уже починаючи дратуватись.

— Так, — відповіла дружина.

Скачки, про які йшла мова, мали незабаром відкритися у Вашингтонському парку, на Південній стороні. Іподром входив до числа публічних місць, незмінно відвідуваних тими світськими особами, які не дуже підкреслювали свою побожність і консерватизм. Місіс Герствуд ще ніколи не заявляла про бажання мати сезонний квиток, але цього року певні міркування привели її до висновку, що треба мати там власну ложу. По-перше, її сусіди, містер і місіс Рамсі, що розбагатіли на вугільному ділі, завели собі ложу на скачках. По-друге, улюблений лікар місіс Герствуд, доктор Біл, джентльмен, що захоплювався кіньми й тоталізатором, розповів їй про свій намір вивести на змагання дворічного коня. По-третє, треба було вивозити в світ Джесіку, яка вже підросла і розквітла, — мати сподівалася

знайти їй заможного чоловіка. Не останнє місце серед цих міркувань займало і бажання самій фігурувати в такому місці і красуватися на очах у своїх знайомих і широкій публіки.

Кілька хвилин Герствуд обмірковував цю вимогу, нічого не відповідаючи. Вони сиділи у вітальні, чекаючи вечері. Це було того самого дня, коли він умовився піти в театр з Керрі і Друе, і йому довелось зайти додому, щоб змінити костюм.

— Невже не можна обійтися разовими квитками? — спитав він, не наважуючись відповісти різкіше.

— Ні, не можна, — відповіла вона нетерпляче.

— У всякому разі, — сказав він, ображений її тоном, — нема чого так шаленіти з цього приводу. Я тільки спитав тебе.

— Я й не збираюся шаленіти, — відрубала вона. — Я тільки прошу взяти сезонний квиток.

— А я тобі скажу, — відповів він, зводячи на неї пильний, нерухомий погляд, — що це не така проста річ. Я зовсім не певний, що директор іподрому схоче мені його видати.

Він встиг уже перебрати в думці всі свої зв'язки серед заправил скачок.

— Так можна й купити! — вигукнула вона ще гостріше.

— Тобі легко говорити! Сімейний сезонний квиток коштує сто п'ятдесят доларів.

— Я не збираюся з тобою сперечатись, — відповіла вона рішуче. — Мені потрібен квиток, от і все.

Вона підвелася, розлючена, і вийшла з кімнати.

— Та добре вже, матимеш свій квиток! — пробурмотів він їй вслід похмуро, хоч і знижуючи голос.

Як це часто бувало, за столом того вечора не було одного члена сім'ї.

На ранок він значно охолонув, і квиток було у свій час вручено, хоч це вже не врятувало становища. Він охоче віддавав сім'ї чималу частку свого заробітку, але не любив, щоб його примушували до витрат, з якими він не погоджувався.

— Ти знаєш, мамо, — сказала одного разу Джессіка, — Спенсери готуються до від'їзду.

— Не знала. Куди ж це вони їдуть?

— В Європу, — відповіла Джессіка. — Я вчора зустріла Джорджіну, і вона мені сказала. Уявляєш, як вона запишалася з цього приводу.

— А коли вони їдуть, вона не казала?

— Здається, в понеділок. Про це знов буде в газеті — як завжди!

— Ну, нічого, не звертай уваги! — потішила її місіс Герствуд. — Ми теж коли-небудь там побуваємо.

Герствуд повільно звів очі від газети, але нічого не сказав.

— «Ми вирушаємо з Нью-Йорка в Ліверпуль, — продовжувала Джессіка, перекирвляючи свою подругу, — більшу частину літнього сезону гадаємо провести у Франції...» Така пихата нікчема! Подумаєш, ніби там є щось цікаве, в Європі!

— Очевидно, є, коли ти їй так заздриш, — вставив Герствуд.

Йому прикро було чути, що дочка виявляє такі почуття.

— Нічого, нічого, не псуй собі настрій, моя люба! — промовила мати.

— Джордж уже поїхав? — спитала іншим разом Джессіка, звертаючись до матері, і таким чином Герствуд вперше дізнався про від'їзд сина.

— А куди Джордж поїхав? — спитав він у свою чергу.

Досі ще не бувало, щоб хтось із членів сім'ї поїхав кудись без його відома.

— В Уїтон, — відповіла Джессіка, не помічаючи, що батькові це неприємно.

— А що там таке має бути? — спитав він знову, в душі роздратований і прикро вражений тим, що йому доводиться ще й випитувати.

— Тенісний матч, — відповіла Джессіка.

— Він мені нічого про це не говорив, — пробумотів Герствуд, неспроможний стримати досаду.

— Та він, мабуть, просто забув! — вигукнула примирливим тоном місіс Герствуд.

У минулому він користувався у своїй сім'ї незмінним авторитетом; власне, це була пошана, до якої домішувався острах. Фамільярність, яка до певної міри ще й досі збереглася між ним і дочкою, він сам заохочував. У всякім разі, справа ніколи не заходила далі слів; загалом усе було як належить. Але що виразно давалося взнаки, так це відсутність широкого почуття; а тепер він переконувався, що дедалі більше віддаляється від них усіх, що вони не зважають за потрібне ділитися з ним своїми справами. Часом він бачився з ними за столом, часом їх не було. Він випадково дізнавався про події їхнього життя, а дуже часто не

знав нічого. Іноді він зовсім не розумів, про що вони говорять,— про те, що сталося чи підготовлялося в його відсутність. Особливо прикро було догадуватись, що в домі відбувалося чимало такого, про що він не мав ані найменшого уявлення. Джессіка починала вже приходити до переконання, що її справи нікого не обходять. Джордж Герствуд молодший тримався з підкресленою незалежністю, ніби зовсім дорослий мужчина, який нікому не повинен давати звіт у своїх справах. Герствуд помічав це все із зрозумілим сумом, адже він звик, що на нього зважають, бодай формально,— невже ж він так і допустить, що його авторитет зійде нанівець? Найгірше було те, що така ж байдужість і незалежність все помітніше розвивалась і в його дружини. Він бачив це все — і мовчки оплачував рахунки.

Він потішав себе думкою про те, що доля не зовсім позбавила його кохання. Що б там не робилося вдома — у нього є Керрі! Він переносився думкою до її комфортабельної квартирки на Огден-сквері, де він провів кілька таких приємних вечорів, і уявляв собі, як чудово буде тоді, коли вони остаточно здиhaються Друе і вона чекатиме його вечорами в затишному гніздечку... Він сподівався, що у Друе ніколи не буде приводу розповісти Керрі, що він, Герствуд, одружений. Все складалося так вдало, очевидно, так мало бути й надалі. Скоро йому пощастить умовити Керрі, і все буде чудово.

На другий день після театру він почав акуратно писати їй. Щоранку він посилав їй листи і просив відповіді. Хоч він і не мав літературного хисту, життєвий досвід і дедалі зростаюче кохання сприяли виробленню певного стилю в його посланнях. Цією справою він спокійно займався у своєму службовому кабінеті. Коробка гарного, надушеного поштового паперу ніжного кольору, з монограмою, була придбана спеціально для цього і зберігалася під замком в одній з шухляд письмового столу. Друзі відзначили із здивуванням, що він останнім часом дуже зайнятий службовими справами і весь час прикутий до письмового столу. Усі п'ять буфетників пройнялися глибокою пошаною до людини, яку її обов'язки примушують стільки просиджувати за столом і стільки писати.

Герствуд сам був під враженням від своїх листів. Як всяке зусилля за природним законом має зворотний вплив, так і зміст його писань впливав на нього. Він починав і справді переживати всі ті тонкі почуття, які зумів висловити. Кожний новий вираз підсилював їх, Усі найглибші

душевні рухи, які він втілював у слова, заволоділи ним. І Керрі, на його думку, була гідна того глибокого почуття, про яке він писав.

Керрі й справді була гідна любові, якщо молодість і краса у повному розквіті дають на це право. Життєвий досвід ще не позбавив її душевної свіжості, яка робить людину такою привабливою. М'який, вологий блиск її очей говорив про те, що вона ще не зазнала гіркоти розчарування. Її непокоїли сумніви і бажання, але все це не залишило в ній глибокого сліду, хіба що в погляді й мові її прозирали ніби смутки. Її губи часом, говорила вона чи мовчала, набирали такого виразу, немов вона ось-ось заплаче. Не те, щоб вона завжди страждала, просто її рот при вимовлянні певних звуків створював таке враження, і в цьому було щось промовисте і зворушливе, щось патетичне.

Про неї ніяк не можна було сказати, що вона тримається визивно. Життя не навчило її владності — тій гордовитості краси, в якій таїться непереборна сила деяких жінок. Вона прагнула, щоб на неї звертали увагу, але це ніяк не проявлялося в її поведженні. Їй все ще бракувало впевненості в собі, однак те, що вона вже пережила, зробило її трохи сміливішою. Вона прагнула розваг, прагнула становища в суспільстві, і в той же час її уявлення про це все були ще надто невиразні. Калейдоскоп людського життя раз у раз спиняв її погляд на чомусь новому, що відразу ставало для неї бажаним — єдиним, на чому зосереджувались усі жадання. Новий рух калейдоскопа — і ось уже щось інше стає найпрекраснішим, найдосконалішим.

Її душевний світ відзначався багатством почуттів, властивим таким натурам. Те, що їй доводилось бачити, часто викликало ширій смуток — вибух співчуття до слабих і безпомічних. Її завжди прикро вражав вигляд бідних людей у лахмітті, які блукали вулицями, доведені відчаєм і стражданням до якогось заціпеніння. Від усього серця жаліла вона бідно вдягнених дівчат, що пробігали ввечері повз її вікно, поспішаючи додому з фабрик Західної сторони. Вона стояла, дивлячись їм услід, прикусивши губу і похитуючи голівкою в тяжкій задумі.

«Що вони мають від життя?» думалося їй. Це ж так сумно — бути вбогою, ходити в лахмітті. Їх нужденний, зношений одяг завдавав їй жалю.

«А працювати вони змушені так тяжко!» додавала вона завжди.

На вулиці їй доводилось бачити людей зайнятих працею — ірландців з кирками, возіїв, що вивантажували вугілля лопатами, робітників, праця яких вимагала лише фізичної сили, і всі ці люди вражали її уяву. Труд здавався їй тепер, коли вона звільнилась від нього, ще жахливішим, ніж тоді, коли вона сама брала в ньому участь. Вона бачила його у похмурому, химерному світлі, ніби крізь туман, створений уявою і схвильованим почуттям. Чиєсь обличчя, побачене у вікні, раптом нагадувало їй старенького батька на млині, обсипаного борошном. Швець зігнутий над колодкою, коваль біля розжевленого металу десь у вузькому підвальному вікні, або ремісник високо вгорі, в сорочці в закоченими рукавами,— всі вони переносили її уяву назад, до млина. Смутні думки породжувало це все, хоч вона й рідко висловлювала їх уголос. Її симпатії незмінно лишалися з тими, хто був на дні суспільства, з трудівниками, з середовища яких вона зовсім недавно вийшла, яких так добре розуміла.

Герствуд не знав, які ніжні й тонкі почуття сповнювали її душу. Не знав він і того, що саме це в ній так приваблює його. Він ніколи не намагався розібратися в своєму захопленні. Досить було того, що в її очах сяє ніжність, в рухах відчувається тендітність, у думках — доброта й довірливість. Він тягнувся до цієї лілеї, що звібрала свою воскову красу і аромат із глибини вод, в які він ніколи не проникав, із баговиння й мулу, про який не мав ніякого уявлення. Він тягнувся до неї, бо вона була свіжа й прекрасна; її блиск робив такими ж прекрасними його почуття. З думкою про неї радісно було прокидатись уранці і починати новий день.

Зовнішньо вона значно змінилась на краще. Незграбність зникла, лишивши після себе ледве помітний слід, не менш приемний для ока, ніж довершена граціозність. Маленькі туфлі на високих каблуках гарно облягали ніжки. Керрі вже добре розбиралася в мереживах і всяких дрібничках, які так змінюють весь вигляд жінки. Вона поповнішала і стала приемно пухкою і кругленькою.

Одного ранку Герствуд написав їй, прохаючи її зустрітись з ним в Джефферсон-парку на Монро-стріт. Він тепер вважав за розумніше зовсім не появлятися у них, навіть коли Друе був удома.

На другий день він близько першої години вступив у затишний невеличкий парк і відшукав просту дерев'яну лаву попід зеленим листям бузку, що ріс уздовж однієї

з доріжок. Це було в ту пору року, коли весняна свіжість ще не зовсім зникла. Поблизу, біля маленького ставка, бавилися чистенько вдягнені діти, пускаючи човники з білими вітрилами. В тіні зеленої пагоди відпочивав, схрестивши руки на грудях, застебнутий на всі гудзики, охоронець порядку; його дубинка теж відпочивала в нього при поясі. Старий садівник походжав на лужку з великими ножицями, підстригаючи якісь куші. Високо над головою сяяла чиста небесна блакить, а в гущавині дерев, серед свіжого ще листя, жваво стрибали й цвірінькали горобці.

Вранці Герствуд вийшов з дому як звичайно роздратований. У барі він нудьгував без діла, бо в той день йому не було чого писати. Але сюди він прийшов з легким серцем, як людина, що вміє залишати неприємності позаду. Сидячи в затінку під цим свіжим зеленим кущем, він поглядав навколо мрійними очима закоханого. Він чув, як гуркочуть повозки по сусідніх вулицях, але цей звук, приглушений відстанню, долинав до нього, як невиразне гудіння. Гамір міста ледве доносився сюди, а деренчання випадкового дзвоника бриніло, як музика. Він дивився навколо, охоплений мріями про щастя, які не мали нічого спільного з його нинішнім становищем. Уява перенесла його в ті дні, коли він був молодий, неодружений і не мав ще ніякого становища в житті. Пригадалось йому, як він безтурботно упадав за дівчатами — танцював, проводжав додому, простоював під ворітьми... Йому майже хотілось повернутися знову до цього всього — тут, у цьому райському затишку, він почував себе зовсім вільним.

О другій годині, прудким кроком прямуючи до нього по доріжці, появилась Керрі, свіжа й рожева. Вона зовсім недавно купила собі плоский солдм'яний брилик з гарненькою шовковою стрічкою, синьою в білі цяточки. Керрі була в темносиній спідниці, до якої дуже пасувала сніжнобіла блузка у сині смужки, вузесенькі, не товщі за волосину. Коричньові тупельки час від часу мелькали з-під спідниці. Рукавички вона тримала в руці.

Герствуд захоплено дивився на неї.

— Ви прийшли, моя кохана! — палко вигукнув він, підводячись їй назустріч і беручи її за руку.

— Ну звичайно,— відповіла вона, усміхаючись,— а ви думали, що я не прийду?

— Я не був певний,— відповів він,

Він поглянув на її лоб, спітнілий від швидкої ходи, ви-
йняв свою м'яку, надушену шовкову хустку і приклав її до
обличчя Керрі.

— Ось тепер усе в порядку,— промовив він ніжно.

Вони були щасливі від того, що вони разом, що можуть
дивитись одне одному в вічі. Нарешті, коли перший порив
захоплення трохи ущух, він спитав:

— Коли Чарлі знов їде?

— Не знаю,— відповіла вона.— Він каже, що має тепер
справи в місті.

Обличчя Герствуда набрало серйозного вигляду, і він
глибоко замислився. Через деякий час він підняв очі і про-
мовив:

— Залиште його!

Він одвернувся і дивився на дітей з човниками, ніби
сказав це між іншим.

— А куди б ми подалися?— спитала вона таким же
тоном, мнучи свої рукавички і втупивши погляд перед
себе в якесь дерево.

— А де б ви хотіли жити?— спитав він у свою чергу.

Щось у його тоні підказало їй, що треба висловитись
проти дальшого перебування в Чікаго

— Ми не можемо тут лишатись,— відповіла вона.

Він ніяк не чекав, щоб у неї були подібні думки, щоб
вона зажадала переїзду в інше місто.

— Чому ж не можемо?— спитав він лагідно.

— О, тому що... мені б не хотілось.

Він вислухав її, лише віддалено уявляючи значення її
слів. До того ж, це звучало несерйозно. Тут не потрібне
було негайне рішення.

— Мені б довелося тоді відмовитись від своєї посади,—
промовив він.

Тон був такий, ніби це не мало для нього істотного
значення. Керрі трохи подумала, милуючись краєвидом.

— Я б не хотіла жити в Чікаго, в одному місті з ним,—
сказала вона, маючи на увазі Дрue.

— Місто таке велике, моя кохана!— відповів Герст-
вуд.— Досить переїхати на Південну сторону, і це все одно,
що переїхати в іншу частину країни.

Він уже намітив цю частину міста і саме тому зга-
дав її.

— У всякім разі,— сказала Кері,— я б не хотіла ви-
ходити заміж, поки він тут. Мені не хочеться тікати,

Нагадування про заміжжя справило на Герствуда відчутне враження. Він ясно побачив, чого вона прагне, і зрозумів, що це питання не так легко буде розв'язати. Думка про можливість стати двоєженцем зловісною блискавкою промайнула в його голові. Що з цього всього вийде — ні за що в світі не можна було вгадати. Здається, поки що його справи не дуже посуваються, — правда, вона його все більше поважає. Він поглянув на неї, і вона здалася йому просто чарівною. Яке щастя володіти нею, навіть ціною таких ускладнень! Опір Керрі ще підносив її в його очах. За неї треба боротись, це найголовніше. Як вона відрізняється від усіх тих жінок, які піддаються охоче! Він одігнав геть саму згадку про них.

— І ви не знаєте, коли він поїде знов? — спокійно спитав Герствуд.

Вона хитнула головою.

Герствуд зітхнув.

— Ви рішуча жінка, Керрі, правда? — промовив він через кілька хвилин, дивлячись їй просто в вічі.

Вона відчула, що хвиля гарячого почуття заливає її. Це була гордість, що він висловлює таке захоплення нею, і ніжність до того, хто має таке почуття до неї.

— О ні, — відповіла вона несміливо. — Але скажіть, що я повинна зробити?

Він знову склав руки і подивився в бік вулиці, поза лужок.

— Я хочу, — промовив він піднесено, — щоб ви були зі мною. Я не можу жити вдалині від вас. Що нам дає чекання? Хіба ви від того щасливіші?

— Щасливіша! — вигукнула вона. — Ви самі знаєте, що ні!

— Ну от, — продовжував він тим же тоном, — ми тільки марно гаємо час. Ви не щасливі, а я? Я майже цілий день сиджу й пишу вам листи. Знаєте, що я вам скажу, Керрі, — вигукнув він з раптовою силою, пронизуючи її поглядом, — я не можу жити без вас, от і все! А тепер, — закінчив він, простягаючи до неї одну з своїх білих долонь рухом цілковитої безнадії, — кажіть, що мені робити?

Керрі дуже сподобалось, що він ніби перекладав проблему в усій складності на її плечі. Жіноче серце широко зворушила видимість тягаря без відчутної ваги.

— Хіба ж ви не можете почекати ще трошки? — ніжно промовила вона, — Я постараюся дізнатись, коли він іде.

— А що це нам дасть? — спитав він все з тим же палким почуттям.

— Може, нам тоді вдасться куди-небудь виїхати.

Власне, для неї нічого не стало ясніше, але жінка в такому настрої з кохання поступається на умовляння чоловічини.

Герствуд не розумів цього. Він сушив голову над тим, як умовити її, яким способом добитись того, щоб вона покинула Друе. Як далеко вона піде з кохання до нього? І він задумався, підшукуючи таке запитання, яке примусило б її розкрити це.

Нарешті він спинився на одному з тих неширих волянь, які, приховуючи наші справжні бажання, допомагають нам зрозуміти залежні від інших перепони, що стоять на нашому шляху,— і допомагають знайти вихід. Нічого подібного він і в думці не мав робити і запитав навмання, не обмірковуючи своїх слів.

— Керрі,— сказав він, дивлячись їй просто в вічі з найглибшою серйозністю, якої він в цю мить не відчував,— що, якби я прийшов до вас на тому тижні, або, скажімо, на цьому тижні... ну, хоч би й сьогодні... і сказав би вам... що я мушу їхати звідси... що я не можу лишатись тут ні одної зайвої хвилини і ніколи більше не повернусь — чи ви б пішли за мною?

Кохана обдарувала його найніжнішим поглядом, і відповідь її була готова ще раніше, ніж він устиг скінчити.

— Так! — сказала вона.

— Ви б не стали сперечатись, не затрималися б, збираючись у дорогу?

— Ні, не стала б, якщо ви не могли б чекати.

Він усміхнувся, зрозумівши, що вона сприйняла це все цілком серйозно, і подумав: ось чудова можливість провести найчарівніший тиждень або два. Він спочатку мав на думці сказати їй, що пожартував, і розвіяти цю милу серйозність. Але результат був надто спокусливий. І він не сказав нічого.

— А що, коли б у нас не було часу обвінчатися тут? — додав він ще одне запитання, що прийшло на думку в останню мить.

— Якщо ми обвінчаємось, як тільки приїдемо на місце, тоді все гаразд.

— Я саме це мав на увазі,— сказав він.

— Ну звичайно.

Тепер день здався йому особливо погожим. Він просто дивувався: як це йому спала на думку така щаслива вигадка. Така неймовірна — і притому така мудра, що він не міг стримати радісної посмішки. Ось тепер видно, як Керрі його любить. Усі сумніви зникли: він знайде спосіб заволодіти нею!

— Гаразд,— сказав він жартівливо,— в один з найближчих вечорів я прийду й заберу вас,— і він розсміявся.

— Але я не залишуся з вами, якщо ви не одружитесь зі мною,— додала Керрі з задумливим виглядом.

— Я й не збираюсь цього вимагати,— відповів він ніжно, беручи її за руку.

Тепер, коли все було з'ясовано, Керрі почувала себе надзвичайно щасливою. Її любов до нього була тим сильніша, що Керрі бачила в ній свій порятунок. Щождо Герствуда, шлюбне питання не дуже його турбувало. Він думав лиш про те, що при такому сильному почутті з її боку ніщо не зможе перешкодити його майбутньому щастю.

— Давайте погуляємо,— весело запропонував він, підводячись і озираючи мальовничий парк.

— Ходімо! — погодилась Керрі.

Вони пройшли мимо якогось молодого ірландця, і він з заздрістю подивився їм услід.

— Гарна пара! — зауважив він сам до себе.— І, мабуть, багаті...

РОЗДІЛ XVI

Нетямущий Аладдін. Двері у світ

Повернувшись цього разу в Чикаго, Друе вирішив, поки він буде в місті, приділити трохи більше уваги таємному ордену, до якого він належав. Справа в тому, що, подорожуючи, Друе побачив вплив цього ордену в новому світі.

— Ви не можете собі уявити,— сказав йому інший комівоажер,— яке це має значення. Подивіться на Газенштаба! Він не такий уже й розумний. Звичайно, він репрезентує солідну фірму, але цього ще замало. Запевняю вас, вся річ у тому рангу, який він має в ордені. Він — один із найвпливовіших масонів, а це багато важить. Його таємний знак має неабияке значення.

Друе тоді ж вирішив, що надалі більше цікавитиметься цими справами. І тому, повернувшись до Чикаго, він по'явився в приміщенні місцевої ложі.

— Слухайте, Друе,— звернувся до нього містер Гаррі Квінсел, помітна постать в місцевому відділенні ордену Лосів,— ви могли б нам допомогти.

Розмова відбувалась після закінчення засідання, і в залі панувало пошвавлення. Друе походжав по залу, вставляючи слово в розмову й жартуючи із знайомими, яких він мав з десяток серед присутніх.

— Як саме? — спитав він привітно, з усміхом повертаючись до свого собрата по ложі.

— Ми збираємось влаштувати виставу через два тижні. Чи не знаєте ви якої-небудь молодой жінки, яка б погодилася взяти роль — дуже легку.

— Ну, звичайно, можна знайти,— промовив Друе.

Він навіть не встиг подумати, що таких знайомих у нього нема. Просто він, від природи добродушний, не міг відмовити.

— Так от, слухайте, я вам поясню, в чому річ,— продовжував містер Квінсел.— Ми збираємось придбати нові меблі для ложі. У касі немає зараз достатньої суми грошей, і ми надумали зібрати те, чого нам не вистачає, влаштувавши спектакль.

— Ну що ж,— перебив його Друе,— прекрасна думка.

— Кілька наших членів дуже талановиті. Візьміть хоча б Гаррі Бербек — він чудово імітує негрів. Мак-Люїс — прекрасний трагік. Ви коли-небудь чули, як він декламує «Понад горами»?

— Ні, не чув.

— Ну, то я вам кажу, він читає просто винятково!

— І ви хочете, щоб я знайшов виконавицю жіночої ролі? — перепитав Друе, якому почала вже набридати ця тема.— Яку п'єсу ви збираєтесь ставити?

— «Під ліхтарем»,— сказав містер Квінсел, називаючи відому річ Августіна Дейлі, яка вже встигла на той час, після великого успіху в публіки, пережити свою славу і перейти в репертуар аматорських вистав, причому всі важкі місця зазнали скорочень, а кількість дійових осіб було зведено до мінімуму.

Друе колись давно бачив цю п'єсу.

— Так, так,— промовив він,— прекрасна річ. Вона матиме успіх. Ви зберете силу грошей.

— Так, ми сподіваємось, що п'єса піде з успіхом,— відповів містер Квінсел.— То не забудьте ж,— додав він, бачачи, що Друе виявляє ознаки нетерпіння,— знайдіть когось на роль Лаури.

— Гаразд, я беру це на себе.

Друе подався геть і забув про цю справу, ледве містер Квінсел встиг договорити. Йому й на думку не спало спитати, коли і куди треба з'явитись.

Але днів через два після того він одержав нагадування: його сповіщали листом, що перша репетиція призначена на наступну п'ятницю і його просять повідомити адресу його знайомої, щоб їй можна було негайно переслати роль.

«От чорт, кого ж я справді знаю? — задумався наш комівояжер і почував своє рожеве вухо.— Нікогісінько я не знаю, хто б тямив хоч щось в аматорських спектаклях».

Він пригадав імена кількох знайомих жінок і, нарешті, спинився на одній з них, головним чином тому, що вона жила недалеко, на Західній стороні. Він вирішив зайти до неї ввечері. Проте, сівши в конку, що їхала в західному напрямі, Друе одразу забув про це. Він згадав про свою необачність тільки прочитавши у «Вечірніх новинах», під рубрикою «Таємні товариства», замітку, зовсім коротеньку, всього в три рядки, в якій повідомлялося, що Кестерська ложа ордену Лосів влаштує шістнадцятого числа в залі Евері спектакль,— буде поставлена п'єса «Під ліхтарем».

— Що за чортовиння! — вигукнув Друе.— А я й забув!

— Про що? — спитала Керрі.

Вони сиділи за маленьким столиком у кімнаті, яка правила за кухню і де Керрі часом що-небудь готувала. Цього вечора їй саме захотілося похазяйнувати, і на маленькому столику вже стояла смачна вечеря.

— Та про спектакль у моїй масонській ложі. Вони збираються ставити п'єсу і просили мене підшукати їм молоду особу для однієї ролі.

— А що вони збираються ставити?

— «Під ліхтарем».

— Коли?

— Шістнадцятого.

— Ну, і чому ж ти цього не зробив? — спитала Керрі.

— Бо я нікого не знаю,— відповів він.

Раптом він глянув на неї.

— Слухай,— сказав він,— а може, ти хочеш взяти цю роль?

— Я? — здивувалась Керрі.— Я ж не вмю грати!

— Звідки ти знаєш, що не вмєш? — спитав задумливо Друе.

— Я ж ніколи не грала,— відповіла Керрі.

І все ж їй було приємно, що він подумав про неї. Її очі

заблищали: адже їй ніщо на світі так не подобалось, як сценічне мистецтво.

А Друе, вірний собі, вхопився за цю думку, бо це був найпростіший вихід для нього.

— Нічого не значить. Це така роль, що ти її чудово зумієш зіграти.

— Ні, не зумію,— відповіла Керрі нерішуче.

Така пропозиція і вабила, і лякала її.

— А я кажу, що зумієш. І чому б тобі, справді, не спробувати? Їм потрібна людина, а для тебе це буде приємна розвага.

— Ах, ні,— відповіла Керрі серйозно.

— А я певен, що тобі сподобається. Скільки разів я бачив, як ти тут витанцьовуєш по кімнаті, наслідуючи інших,— тому я й запропонував тобі. А розуму в тебе вистачить для цього.

— Та ні,— несміливо протестувала Керрі.

— Ось що я тобі раджу зробити: піди і подивись, як там підуть справи. Для тебе це буде розвага. Інші виконавці навряд чи чогось варті. У них нема ніякого досвіду. Та яке вони мають уявлення про гру на сцені!

Він навіть брови зсунув, згадуючи про їхню необізнаність.

— Налий мені кофе,— додав він.

— Ні, Чарлі, я не думаю, щоб я зуміла зіграти,— настоювала Керрі.— Невже ти це серйозно говориш?

— Ну, а як же? Звичайно, серйозно. Я переконаний, що ти матимеш успіх. І ти хочеш грати, я в цьому певен. Я одразу подумав про це, як тільки прийшов додому. Тому я й сказав тобі.

— Як, ти казав, називається п'єса?

— «Під ліхтарем».

— І яку роль мені хочять дати?

— Та однієї з героїнь... я не пригадую.

— А що це за п'єса?

— Бачиш,— почав Друе, який не міг похвалитися доброю пам'яттю в таких справах,— там ідеться про дівчину, яку викрадають двоє пройдисвітів — чоловік і жінка, що живуть десь у трущобах. У неї гроші були, чи що, і вони хотіли ті гроші відібрати. Я вже точно не пригадую, що там іде далі.

— Ну, а моя яка роль, ти не пригадуєш?

— По правді сказати, ні.— Він трохи подумав.— Стій, пригадав! Лаура, ось як, ти маєш бути Лаурою.

— А ти не пригадуєш, що це за роль?

— Йй-богу, не пам'ятаю, Кед,— відповів він.— А слід би пам'ятати, я ж не раз бачив цю п'єсу. Там є така дівчина, яку вкрали ще дитиною... десь просто на вулиці, чи що... і от на неї й чигають оті двоє злочинців, про яких я тобі казав.— Він замовк, тримаючи перед собою на виделці шматок пирога.— Вона мало не втопилася одного разу... ні, не те!.. Знаєш що,— закінчив він, побачивши безнадійність своїх спроб,— я тобі краще дістану цю п'єсу. Хоч убий, нічого не можу пригадати.

— Я просто не знаю, що робити,— сказала Керрі, коли він замовк. Інтерес до театру і бажання блиснути на сцені боролися в ній з боязкими сумнівами.— Я б спробувала, якщо ти вважаєш, що я зумію.

— Та звичайно ж зумієш,— сказав Друе, який, намагаючись її захопити цією думкою, зацікавився сам.— Невже ти думаєш, що я став би тебе умовляти щось зробити, якби я не був певний, що тебе чекає успіх? Ти, безперечно, зможеш грати. Це якраз для тебе підходить.

— А коли треба йти? — спитала Керрі задумливо.

— Перша репетиція буде в п'ятницю ввечері. Я тобі сьогодні ж дістану роль.

— Гарзд,— сказала Керрі з покірним виглядом.— Я спробую. Але якщо я провалюся, винний будеш ти.

— Ти не можеш провалитись,— запевнив її Друе.— Грай так, як ти робиш це тут. Тримайся невимушено. Все буде добре. Мені не раз спадало на думку, що з тебе вишла б чудова актриса.

— Справді? — спитала Керрі.

— Ну звичайно,— відповів наш комівояжер.

Він і не уявляв, виходячи того вечора, яке полум'я розпалив у грудях жінки, що її залишив удома. Керрі була від природи вразлива і сприйнятлива, тобто мала ті якості, які у найрозвиненішій формі створюють видатний сценічний талант. Йй властива була та пасивність душі, яка робила її дзеркалом, що відбивало реальний світ. У неї був вроджений нахил і неабиякі здібності до наслідування. Не маючи ніякого досвіду, вона часом уміла відтворити побачену драматичну ситуацію, повторюючи перед дзеркалом різноманітні вирази облич учасників якої-небудь сцени. Вона любила говорити з інтонаціями, властивими трагічним героїням, і повторювати патетичні уривки із п'єс, що особливо її зворушили. Останнім часом їй довелось побачити граціозне виконання ролей інженю в кількох непо-

ганих п'есах, і в неї мимоволі з'являлось бажання наслідувати їх; немало часу провела вона в своїй кімнаті, відтворюючи їхні рухи, жести, міміку. Друе кілька разів заставав її за цим заняттям, думаючи, що вона любить собою в дзеркалі; насправді ж вона тільки пригадувала якийсь особливий вираз чіхсь губ або очей, що їй запам'ятався. Він весело картав їй, і вона почувала себе справді винною в кокетстві, хоч в дійсності це були тільки перші паростки артистичного таланту, який проявлявся в бажанні відтворити щось гарне, що вразило її уяву. А треба знати, що в таких нахилах, у прагненні відтворювати життя і криються зародки драматичного мистецтва.

І тепер, почувши з уст Друе високу оцінку своїм драматичним здібностям, вона вся затрепетала від радості. Як полум'я зварює окремі часточки металу в суцільну масу, так його слова з'єднали в одне ціле її розпорошені, уривчасті відчуття, яким вона досі не йняла віри, і вселили в неї надію. Як усім людям, їй була властива деяка самозакоханість. Вона почувала, що змогла б багато зробити, якби мала нагоду себе проявити. Як часто, дивлячись на актрис у пишних туалетах там, на сцені, вона думала про те, як вона виглядала б, як почувала б себе, якби була на їх місці. Вогні рампи, ефектні ситуації, гарне вбрання, оплески — все це впливало на неї, аж доки вона не починала вірити, що й сама могла б грати, сама могла б добитись визнання свого таланту. І ось раптом в його словах вона знайшла підтвердження цього — виходить, що її маленькі імпровізації перед дзеркалом примусили його повірити в її здібності. Переживати це було невимовно приємно.

Коли Друе пішов, вона сіла в свою качалку біля вікна і замислилась. Як завжди, уява змальовувала можливості в значно перебільшеному вигляді. Так, ніби у неї в руці було п'ятдесят центів, а вона розраховувала на тисячу доларів. Вона вже бачила себе в десятках драматичних поз і при цьому говорила трепетним голосом і всім еством виражала страждання. З насолодою уявляла вона розкіш і витонченість, серед якої всі очі були прикуті до неї. Гойдаючись у своєму кріслі, вона переживала то гіркий розпач покинутої, то нестримний гнів обманутої, то гострий біль після поразки. Пригадувались усі гарні жінки, яких вона бачила в різних п'есах, поверталися знову всі пережиті раніше мрії, ілюзії, зв'язані зі сценою, — так повертається до берега хвиля після відпливу. В ній народжува-

лись почуття й визрівала рішучість, для яких не було ніяких підстав.

Друе завітав до масонської ложі і з переможним виглядом походжав туди й сюди, поки не зустрівся з Квінселом.

— А де ж та молода особа, яку ви обіцяли нам знайти? — спитав той.

— Я вже запросив її, — відповів Друе.

— Справді? — вигукнув Квінсел, здивований такою прудкістю. — От і чудово. Її адреса? — і він уже виймав записну книжку, щоб, не гаючись, надіслати роль.

— Ви хочете послати їй роль? — спитав наш комівоаяжер.

— Звичайно.

— Можете дати мені. Я проходжу щоранку повз її будинок.

— А все-таки, яка її адреса? Я питаю на той випадок, якщо треба буде її про щось повідомити.

— Огден-сквер, номер двадцять дев'ять.

— А її ім'я?

— Керрі Маденда, — відповів він навмання.

У ложі було відомо, що він неодружений.

— Звучить, як ім'я особи, що вміє грати на сцені, правда? — зауважив на це Квінсел.

— Маєте рацію.

Друе приніс роль додому і подав її Керрі з таким виглядом, ніби робив їй велику ласку.

— Мені сказали, що це найкраща роль. Як ти гадаєш, вдасться тобі її зіграти?

— Я нічого не можу сказати, поки не перегляну її. Знаєш, тепер, коли я погодилась, я починаю боятись.

— Та годі тобі! Чого там боятись? Усі вони нічого не варті. Куди їм всім до тебе!

— Добре, побачимо, — сказала Керрі, незважаючи на всі свої побоювання, дуже задоволена, що одержала роль.

Друе довго ходив по кімнаті, одягався, челурився і нарешті наважився додати:

— Вони збираються друкувати програму, і я сказав, що твоє ім'я Керрі Маденда. Ти нічого не маєш проти?

— Ні, чому ж, — сказала вона, зводячи на нього погляд, і подумала, що це трохи дивно.

— Це на той випадок, якщо успіх буде не зовсім блискучий, — додав Друе.

— Так, звичайно! — відповіла вона, дуже задоволена тепер такою несхожою на Друе передбачливістю.

— Я не хотів рекомендувати тебе як свою дружину, бо тобі було б неприємно, якби тобі не вдалося мати успіх. Вони ж усі мене добре знають. Але ти не турбуйся, успіх буде. Та ти, мабуть, і не побачиш більше нікого з них.

— Ах, мені все одно! — сказала Керрі з одчайдушною відвагою.

Вона тепер твердо вирішила спробувати свої сили в цій захоплюючій справі.

Друе зітхнув з полегшенням. Він боявся, що знову почнеться розмова про одруження.

Почавши знайомитися з роллю Лаури, Керрі переконалася, що ця роль уся складається із страждання й сліз. Автор написав її цілком у дусі священних традицій мелодрами, що панували на той час, коли він починав свою кар'єру. Тут було все: і тужливі пози, і трепетна музика, і довгі пояснювальні монологи.

— «Нещасний! — читала Керрі, заглядаючи в текст і патетично розтягаючи слова.— Мартін, неодмінно дайте йому склянку вина, перш ніж він піде».

Керрі здивувалась, що роль така коротка; вона не знала, що повинна лишатись на сцені, поки інші говорять, і не тільки лишатись, а й погоджувати свою гру з грою інших акторів та з ходом усієї дії.

«Мабуть, я справлюсь», вирішила вона.

Коли Друе на другий день увечері повернувся додому, вона була дуже задоволена результатами цілоденного студювання.

— Ну, як ідуть справи, Кедді? — спитав Друе.

— Дуже добре! — відповіла вона, сміючись.— Я вже здається, майже все вивчила напам'ять.

— Чудово! — промовив він.— Давай-но я послухаю що-небудь.

— О, я просто не знаю, як же так? Раптом устати і почати тут? — промовила вона соромливо.

— А чом би й ні? Тут, по-моєму, це буде легше, ніж там.

— Я в цьому не левна,— відповіла вона.

Кінець кінцем, вона вибрала епізод у бальному залі і прочитала його з великим почуттям. Вона дедалі більше входила в роль і, здавалось, зовсім забула про присутність Друе.

— Дуже добре,— вигукнув він.— Гарно, просто чудово! Ти знаєш, Кед, ти молодець.

Його і справді зворушило, як прекрасно вона удавала героїню і як ця маленька трагічна постать захиталась і, нарешті, впала долі, нібито знепритомнівши. Він підскочив, підняв її і, сміючись, тримав в обіймах.

— А ти не боїшся, що заб'єшся?

— Анітрохи!

— Ти просто чудо! Ніколи б не повірив, що ти можеш так грати!

— Я й сама не знала! — весело відповіла Керрі, розчервонівшись від радості.

— Ну от, тепер можеш не сумніватись, що ти справишся з роллю якнайкраще,— сказав Друе.— Можеш на мене покластися, коли я кажу. Ти не провалишся!

РОЗДІЛ XVII

За брамою. Сяйво надії

Спектакль, що мав відбутися в залі Евері і так захопив Керрі, поступово набув у процесі підготовки більшої ваги, ніж спочатку передбачалося. Молода дебютантка на другий же день після одержання ролі написала Герствуду, що збирається взяти участь у виставі.

«Це цілком серйозно,— писала вона, боячись, що він прийме це за жарт,— запевняю Вас, я вже й роль одержала».

Читаючи її лист, Герствуд поблажливо посміхався.

«Цікаво, що там таке? Треба буде подивитись».

Він зараз же відповів їй, даючи високу оцінку її здібностям.

«Я не маю найменшого сумніву в тому, що Ви виступите з успіхом. Неодмінно приходьте завтра ранком у парк, щоб мені все розповісти»,— писав він.

Керрі охоче погодилась і розповіла йому про всі подробиці, які знала.

— Ну що ж,— сказав він,— чудово! Я дуже радий. Я певен, що ви гратимете дуже добре, ви така розумна!

Він і справді ніколи раніше не бачив її в такому піднесенні. Її звичайна меланхолійність на якийсь час зникла. Вона говорила, і очі в неї блищали, а щоки розчервонілися. Вона вся променилася передбачуваною радістю. Незважа-

ючи на всі свої сумніви,— а їх було безліч,— Керрі була щаслива. Вона не могла стримати захоплення цією дрібною подією, такою незначною в очах стороннього.

Герствуду подобалось, що Керрі проявляє такі риси. Мабуть, ніщо не збуджує в нас такого відгуку, як честолюбні прагнення інших, бодай в самому зародку. Такі прагнення роблять людину сильною, яскравою, прекрасною.

А Керрі саме відчула дотик цього божественного натхнення. Вона слухала хвалу обох своїх поклонників, якої ще нічим не заслужила. Почуття до неї, природно, впливало на їхню оцінку того, що вона збиралась робити і робила. Недосвідченість дозволила їй зберегти невгамовну фантазію, яка давала собі волю, хапаючись за кожну випадкову соломинку і перетворюючи її на чарівний золотий жезл, що допомагає віднайти скарби життя.

— Заждіть-но,— сказав їй Герствуд.— Я, мабуть, знаю декого в цій ложі. Я ж сам належу до ордену Лосів.

— О, він не повинен знати, що я вам про це розповіла!

— Звичайно,— відповів управляючий баром.

— Мені б дуже хотілося, щоб ви прийшли на виставу, але я не уявляю, як це можна буде влаштувати, якщо Чарлі сам вас не запросить.

— Я неодмінно буду там,— ніжно запевнив її Герствуд.— Я зумію влаштувати все так, що він і не догадається, що я дізнався від вас. Покладіться на мене.

Те, що виставою зацікавився Герствуд, мало неабияке значення, бо управляючий баром займав серед членів ордену Лосів дуже помітне становище. Він одразу вирішив, що візьме ложу з компанією друзів і замовить для Керрі квіти. Він подбає, щоб вистава набула популярності і любе дівчатко мало змогу показати себе перед шикарною публікою.

Днів через два Друе навідався в бар на вулиці Адамс, і Герствуд миттю його помітив. Це було о п'ятій годині, в барі зібралося багато відвідувачів — комерсантів, акторів, адміністраторів, політичних діячів,— ціле збіговище товстих, рожевошоких добродіїв у шовкових циліндрах, з крохмальними пластронами, з персями на руках і булавками в галстуках. Біля одного кінця блискучої стойки ціла компанія крикливо вдягнених спортсменів, жваво розмовляючи, оточила відомого боксера Джона Селлівана. Друе пройшов через приміщення парадною дорогою, у нових жовтих черевиках, що голосно рипіли.

— Сер,— промовив Герствуд,— я вже дивувався, що з вами сталось. Думав, що ви вже поїхали.

Друе засміявся,

— Якщо ви не будете нас відвідувати більш регулярно, доведеться вас викреслити із списку постійних клієнтів.

— Нічого не можу зробити,— відповів комівояжер.— Я був дуже зайнятий.

Вони неквапливо попрямували до стойки, пробираючись поміж шумної і рухливої компанії знаменитостей. За кілька хвилин елегантному управляючому не менш як тричі потиснули руку.

— Я чув, що ваша ложа влаштує спектакль? — зауважив Герствуд ніби між іншим.

— Так. А хто вам сказав?

— Та ніхто. Мені прислали два квитки по одному долару. Має бути щось цікаве?

— Не знаю,— відповів комівояжер.— Мене умовляли, щоб я знайшов для них кого-небудь на одну з жіночих ролей.

— Я не збираюсь іти,— сказав спокійно Герствуд,— але, звичайно, внесу гроші. А як там взагалі йдуть справи?

— Та ніби добре. Вони хочуть на виручку від спектаклю придбати меблі.

— Ну що ж,— промовив управляючий баром,— побажаємо їм успіху! Ще по одній?

Він не збирався більше нічого говорити з цього приводу. Якщо він тепер появиться на спектаклі з кількома друзями, можна буде сказати, що його умовили піти.

Щождо Друе, то він вирішив, що треба уникнути можливих непорозумінь.

— Моя дівчинка, здається, теж візьме участь у спектаклі,— подумавши, промовив він уривчасто.

— Та невже? Яким чином?

— Бачите, вони не могли знайти виконавиці на одну роль, попросили мене пошукати, я сказав про це Керрі, і вона, здається, хоче спробувати.

— Ну що ж,— промовив управляючий баром,— для неї це непогано. Це буде навіть дуже приємно. Вона вже коли-небудь грала на сцені?

— Ніколи.

— Зрештою, це не такий уже серйозний спектакль.

— Та вона, ви знаєте, зуміє,— поспішив запевнити Друе, відкидаючи всякі сумніви в здібностях Керрі.— Вона дуже швидко входить у свою роль.

— Та невже! — промовив Герствуд.

— Так, запевняю вас; вона мене просто здивувала вчора ввечері, клянусь честю.

— Треба буде її підбадьорити,— сказав управляючий баром.— Я подбаю про квіти.

Друе посміхнувся, зворушений такою добротою.

— Після вистави можна буде повечеряти втрюх.

— Я думаю, що вона справиться,— сказав ще раз Друе.

— Треба буде подивитись на неї. Так, напевно, вона справиться. Ми її примусимо! — і Герствуд посміхнувся своєю короткою, скупю посмішкою,— і добродушною, і лукавою.

А Керрі в цей час була на першій репетиції. Тут порядкував містер Квінсел, якому допомагав містер Мілліс, молодий чоловік з певним сценічним стажем у минулому, правда, ніколи належно не оціненим. Це не заважало йому триматись упевнено і діловито, майже грубо, забуваючи, що ті, кого він пробував просвіщати,— добровільні любителі, а не його наймані підлеглі.

— Слухайте, міс Маденда,— звернувся він до Керрі, коли вона спинилась, не знаючи, в який бік йти,— ви довго збираєтесь так стояти? Надайте ж відповідного виразу своєму обличчю! Запам'ятайте: ви стурбовані появою незнайомця. Ось як ви повинні йти! — і він пішов по сцені, зовсім зігнувшись і знітившись.

Керрі не зовсім сподобалося таке звертання до неї, але вона дуже ніяковіла в новому оточенні, серед незнайомих людей, теж в більшій чи меншій мірі розгублених, і була готова робити все, що скажуть, аби тільки не провалитись. Вона пройшлася по сцені, як їй було наказано, повторюючи рухи свого наставника і почувачучи, що це зовсім не те, що потрібно.

— Ви, місис Морган,— звернувся режисер до молодій дами, яка мала виконувати роль Перл,— сідайте ось тут. Ви, містер Бамбергер, стійте тут, ось так! Ну, тепер говоріть!

— «Поясніть»,— ледве чутно промовив містер Бамбергер. Він одержав роль Рея, закоханого в Лауру; цей персонаж, людина світська, вагається в своєму намірі одружитися з нею, коли дізнається, що вона безрідна сирота.

— Ні, заждіть... що там у вас у тексті?

— «Поясніть»,— повторив містер Бамбергер, напружено дивлячись у свою роль.

— Так,— зауважив режисер,— але там сказано також, що ви вражені. Повторіть ще раз, але постарайтеся мати вражений вигляд.

— «Поясніть!» — гукнув містер Бамбергер щосили.

— Ні, ні, це нікуди не годиться! Скажіть ось так: «Поясніть!»

— «Поясніть!» — промовив містер Бамбергер, намагаючись наслідувати режисера.

— Так краще. Продовжуйте!

— «Одного разу ввечері,— заговорила місіс Морган, до якої дійшла черга,— батько і мати зібралися в оперу. Коли вони переходили Бродвей, їх, як звичайно, оточила юрба дітей, що просили милостиню...»

— Заждіть! — кинувся до неї режисер, піднімаючи руку.— Вкладайте більше почуття в свої слова!

Місіс Морган глянула на нього так, ніби чекала, що він її вдарить. В її очах спалахнуло обурення.

— Не забувайте, місіс Морган,— додав режисер, не звертаючи ніякої уваги на її погляд, але все ж трохи змінюючи тон,— що ви розповідаєте зворушливу подію. Мається на увазі, що ви розповідаєте прикрі для вас речі. Тут потрібне почуття, схвильованість, ось так: «...їх, як звичайно, оточила юрба дітей, що просили милостиню».

— Добре,— промовила місіс Морган,

— Ну от, тепер продовжуйте.

— «Коли мати опустила руку в кишеню, шукаючи дрібних грошей, її пальці доторкнулися до холодної тремтячої руки, яка схопила її гаманець».

— Дуже добре! — перебив її режисер, багатозначно киваючи головою.

— «Кишеньковий злодій! Так!» загорлав свою репліку містер Бамбергер.

— Ні, ні, містер Бамбергер,— поправив режисер, підбігаючи до нього,— не те. «Кишеньковий злодій,— так?» Ось як треба.

— Чи не здається вам,— промовила несміливо Керрі,— що було б краще, якби ми спершу просто пройшли наші ролі, щоб переконатися, що ми їх знаємо? Це теж було б нам корисно.

Вона помітила, що не всі учасники спектаклю знають свої репліки, не кажучи вже про те, який вираз вони мають надати своєму обличчю.

— Дуже добра думка, міс Маденда,— промовив містер Квінсел. Він сидів збоку, спокійно спостерігаючи репетицію,

і час від часу вставляв свої зауваження, на які режисер не звертав ніякої уваги.

— Ну що ж, і справді, це може нам допомогти,— погодився цей останній, трохи збентежившись.

Потім він одразу просвітлив і з авторитетним виглядом заявив:

— Давайте пройдемо ролі швиденько, але намагаючись говорити з експресією!

— Добре,— сказав містер Квінсел.

— «Моя мати,— продовжувала місіс Морган, поглядаючи то на містера Бамбергера, то в свою роль,— схопила цю маленьку ручку і стиснула її так міцно, що почувся кволий, придушений стогін. Озираючись, мати побачила біля себе маленьку дівчинку в лахмітті».

— Дуже добре,— промовив режисер, якому тепер нічого було робити.

— «Злодійку!» — вигукнув містер Бамбергер.

— Голосніше! — продовжував свої зауваження режисер. Він ніяк не міг лишатися в стороні.

— «Злодійку!» — заверещав бідний Бамбергер.

— «Так, злодійку, але їй було не більше шести років, а обличчя в неї було як у янголяти.— Стій! — промовила моя мати.— Що ти робиш? — Я хотіла украсти,— відповіло дитя.— Хіба ж ти не знаєш, що недобре так робити? — спитав мій батько.— Ні,— відповіла дівчинка,— я знаю, що жахливо бути голодною! — Хто послав тебе красти? — спитала моя мати.— Вона... ось там,— промовила дитина, вказуючи на страхітливую жінку, що стояла в під'їзді сусіднього дому і раптом кинулася тікати по вулиці.— Це стара Іуда,— додала дівчинка».

Місіс Морган читала це все досить безбарвно, і режисер був у розпачі. Він неспокійно переходив від одного виконавця до другого і, нарешті, наблизився до містера Квінсела.

— Якої ви думки про них? — спитав він.

— О, я певен, що нам вдасться їх вимуштрувати,— відповів містер Квінсел бадьорим голосом людини, що не пасує перед труднощами.

— Не знаю,— сказав режисер.— Оцей Бамбергер, поміюму, зовсім не годиться в коханці.

— Це все, що ми маємо,— відповів Квінсел і звів очі до неба.— Гаррісон підвів мене в останню хвилину. Де ж ми тепер візьмемо когось іншого?

— Не знаю,— повторив режисер.— Боюсь, що з нього нічогосінько не вийде.

У цю мить Бамбергер вигукнув:

— «Перл, ви смієтесь наді мною!»

— От, полюбуйтеся! — прошепотів режисер, затуляючи рота рукою.— Боже мій! Ну що можна зробити з людиною, яка так розтягує фрази?

— Зробіть, що можете,— потішив його Квінсел.

Репетиція продовжувалась, і ось настав момент, коли Лаура (Керрі) входить у кімнату, бажаючи все пояснити Рею. Цей останній, дізнавшись від Перл про походження Лаури, написав листа, в якому зрікається її, але не встиг відправити. Бамбергер тільки що закінчив слова Рея:

— «Треба йти звідси, поки вона не повернулась. Йї кроки! Пізно!» — і він мне свій лист, намагаючись засунути його в кишеню. В цю мить Керрі ніжно починає:

— «Рей!»

— «Міс... міс Кортленд...» — ледве чутно пробелькотів Бамбергер.

Керрі дивилась на нього якусь мить і раптом забула про всіх і все. Вона почала входити в роль. На губах її появилась байдужа посмішка, вона відвернулась, як зазначалося в ремарці, і підійшла до вікна з таким виглядом, ніби перед нею нікого не було. Все це вона зробила так граціозно, що не можна було не замилуватись нею.

— Хто така ця жінка? — спитав режисер, спостерігаючи її сценку з Бамбергером.

— Міс Маденда,— сказав Квінсел.

— Я знаю, як її звуть,— відповів режисер,— але хто вона, чим займається?

— Не знаю,— промовив Квінсел.— Це знайома одного з членів ложі.

— У всякім разі, вона кмітливіша за всіх інших тут і, очевидно, її цікавить те, що вона робить.

— І до того ж гарненька, правда? — сказав Квінсел.

Режисер відійшов, нічого не відповівши.

У другій сцені, перед товариством на балу, Керрі грала ще краще і заслужила усмішку режисера; зовсім зачарований, він навіть удостоїв її розмови.

— Ви вже виступали коли-небудь на сцені? — запитав він вкрадливо.

— Ні,— відповіла Керрі.

— Ви так добре граєте, що я подумав, що, мабуть, у вас уже є певний сценічний досвід.

Керрі тільки посміхнулась зніяковіло.

Він відійшов від неї і став слухати Бамбергера, що мляво цідив якусь палку репліку.

Місіс Морган помітила цю сценку, і її чорні очі спалахнули заздрістю й злістю.

«Мабуть, якась нікчемна актриска», зловтішно подумала вона і пройнялася презирством і ненавистю до Керрі.

Перша репетиція закінчилась, і Керрі повернулася додому, почувуючи, що не осоромилась. Слова режисера ще бриніли у вухах, і їй не терпілось швидше поділитися з Герствудом. Хай знає, що вона грала добре! Друе теж мав про все дізнатись, і Керрі ледве могла дочекатися, поки він запитає, але гордість не дозволила їй почати самій. Та думки комівоаяжера були цього вечора зайняті чимсь іншим, і останні події в житті Керрі зовсім не цікавили його. Він не підтримав розмови на цю тему і тільки вислухав те, що вона сама йому розповіла. А Керрі одразу втратила красномовність. Він був зарані певний, що в неї все піде добре, йому вже нема про що турбуватись. А її гнітила і дратувала його байдужість, і тим палкіше хотілося побачити Герствуда. Він здавався їй єдиним другом у всьому світі. На ранок у Друе раптом прокинувся інтерес до її справ, але було вже пізно.

Вона одержала від Герствуда милого листа, в якому він писав, що в той час, коли цей лист буде одержано, він чекатиме її в парку. Вона прийшла, і він зустрів її, сяючи, як сонце, що сходить.

— Ну що, кохана,— спитав він,— як ваші успіхи?

— Непогано,— відповіла вона, все ще трохи стримано, пам'ятаючи про байдужість, виявлену Друе.

— Розкажіть мені все, як було. Вам сподобалось?

Керрі почала описувати подробиці репетиції і поступово оживилася.

— Це чудово! — вигукнув Герствуд. — Я дуже радий за вас. Неодмінно прийду подивитись, як ви граєте. Коли наступна репетиція?

— У вівторок,— сказала Керрі,— але на репетиції нікого не пускають.

— Ну, мені, я думаю, вдасться туди потрапити,— промовив Герствуд багатозначно.

Його увага цілком утішила й розвеселила її, проте вона примусила його пообіцяти, що на репетицію він не прийде.

— Зате ви повинні як слід постаратися порадувати мене,— сказав він, щоб її ще більше заохотити.— Пам'я-

тайте, що я мрію про ваш успіх. Ми подбаємо, щоб вистава була вдалою, зробіть і ви з свого боку те, що від вас залежить.

— Постараюсь,— відповіла Керрі, щаслива й закохана, як ніколи.

— Який ви молодець! — захоплено вигукнув Герствуд і додав, ніжно погрожуючи пальцем: — Глядіть же — все, що від вас залежить!

— Неодмінно! — відповіла вона, кидаючи прощальний погляд.

Того ранку сонячне проміння затопило, здавалося, весь світ. Вона хутко йшла, і прозора блакить ясного неба немов переливалась в її душу. О, блаженні є діти надії, ті, хто дерзає і сподівається. Блаженні й ті, хто стежить за ними із схвальною усмішкою.

РОЗДІЛ XVIII

За грацію. Здрастуй і прощай

Увечері шістнадцятого невидима рука Герствуда дала себе знати. Він розповів своїм друзям — а вони були численні і впливові, — що на цю виставу варто піти, і цього було досить, щоб містер Квінсел реалізував значно більше квитків, ніж гадав. У всіх щоденних газетах з'явились замітки, невеличкі, в чотири рядки. У цій справі Герствуду допоміг один з його газетних друзів, містер Гаррі Мак-Гаррен, керуючий редакцією «Таймс».

— Слухайте, Гаррі, — звернувся до нього Герствуд якось пізно ввечері, коли Мак-Гаррен допивав біля стойки останню склянку і збирався вже вирушати додому, — чи не могли б ви зробити декому велику послугу?

— А в чому справа? — спитав Мак-Гаррен, якому приємно було, що цей шикарний управляючий баром про щось його просить.

— Кестерська ложа масонів влаштовує невеличкий спектакль на свою користь, і їм не завадила б замітка в пресі. Ви знаєте, що я маю на увазі: всього два-три рядки, — це, коли і що саме має бути.

— Гаразд, — сказав Мак-Гаррен, — з приємністю зроблю це для вас, Джордж.

Сам Герствуд лишився в тіні,

Члени ложі ніяк не могли зрозуміти, чому їхня невеличка справа користується такою увагою. На містера Квінсела почали дивитись як на неперевершеного організатора.

Коли настало шістнадцяте число, друзі Герствуда зібрались, ніби римляни на поклик сенатора. З тієї хвилини, як Герствуд вирішив їй допомогти, для Керрі була забезпечена добре вдягнена, добродушна й прихильна публіка.

Юна дебютантка була цілком задоволена тим, як вона опанувала роль, хоч і тремтіла на саму думку про те, що буде, коли вона опиниться перед глядачами, освітлена вогнями рамп. Вона намагалась потішити себе згадкою про десяток інших учасників, чоловіків і жінок, які теж з тремтінням чекали, як пройде спектакль, але не могла, думаючи про інших, не згадати і про власну долю. Її лякало, що вона може забути свою роль або нездатна буде побороти ті сумніви, які тепер раптом прокинулися в ній. Вона то шкодувала, що взагалі взялася за цю справу, то з жахом думала, що її паралізує страх і вона стоятиме посеред сцени злякана, бліда, з перехопленим подихом, не знаючи, що говорити, і зіпсує весь спектакль.

Щождо інших учасників, то містера Бамбергера вже не було серед них. Цей безнадійний індивідуум зник, ставши жертвою невблаганної критики режисера. Зате місіс Морган залишилась. Сповнена заздрощів, вона вирішила за всяку ціну, на зло Керрі, зіграти не гірше від неї. На роль Рея запросили якогось безробітного актора, і хоч виконавець з нього був аж ніяк не блискучий, проте його не турбували сумніви, властиві людям, що ніколи не виступали перед публікою. Він спокійнісінько походжав по сцені з самовпевненим виглядом (дарма що йому було наказано не розкривати свою причетність до театру), і досить було поглянути на нього, щоб відгадати його професію.

— Це ж так легко! — говорив він місіс Морган з суто театральною афектацією. — Найменше мене цікавить публіка. Схопити дух ролі — ось в чому трудність!

Керрі він не сподобався, але вона була настільки актрисою, що зуміла поставитись до нього вибачливо, тим більше, що в цей вечір мала примиритись з його уявним коханням.

О шостій годині вона була вже готова. Її сценічний костюм і все інше, потрібне для сцени, чекало на неї. Вона ще вранці спробувала накладати грим, прорепетирувала і підготувала все необхідне для спектаклю до першої години і

повернулась додому, щоб, чекаючи вечора, востаннє проглянути свою роль.

Для такої нагоди з ложі прислали екіпаж. Друе доїхав з нею до дверей театру, після чого пішов по ближчих крамницях, шукаючи хороших сигар. Наша юна актриса, нервуючись, ввійшла в свою артистичну прибиральню і з хвилюванням приступила до тих маніпуляцій з гримом і одягом, що мали перетворити її, просту смертну, в Лауру — світську красуню.

Полум'я газових ріжків, розкриті чемодани, ніби тільки-но з подорожі, розкладений скрізь грим — рум'яна, пудра, білила, палений корок, туш, олівці для підведення вій — впереміш з париками, ножицями, дзеркалами, накідками і всіма іншими безіменними аксесуарами маскараду — створювали зовсім особливу атмосферу. З того часу як Керрі приїхала в це місто, вона зазнала багатьох впливів, але все це було якось здалека. В цій новій для неї атмосфері було щось більш дружне, привітне, зовсім відмінне від атмосфери великих розкішних особняків, які холодно відганяли її геть, дозволяючи тільки з благоговінням милуватися ними здалека. А тут у неї було таке почуття, ніби хтось ніжно бере її за руку, промовляючи: «Люба моя, заходь!» Цей світ відкривався перед нею ніби сам по собі. Її вражали прославлені імена на афішах, захоплюючи докладні статті в газетах, пишні убрання на сцені, карети, квіти, вся ця вишуканість. І це не ілюзія! Перед нею розчинилися двері, і от вона може сама це все побачити. Як у казці, випадково набрівши на нікому не відомий хід, вона раптом опинилась в діамантовому залі насолод.

З трепетом одягаючись у маленькій артистичній прибиральні, Керрі прислухалась до голосів, що лунали іззовні, бачила, як метушиться містер Квінсел, як хвилюються, готуючись до виступу, місіс Морган і місіс Гогленд, як снують усі двадцять учасників спектаклю, занепокоєні тим, що з цього вийде. Яке було б щастя, мимоволі думалося їй, якби все це могло тривати без кінця! Якби їй пощастило мати успіх зараз, а згодом стати справжньою артисткою! Ця мрія заволоділа нею, невідступно бриніла в її вухах, як мотив старої пісні.

А поруч, в маленькому фойє, відбувалося зовсім інше. Без участі Герствуда цей театр не наповнила б така численна публіка, бо члени ложі не дуже турбувались про її процвітання. Проте слово Герствуда зробило свою справу, і тепер це мала бути зовсім світська вистава, на яку годи-

лося прийти у фраках. Усі чотири ліжі були розібрані. Одну з них взяв доктор Норман Мак-Ніл Гейл з дружиною, а це щось та важило. Другу зайняв К. Р. Уокер, торговець мануфактурою, власник щонайменше двохсот тисяч доларів. Відомого вугільного ділка умовили купити третю, а четверту придбали Герствуд і його друзі, серед яких був і Друе. Публіка, що сунула на виставу, складалася не з знаменитостей і не з людей, впливових у звичайному значенні цього слова. Все це були особи, помітні в своєму вузькому колі — в колі ділків середньої руки, що займали в масонському ордені певні посади. Ці джентльмени, члени організації Лосів, дуже добре знали про становище один одного. Пошана була забезпечена кожному, хто зумів нажити капіталець, придбати гарний будинок, завести ландо чи екіпаж та ще гарно одягатись, а також, звичайно, завоювати певну репутацію в комерційному світі. Цілком природно, що Герствуд, якому цей рівень життя зовсім не здався неперевершеним, обдарований від природи спритним розумом, з його помітним становищем і вмінням триматися з великою гідністю та завойовувати прихильність і дружбу тактовним поведінням,— був серед цих людей видатною постаттю. У цьому колі він був відоміший за багатьох інших, і його стриманість вважалася ознакою значного фінансового успіху в поєднанні з великою впливовістю.

Цього вечора Герствуд був у своїй стихії. Він прибув в екіпажі з кількома друзями просто з ресторану «Ректор». У фойє Герствуд зустрівся з Друе, який тільки що ввійшов — він знову ходив по сигари. Уся компанія почала жваву розмову про присутніх і про справи масонської ліжі.

— Кого я бачу! — промовив Герствуд, входячи в яскраво освітлений зал, де кілька джентльменів зібралися в проході, весело розмовляючи й сміючись.

— А, це ви, містер Герствуд, як поживаєте? — відповів джентльмен, до якого він звертався.

— Радий вас бачити,— сказав той, злегка потискуючи простягнуту руку.

— Схоже на те, що спектакль має бути блискучий.

— Так, треба гадати,— відповів управляючий баром.

— Кестерська ложа, очевидно, користується великою підтримкою своїх членів,— зауважив його приятель.

— Так і повинно бути,— сказав Герствуд, якому дещо було відомо про це,— мушу визнати, що я, з свого боку, дуже радий, що це так.

— Доброго здоров'я, Джордж! — вигукнув інший добродій, такий огрядний, що крохмальна сорочка випиналася в нього на грудях широчезним горбом, — як справи?

— Чудово, — відповів управляючий баром.

— Що привело вас сюди? Ви ж не член Кестерської ложі?

— Тільки добре серце, — відповів Герствуд. — Приємно побачити старих друзів!

— Дружина з вами?

— Ні, вона сьогодні не змогла прийти, — не зовсім здорова.

— Шкода, шкода... Сподіваюсь, нічого серйозного?

— Ні, так, трохи нездужає.

— Я пригадую, як місіс Герствуд приїхала колись разом з вами у Сент-Джо... — і новоприбулий вдався в якісь нудні спогади, але їм поклатала край поява інших знайомих.

— А, Джордж, як ся маєте? — звернувся до нього один муніципальний ділок з Західної сторони, член ложі і весельчак. — Який же я радий, що бачу вас нарешті! Ну, як ідуть справи?

— Дуже добре! А ви, як я чув, одержали право виставити кандидата на члена муніципальної ради?

— Так, ми з легкістю розбили своїх противників.

— Що ж тепер робитиме Ганнесі, як ви гадаєте?

— Мабуть, повернеться до своєї цегли. У нього ж цегельний завод.

— Я й не знав, — промовив управляючий баром. — Уявляю собі його лють, коли він провалився.

— Та треба думати, — погодився той, лукаво підморгуючи.

Деякі з найближчих друзів Герствуда, яких він сам запросив, почали з'їжджатися в каретах. Вони появлялися, лишно вбрані, сповнені почуття власної гідності і помітно задоволені собою.

— А, ось і ми! — вигукнув Герствуд, повертаючись від групи осіб, з якими він балакав, до одного з новоприбулих, джентльмена років сорока п'яти.

— Як бачите, — відповів той.

Потім він жартівливо схопив Герствуда за плече і, притягнувши його ближче до себе, прошепотів йому на вухо:

— Якщо спектакль буде невдалий, я вам голову одірву!

— Та що там спектакль! Хіба ж не варт було заплатити за можливість побачити старих друзів!

Іншому, який запитав його, чи справді має бути щось цікаве, управляючий баром відповів:

— Не знаю. Не думаю! — І додав, граціозним жестом підносячи руку догори.— Заради ложі!

— Народу й справді зійшлося сила!

— Так. До речі, розшукайте Шенегана. Він тільки що питав про вас.

Ось яким чином маленький театр наповнився гамором безтурботних розмов, шелестом багатого вбрання, благодушними банальностями багатіїв,— усе це сталося значною мірою тому, що так захотілось цьому чоловікові. Варто було побачити його в ті півгодини перед підняттям завіси, як він красувався у колі з п'яти-шести осіб, чиї гладкі постаті, випнуті сніжнобілі крохмальні груди і блискучі булавки в галстуках свідчили про їхнє процвітання. Джентльмени, які прибули з дружинами, гукали до нього, щоб потиснути йому руку. Сидіння грюкали, білетери шанобливо схилялись, а він задоволено озирає зал. Серед цих людей, які його вітали, він був свого роду світилом, втілюючи в своїй особі все те, чого прагнуло їх честолюбство. Він був оточений загальним визнанням, до нього підлещувались, вважали його майже знаменитістю. Усе це свідчило про його становище. Це була свого роду велич, який би не був її масштаб.

РОЗДІЛ ХІХ

Година в казковій царстві. Ледве чути скарга

Нарешті все було готове до підняття завіси. Гримування закінчилось, і учасники спектаклю зайняли свої місця, почувши, що дирижер маленького оркестру, найнятого для цієї нагоди, багатозначно постукав паличкою об пюпітр, і залунав тихий музичний вступ. Герствуд урвав розмову і разом з Друе і своїм другом Моррісоном попрямував до ложі.

— Ну от, тепер подивимось, як наша дівчинка себе покаже! — сказав він Друе так тихо, щоб ніхто не почув.

На сцені вже появилися шість персонажів, зайнятих в першій сцені у вітальні. Друе і Герствуд з першого ж погляду побачили, що Керрі серед них нема, і продовжували пошепки розмовляти. Головними дійовими особами в цій сцені були місіс Морган, місіс Гогленд і актор, що заступив місце Бамбергера, містер Петтон на ім'я. Він міг похвали-

тись мало чим, окрім упевненості в собі, але якраз це і було в ту мить найнеобхідніше. Місіс Морган в ролі Перл зовсім скам'яніла від страху, а місіс Гогленд раптом захрипла. У всіх тремтіли коліна, і вони ледве могли вимовляти свої репліки. Потрібна була вся поблажливість і добродушна терплячість глядачів, щоб утриматись від того неспокійного руху і шелесту в залі, який свідчить про розчарування публіки і провіщає провал вистави.

Герствуд спокійно чекав. Він був заздалегідь певний, що не побачить нічого особливого. Йому хотілося тільки, щоб усе обійшлося більш-менш добре і щоб можна було потім удавати, що Керрі мала успіх, і поздоровити її.

Але ось перший приступ переляку минув, і виконавці трохи ожили. Вони сяк-так рухались по сцені, виголошуючи свої репліки без будь-якого виразу, чим нагнали на публіку нудьгу. Тимчасом на сцену вийшла Керрі.

Одного погляду на неї досить було для Герствуда і Друе, щоб зрозуміти, що і в неї від страху підгинаються ноги. Вона, ледве дихаючи, пройшла по сцені, кажучи:

— «А! Ось і ви, сер! Ми ж вас чекаємо з восьмої години».

Вона вимовила ці слова так безбарвно і так тихо, що стало жаль її.

— Боїться,— прошепотів Друе.

Герствуд нічого не відповів.

Її наступна репліка була розрахована на сміх у залі.

— «Послухати вас,— я ніби якась рятівна пілюля!»

Але і це вийшло в неї безнадійно мертво. Друе завовтузився на місці, а Герствуд ледве помітно поворухнув носком черевика.

В іншому місці Лаура підводиться і, почувавши, що на неї насувається нещастя, сумно промовляє:

— «Краще б ви цього не говорили, Перл. Ви ж знаєте, що щастя та нещастя — близькі сусіди».

І ці слова пролунали до смішного бездушно. Керрі не щастило ввійти в роль. Вона говорила ніби крізь сон. У неї був такий вигляд, наче вона остаточно упевнилася в своєму провалі. Вона була ще безпорадніша, ніж місіс Морган, яка вже трохи отямилася і вимовляла свої репліки принаймні цілком чітко. Друе відвернувся від сцени і дивився на глядачів. Публіка мовчки терпіла, сподіваючись, що далі піде краще. Герствуд вп'явся очима в Керрі, немов бажаючи влити в неї свою волю, загіпнотизувати її і примусити грати краще. Він щиро жалів її.

Трохи згодом Керрі мала читати лист, одержаний від невідомого лиходія. Глядачів тріхи розвеселила перед тим розмова між актором-професіоналом і товстеньким невисоким чоловічком, що проявив деякий юмор у ролі однорукого, напівбожевільного відставного солдата Сноркі, який став заради заробітку посильним. Він так запально вигукував свої репліки, що викликав сміх, хоч і не той, якого сподівався автор. Але ось він зникає, і на сцені знову запановує мелодрама, уособленням якої є Керрі. А вона все ще не володіла собою. Сцену з лиходієм, що несподівано з'являється, вона провела так мляво, що публіка почала втрачати терпіння, і коли вона, нарешті, зникла за кулісами, всі відчували полегкість.

— Вона надто нервується,— промовив Друе, чудово розуміючи, що, намагаючись якимось згладити прикре враження, говорить не те, що думає.

— Ви б пішли й тріхи підбадьорили її.

Друе був готовий на все, аби чимсь зарадити справі. Він швиденько пробрався до бічного входу, і швейцар охоче пропустив його за сцену. Керрі стояла за кулісами, мляво чекаючи свого наступного виходу. Усе її самовладання і запал зникли без сліду.

— Послухай, Кед,— промовив Друе, пильно дивлячись на неї,— чого ти так нервуєшся? Опам'ятайся ж! Хіба на все це збіговисько варто звертати увагу? Чого ж ти злякалась?

— Я й сама не знаю,— відповіла Керрі.— Я, мабуть, просто нездатна грати.

Вона все-таки була вдячна йому, що він прийшов. Бачачи, як тремтять інші, вона й сама втратила самовладання.

— Та що ти, справді,— продовжував Друе,— дивись веселіше! Ну, чого ти злякалась? Іди і покажи їм, як треба грати! Чого тобі боятись?

Керрі тріхи ожила, немов наелектризована схвильованими словами комівояжера.

— Я дуже погано грала?

— Нічого подібного! Тільки трошечки більше вогню! Ти грай так, як ти мені вдома показувала. Постарайся так відкинути голівку, як учора!

Керрі пригадала, як добре в неї виходило дома. Вона старалася переконати себе, що справді зможе зіграти.

— Що зараз має бути?— спитав він, заглядаючи в роль, яку вона тримала в руці.

— Сцена з Реєм, коли я відмовляю йому.

— Так от, проведи її жваво,— сказав комівояжер.— Більше вогню, це основне! Грай так, ніби тебе ніхто не обходить.

— Зараз ваш вихід, міс Маденда! — сказав суфлер.

— О боже! — промовила вона.

— Та не будь же дурненькою, чого ти боїшся! — заговорив знову Друе.— Та ну ж бо, веселіше! Я буду звідси стежити за тобою.

— Справді?

— Так, так, а тепер іди. І не бійся!

Суфлер зробив їй знак.

Вона пішла, така ж розгублена, як і перед цим, але раптом відчула, що самовладання починає повертатись до неї. Вона згадала, що Друе дивиться на неї.

— «Рей», — промовила вона ніжно, і голос її прозвучав значно спокійніше, ніж перед тим. Це була та сцена, яка сподобалася режисерові на першій репетиції.

«Вона вже не так нервується», подумав Герствуд.

Вона провела цю сцену хоч і не так вдало, як на репетиції, але все ж краще, ніж початок. Публіка принаймні не дратувалася, слухаючи її. Інші виконавці теж підбадьорились, і тому увага глядачів уже не зосереджувалась на Керрі. Гра помітно поліпшилась, і можна було сподіватись, що п'єса сяк-так пройде, за винятком хіба найнудніших місць.

Керрі повернулася зі сцени збуджена, схвильована.

— Ну, як? — спитала вона, звівши на Друе очі.— Цього разу краще?

— Безперечно! Ось так і треба грати. Більше життя! У цій сцені ти грала в сто разів краще, ніж перед тим. Ну, а тепер покажи себе. Ти ж можеш! Так, щоб усі ахнули!

— Я справді грала краще?

— Безперечно, краще. Що тепер має бути?

— Сцена на балу.

— Ну, це в тебе вийде прекрасно,— заявив він.

— Я не знаю,— відповіла Керрі.

— Та послухай же,— вигукнув він,— ти ж її грала для мене! Іди ж і зіграй так само. Ти це зробиш жартома. Грай так, ніби ти у себе в кімнаті, і коли ти проведеш цю сцену так, як дома, ти матимеш успіх, я готовий закладатися на що завгодно. Ну, на скільки підемо в заклад? Ти матимеш успіх!

Палка і добродушна влада комівояжера завжди проявлялася в його мові. Він і справді вважав, що саме ця сценка вдається Керрі найкраще, і йому хотілося, щоб вона показала себе перед публікою. І тепер його красномовність була викликана саме цим.

До наступного виходу він зумів зовсім запалити Керрі. Він вселив у неї віру в те, що вона справді зіграла дуже добре. Він говорив, і старе пристрасне жадання успіху прокинулося в ній, і коли настав час її виходу, до неї повернулось піднесення.

— Я думаю, що справлюся.

— Безперечно, справишся! Ну от, а тепер іди і покажи їм усім.

На сцені в цей час місіс Ван-Дем кидала жорстокі обвинувачення на адресу невинної Лаури.

Керрі слухала і почувала, як її охоплює нове, незнане почуття. Її ніздрі ледве помітно тремтіли.

— «Суспільство,— почав актор, що грав Рея,— жахливо мститься за образу. Чули ви коли-небудь про сибірських вовків? Коли один із зграї падає, знесилений, решта накидається і пожирає його. Порівняння не з вишуканих, але в суспільстві є щось вовче. Лаура насміялася з нього своєю облудою, і суспільство, саме створене з облуд, жорстоко помститься за насмішку».

Почувши своє сценічне ім'я, Керрі здригнулася. Вона почала відчувати всю гіркоту ситуації. Її охопили почуття зневаженої, від якої всі відступилися. Вона застигла за бічною кулісою, поринувши у свої власні думки. Кров шуміла у неї в скронях так голосно, що вона нічого не чула.

— «Любі мої,— промовила поважно місіс Ван-Дем,— треба пильно дивитися за своїми речами. Не можна бути спокійними за них, коли серед нас така досвідчена злодійка!»

— Ваша репліка,— промовив суфлер над самим її вухом, але вона не почула. Вона вже посувалася вперед з упевненою грацією, породженою натхненням. Прекрасна й гордовита з'явилася вона перед публікою і, як того вимагав хід подій, поволі перетворилася в застигле, бліде, безпомічне створіння, коли світська юрба з презирством відсахнулася від неї.

Герствуд закліпав очима — її настрої передався йому. Гаряча хвиля щирого почуття прокотилася по всьому залу до найвіддаленіших куточків. Такою є магічна дія всесильної пристрасності, здатної заповнити весь світ.

Увага глядачів, доти незайнята, була тепер прикута до сцени, їх почуття прокинулись.

— «Рей! Рей! Чом ви не повернетесь до неї?» — вигукує Перл.

Всі очі були звернені до Керрі, все ще сповненої гордовитості й презирства. Глядачі з напруженням стежать за кожним її рухом і поглядом.

Місіс Морган в ролі Перл наблизилась до неї.

— «Ходімо додому», — промовила вона.

— «Ні, — відповіла Керрі, і її голос вперше забринів незнаною доти проникливою щирістю, — лишайтеся з ним!»

Майже обвинувальним жестом руки вона вказала на свого коханого і додала з пафосом, що вражав глибокою щирістю:

— «Недовго він страждатиме!»

Герствуд зрозумів, що перед ним щось виняткове, надзвичайне. Оплески публіки і той факт, що це була Керрі, ще підсилювали це враження. «Яка вона прекрасна!» думав він. Вона добилася успіху в недосяжній для нього сфері. Яке блаженство — знати, що вона належить йому!

— Чудово! — промовив він і, охоплений раптовим поривом, підвівся і попрямував до дверей, що вели за куліси.

Коли він розшукав Керрі, вона все ще була в товаристві Друе. В душі Герствуда розгорілася в цю мить незборима пристрасть. Він був захоплений палкою силою її гри і прагнув висловити їй своє захоплення з усією нестримністю закоханого, але тут був Друе, почуття якого до Керрі зараз теж прокинулись. Його навіть, якщо це можливо, гра Керрі зачарувала ще більше, ніж Герствуда. У всякому разі, його захват, цілком природно, проявлявся значно виразніше.

— Ну, знаєш, — говорив Друе, — ти грала чудово. Просте блискуче! Я ж так і знав! Ти просто лялечка!

Очі Керрі блищали від радості.

— Так я добре грала?

— Ну звичайно! Ще й питає. Ти ж чула аплодисменти. За куліси ще долинали віддалені оплески.

— Мені й самій здавалось, що я зуміла передати так... як я це переживала.

Саме в цю мить появився Герствуд. Інстинктивно він відчув, що з Друе сталася якась зміна. Він помітив, що комівояжер присунувся близьенько до Керрі, і ревності спалахнули в його грудях. Блискавичний докір собі самому промайнув у голові: сам же він і порадив Друе піти за

куліси. Він просто ненавидів цього чоловіка, що смів зазіхати на його, Герствуда, права. На превелику силу опанував він себе настільки, щоб по-дружньому поздоровити Керрі. Проте він справився з собою, і це була велика перемога. В його очах навіть промайнув відблиск звичайного лукавого вогника.

— Мені хочеться сказати вам, місіс Друе,— промовив він, дивлячись на Керрі,— що ви чудово грали. Просто чарівно.

Керрі відповіла в тон йому:

— О, дуже вам вдячна.

— Я якраз говорив їй,— вставив Друе, тепер захоплений тим, що володіє таким скарбом,— що, по-моєму, вона грала прекрасно.

— Безперечно,— сказав Герствуд, і в його погляді Керрі прочитала більше, ніж говорили слова.

Вона засміялася щасливим сміхом.

— Якщо ви гратимете так само до кінця, то примусите всіх нас вважати, що народились актрисою.

Керрі знов усміхнулася. Вона почувала, що Герствуду зараз дуже прикро, і їй від усієї душі хотілось опинитися з ним на самоті, і водночас її дивувало, що Друе раптом так змінився. Герствуд був у такому стані, що не міг більше говорити, і, в думці кленучи Друе за кожну хвилину, проведену біля Керрі, він відкланявся з грацією Фауста. Вийшовши, він з лютою заздрістю зціпив зуби.

— Прокляття! — пробурмотів він.— І доки ж він стоятиме на моєму шляху?

Він повернувся в ложу похмурий і мовчазний, міркуючи про те, як кепсько все складається.

Коли піднялася завіса і почалася друга дія, прийшов і Друе. Він був у піднесеному настрої і мав охоту щось розповісти пошепки, але Герствуд удав, що зацікавлений виставою. Він не відводив очей від сцени, хоч Керрі там і не було. Відбувався комічний епізод, що передував її виходу. Проте Герствуд нічого не бачив, поринувши у свої невеселі думки.

П'єса продовжувала розгортатись, ніскільки не поліпшуючи його настрою. Керрі була тепер у центрі загальної уваги. Після першого несприятливого враження публіка готова була вважати, що годі чекати чогось доброго від цієї вистави; тепер вона впала в іншу крайність і бачила талант там, де його не було. Загальний настрій вплинув на Керрі. Вона досить щасливо вела свою роль, хоч в її грі не було

І натяку на те піднесення, яке так схвилювало глядачів у кінці довгої першої дії.

І Герствуд, і Друзе стежили за її гарненькою поstattю з дедалі зростаючою пристрасстю. Те, що в неї раптом виявилися такі здібності, та ще за таких ефектних обставин, у світлі загального визнання, ніби в оправі з щирого золота, робило її ще привабливішою для них. В очах Друзе вона стала чимсь більшим, а не його звичайною Керрі. Він палко прагнув швидше опинитися з нею дома, на самоті, щоб висловити їй свої почуття, і з нетерпінням чекав кінця спектаклю, коли вони вдвох поїдуть додому.

Герствуд, навпаки, вбачав у силі її нових чарів лише додаткове ускладнення для себе. Він готовий був проклясти приятеля, що сидів поруч. Така прикрість! Він не міг навіть аплодувати широко, від усього серця, змушений весь час удавати байдужість, і це ще більше його гнітило.

В останній дії Керрі справила на обох закоханих друзів особливо сильне враження.

Герствуд стежив за розгортанням дії, чекаючи появи Керрі. Чекати довелося недовго. Автор вдався до простого способу — відправив усю веселу компанію на прогулянку, і ось Керрі вийшла на сцену сама одна. Вперше Герствуд мав нагоду побачити її на самоті віч-на-віч з глядачами; досі в неї завжди були партнери. Як тільки вона появилася, він одразу відчув, що до неї повернулося піднесення — та сила, яка так захопила його в кінці першої дії. Здавалось, вона запалювалася все більше в міру наближення до розв'язки, коли все менше лишалось можливостей себе проявити.

— «Бідна Перл,— говорила вона з невимушеним пафосом.— Сумно не зазнати щастя самій, але ще страшніше бачити, як хтось інший шукає його наосліп, коли досить простягти за ним руку — і ось воно!»

Вона сумно задивилася в далечінь, у безмежжя моря, стомлено притулившись плечем до полірованого одвірка.

Глибокий жаль до неї і до себе охопив Герствуда. У нього було таке почуття, немовби вона говорила з ним. Його заповнили власні складні й заплутані почуття і ті особливості інтонацій голосу, що, ніби хвилююча музика, завжди здаються інтимними, призначеними тільки для нас. Така вже властивість пафосу: кожному слухачеві здається, що зворушливість ця розкривається тільки йому одному.

— «А проте вона може бути дуже щаслива з ним,— про-

довжувала маленька актриса.— Її життєрадісність, її веселе личко прикрасять будь-яке домашнє вогнище».

Вона повільно повернулася до публіки, але її очі нікого не бачили. Її рухи були сповнені такої простоти, ніби й справді ця жінка була сама з собою. Потім вона сіла до столу, почала перегортати якісь книжки, часом затримуючись на чомусь, і на деякий час поринула в це заняття.

— «Не сумуючи за тим, чого мені не судилося мати,— ледве чутно мовила вона наостанку,— я сховаюся від усіх, крім двох людей в цілому світі, і втішатимуся щастям цієї невинної дівчини, яка скоро стане його дружиною».

Герствуд щиро пожалкував, коли Керрі перервав жіночий персонаж, Блоссом на ім'я. Він нетерпляче заворушився: йому хотілося, щоб вона ще говорила. Його зовсім зачарувало бліде личко, гнучка постать, загорнена в перлисто-сірий шовк, з питкою перлів навколо ший. Вигляд у Керрі був стомлений і беззахисний, і незборима сила ілюзії так вплинула на Герствуда, що йому захотілося негайно кинутись їй захищати, покінчити з її стражданнями—і водночас досягти блаженства.

За мить Керрі знов лишилась сама на сцені і продовжувала з запалом:

— «Я мушу повернутися в місто, які б небезпеки не чекали на мене! Я повинна це зробити, якщо вдасться — по-тай, якщо ні — відкрито».

За сценою пролунав звук кінських копит і голос Рея: — «Ні, я більше не поїду. Можете розсідлати коня».

Він ввійшов і почалася сцена, якій судилося відіграти величезну роль у трагічному коханні Герствуда і в усій його складній і незвичайній долі. Керрі наперед вирішила зробити цю сцену особливо сильною, і коли час настав, вона вся пройнялася настроєм ролі. І Герствуд, і Друє відчули її зростаюче хвилювання.

— «Я думала, що ви поїхали разом з Перл»,— промовила вона, звертаючись до свого коханого.

— «Я був з усією компанією, але, проїхавши з милю, розстався з ними і повернувся».

— «У вас не було сварки з Перл?»

— «Ні... тобто так. Вірніше, ми завжди сваримось. Барометр наших відносин завжди показує перемінну або суцільну хмарність».

— «І хто ж у цьому винен?» — спитала вона невимушено.

— «У всякому разі, не я,— дразливо відповів він,—

Я роблю все, що в моїх силах... запевняю вас, все, що в моїх силах... але вона...»

Усе це Петтон вимовив досить безстрашим тоном, що лишилось непоміченим завдяки Керрі. Вона була така чарівна, що захопила всіх.

— «Але ж вона — ваша дружина,— промовила Керрі, зосереджуючи всю свою увагу на припишклому партнері, і голос її при цьому забринів лагідно і мелодійно.— Рей, друже мій, женихання — це той текст, з якого починається і черпає зміст уся довга проповідь подружнього життя. Хіба ж можна бути таким незадоволеним і нещасним!»

Вона благально склала і притиснула до грудей свої маленькі ручки.

Герствуд не відривав від неї погляду, не помічаючи, що сидить з напіврозкритим ротом. Друє заворушився від задоволення.

— «Моя дружина... так»,— продовжував актор, гра яко-го була слабкою в порівнянні з її грою, але це вже не могло зіпсувати зворушливої атмосфери, створеної і підтримуваної Керрі. Вона ніби не помічала його безпорадності і, мабуть, грала б не гірше з дерев'яним бовдуром. Усе потрібне, щоб створити враження, вона черпала у власній уяві, і гра інших не могла зіпсувати цього враження.

— «І ви вже шкодуєте?» — повільно промовила вона.

— «Я втратив вас,— сказав він і схопив її маленьку ручку,— і потрапив у сіті першої ж кокетки, яка поманила мене. Це ж ваша вина... ви знаєте це... Чом ви покинули мене?»

Керрі повільно відвернулась від нього, ніби мовчки опановуючи себе. Потім вона знов повернула обличчя до нього.

— «Рей,— промовила вона,— найбільшим щастям було для мене знати, що ви назавжди віддали своє почуття цнотливій жінці, рівній вам усім — походженням, багатством, вихованням. І раптом — таке признання! Що ж змушує вас до постійного розбрату з власним щастям?»

Простота, з якою було вимовлене це запитання, так вразила кожного слухача, ніби воно було звернуте до нього особисто.

Нарешті настав той момент, коли герой вигукує:

— «Будьте для мене тим, чим ви були колись!»

На це Керрі відповіла із зворушливою ніжністю:

— «Ні, я вже не можу бути для вас тим, чим була,

але я можу говорити з вами від імені давньої Лаури, яка назавжди вмерла для вас».

— «Хай буде по-вашому»,— сказав Петтон.

Герствуд нахилився вперед. Публіка застигла в напруженій тиші.

— «Нехай жінка, на яку впаде ваш погляд, буде розумна чи пуста,— заговорила Керрі, сумно звівши очі на героя, що в розпачі схилився в кріслі,— вродлива чи негарна, багата чи бідна, єдине, що вона справді може віддати або в чому може відмовити, це її серце».

Друе відчув, як у нього задряпало в горлі.

— «Вона може продати вам свою вроду, розум, обдаровання, але її любов — це скарб, який не купити ні за які гроші, якому нема ціни!»

Герствуд затремтів так, ніби ці слова стосувались до нього. Він був мов сам на сам з нею і ледве стримував сльози, такий гострий жаль краяв йому серце—жаль до цієї безпомічної, трагічної і притому такої витонченої, привабливої жінки, яку він кохав. Друе теж зовсім втрачав самовладання. Він уже приймав рішення, що він стане для Керрі тим, чим досі ніколи не був: він одружиться з нею, слово честі! Вона справді варта цього.

— «І від вас вона хоче тільки того,— знов заговорила Керрі, майже не розчувши репліки партнера і цілком зливаючи свій голос з журливою мелодією, яка почала в цей час лунати з оркестру,— щоб у погляді вашому, зверненому до неї, світилася відданість; щоб у голосі вашому бриліла ніжність, любов і ласка; щоб ви не зневажали її, коли вона не зможе одразу збагнути всю глибину ваших думок і честолюбних намірів. Адже коли станеться так, що лиха доля і підступність розіб'ють найвеличніші ваші задуми, у вас валишиться її любов, щоб втішати вас. Ви споглядаєте дерева і захоплюєтесь їх могутністю й величиною,— продовжувала Керрі, і Герствуд напружував усі сили, щоб стримати свої почуття,— не зневажайте ж маленьких квіточок за те лиш, що вони можуть дати тільки свій аромат... Пам'ятайте,— закінчила вона ніжно,— єдине, що може дати жінка, це любов,— вона вимовила всю цю фразу з особливим, хвилюючим притиском,— але це єдине не підвладне навіть смерті».

Почуття обох приятелів досягли свого апогею. Вони майже не чули заключних слів і тільки бачили своє божество, що рухалося по сцені з захоплюючою грацією, притягаючи їх до себе з незвіданою силою.

Герствуд, як і Друе, приймав тисячу рішень. Обидва в великим запалом приєднались до бурі оплесків, що викликали Керрі на сцену. Друе ляскав у долоні до болю в руках. Потім він знову зірвався з місця і вибіг з ложі. В цю мить на сцену вийшла Керрі і спинилась, побачивши величезну корзину квітів, що пливла їй назустріч по проході між рядами. Це були квіти від Герствуда. Вона подивилася в бік його ложі, зустрілася з ним поглядом і усміхнулась. Він мало не вистрибнув з ложі, щоб схопити її в обійми, зовсім забувши про те, що йому, одруженій людині, треба бути обережнішим. Він навіть забув, що в ложі сидять його знайомі. Ні, що б там не було, ця чарівна жінка належатиме йому, хоч би заради цього довелось пожертвувати всім. Він тепер діятиме рішуче. Бог свідок, годі вже з нього осоружного Друе. Не можна чекати більше ні одного дня! Цьому комівояжерові не місце біля неї.

Він так розхвилювався, що не міг всидіти в ложі. Він вийшов у вестибюль, потім на вулицю, поринувши у свої думки. Друе все не повертався. За кілька хвилин остання дія закінчиться... У своєму бажанні лишитися вдвох з Керрі Герствуд доходив майже до божевілля. Він кляв свою долю, що змушувала його посміхатися, розкланюватися, прикидатися, в той час як йому хотілося говорити їй про своє кохання, шепотіти їй і тільки їй ніжні слова. Він застогнав, почувачи, які безнадійні ці бажання. Навіть щоб повезти її вечеряти, він змушений прикидатись. Нарешті він зважився піти за куліси, щоб спитати, як вона себе почуває. Учасники спектаклю переодягались, розмовляли, метушились. Друе не замовкав ні на мить, віддавшись збудженому настроєві і оновленій пристрасті. Величезним зусиллям волі управляючий баром опадував себе.

— Ми, звичайно, поїдемо вечеряти? — промовив він голосом, що ніскільки не нагадував про його справжні почуття.

— З охотою, — відповіла Керрі, усміхаючись.

Маленька актриса була в чудовому настрої. Тепер вона зрозуміла, що це значить, коли про тебе дбають, коли тобою захоплюються і домагаються тебе. Вона вперше, ще невиразно, відчула незалежність, породжену успіхом. Ролі перемінилися, і тепер уже вона могла дивитись на свого коханого згори. Вона й сама ще не зовсім усвідомлювала це, але в неї вже появилася чарівна милостивість у поведженні з ним. Як тільки Керрі була готова, вони сіли в екіпаж, що чекав на них, і поїхали в ресторан. І тільки один

раз їй трапилась нагода виявити свої почуття: коли управляючий баром, випереджаючи Друе, піднявся в екіпаж і сів поруч з нею. Перше ніж Друе встиг влізти за ним, вона поривчасто і ніжно стиснула руку Герствуда. Управляючий баром був зворушений до глибини серця. Він охоче продав би душу, щоб тільки лишитися з нею на самоті.

«О, яка мука!» думав він.

Друе не відходив від неї, переконаний, що він для неї— все. Вечеря була зіпсована його жвавистю. Повертаючись додому, Герствуд клявся, що помре, коли його пристрасть не знайде задоволення. Він встиг палко прошепотіти Керрі «до завтра», і вона зрозуміла. Попрощавшись з Друе і його здобиччю, він пішов від них, почувавши, що міг би без найменшого жалю вбити комівояжера. Керрі теж була пригнічена.

— На добраніч! — промовив він з удавано дружньою невимушеністю.

— На добраніч,— ніжно відповіла маленька актриса.

— Дурень! — бурмотів Герствуд з глибокою ненавистю.— Ідіот! Він ще побачить у мене, і то швидко! Подивимось завтра!

— Ти ж просто чудо,— задоволено говорив у цей час Друе, стискаючи руку Керрі.— Ти найлюбіше маля на світі!

РОЗДІЛ XX

Дух, що прагне. Плоть, що жадає

У людей з такою вдачею, якою природа обдарувала Герствуда, пристрасть проявляється дуже бурхливо. Вони не стають мрійними і замисленими, не мають нахилу співати серенади під вікном коханої, впадати в сум і ремствувати перед лицем труднощів. В цю ніч він довго не міг заснути, тому що багато передумав, і, прокинувшись раннім-рано, в ту ж мить зосередився все на тій же милій його серцю темі. Він почував себе розбитим і фізично, і духовно — адже він зовсім по-новому захоплювався своєю Керрі, а Друе все ще стояв у нього на шляху. Ніколи ще ніхто так не страждав, як він, від думки, що його кохана— в руках у тріумфуючого, зухвалого комівояжера. Герствуду здавалось, що він віддав би все на світі, аби всі ці ускладнення швидше закінчились і йому пощастило умови-

ти Керрі погодитись улаштувати справи так, щоб з Друе було покінчено раз і назавжди.

Одягаючись, він думав про одне: що робити? Він ходив по кімнаті, в якій була і його дружина, зовсім не помічаючи її присутності.

За сніданком він нічого не міг їсти. Він поклав собі на тарілку м'яса і не доторкнувся до нього. Його кофе холонув, поки він пробігав неуважним поглядом газету. Окремі місця він прочитував, але не розумів нічого. Джессіка ще не виходила. Місіс Герствуд мовчки сиділа кінець столу, поринувши у власні думи. Нова, тільки недавно прийнята служниця забула подати салфетки. Мовчанку порушило роздратоване зауваження саме з цього приводу.

— Я вже вам про це казала, Меггі,— промовила місіс Герствуд,— і більше не збираюсь повторювати!

Герствуд кинув погляд на дружину і помітив її похмуре обличчя. В цю мить усе в ній дратувало його до нестями. Наступне її зауваження стосувалося вже його.

— Ну як, Джордж, ти вже вирішив, коли ти візьмеш відпустку?

В цю пору року вони звичайно обмірковували, коли і куди поїдуть улітку.

— Ні ще,— відповів він.— Я зараз дуже й дуже занятий.

— Одначе час би вже тобі швидше прийти до якогось рішення, якщо ми взагалі куди-небудь поїдемо.

— По-моєму, ще є час.

— Уф-ф! — пробурчала вона.— Ти так, чого доброго, збиратимешся до зими.

При цьому вона жестом виявила своє роздратування.

— Ну от, ти знов своєї! — зауважив він.— Послухати тебе, то можна подумати, що я нічого не роблю.

— А я хочу знати, от і все,— невгавала вона.

— У тебе ще є час,— стояв він на своєму.— Ти ж однаково нікуди не поїдеш, поки не закінчатся скачки.

Його сердило, що ця розмова почалася саме тоді, коли йому хотілось думати про зовсім інше.

— А може й поїду. Джессіка не хоче чекати до кінця скачок.

— Навіщо ж, в такому разі, потрібний був сезонний квиток?

— Ох! — обурено вигукнула вона і, підводячись від столу, додала: — Я не збираюся з тобою сперечатись.

— Послухай,— теж підводячись, промовив він так рішуче, що вона мимоволі спинилася,— що з тобою діється останнім часом? З тобою, я бачу, вже й говорити не можна!

— *Говорити* зі мною, звичайно, можна,— відповіла вона, з притиском на першому слові.

— Ну, я б цього не сказав! Ти хочеш знати, коли я зможу поїхати, так от: не раніш, як через місяць. А може, й пізніше.

— В такому разі ми поїдемо без тебе.

— Он як? — промовив він глузливо.

— Так, поїдемо!

Його здивувала рішучість, з якою дружина це промовила, але це його тільки ще більше роздратувало.

— Ну, це ще ми побачимо! Здається, ти надто вже багато командуєш останнім часом! Послухати тебе, то ти збираєшся вирішувати мої справи за мене. Та цього не буде. Ти нічого не вирішуватимеш, що стосується мене. Хочеш їхати — їдь, але мене ти цими балачками не примусиш поспішати!

Він був у нестямі. Його темні очі метали блискавки, зібгана газета впала на стіл. Місіс Герствуд не промовила більше ні слова. Він кінчав говорити, коли вона різко обернулася і пішла з кімнати крізь вітальню і сходами нагору. Він постояв якусь мить, ніби вагаючись, потім сів, сьорбнув кофе, знову підвівся і пішов по капелюх і рукавички.

Його дружина зовсім не чекала такої сварки. Вона спустилася до сніданку тільки в трохи неспокійному настрої, зайнята обміркуванням плану, який виник незадовго перед тим. Джессіка звернула її увагу на те, що скачки не виправдали сподівань, які на них покладалися. Вони не збирали цього року такого товариства, як можна було чекати, і вродлива дівчина скоро переконалась, що бувати там щодня просто нудно. До того ж цього року вся варта уваги публіка почала дуже рано роз'їжджатися на курорти і в Європу. Кілька молодих людей з числа знайомих Джессіки, що її цікавили, поїхали у Вокішу. Її теж потягло туди, і мати не заперечувала проти цієї поїздки.

І от місіс Герствуд вирішила обміркувати це питання з чоловіком. Вона зійшла до столу, роздумуючи саме над цим, та з невідомих причин атмосфера була несприятлива для такої розмови. Вона й сама не розуміла, з чого почалася сварка, але, в усякому разі, вирішила, що чоловік —

звір і тиран і що вона нізачо цього так не залишить. Вона дама, і не допустить, щоб з нею так поводитись!

Герствуд був теж заклопотаний цією новою незгодою, доки не прийшов до бара, звідки він поспішив на побачення з Керрі. Тоді зовсім інші турботи заволоділи ним — кохання, жадання, протест. Думки нестримно, мов на крилах, неслися вперед. Він не міг дочекатися тієї миті, коли зустрінесться з Керрі віч-на-віч. Що для нього дні й ночі, проведені без неї? Вона мусить йому належати і буде належати!

Щождо Керрі, то вона весь час, після того як вони розсталися напередодні, після вечері, жила у світі своїх переживань і мрій. До потоку захоплених вигуків Друе вона прислухалася дуже уважно в тій частині, яка стосувалася до неї, втрачаючи всяку цікавість, як тільки мова заходила про нього самого. Вона намагалася по можливості тримати його на певній відстані від себе, бо всі думки її були зайняті пережитим тріумфом. Пристрасть Герствуда здавалась їй чудовим доповненням до її власних успіхів, і вона з цікавістю чекала, що ж він їй тепер говоритиме. Вона жаліла його тим жалем, коли страждання іншого породжує в нас задоволення собою. Вона вперше, ще невиразно, зазнала тієї зміни, яка переносить людину з рядів прохачів у число благодійників. Одним словом, вона була надзвичайно щаслива.

Проте вранці виявилось, що в газетах немає ні найменшої згадки про знаменну подію, і в потоці звичайних, буденних дрібниць її вчорашній успіх помітно зблід. Друе говорив не стільки про неї, як для неї, підсвідомо почувачи, що в її ставленні до нього щось змінилося і треба якось це уладнати.

— Я сподіваюсь ще цього місяця закінчити ту свою справу остаточно,— сказав він другого ранку, походжаючи по квартирі і кінчаючи чепуритись перед тим, як вийти з дому,— і тоді ми поженимось. Я вчора говорив про це з Мошером.

— Ти тільки так говориш! — відповіла Керрі, раптом відчувши, що може собі дозволити трохи поглузувати з комівоєжера.

— Ні, ось побачиш! — вигукнув він палкіше, ніж звичайно, і додав благально: — Невже ти мені не віриш?

Керрі розсміялася.

— Ну звичайно, вірю! — відповіла вона.

Самовпевненість Друе зрадила його. Хоч йому й дуже

бракувало спостережливості, але того, що відбувалося, не можна було не помітити. Керрі, як і досі, була з ним, але її безпомічність зникла, в голосі забриніли нові нотки. Вона вже не стежила за ним очима залежної людини, і комівояжер відчув, що насувається тінь якихось подій. Це надало нового відтінку його почуттям, і він почав виявляти до неї більше уваги в дрібницях і говорити їй такі речі, які мали, на його думку, запобігти небезпеці.

Як тільки він пішов, Керрі почала готуватись до зустрічі з Герствудом. Вона поспішила закінчити свій туалет і хутко спустилася по сходах. На розі вона пройшла повз Друе, але вони не помітили одне одного.

Друе забув захопити якісь рахунки, які треба було здати в контору. Він поквапливо піднявся по сходах і вбіг у кімнату, але побачив там тільки покоївку, зайняту прибиранням.

— Що це? — вигукнув він, звертаючись більше до себе.— Хіба Керрі кудись пішла?

— Ваша дружина? Так, вона вийшла з дому кілька хвилин тому.

«Дивна річ! — подумав Друе.— Вона мені нічого не сказала. Куди ж це вона пішла?»

Він швиденько пошукав у чемодані, що йому було потрібно, знайшов і засунув у кишеню. Після цього його увага зосередилась на приймній особі, яка знаходилася по сусідству з ним: вона була непогана з себе і ставилася до нього прихильно.

— А ви чим зайняті? — спитав він з усмішкою.

— Та ось, прибираю,— відповіла вона і спинилась, накручуючи на руку ганчірку, якою стирала порох.

— Стомились?

— Ні, не дуже.

— Заждїть, ось я вам покажу щось цікаве,— промовив він привітно, підходячи до неї і виймаючи з кишені маленьку літографовану картку, рекламу однієї тютюнової фірми. На картці була зображена вродлива дівчина зі смугастою парасолькою, кольори якої можна було міняти за допомогою рухомого диска ззаду, при обертанні якого крізь прорізи в зображенні парасольки просвічували поперемінно червоні, зелені, жовті й сині смужки.

— Дотепно вигадано, правда? — сказав він, подаючи покоївці картку і показуючи, як приводити диск у дію.— Ви, мабуть, ніколи й не бачили нічого подібного.

— Справді, прегарна річ! — погодилася вона,

— Можете лишити її собі, якщо хочете,— сказав Друе.— У вас чудова каблучка!— продовжував він, торкаючись простенької оздоби на руці, яка тримала подаровану картку.

— Вам подобається?

— Дуже подобається,— відповів він, користуючись з цієї нагоди і заволодіваючи її пальцем,— справді, гарна каблучка.

Зробивши так перший крок, він продовжував розмову, немов забувши, що все ще тримає її пальці в своїй руці. Проте вона висмикнула їх і, відступивши трохи назад, сперлася об підвіконня.

— Я вас давненько не бачила,— промовила вона, кокетуючи і відбиваючись від його переслідувань, що стали надто енергійними.— Вас, мабуть, не було?

— Ні, не було,— відповів Друе.

— Ви далеко їздите?

— Так, досить далеко.

— Вам подобається подорожувати?

— Та ні, не дуже. Це скоро набридає.

— А мені б хотілося подорожувати,— промовила дівчина і, відвернувшись, задивилася у вікно.

— А де ж це ваш друг, містер Герствуд? — спитала вона раптом, згадавши про управляючого баром, що, на її думку, міг стати темою для цікавої розмови.

— Він тут, у місті. А чого це вам раптом спало на думку запитувати про нього?

— Та просто так... Він не був тут з того часу, як ви приїхали.

— А звідки ви його знаєте?

— Отаке! Хіба ж я не доповідала про нього разів десять за останній місяць?

— Та де там! — недбало заперечив Друе.— Він і п'яти разів не бував у нас за весь час, що ми тут живемо.

— Справді? — посміхнулася вона.— Багато ви знаєте, я бачу!

Друе трохи споважнів. Він ще не був певний, жартує вона чи говорить правду.

— Пустунко,— промовив він,— чого це ви так посміхаєтесь?

— О, так, нічого особливого!

— А останнім часом ви його бачили?

— Ні, не бачила, відколи ви повернулися,— відповіла вона, сміючись.

— А до того?

— Аякже!

— Часто?

— Та мало не щодня.

Дівчина була язиката, любила баламутити людей, і тепер її дуже цікавило, яке враження справляють її слова.

— До кого ж він приходив? — недовіжливо спитав комівоаяжер.

— До місіс Друе.

У нього був явно спантеличений вигляд, але він тут же постарався опанувати себе, щоб не бути смішним в її очах.

— Ну, і що ж з того? — промовив він.

— Нічогісінько,— відповіла дівчина, кокетливо схиляючи голівку набік.

— Він наш старий друг,— промовив Друе, загрузаючи все глибше.

Він би, може, не відмовився продовжити цей легкий флірт, але в цю мить у нього зникло всяке бажання. Він дуже зрадив, коли дівчину покликали знизу.

— Я повинна йти,— промовила вона, весело відступаючи від нього.

— Ми ще побачимось,— відповів він, удаючи, що роздратований цією перешкодою.

Коли вона пішла, Друе дав волю своїм почуттям. На його обличчі, яким він ніколи не вмів володіти, відбилася цілковита розгубленість і стурбованість. Чи можлива це річ, щоб Керрі так часто приймала Герствуда і нічого йому про це не сказала? А Герствуд — невже він брехав? Та й що, власне, мала на думці покоївка?.. Він і справді почав помічати щось дивне в поведженні Керрі останнім часом. Чому вона так розгубилася, коли він спитав, скільки разів заходив Герствуд? Чорт забирай, він тепер це пригадує! Тут щось не так у всій цій справі.

Він сів у крісло-качалку, щоб зручніше було думати, закинув ногу на ногу і сердито нахмурився. Думки проносилися в голові з гарячковою швидкістю.

Ні, все-таки в поведженні Керрі не було нічого незвичайного. Чи ж можливо, сто чортів, щоб вона його обдурювала? Ні, вона не так поводитися. Та чого там, ось і вчора ввечері вона була з ним така мила, та й Герствуд теж. І вони б його обдурювали? Він не міг цьому повірити.

Його думки знайшли собі вихід у словах:

— Часом вона й справді поводитья якось дивно. От

ї зараз — одяглась і вийшла зрання, ні слова мені про це не сказавши.

Він почував потилицю і зібрався йти. Обличчя в нього все ще було нахмурене. Проходячи крізь вітальню, він знову зустрів покоївку, яка прибирала тепер в іншій кімнаті. З-під білої наколки добродушно сяяло її повнощоче обличчя. Побачивши, що вона йому посміхається, Друе майже забув про свої тривоги. Він фамільярно поклав їй руку на плече, ніби тільки для того, щоб привітати її мимохідь.

— Перестали злитися? — спитала вона, готова теревенити далі.

— Я й не злився, — відповів він.

— А мені так здалося, — усміхнулась вона.

— Та годі вам дуріти! — безцеремонно вигукнув він. — Хіба ви це все говорили не жартома?

— Звичайно, ні, — відповіла дівчина і додала з таким виглядом, ніби не мала ніякого наміру завдати йому прикрість: — Він приходив дуже часто. Я думала, що ви знаєте про це.

Тепер уже Друе зовсім перестав приховувати свої почуття і удавати байдужого.

— А вечорами він тут лишався? — спитав комівояжер.

— Часом лишався. А часом вони разом виходили з дому.

— Ввечері?

— Так. А все-таки вам не варто через це так лютувати.

— Я зовсім не лютую, — сказав Друе. — Ще хто-небудь, крім вас, бачив його?

— Ну, звичайно, — відповіла покоївка таким тоном, ніби в цьому не було нічого особливого.

— І давно це було востаннє?

— Якраз перед тим, коли ви повернулись.

Комівояжер нервово прикусив губу.

— Не говоріть нікому про це! Добре? — сказав він, легенько стискаючи її руку вище ліктя.

— Ну, звичайно, — відповіла вона. — Та й не варто цим псувати собі настрій.

— Гарзд, — промовив він і пішов геть, дуже похмурий, хоч це й не завадило йому помітити, що він справив значне враження на покоївку.

«Ми поговоримо про це, Кед! — схвильовано сказав він сам до себе, почувуючи незаслужену образу. — Ще побачимо, сто чортів, чи посмієш ти так поводитись!»

РОЗДІЛ ХХІ

Дух, що прагне. Плоть, що жадає

Коли Керрі прийшла в парк, Герствуд давно вже чекав її. Кров кипіла в ньому, нерви були напружені. Йому не терпілося швидше побачити жінку, яка так схвилювала його напередодні.

— Ось і ви нарешті! — промовив він, намагаючись опанувати себе і мимоволі почувуючи, що всі його м'язи напружуються, що його охоплює піднесений настрій і що в усьому цьому є щось трагічне.

— Так, це я,— відповіла Керрі.

Вони пішли по алеї, ніби простуючи до якоїсь певної мети. Герствуд не міг натішитись її близькістю. Шелестіння її елегантної спідниці було для нього найсолодшою музикою.

— Ви задоволені? — спитав він, маючи на думці її вчорашній успіх.

— А ви?

Він міцніше стиснув її руку, побачивши посмішку, подаровану йому.

— Це було просто чарівно!

Керрі радісно засміялася.

— Я давно не бачив нічого подібного! — додав він.

Він відновлював у пам'яті вчорашнє враження від її чарівної постаті на сцені, і до цих спогадів домішувалось почуття, яке вона вселяла в нього в цю мить.

А Керрі раювала в атмосфері, якою цей чоловік її оточував. Вона відразу ожила, і на щоках її загравав рум'янець. В кожному звуку його голосу вона чула потяг до неї.

— Які гарні квіти ви послали мені,— промовила вона після недовгого мовчання,— просто чудові!

— Я дуже радий, що вони вам сподобались,— тільки й відповів він.

Він не переставав думати про те, як би швидше досягти бажаної мети, і йому хотілося зараз же повести мову про свої почуття. Всі умови для цього були. Його Керрі йшла поруч, він був готовий, не гаючись, розпочати рішучу розмову, а проте йому раптом забракло слів, і він не знав, з чого почати.

— Сподіваюсь, ви благополучно добралися додому,— промовив він, раптом спохмурнівши, і в голосі його забринів жаль до себе самого.

— Так,— безтурботно відповіла Керрі.

Він пильно дивився на неї, уповільнивши крок і не відриваючи очей.

Вона відчула, як її обіймає хвиля гарячого почуття.

— А я ж як? — спитав він.

Керрі одразу зніяковіла, почувавши, що настає рішуча мить, і не уявляючи, що відповідати.

— Не знаю, — сказала вона.

Герствуд прикусив нижню губу, спинився коло бічної алеї і почав водити по траві носком черевики. Він вп'явся в неї ніжним і благальним поглядом.

— Невже ви не підете від нього? — з силою спитав він.

— Не знаю, — відповіла Керрі, все ще інертно: вона ніяк не могла зібратися з думками.

По правді кажучи, вона безнадійно заплуталась. Ось перед нею був чоловік, який їй дуже й дуже подобався, який мав на неї такий вплив, що зумів майже переконати її, ніби вона й сама відчуває до нього палку пристрасть. Вона все ще була зачарована його жвавими, проникливими очима, м'якими манерами й елегантним убранням. Вона бачила перед собою закоханого, такого любого і привабливого, охопленого таким невимовно прекрасним почуттям до неї. Вона не могла змагатися з його палким темпераментом, вона вже майже почувала те саме, що й він.

А проте її турбували неспокійні думки. Що він знає? Що говорив йому про неї Друе? Вважає він її дружиною комівояжера чи ні? Чи одружиться він з нею? Навіть слухаючи його, умліваючи від його слів, вдивляючись в нього сповненим ніжності поглядом, вона не переставала думати про те, чи сказав йому Друе, що вони не одружені. З Друе ніколи не могло бути певності, що саме здатний він зробити чи сказати.

І все ж кохання Герствуда не завдавало їй страждань, не вносило в її життя гіркоти. Що б він не знав про Керрі, він, безумовно, був щирий, а його пристрасть — нестримна і палка. В його словах почувалася сила. Що ж їй робити? Вона все думала над цим, відповідаючи собі невиразно, схвильована й збентежена, і нарешті зовсім розгубилась.

— Чом ви не підете від нього? — спитав Герствуд ніжно. — Я подбаю про все, чого...

— Ах, не треба! — промовила Керрі.

— Що не треба? — перепитав він. — Що ви хочете цим сказати?

На її обличчі відбилосся замішання й біль. Вона й сама здивувалася, що ця думка так невідступно її переслідує,

РОЗДІЛ ХХІ

Дух, що прагне. Плоть, що жадає

Коли Керрі прийшла в парк, Герствуд давно вже чекав її. Кров кипіла в ньому, нерви були напружені. Йому не терпілося швидше побачити жінку, яка так схвилювала його напередодні.

— Ось і ви нарешті! — промовив він, намагаючись опанувати себе і мимоволі почувуючи, що всі його м'язи напружуються, що його охоплює піднесений настрій і що в усьому цьому є щось трагічне.

— Так, це я, — відповіла Керрі.

Вони пішли по алеї, ніби простуючи до якоїсь певної мети. Герствуд не міг натішитись її близькістю. Шелестіння її елегантної спідниці було для нього найсолодшою музикою.

— Ви задоволені? — спитав він, маючи на думці її вчорашній успіх.

— А ви?

Він міцніше стиснув її руку, побачивши посмішку, подаровану йому.

— Це було просто чарівно!

Керрі радісно засміялася.

— Я давно не бачив нічого подібного! — додав він.

Він відновлював у пам'яті вчорашнє враження від її чарівної постаті на сцені, і до цих спогадів домішувалось почуття, яке вона вселяла в нього в цю мить.

А Керрі раювала в атмосфері, якою цей чоловік її оточував. Вона відразу ожила, і на шоках її загравав рум'янець. В кожному звуку його голосу вона чула потяг до неї.

— Які гарні квіти ви послали мені, — промовила вона після недовгого мовчання, — просто чудові!

— Я дуже радий, що вони вам сподобались, — тільки й відповів він.

Він не переставав думати про те, як би швидше досягти бажаної мети, і йому хотілося зараз же повести мову про свої почуття. Всі умови для цього були. Його Керрі йшла поруч, він був готовий, не гаючись, розпочати рішучу розмову, а проте йому раптом забракло слів, і він не знав, з чого почати.

— Сподіваюсь, ви благополучно добралися додому, — промовив він, раптом спохмурнівши, і в голосі його забринів жаль до себе самого.

— Так, — безтурботно відповіла Керрі.

Він пильно дивився на неї, уповільнивши крок і не відриваючи очей.

Вона відчула, як її обіймає хвиля гарячого почуття.

— А я ж як? — спитав він.

Керрі одразу зніяковіла, почувавши, що настає рішуча мить, і не уявляючи, що відповідати.

— Не знаю, — сказала вона.

Герствуд прикусив нижню губу, спинився коло бічної алеї і почав водити по траві носком черевики. Він вп'явся в неї ніжним і благальним поглядом.

— Невже ви не підете від нього? — з силою спитав він.

— Не знаю, — відповіла Керрі, все ще інертно: вона ніяк не могла зібратися з думками.

По правді кажучи, вона безнадійно заплуталась. Ось перед нею був чоловік, який їй дуже й дуже подобався, який мав на неї такий вплив, що зумів майже переконати її, ніби вона й сама відчуває до нього палку пристрасть. Вона все ще була зачарована його жвавими, проникливими очима, м'якими манерами й елегантним убранням. Вона бачила перед собою закоханого, такого любого і привабливого, охопленого таким невимовно прекрасним почуттям до неї. Вона не могла змагатися з його палким темпераментом, вона вже майже почувала те саме, що й він.

А проте її турбували неспокійні думки. Що він знає? Що говорив йому про неї Друе? Вважає він її дружиною комівояжера чи ні? Чи одружиться він з нею? Навіть слухаючи його, умліваючи від його слів, вдивляючись в нього сповненим ніжності поглядом, вона не переставала думати про те, чи сказав йому Друе, що вони не одружені. З Друе ніколи не могло бути певності, що саме здатний він зробити чи сказати.

І все ж кохання Герствуда не завдавало їй страждань, не вносило в її життя гіркоти. Що б він не знав про Керрі, він, безумовно, був щирий, а його пристрасть — нестримна і палка. В його словах почувалася сила. Що ж їй робити? Вона все думала над цим, відповідаючи собі невиразно, схвильована й збентежена, і нарешті зовсім розгубилась.

— Чом ви не підете від нього? — спитав Герствуд ніжно. — Я подбаю про все, чого...

— Ах, не треба! — промовила Керрі.

— Що не треба? — перепитав він. — Що ви хочете цим сказати?

На її обличчі відбилосся замішання й біль. Вона й сама здивувалася, що ця думка так невідступно її переслідує,

але її, наче гострий ніж, вразило, що він має на думці «подбати» про щось поза межами шлюбу.

Він і сам збагнув, що в нього прохопилося невдале слово. Він марно намагався зважити наслідки цього, але не міг нічого вгадати. І він вів далі, збуджений її близькістю і в той же час з ясними думками напружено обмірковуючи свій план.

— Чом же ви не хочете? — заговорив він знову, на цей раз з особливою шанобливістю.— Ви ж знаєте, що я не можу жити без вас... ви ж це знаєте... Так далі не може тривати... ви ж самі бачите...

— Я розумію,— промовила Керрі.

— Я б не просив вас, якби... я не став би умовляти, якби я міг себе перебороти. Погляньте на мене, Керрі! Поставте себе на моє місце! Ви ж не хочете втратити мене?..

Вона похитала головою в глибокій задумі.

— Чому ж в такому разі не покінчити з цим усім раз і назавжди?

— Я не знаю,— сказала Керрі.

— Не знаєте?! Ах, Керрі, що примушує вас так говорити? Не мучте ж мене! Скажіть серйозно.

— Я кажу серйозно,— відповіла Керрі стиха.

— Та не може цього бути, щоб ви говорили такі речі серйозно! Ви ж знаєте, як я вас люблю! Згадайте вчорашній вечір...

Він говорив це все зовсім спокійно. Тепер він цілком опанував себе, свої рухи і обличчя. Тільки очі його неспокійно бігали, обпікаючи її невловимим вогнем. Уся напруженість його волі виливалася в цьому погляді.

Керрі не відповідала.

— Як ви можете так ставитись до цього, моя кохана? — знов почав Герствуд через деякий час.— Ви ж любите мене, правда?

При цьому він вступив в неї погляд, в якому полум'яніла така буйна пристрасть, що Керрі була зовсім приголомшена. Усі сумніви на мить розвіялись.

— Так,— щиро й ніжно відповіла вона.

— А коли так, ви мусите бути зі мною... Сьогодні ввечері, добре?

Незважаючи на всю свою розгубленість, Керрі заперечливо похитала головою.

— Я не можу більше ждати! — наполягав Герствуд.— Якщо це надто швидко, нехай у суботу.

— А коли ми обвінчаємось? — затинаючись, спитала

вона, у цю нележку для неї мить зовсім забуваючи, що він мав вважати її, як вона сподівалася, дружиною Друе.

Управляючий баром мимоволі здригнувся, опинившись перед проблемою, для нього ще складнішою, ніж для неї. Проте він нічим не зрадив думок, які з блискавичною швидкістю пронеслися в його голові.

— Коли хочете,— спокійно відповів він, не бажаючи псувати чарівну мить через це прокляте питання.

— У суботу? — продовжувала запитувати Керрі.

Він кивнув на знак згоди.

— Добре, якщо ми в суботу обвінчаємось, я згодна,— сказала вона.

Герствуд дивився на свою чарівну здобич, таку прекрасну, таку звабливу і яку так важко було звабити,— і в голові його визрівали дивні рішення. Його пристрасть досягла тієї межі, на якій розум втрачає свою владу над людиною. Перед красою такого принадного створіння що значили для нього подібні дрібні перешкоди? Він був готовий до будь-яких ускладнень, не бажаючи зважати на холодні доводи реальної дійсності. Він був здатний обіцяти все, що завгодно, все на світі,— нехай доля потім рятує його. Він мусить бути в раю якою завгодно ціною. Пізнати щастя — боже, поможи! — навіть якби довелося зректись і честі, і правди!

Керрі з ніжністю дивилась на нього. Їй захотілося схилитись головою йому на плече. Все складається так чудово!

— Ну що ж,— сказала вона,— я постараюсь приготуватися до того часу.

Герствуд милувався її гарним личком, по якому ще пробігали легенькі тіні роздуму й сумнівів, і говорив собі, що ніколи в житті не бачив нічого чарівнішого.

— Ми ще побачимось завтра,— радісно промовив він,— і про все домовимось.

Він пішов поряд з нею, незмірно щасливий тим, якого результату досяг. Він повідав їй чудесну повість про радість і кохання, хоч промовляв лиш зрідка слово чи два. Приблизно через півгодини він пригадав, що час розлучатися з нею, бо життя пред'являє до нас свої неблаганні вимоги.

— До завтра,— промовив він на прощання з веселістю, яка так пасувала до його мужньої постаті.

— До завтра! — відповіла Керрі і в піднесеному настрої легким кроком подалася геть.

Вона була в такому захопленні, що більше не могло бути сумнівів: вона глибоко кохає. Керрі навіть зітхнула, згадуючи свого прекрасного лицаря. Так, вона приготується до суботи. Вона піде за ним, і вони будуть щасливі!

РОЗДІЛ XXII

Трут спалахує. Плоть проти плоті

Все горе подружнього життя Герствуда полягало в тому, що ревності, породжені любов'ю, не вмерли з цією останньою, а продовжували існувати в душі місіс Герствуд і, під впливом дальших подій, могли легко перейти в ненависть. Тілесно Герствуд все ще був гідний того кохання, яке дружина колись почувала до нього, але їхні стосунки були вже остаточно зіпсовані. Втративши інтерес до дружини, він перестав бути до неї уважним, а це в очах жінки найгірший злочин. Наша самозакоханість підказує нам хорошу чи погану оцінку вдачі інших людей, і місіс Герствуд почала бачити в байдужості чоловіка багато такого, чого в дійсності не було. Його вчинки й слова свідчили тільки про те, що він усе менше цінує її присутність, вона ж вбачала в них пряму злонавамисність.

І вона стала злопам'ятною і підозріливою. Ревності робили її дуже чутливою до найдрібніших проявів цієї всезростаючої неуважності, яка так контрастувала з його незмінно вишуканими й невимушеними манерами на людях. Із того, з якою ретельністю він турбувався про свою зовнішність і одяг, вона могла бачити, що він ні на йоту не втратив інтересу до життя. В кожному рухові, в кожному погляді прозирала та радість, яку давали йому думки про Керрі, той запал, яким ця гонитва за щастям наповнювала тепер усі його дні. Місіс Герствуд вчувала щось, якусь зміну, як дикий звір ще здалека вчуває небезпеку.

Цілий ряд вчинків Герствуда ще більше зміцнив її в такому ставленні до нього. Ми вже бачили, з яким роздратуванням він ухилявся від тих дрібних обов'язків, які більше не розважали і не цікавили його, і як він останнім часом почав відверто огризатися на її дратівливі зауваження. Ці дрібні сутички підігрівалися загальною напруженою атмосферою в сім'ї. Навряд чи треба говорити, що коли небо вкрите такими темними хмарами, гроза неминує. Уставши з-за столу описуваного ранку, розлючена

таким одвертим виявом байдужості до її планів з боку чоловіка, місіс Герствуд увійшла в свою туалетну кімнату і побачила там Джессіку, яка неквапливо розчісувала волосся. Герствуда вже не було.

— Я просила б тебе не запізнюватись так до сніданку,— звернулася місіс Герствуд до Джессіки, беручи в руки корзиночку з рукоділлям.— Все вже прохолонуло, а ти й досі не їла.

Вона зовсім втратила звичайну врівноваженість, і Джессіці судилося відчувати останні пориви шторму.

— Я не хочу їсти,— відповіла вона.

— Треба було зразу про це сказати, покоївка давно прибрала б зі столу, а то вона чекає тебе цілий ранок!

— А їй однаково,— спокійно відповіла Джессіка.

— Йй, може, однаково, а мені не однаково! — невгавала мати.— І взагалі, я не збираюсь тобі дозволяти так зі мною говорити! Ти ще надто молода, щоб так поводитися з матір'ю.

— Ах, мамо, не кричи! — сказала Джессіка.— Що це з тобою сьогодні?

— Нічого зі мною, і я зовсім не кричу! Не думай, будь ласка, що коли я тобі потураю у всьому, то ти можеш примушувати всіх чекати! Я цього не допущу!

— Я нікого не примушую мене чекати,— гостро відповіла Джессіка, раптом переходячи від зневажливої байдужості до рішучого самозахисту.— Я сказала, що не хочу їсти. Не треба мені ніякого сніданку.

— Та як ти смієш говорити з матір'ю таким тоном! Я цього не допущу! Чуєш: не допущу!

Останні слова Джессіка почула, коли вже виходила з кімнати з гордо відкинутою головою, майнувши пишною спідницею і всім своїм виглядом підкреслюючи власну незалежність і байдужість до інших. Нехай знає мати: вона не бажає сваритись.

Подібні дрібні суперечки траплялися дедалі частіше, в міру того, як підросали й розвивалися молоді члени сім'ї, надто незалежні і егоїстичні. Джордж Герствуд молодший проявляв ще більшу дражливість і недоторканність, коли йшлося про його особисті права, намагаючись на кожному кроці показати, що він — дорослий чоловік з усіма чоловічими привілеями, і така претензія з боку дев'ятнадцятирічного юнака, безперечно, була і безпідставна і нерозумна.

Звикнувши до загальної поваги, Герствуд, не позбавлений до того ж тонких почуттів, дуже дратувався, помічаючи,

що в домашньому колі він все менше користується авторитетом і все менше розуміє цих людей.

І тепер, коли почали виникати різні дрібні непорозуміння, як-от питання про раніший, ніж звичайно, від'їзд у Вокішу, Герствуд ще ясніше побачив своє становище: він мав підкорятись і слідувати за іншими, а не керувати. А коли до того ж він мусив зносити не тільки втрату авторитету, а й прояви нестриманого характеру і дошкульні зауваження чи глузливий сміх, він теж втрачав самовладання. Охоплений ледве стримуваним гнівом, він хотів тільки одного — бути подалі від свого сімейства, яке здавалося йому тепер нестерпною перепорою в усіх його бажаннях і прагненнях.

Незважаючи на це, він все ще зберігав видимість п'яного становища, дарма що дружина намагалася бунтувати. Незадоволення і одверта опозиція з її боку ґрунтувались на переконанні, що вона може собі це дозволити. У неї не було ніяких даних для підтвердження своїх підозр, ніяких точних відомостей, що могли б служити виправданням для неї і доказом проти нього, а тому її ставлення до чоловіка лишалося в стадії глухого незадоволення. Невистачало беззаперечного доказу, що, мов холодний подув вітру, мав перетворити низько навислі хмари підозріння у зливу люті.

І такий натяк на негідну поведінку Герствуда не примусив на себе чекати. Доктор Біл, їхній вродливий сусід, зустрів місіс Герствуд біля дому через кілька днів після того, як Герствуд катався з Керрі по Вашингтонському бульвару. Доктор Біл, який їхав їм назустріч, пізнав Герствуда тільки тоді, коли вони вже майже розминулися, і, не розгледівши Керрі, подумав, що з ним дружина або дочка.

— То ви більше не вітаєтесь із знайомими, зустрівши їх на прогулянці? — звернувся він жартівливо до місіс Герствуд.

— Коли бачу їх, то вітаюся. А де ж ви мене бачили?

— На Вашингтонському бульварі, — відповів він, певний, що в її очах одразу ж промайне спогад.

Вона похитала головою.

— Так, так, біля Гойн-авеню. Ви були з чоловіком.

— Боюсь, що ви помиляєтесь, — відповіла вона. Потім, пригадавши, що було згадано її чоловіка, вона миттю опинилася в полоні нових підозр, але нічим не зрадила себе.

— Я певен, що пізнав вашого чоловіка, але, можливо, з ним були не ви, а ваша дочка.

— Можливо,— погодилася місіс Герствуд, хоч їй було якнайкраще відомо, що така можливість виключена, бо Джессіка давно ніде не появлялася без неї.

Вона вже встигла цілком опанувати себе і постаралась вивідати ще якісь подробиці.

— Коли ж це було? Вдень? — спитала вона, спритно удаючи, ніби їй щось пригадується.

— Так, годині о другій або третій.

— То це, мабуть, була Джессіка,— промовила місіс Герствуд з таким виглядом, ніби не надає цьому ніякого значення.

Щождо лікаря, то в нього теж промайнули в голові деякі міркування з цього приводу, проте він вирішив, що продовжувати цю розмову незручно.

Місіс Герствуд роздумувала над цією новиною цілими годинами і днями. Вона не мала найменшого сумніву, що доктор Біл і справді бачив її чоловіка і що той, очевидно, катався з якоюсь іншою жінкою, заявивши їй, що він «дуже занятий». І вона зі всезростаючим обуренням почала пригадувати, скільки разів він відмовлявся піти з нею в гості, в театр та інші місця і взагалі брати участь у всьому, що могло її розважити. Його бачили в театрі з якимись людьми, про яких він сказав, що це друзі Моя; тепер його бачили на прогулянці,— очевидно, він і тут знайде якесь пояснення. Можливо, існували інші жінки, про яких вона нічого не знала; чим інакше пояснити, що він останнім часом такий занятий і до всього байдужий. За минулі півтора місяця він став такий драгливий і так підозріло мало буває дома — все кудись поспішає, ніскільки не цікавлячись, чи дома все гаразд. Що б це значило?

Вона пригадала також — і це особливо прикро їй вразило — що він ніколи тепер не дивиться на неї, як колись, з задоволенням і схваленням. Очевидно, він вважає, що вона постаріла і стає негарною. Можливо, він навіть став помічати її зморшки. Вона в'яне, а він собі хизується своєю елегантністю і тим, що зовсім не постарів. Він все ще лишається рівноправним учасником світських розваг і насолод, в той час як вона... але вона не хотіла більше думати про це. Вона тільки почувала, що все це обурливо, і не навиділа чоловіка дедалі більше.

Цей випадок лишився тимчасом без наслідків, з тієї причини, що не давав ще досить ґрунтовних підстав вимагати від чоловіка пояснень. Але атмосфера недовір'я і неприязні все згущувалась, породжуючи раз у раз невеличкі

розряди у вигляді дратівливих розмов і спалахів гніву. Суперечка з приводу поїздки у Вокішу була однією з багатьох подібних суперечок.

На другий день після виступу Керрі на сцені в Евері місіс Герствуд відвідала скачки з Джессікою і її знайомим, молодим Бартом Тейлором, сином власника мебльової фірми. Вони виїхали рано і випадково зустрілися з кількома друзями Герствуда, членами ордену Лосів, двоє з яких побували напередодні на спектаклі. Дуже ймовірно, що ніхто з них так і не згадав би про спектакль, якби не одна обставина: юний Тейлор настільки заволодів увагою Джессіки і настільки був зайнятий нею, що місіс Герствуд не лишилося нічого іншого, як зав'язувати коротенькі розмови з тими, хто схильний був тільки привітатися з нею, а коротенькі розмови друзів розтягувати в розмови тривалі. Від одного такого знайомого, який на ходу привітався з нею, вона й почула цікаву новину.

— Шкода, що ви не були вчора на нашій виставі! — сказав джентльмен у вишуканому спортивному костюмі, з біноклем через плече.

— Не була? — відповіла місіс Герствуд з запитальною інтонацією, дуже здивована тим, що він так говорить про якусь розвагу, про яку вона навіть нічого не чула. У неї готове було зірватися з уст запитання: «А що там таке було?» — але він додав:

— Чоловіка вашого я бачив.

Її здивування одразу змінилося гострим підозрінням.

— Справді? — промовила вона обережно. — Ну що ж, цікаво було? Чоловік майже нічого не встиг мені розповісти.

— О, дуже! Один з кращих любительських спектаклів, на яких мені доводилось бути. Одна артистка просто вразила всіх нас.

— Он як! — вимовила місіс Герствуд.

— Яка шкода, справді, що ви не змогли прийти. Я дуже жалкував, коли почув, що ви нездужаєте.

«Нездужаєте!» Місіс Герствуд мало не повторила за ним уголос це слово. Але в ту ж мить стримала імпульсивне бажання спростувати це і засипати його запитаннями. Вона тільки сказала, майже просичала:

— Так, справді, шкода.

— Здається, сьогодні тут збереться чимало публіки? — зауважив знайомий, переходячи до іншої теми.

Дружині управляючого баром дуже хотілося розпитувати далі, але не було нагоди. Вона зовсім розгубилась. Їй хотілося все це добре обміркувати: що ж за причина примусила його оголосити її хворою, коли вона була здорова, що за обман за цим таївся? Ось іще один доказ того, що він прагне проводити час без неї і вигадує різні пояснення. Вона вирішила довідатись про цю справу докладніше.

— Ви були вчора на спектаклі? — спитала вона першого ж приятеля Герствуда, який привітався з нею, коли вона вже сиділа в ложі.

— Був. А ви не змогли?

— Ні,— відповіла вона.— Я не зовсім добре себе почувала.

— Так, ваш чоловік мені говорив. Ви знаєте, вийшло дуже вдало, значно краще, ніж я чекав.

— Багато було народу?

— Повнісінько! Справжній зліт усіх масонів. Я бачив багатьох ваших приятельок — місіс Гаррісон, місіс Барнс, місіс Коллінз...

— Справді, весь цвіт товариства!

— Так, запевняю вас. Моя дружина була дуже задоволена!

Місіс Герствуд кусала губи.

«Ось як! — думала вона.— Отак він робить! Каже моїм друзям, що я хвора і не можу прийти».

Вона все міркувала над тим, чому він пішов сам. За цим усім щось криється! І вона ламала голову, дошукуючись можливої причини.

На той час, коли Герствуд прийшов увечері додому, вона кипіла від лютого бажання дошукатись істини і помститись. Вона хотіла знати, що означає ця дивна поведінка. Вона була певна, що за цим усім криється значно більше, ніж їй стало відомо. Злісна цікавість домішувалась в її душі до недовір'я і гніву, який ще не встиг після ранішньої сварки. Як втілення навислої катастрофи, блукала вона по дому з потемнілими очима, з хижою, майже дикунською люттю в лініях стиснутих губів.

Як на те, управляючий баром, з цілком зрозумілих причин, повернувся додому в небувало щасливому настрої. В захопленні від розмови з Керрі, від її згоди, він готовий був співати, така радість буяла в ньому. Він пишався собою, своїм успіхом, своєю Керрі. Привітними очима озирав він весь світ і не мав нічого проти своєї дружини. Він

широ бажав бути привітним, забути про її присутність і жити в атмосфері молодості й щастя, відродженій для нього.

І власний дім здався йому цього вечора особливо затишним і приємним. У вітальні він побачив вечірню газету; покоївка поклала її, а місіс Герствуд забула взяти. Стіл в їдальні виблискував сніжнобілою скатертиною і салфетками, кришталем і розписним фарфором. Він кинув погляд у розчинені двері кухні, де потріскував огонь у пічці і готувалася вечеря. На задньому дворіку Джордж Герствуд молодший бавився з купленим недавно цуценям, а у вітальні Джессіка грала на роялі, і звуки веселого вальса наповняли кожний куточок затишної квартири. Здавалось, усі навкруги, як і він сам, перебували в хорошому настрої, всі раділи молодості й красі, схильні були втішатись і веселитись. Йому хотілося кожному сказати привітне слово. З приємністю обвівши поглядом накритий стіл і буфет у їдальні, він піднявся нагору, щоб там примоститись у зручному кріслі біля відкритого вікна і почитати газету. Але в кімнаті він застав дружину, яка в глибокій задумі поправляла зачіску.

Він ввійшов з легким серцем, готовий загладити неприємне враження, яке ще могло лишитися після ранішньої сварки, говорити привітні слова і охоче на все погоджуватись, але місіс Герствуд мовчала. Він сів у широке крісло, примостився якнайзручніше, розгорнув газету і почав читати. За мить він уже весело посміхався, пробігаючи дотепний опис матчу з бейзболу між командами Чікаго і Детройта.

Поки він читав, місіс Герствуд непомітно спостерігала його в дзеркалі. Вона зауважила, який він задоволений і веселий, помітила, як він вигинається і посміхається, і все це ще більше дратувало її. Як сміє він так поводитись в її присутності, після всієї байдужої цинічності й зневаги, яку проявляв весь цей час,— і продовжуватиме проявляти, поки вона терпітиме! Вона вже тішилася тим, з якою насолодою висловить це все йому, як безжально проголосить свої обвинувачення, як завдаватиме удар за ударом, до повного торжества справедливості! Вона вже нездатна була стримати свій гнів, що висів тепер над його головою, наче грізний меч на тоненькій ниточці.

Герствуд тимчасом натрапив на замітку про кумедні пригоди одного іноземця, який приїхав у місто і вскочив в історію з якимсь шулером, Управляючого баром ця істо-

рія так насмішила, що він заворушився і пирснув від сміху. Йому дуже хотілося зацікавити дружину і прочитати цю замітку.

— Ха-ха! оце так так! — вигукнув він ніби сам до себе.

Місіс Герствуд продовжувала укладати зачіску і навіть не глянула в його бік.

Він знову зручніше вмовстився в кріслі і перейшов до інших статей. Нарешті він вирішив, що треба дати вихід своєму добродушному настроєві. Джулія, очевидно, все ще сердиться на нього через цю розмову, що виникла вранці. Нічого, це легко уладнати. Вона, звичайно, не права, але це не має значення. Якщо їй так хочеться, нехай іде у Вокішу хоч зараз. Чим швидше, тим краще! Треба сказати їй про це при першій нагоді, і на цьому край.

— Ти звернула увагу, Джулія, — промовив він нарешті, перериваючи мовчання, щоб повідомити новину, вичитану в газеті, — що проти компанії «Іллінойс-Сентрал» розпочато процес, щоб примусити її очистити набережну?

Вона ледве спромоглася відповісти.

— Ні, — промовила вона різко.

Герствуд насторожився. В її голосі йому почулася якась особливо гостра нотка.

— Це було б дуже добре, — продовжував він, звертаючись ніби до себе і до дружини і почувуючи, що з нею щось негаразд.

Про всякий випадок він знову заглибився в газету, прислухаючись до найменшого звуку в кімнаті, прагнучи зрозуміти, до чого йдеться.

Безперечно, такий розумний, спостережливий і чутливий до всього чоловік, як Герствуд, ніколи б не став на такий хибний шлях зі своєю вкрай роздратованою дружиною, якби його думки не були поглинуті зовсім іншим. Спогад про Керрі, захват, викликаний її згодою, все ще сповнювали його, інакше він помітив би, що в його домі панує не такий уже й приємний настрій. Цього вечора тут зовсім не було так весело і затишно, як йому здалося. Він просто глибоко помилявся, і коли б він прибув додому в своєму звичайному настрої, йому значно легше було б вступити в ту боротьбу, яка на нього чекала.

Він ще кілька хвилин переглядав газету, потім відчув, що треба так або інакше уладнати справу. Очевидно, вона не збирається так просто помиритись. І він знову заговорив:

— Де це Джордж взяв того пса, що з ним там на дворі?

— Не знаю,— процідила вона.

Він опустил газету на коліна і перевів неухвильний погляд за вікно. Він не хоче псувати собі настрої. Треба бути лагідним, терплячим, поговорити з нею і якось це все з'ясувати.

— Ти все ще сердисься за цю ранішню розмову? — сказав він нарешті.— Не варто сваритись через це. Ти можеш їхати у Вокішу, коли тобі завгодно.

— Щоб ти міг лишитись тут і розважатись з іншими? — вигукнула вона, рвучко повертаючись до нього і посміхаючись люто й ехидно.

Він завмер, наче хтось його несподівано вдарив в обличчя. В ту ж мить від його примирливих намірів не лишилося й сліду. Одразу перейшовши до самозахисту, він підшукував слова для відповіді.

— Що ти хочеш цим сказати? — промовив він нарешті, випростуючись і втупивши погляд в холодне, рішуче обличчя дружини, але вона, ніби нічого не помічаючи, знов повернулася до дзеркала і продовжувала чепуритись.

— Ти чудово знаєш, що я хочу сказати,— відповіла вона, помовчавши, таким тоном, ніби мала в запасі цілу купу доказів, які поки що не вважала за потрібне наводити.

— Уяви собі, що не знаю,— уперто не здавався він, в душі нервуючись і напружено чекаючи, що буде далі.

Незвичайний тон дружини позбавляв його упевненості в перевазі своїх сил.

Вона нічого не відповіла.

— Гм! — пробурмотів він і схилив голову набік. Це було дуже невдало. В його рухові виразно почувалась неупевненість.

Місіс Герствуд помітила це і налетіла на нього, як хижий звір, готуючись завдати рішучого удару.

— Я вимагаю, щоб гроші на поїздку в Вокішу були в мене завтра вранці,— заявила вона.

Герствуд, вражений, дивився на неї. Ніколи ще досі не бачив він в її очах такої холодної, сталюї рішучості, такої жорстокої байдужості. Видно було, що вона добре володіє собою і вирішила за всяку ціну вирвати з його рук владу над домом. Він почував, що в нього невивистачить сил для захисту і треба переходити в напад.

— Що ти хочеш цим сказати? — промовив він, зриваючись на ноги.— Ти *вимагаєш!* Хотів би я знати, що тебе вкусило сьогодні.

— Ніщо мене не вкусило! — спалахнула вона. — Мені потрібні ці гроші, от і все! Потім займатимешся своїм паскудством!

— Паскудством?! Це ще що таке? Нічого ти не одержиш! Що мають означати ці твої нападки?

— Де ти був учора ввечері? — вигукнула вона несамотовито. — З ким катався на Вашингтонському бульварі? З ким був у театрі, коли Джордж тебе бачив? Ти думаєш, я дурна і мене можна водити за носа? Думаєш, я сидітиму вдома з отими твоїми «я занятий», «не можу піти», поки ти веселитимешся й розповідатимеш, що я хвора і не виходжу з дому? Май на увазі: досить з мене твоєї пихи! Я не дозволю тиранити себе й дітей! Годі з мене!

— Це брехня! — тільки й спромігся сказати Герствуд, почувавши, що потрапив у безвихідь.

— Брехня, аякже! — промовила вона з люттю, але потроху опановуючи себе. — Можеш називати це брехнею, але я знаю, що це правда!

— А я тобі кажу, що це брехня! — глухим і захриплим голосом повторив він. — Ти, мабуть, місяцями вишукувала нікчемних доказів і тепер вважаєш, що знайшла. Думаєш, тобі пощастить налякати мене і забрати владу наді мною? Не буде цього, чуєш, не вийде! Поки я в цьому домі, я тут хазяїн, і ні ти, ні будь-хто інший не буде мені диктувати. Зрозуміла?

Він поволі присувався до неї, і в його очах горів лихий огонь. Було в цій жінці щось таке бездушне, цинічне, зухвале, така упевненість в собі, що він на мить відчув бажання задушити її.

А вона втупила в нього пильний погляд — погляд розлюченої змії.

— Я не диктую тобі, — відповіла вона. — Я тільки кажу тобі, чого я хочу.

Її відповідь була така холодна і визивна, що зовсім спантеличила Герствуда. Він уже не міг нападати, вимагати доказів. В її погляді він прочитав, що докази, закон на її боці, що вся його власність записана на її ім'я. У цю мить Герствуд нагадував потужний і грізний корабель, який залишився без вітрил і безладно несеться по хвилях.

— А я тобі кажу, — промовив він, теж трохи опам'ятавшись, — що ти не діждеш цього!

— Це ми ще побачимо! — промовила вона. — Я з'ясую, які мої права. Може, ти розмовлятимеш з адвокатом, якщо не хочеш розмовляти зі мною.

Роль була зіграна прекрасно і справила належне враження. Герствуд відступив, зазнавши поразки. Він зрозумів, що це не просте залякування. Справа повертала на зло, на дуже зло. Він уже не знав, що казати. Веселе сьйво цього дня раптом померкло. Герствуд почував себе стурбованим, обуреним, глибоко нещасним. Що йому тепер діяти?

— Роби, як знаєш,— промовив він нарешті.— Я більше не хочу мати з тобою нічого спільного.

І він вийшов з кімнати.

РОЗДІЛ ХХІІІ

Душевні муки. Один щабель пройдено

Керрі не встигла ще дійти до дому, як її охопили сумніви і побоювання, одвічні супутники нерішучості. Вона ніяк не могла переконати себе, що зробила правильно, давши цю обіцянку Герствуду, і не знала, що чинити: чи додержати даного слова? Обміркувавши докладно все спочатку без нього, вона помітила багато такого, що не спало їй на думку, коли він так палко її переконував. Тепер вона ясно бачила, що опинилася в двозначному становищі, погоджуючись на одруження, в той час як вона мала вважатися заміжньою жінкою. Пригадалося їй і все те, що зробив для неї Друе, і промайнула думка, що було б негарно піти від нього отак, не сказавши йому й слова. Крім того, живе вона в затишку, в достатку, а для людини, яка до певної міри боїться життя, це неабиякий аргумент і на підкріплення його виникають несподівані й дивні міркування:

«Як ти можеш знати, що на тебе чекає? На світі так багато лихого! Людям доводиться жебрувати. А скільки жінок потрапляє в біду! Невідомо, що може трапитись. Пригадай той час, коли ти сама була голодна. Тримайся того, що маєш!»

Дивна річ: як не тягло її до Герствуда, йому не пощастило цілком підкорити її собі. Вона слухала його, посміхалася, раділа — і все ж таки, кінець кінцем, не погоджувалась. Причина ж була та, що йому бракувало енергії, бракувало тієї величній і могутній пристрасті, яка затьмає розум, сплутує і трошить усі доводи і теорії, тимчасово позбавляє людину здатності міркувати. Майже кожний мужчина переживає один раз у житті — найчастіше замолоду — таку могутню пристрасть, що закінчується першою перемогою.

Герствуд, мужчина літній, не зберіг цього юнацького вогню, хоч і кохав палко й нерозважливо. Його пристрасть була настільки сильна, що, як ми вже бачили, викликала в Керрі потяг до нього. Вона, можна сказати, уявляла, що кохає, хоч в дійсності цього не було. З жінками це часто буває, тому що в кожній з них закладений нахил до любові, жадання втіхи, яку дає нам інший, кохаючи нас. Бажання бути під чиймсь захистом, відчувати піклування, співчуття — невід'ємна риса жіночої вдачі. Коли ж до цього прилучається симпатія і природний нахил до сентиментальності, жінці часто важко відмовити чоловікові: вона вірить, що кохає.

Повернувшись додому, Керрі переодяглась і заходилася по-своєму наводити порядок у кімнатах. Вона ніяк не могла помиритися з тим, як покоївка розставляє меблі. Одне з крісел-качалок незмінно опинялося в кутку, і Керрі так само неухильно переставляла його. Але сьогодні вона так зайнята була власними думками, що не звернула на нього уваги. Так минув час до п'ятої години, і появився Друе. Комівояжер розчервонівся, він був схвильований і сповнений рішучості взнати всю правду про те, що було між Керрі й Герствудом. Він весь день не переставав думати про це, тепер почував утому, і йому хотілося, щоб з цією справою швидше було покінчено. Він не чекав ніяких особливо серйозних наслідків розмови, проте чомусь не наважувався почати її. Коли він ввійшов, Керрі сиділа біля вікна, гойдаючись і дивлячись у парк.

— Що це з тобою? — спитала вона невинним тоном, стомившись внутрішньою боротьбою і помічаючи його поквалітивість і погано приховане збудження. — Ти кудись поспішаєш?

Опинившись перед нею, він вагався, не знаючи, з чого почати. Він не був дипломатом, не вмів читати в думках і взагалі не відзначався спостережливістю.

— Коли ти повернулась додому? — запитав він якимось дурнувато.

— Годину, чи що, тому. А чом ти питаєш?

— Тебе не було, коли я приходив додому сьогодні вранці, значить, ти десь була.

— Так, я виходила погуляти, — просто сказала Керрі.

Друе не відривав від неї погляду. Хоч він і не вмів триматися з гідністю в таких справах, але в цю мить просто не уявляв, з чого починати. І він все дивився й дивився на неї, поки вона не спитала:

— Чого це ти так видивився на мене? Що сталося?

— Нічого,— відповів він,— я просто думав...

— Що думав? — спитала вона, усміхаючись, здивована його поведінкою.

— Так, нічого... нічого особливого.

— То чого ж ти так дивився?

Друе стояв біля туалетного столика, кумедно вирячивши очі. Капелюх і рукавички він уже скинув і тепер перебирав усе, що було під рукою. Він не йняв віри, що ця вродлива жінка, яка сидить перед ним, замішана в такій неприємній для нього історії. Йому дуже хотілося б упевнитись, що нічого такого немає і все гаразд. Проте слова покоївки не давали йому спокою. Він шукав гострого слова, щоб влучити просто в ціль, але все не знаходив його.

— Що ти робила сьогодні вранці? — нерішуче спитав він нарешті.

— Таж ходила гуляти! — відповіла Керрі.

— Напевне? — допитувався він.

— Та напевне ж! А що таке, чом ти питаєш?

Керрі почала догадуватись, що він щось знає. Вона миттю насторожилася, її щоки трохи зблідли.

— А я подумав, що, може, це не так,— продовжував він, все ще беспорядно пробуючи зрушити справу з місця.

Керрі в свою чергу дивилась на нього, і мужність, що на мить облишила її, поступово почала повертатись. Вона помітила, що він і сам вагається, і жіноча інтуїція одразу підказала їй, що нема чого особливо лякатися.

— Що ти таке кажеш, нічого не розумію! — промовила вона і наморщила гарненький лобик.— Ти якийсь чудний сьогодні.

— Бо я й почуваю себе по-чудному,— відповів він.

Ще якусь мить вони дивились одне одному в вічі, і нарешті Друе зважився.

— Що в тебе з Герствудом? — спитав він.

— У мене з Герствудом?.. Що ти хочеш цим сказати?

— А він хіба не приходив сюди без кінця, коли мене не було в місті?

— Без кінця?..— повторила Керрі з винуватим виглядом.— Та ні! Що ти говориш!

— Мені сказали, що ти їздила з ним кататись, що він приходив сюди щовечора!

— Нічого подібного! — відповіла Керрі.— Це неправда! Хто тобі сказав?

Вона почервоніла по саме волосся, але Друе не міг

цього помітити, бо в кімнаті вже посутеніло. Він слухав заперечення Керрі, і до нього поверталась упевненість в собі.

— Це не має значення, хто сказав,— заявив він.— Так ти запевняєш, що цього не було?

— Та кажу ж тобі!— відповіла Керрі.— Ти ж знаєш, скільки разів він тут був.

Друе мовчав і напружено думав.

— Я знаю тільки те, що ти мені казала,— промовив він нарешті.

Він нервово заходив по кімнаті, а Керрі розгублено стежила за ним.

— А я ніколи тобі не казала нічого подібного,— заявила Керрі, трохи отямившись.

— На твоєму місці,— продовжував Друе, не звертаючи уваги на її останні слова,— я б не мав з ним справи. Він же одружений.

— Хто.. хто одружений? — перепитала Керрі, запинаючись.

— Як то хто? Герствуд, звичайно! — промовив Друе, помітивши, яке враження це на неї справило, і зрозумівши, що завдає їй дошкульного удару.

— Герствуд! — вигукнула Керрі, схоплюючися з місця.

Вона то блідла, то червоніла, все пливло у неї перед очима.

— Хто тобі сказав? — спитала вона, забуваючи, що така цікавість недоречна і цілком викриває її.

— Як то хто? Я сам знаю! Мені це давно відомо.

Керрі марно намагалась зібратися з думками. Вигляд у неї був жалісний, проте почуття, що ворушилися в ній, не мали нічого спільного з боязкістю.

— Здається, я казав тобі про це,— додав він.

— Ні, не казав,— заперечила вона, і голос її раптом зміцнів.— Ти й не думав мені про це говорити!

Друе вражено слухав її. Це було щось зовсім нове.

— А мені здавалось, що казав,— повторив він.

Керрі гордо оглянулася навколо себе, потім підійшла до вікна.

— Ти не повинна була мати з ним справу,— промовив Друе ображеним тоном,— після всього, що я для тебе зробив.

— Ти! — вигукнула Керрі.— Ти! А що ти такого зробив для мене?

В її напівдитячому розумі ворушилися суперечливі дум-

ки, породжені суперечливими почуттями: який сором, її викрито, а Герствуд... о, яке віроломство!.. А Друе, виходить, обдурив її, зробив з неї посміховисько... Одна думка раптом вималювалась цілком виразно: це він у всьому винний! В цьому не могло бути ніякого сумніву. Навіщо він привів до неї Герствуда — Герствуда, одружену людину, і не сказав їй про це ні слова? Нехай Герствуд віроломний, але не про нього зараз ідеться, — він, Друе, навіщо зробив це? Чом не попередив її? І ось тепер він, після такого зрадливого вчинку, сміє ще говорити про те, що він для неї зробив!

— Оце мені подобається! — вигукнув тимчасом Друе, не підозріваючи, яку бурю викликали його слова. — Помоему, я дуже багато зробив для тебе.

— Дуже багато? Справді? — підхопила вона. — Ти обдурив мене, ось що ти зробив. Ти приводиш сюди своїх старих друзів, брешеш мені, вигадуєш, видаєш мене за... О! — голос її урвався, і вона трагічним жестом стиснула свої маленькі руки.

— Але я не бачу, щоб це мало якесь відношення одне до одного, — розгублено промовив комівоаяжер.

— Ну звичайно, ти не бачиш! — розлючено відповіла вона, зовсім отямившись. — Ти взагалі нічого не бачиш. Ти ж не міг мене зразу попередити, правда? Ти мовчав і довів до біди. А тепер ти ще шпигуєш за мною і розводишся про те, що ти для мене зробив!

Це було щось зовсім нове в Керрі, чого Друе ніколи не чекав від неї. Вона вся палала, очі блищали, губи тремтіли від образи й гніву.

— Хто шпигує? — спитав він, почувуючи, що зробив якусь помилку, але все ж таки переконаний, що його скривджено.

— Ти! — відрубала Керрі. — Ти гидкий, самозакоханий боягуз, ось ти хто! Якби ти був справжнім мужчиною, ти б ніколи й не подумав так робити!

Друе аж підскочив.

— Я не боягуз! — сказав він. — Ти краще скажи, чом ти проводиш час з іншими мужчинами?

— З іншими мужчинами! — вигукнула Керрі. — З іншими мужчинами!.. Ти сам знаєш, що це не так. Я бувала з містером Герствудом, а хто ж у тому винен? Хіба ж не ти сам привів його сюди? Ти сам сказав йому, щоб він заходив за мною і розважав мене. А тепер ти приходиш і заявляєш мені, що я не повинна була цього робити і що він — одружений.

Промовивши ці слова, вона замовкла і знов заломила руки. Думка про віроломність Герствуда ранила її, як гострий ніж.

— О! — застогнала вона, але стрималась і не заплакала.— О, о!

— Ну, я не думав, що ти будеш бігати з ним, коли мене немає в місті! — не вгамовувався Друе.

— Не думав! — перекривила його Керрі, остаточно розлючена.— Звичайно, ти не думав! Ти думав тільки про те, щоб себе потішити, і більше ні про що! Хотів зробити з мене іграшку, забавку. Зажди, я тобі доведу, що цього не буде. Я не хочу мати з тобою нічого спільного! Можеш забирати назад свої нікчемні подарунки! Ось, маеш!

Вона зірвала з грудей маленьку брошку, колись подаровану ним, щосили жбурнула її об підлогу і заметушилась, немов хотіла зібрати ті речі, які належали їй.

Це розсердило Друе, але в той же час ще збільшило її принадність в його очах. Він очманіло дивився на неї і нарешті сказав:

— Я не розумію, чого ти так казишся! Правда на моему боці, а зовсім не на твоєму. Ти не повинна була чинити так після всього, що я для тебе зробив.

— А що ти зробив для мене? — спитала Керрі, палаючи гнівом, гордо відкинувши голівку.

— По-моєму, я зробив чимало,— сказав комівояжер, оглянувшись довкола.— Ти одержала стільки вбрання, скільки хотіла,— це ж я тобі дав? Я водив тебе скрізь, куди тобі хотілось. Ти мала все, що мав я, і навіть більше.

Яких би закидів не заслуговувала Керрі, вона, у всякому разі, не була невдячною. Як уміла, вона відчувала всі благодіяння. Вона не знала, що відповісти, але гнів її не вшух, бо вона почувала себе непоправно ображеною.

— Хіба я тебе просила про це? — відповіла вона.

— У всякому разі, я давав, а ти приймала,— сказав Друе.

— Ти так говориш, ніби я тебе умовляла,— відповіла Керрі.— Що ти мені колеш очі тим, що ти для мене зробив? Не хочу я твоїх гидких подарунків! Вони мені не потрібні. Забирай їх цю ж мить і роби з ними, що хочеш! Я не залишусь тут більше ні на хвилину!

— Оце так! — відповів він, в свою чергу розгніваний, врозумівши, що може її втратити.— Використати мене, потім образити і піти собі! Як це по-жіночому! Я прийняв

тебе, коли в тебе нічого не було, а тепер, коли знайшовся інший, я вже не потрібен. Та я завжди був певен, що так воно й скінчиться.

Він і справді почував себе глибоко ображеним, до того ж без надії на торжество справедливості.

— Нічого подібного,— заперечила Керрі.— Ні з ким іншим я не йду. Ти сам поводився гидко, егоїстично, як і слід було чекати від тебе! Я ненавиджу тебе, чуєш, ненавиджу, і ні одної хвилини не залишуся з тобою! Ти просто...— вона завагалась і стримала слово, яке просилося з язика,— інакше ти не став би таке говорити!

Вона схопила капелюшок і натягла жакет поверх свого вечірнього платтячка. Кілька пасом хвилястого волосся вибілося з зачіски і впало на її гарячі, розчервонілі щоки. Керрі була сповнена люті, пригнічена, вражена горем. Їй нестерпно хотілось плакати, але її великі очі були сухі. Розгублена, нерішуча вона ходила по кімнаті, приймаючи раптові рішення, не знаючи, на що зважитись, і не маючи найменшого уявлення, чим це все скінчиться.

— Гарненький кінець, що й казати,— промовив Друе.— Спакувалась — і гайда! Просто далі вже нікуди! Я готовий закластись, що ти сплуталась з Герствудом, інакше ти б так не поводитись. Квартира мені не потрібна, можеш не вибиратися через мене. Хай вона залишається тобі. Але, клянусь честю, ти недобре вчинила зі мною.

— Я не житиму з тобою,— сказала Керрі.— Не хочу я жити з тобою! Ти тільки похвалявся весь час, більше я від тебе нічого не чула.

— Нічого подібного! — відповів він.

Керрі попрямувала до дверей.

— Куди ти? — гукнув він і перегородив їй дорогу.

— Пусти! — сказала вона.

— Куди ти? — повторив він.

Він жалів її і, незважаючи на пережиту образу, не міг примиритися з думкою, що Керрі вийде отак і подасться невідомо куди.

Керрі у відповідь тільки потягла за ручку дверей.

Проте вона не знесла напруження цієї хвилини і, зробивши ще одне марне зусилля, раптом розридалась.

— Та ну ж бо, Кед, будь розважливою,— сказав ласкаво Друе.— Нащо тобі отак бігти притьом? Тобі ж нікуди йти. Чому ти не хочеш залишитись тут і заспокоїтись? Я тебе не турбуватиму. Я й сам не хочу тут більше залишатись.

Керрі, схлипуючи, відійшла від дверей до вікна. Вона була така зворушена, що не могла говорити.

— Будь же розважливою,— повторив він.— Я не збираюсь затримувати тебе силою. Можеш іти, коли хочеш, але чом не обміркувати все спершу? Бачить бог, я тебе не силуватиму.

Відповіді не було, але Керрі почала заспокоюватись під впливом його слів.

— Ти лишайся, а я піду,— закінчив він.

Керрі слухала його, охоплена суперечливими почуттями. Втративши рівновагу, її розум згубив і ту мінімальну логіку, якою керувався. Одне її мучило, інше сердило— її власна несправедливість, несправедливість Друе і Герству-да, спогад про прихильність і доброту до неї кожного з них, страх перед холодним світом за стінами цієї кімнати, де вона одного разу вже зазнала невдачі, неможливість залишатись далі тут, в цій квартирі, нарешті, зворушення, викликане останньою сценою... Все це разом перетворило її в клубок трепетних нервів, у побите бурєю беззахисне суденце без якоря й вітрил, якому нічого не лишається, як тільки віддатися на волю хвиль.

— Послухай,— промовив Друе через деякий час, підходячи до неї з якоюсь новою думкою і торкаючись її рукою.

— Не чіпай мене! — сказала Керрі і відсунулась, але хустки від очей не відняла.

— Не думай ти більше про нашу сварку. Менше об тім. У всякому разі, лишайся тут до кінця місяця, а тимчасом ти обміркуєш усе і вирішиш, що робити. Чуєш?

Керрі не відповідала.

— Так буде краще. Яка рація тобі зараз же пакуватись? Куди ж ти підеш?

На ці слова теж не було відповіді.

— Коли ти так зробиш, ми покінчимо на цьому, і я піду.

Керрі відняла хустку від очей і поглянула у вікно.

— Ну що ж, ти згодна? — питав він.

Знов ніякої відповіді.

— Ти згодна? — повторив він.

Вона все дивилась неухважно на вулицю.

— Та ну ж бо,— продовжував він,— відповідай. Згодна?

— Я не знаю,— ледве чутно промовила Керрі, змушена щось відповісти.

— Обіцяй мені, що ти так зробиш, і ми більше не будемо про це говорити. Так буде найкраще для тебе.

Керрі слухала його, але не могла зібратися з думками і дати розумну відповідь. Вона почувала, що він ласкавий з нею, не втратив до неї інтересу, і серце її боляче стиснулося від каяття. В якому скрутному становищі вона опинилась!

Щождо Друе, то він, як і належить ревнивому коханцеві, переживав гнів і гіркоту поразки, дізнавшись, що його обмануто, і шкодував, що втрачає Керрі. Він хотів за всяку ціну відстояти свої права, а для цього треба було затримати Керрі, дати їй відчуття її помилку.

— Ну, кажи, згодна? — наполягав він.

— Я подумаю, — сказала Керрі.

Питання лишалося, таким чином, відкритим, але це вже було дещо. Схоже було на те, що сварку можна буде якось уладнати, треба тільки знайти спільну мову. Керрі почувала сором, Друе — прикрість. Він удавав, ніби зайнятий пакуванням своїх речей у чемодан.

Керрі непомітно стежила за ним краєчком ока, і в голові її починали виринати тверезі думки. Він погано вчинив, це правда, ну, а вона? При всьому своєму егоїзмі він був добрий і ласкавий. Під час цієї суперечки він не сказав жодного грубого слова. З другого боку, Герствуд виявився ще гіршим обманщиком, ніж Друе. Прикидався так палко, так пристрасно закоханим, і весь час брехав їй. О підступність чоловіків! А вона любила його... Але з цим тепер покінчено. Вона ніколи більше не побачить Герствуда. Вона напише йому листа і висловить свою думку про нього. Ну, а далі що? Тут у неї принаймні є ці кімнати. Тут Друе, який умовляє її залишитись. Очевидно, все може продовжуватись, як і раніше, якщо справа уладнається. Це ж краще, ніж опинитись на вулиці і не мати куди голову прихилити.

Поки вона так міркувала, Друе нишпорив по ящиках, збираючи комірці, потім довго, ретельно розшукував запонку. Він не дуже поспішав. Керрі не втратила для нього своєї привабливості, і він ніяк не хотів примиритися з думкою, що ось він вийде з кімнати і все буде скінчене. Мусить бути якийсь інше розв'язання, якийсь спосіб примусити її визнати, що він правий, а вона помиляється, — тоді можна буде укласти мир і назавжди покінчити з Герствудом. Тільки подумати, який він безсоромний і дволичний!

— А ти не думаєш, — промовив Друе, помовчавши деякий час, — спробувати щастя на сцені?

Його цікавило, які в неї наміри.

— Я ще нічого не вирішила,— відповіла вона.

— Якщо тобі спаде на думку спробувати, я міг би тобі допомогти. У мене в театральному світі багато знайомих.

Вона нічого не відповіла на це.

— Тільки не здумай піти так, без грошей. Дозволь мені допомогти тобі,— сказав він.— Тут, у Чикаго, не так легко пробитись самій.

Керрі мовчки гойдалась у своєму кріслі вперед і назад.

— Мені не хотілося б, щоб ти знов опинилась у скруті.

Він перейшов на інше місце, продовжуючи збирати ще якісь дрібниці, а Керрі все гойдалась.

— Чому ти не хочеш розповісти мені все, як було,— спитав він ще через деякий час.— Ми тоді покінчили б з цим раз і назавжди. Невже ж ти й справді закохалася в Герству да?

— Навіщо ти знов починаєш цю розмову? — сказала Керрі.— Ти сам винен у всьому.

— Зовсім ні,— заперечив він.

— Так, ти винен,— наполягала на своєму Керрі.— Як ти міг наговорити мені такого!

— Але ти, сподіваюсь, не зайшла з ним надто далеко? — продовжував Друе, якому дуже хотілося, заради свого душевного спокою, почути від неї підтвердження, що дійсно нічого серйозного не було.

— Я не хочу про це говорити,— сказала Керрі.

Йй стало прикро, що їхнє примирення почало перетворюватись у допит.

— Годі тобі, Кед,— невгавав комівояжёр.

Він перестав складати речі і зробив промовистий жест рукою.

— Ти принаймні могла б сказати мені, що я повинен думати з приводу цього всього.

— Нічого я тобі не скажу! — відрубала Керрі, знаходячи єдиний порятунок у гніві.— Що б не було, ти сам у всьому винен.

— Так ти справді його кохаєш? — спитав Друе, раптом розсердившись, і зовсім перестав пакуватись.

— Ах, облич! — скрикнула Керрі.

— Ну, ні, я не дозволю робити з мене дурня! — вигукнув Друе.— Можеш бавитись з ним, скільки тобі завгодно, але мене не піддуриш! Хочеш — кажи, не хочеш — не треба, це твоя справа, але я тобі не дозволю дурити мене!

Він запхав останні речі в чемодан і з такою силою трюкнув кришкою, ніби на ній хотів зірвати своє обурення. Потім натяг піджак, який скинув перед тим, щоб зручніше було пакуватися, схопив рукавички і рушив з кімнати.

— Можеш іти під три чорти! — гукнув він, дійшовши до дверей.— Я тобі не шмаркач!

Вимовивши ці слова, він з гуркотом розчинив двері і причинив з не меншою силою.

Керрі слухала, завмерши біля вікна, скоріше здивована, ніж обурена цим несподіваним вибухом люті. Вона не вірила своїм вухам: він же завжди був такий добродушний і лагідний!

Та їй не під силу було збагнути джерела людських пристрастей. Істинне полум'я кохання — річ дуже химерна. Немов болотяний вогник, спалахує воно і лине в примхливому танці в казкове царство насолоди, і раптом вибухає цілим морем вогню, ніби горно. І дуже часто воно живиться ревностями.

РОЗДІЛ XXIV

Спопелілий трут. Обличчя у вікні

В ту ніч Герствуд не повернувся додому. Після закінчення роботи він переночував у готелі «Палмер». Його мозок працював з гарячковим напруженням: поведінка дружини загрожувала всьому його майбутньому. Він не знав, наскільки серйозна була її погроза, але не сумнівався, що коли вона не змінить своїх намірів, то зможе завдати йому безліч турбот і неприємностей. Вона, очевидно, була сповнена рішучості, до того ж взяла гору над ним у дуже важливій суперечці. Що ж тепер буде? Він крокував туди й сюди по своєму маленькому кабінету, а пізніше — по номеру в готелі, не переставав міркувати над цим усім і нічого не міг придумати.

Місіс Герствуд, навпаки, вирішила не гаяти часу, щоб, бува, не програти. Їй вдалося добре налякати чоловіка, тепер вона поставить свої вимоги і доб'ється, щоб надалі її слово стало законом. Йому доведеться віднині давати їй стільки, скільки вона регулярно вимагатиме в нього, інакше йому не минути лиха! Як він поводитиметься, не має ніякого значення. Її і справді зовсім не цікавило, повернеться він додому, чи ні. Без нього в домі стало б тільки приємніше, а вона могла б робити все по-своєму, нікого

не питаючи. І вона вирішила порадитись з адвокатом і найняти сищика. Треба одразу ж з'ясувати всі свої можливості.

Герствуд не переставав крокувати по кімнаті, зважуючи всі обставини. «Все майно записане на її ім'я,— раз у раз повторював він сам до себе.— Який необережний вчинок! Прокляття! Яка дурниця!»

Пригадав він і про своє службове становище. «Якщо вона тепер зніме галас, я втрачу це місце. Вони не захочуть мене тримати, коли мое ім'я потрапить у газети. А знайомі!..» Новий напад люті охопив його, коли він подумав про ті балачки, які його дружина викличе своїми вчинками. А в газетах що писатимуть? Всі знайомі дивуватимуться, йому доведеться з'ясовувати, спростовувати, словом, опинитися в центрі загальної уваги. Потім ще й Мой побажає вислухати його пояснення, казна-що почнеться! Від цих думок на переніссі в Герствуда появилoся безліч дрібних зморщок, а чоло зрослося потом. Він не бачив ніякого виходу, ніякого просвіту.

Серед усіх цих турбот він раз у раз згадував про Керрі і про те, що вони домовилися на суботу. Хоч які заплутані були його справи, це останнє його не турбувало. Посеред маси неприємностей це була єдина втіха. Все це легко можна буде уладнати, вона охоче ждатиме, коли буде треба. Завтра він побачить, як підуть справи, а потім поговорить з нею. Вони ж умовилися зустрітись, як звичайно. Перед ним поставало її вродливе личко, її струнка постать, і він з сумом питав себе, чому життя не складається так, щоб та радість, яку дає йому ця жінка, тривала вічно. Наскільки приємніше було б жити! І знову пригадував він погрозу дружини, і одразу ж появлялися зморшки коло очей і піт на чолі.

Вранці він пішов з готелю в бар і переглянув одержану кореспонденцію, але не знайшов нічого незвичайного. Йому чогось здавалося, що саме цим шляхом він дізнається про щось неприємне; розпечатавши всі конверти і не виявивши нічого підозрілого, він дуже зрадів. До нього навіть повернувся апетит, якого зранку не було, і він вирішив перед зустріччю з Керрі зайти в кафе «Гран-Пасіфік» і випити кофе з булочками. Хоч небезпека і не зменшилась, але й не стала ще цілком реальною, а в становищі Герствуда відсутність новин сама по собі уже була непоганою новиною. Якби вистачило часу, щоб добре все обміркувати, можна було б знайти вихід. Ні, ні, неможлива річ, щоб дішло до катастрофи, а він би так нічого й не придумав!

Проте його настрій зіпсувався, коли він прийшов у парк і почав чекати Керрі; час минав, а вона все не приходила. Він просидів на своєму улюбленому місці більше години, потім підвівся і почав неспокійно походжати туди й сюди. Що ж це там сталося, що вона затрималась? Невже його дружина добралася до неї? Ні, це неможливо! Герствуд так мало зважав на Друе, що і не думав турбуватися, чи не дізнався, бува, той. Чим більше він міркував, тим більше непокоївся, а потім вирішив, що, мабуть, нічого не сталося, просто Керрі не змогла цього ранку піти з дому. Тому і листа не послала йому, щоб попередити. Але лист повинен бути сьогодні, можливо, він уже чекає на письмовому столі в кабінеті. Треба зараз же піти і подивитись.

Ще через деякий час Герствуд вирішив, що чекати не варто, і невеселий подався до конки на Медісон-стріт. На додачу до всього дрібні кучеряві хмарки раптом вкрили блакить неба і затулили сонце. Вітер змінив напрям і подув зі сходу, і коли Герствуд добрався до бара, схоже було на те, що дощ сіятиме весь день.

Ввійшовши до себе, Герствуд перш за все проглянув одержані листи, але від Керрі не було нічого. На щастя, не було нічого і від дружини. Він подякував долі, що не доводиться мати справу з цим саме зараз, коли йому треба стільки думати, і знову заходив по кімнаті, зовні спокійний, але в душі невимовно стурбований.

О пів на другу він пішов поспіdatи в ресторан «Ректор», а повернувшись, застав посильного, що чекав на нього. З лихим передчуттям глянув Герствуд на хлопчину.

— Мені наказано чекати відповіді,— сказав той.

Герствуд пізнав почерк дружини. Він розірвав конверт і почав читати, нічим не зраджуючи своїх почуттів. Лист починався в офіційному тоні і був написаний до кінця в дуже гострих і холодних виразах.

«Негайно пришліть гроші, про які я говорила. Вони потрібні мені для виконання моїх планів. Можете залишатись де завгодно, це не має ніякого значення. Але гроші мені потрібні, отже, пришліть їх, не гаючись, з посильним».

Прочитавши лист, Герствуд постояв деякий час, тримаючи його в руці. Від такої зухвалості у нього перехопило подих. Його поймав гнів і глибоке обурення. В першому пориві він хотів написати у відповідь тільки чотири слова: «Іди ти к бісу!» — але опанував себе і тільки сказав хлопцеві, що відповіді не буде. Потім він сів, дивлячись перед себе невидючими очима і міркуючи над тим, які наслідки

матиме його вчинок. Що вона тепер зробить? Проклята гадина! Невже вона сподівається залякати його і привести до цілковитої покори? Ось він поїде додому і покаже їй, так, так! Надто вже багато вона собі дозволяє!

Такі були перші думки Герствуда. Але трохи згодом до нього повернулася його звичайна обережність. Треба щось робити. Наближається рішучий момент, вона не сидітиме склавши руки. Він знав її надто добре і був певен, що коли вона щось задумає, то вже ні перед чим не спиниться. Можливо навіть, що вона одразу передасть справу в руки адвоката.

— Прокляття на тебе! — стиха промовив він, зціплюючи зуби. — Я їй покажу, коли вона тільки спробує наробити мені неприємностей. Я її примушу змінити тон, навіть якби довелося пустити в хід силу!

Він підвівся з місця, пройшовся і визирнув на вулицю. Мжичка вже почалася. Пішоходи попіднімали коміри, позакочували штани. Хто не мав парасольки, сховав руки в кишені. Парасольки маячили над головами, і вулиця нагадувала море круглих чорних дашків, що пливли, зіштовхуючись і похитуючись. Нескінченною низкою гуркотіли фуртони й вози, скрізь люди, як могли, захищалися від дощу. Але Герствуд майже не помічав цієї картини. Перед ним невідступно стояла дружина, і він вимагав, щоб вона змінила поведінку, поки в неї цілі ребра.

О четвертій прибув ще один лист, в якому просто повідомлялося, що коли гроші не будуть одержані цього вечора, справа на другий же ранок буде доведена до відома Фіцджералда і Моя, а також будуть зроблені ще й інші кроки.

Герствуд мало не скрикнув у голос, така дошкульна була наполегливість дружини. Гаразд, він пошле їй ці гроші! Він сам одвезе їх... поїде туди і поговорить з нею, зараз, цю ж мить.

Він одяг капелюх і озирнувся, шукаючи парасольку. Треба, нарешті, якось уладнати всю цю справу!

Він гукнув візника і під нескінченним дощем поїхав на Північну сторону. По дорозі, обмірковуючи діло у всіх подробицях, він трохи прохолонув. Що вона знає? Що затіяла? Може, вона добралася до Керрі, або... або... хто знає... Друє? А може, вона справді має докази і збирається напасти на нього з засідки? Вона дуже хитра! Не маючи міцного прунту під ногами, вона б не насмілилась так знущатися з нього.

Він почав шкодувати, що не пішов на якусь поступку, що не послав тих грошей. Може, вдасться якось уладнати це зараз. У всякому разі, він подивиться, що і як. Сваритись він не буде.

Коли Герствуд добрався до своєї вулиці, він уже виразно усвідомлював усю серйозність свого становища і прагнув усією душею знайти якийсь вихід, побачити, в чому його порятунок. Він вийшов з екіпажа і піднявся по східцях до вхідних дверей; серце його неспокійно стукало в грудях. Він вийняв ключ і хотів вставити його, але всередині був інший ключ. Він поторгав за ручку дверей, але вони були замкнені. Потім він подзвонив. Відповіді не було. Він знову подзвонив, цього разу дужче — знов ніякої відповіді. Він кілька разів підряд люто смикнув дзвоник, все з тим же успіхом. Тоді він зійшов з ганку.

Під сходами були двері в кухню, з залізними ґратами від грабіжників. Герствуд підійшов до цих дверей, але одразу помітив, що й вони замкнені на засув, а кухонні вікна зачинені. Що це значило? Він ще подзвонив і почекав. Нарешті, бачачи, що ніхто не виходить, він пішов від дому і повернувся до екіпажа.

— Очевидно, нікого немає дома, — сказав він, ніби перепрошуючи, візникові, що сховав своє червоне обличчя під просторим брезентовим дощовиком.

— Я бачив молоду дівчину он в тому вікні, — відповів візник.

Герствуд підняв погляд, але в вікні вже нікого не було. Похмуро вліз він в екіпаж, відчуваючи полегшення і в той же час неспокій.

Так ось яка їхня гра! Замкнути перед ним двері і примусити його платити! Бачить бог, це перевершує все!

РОЗДІЛ XXV

Спопелілий трут. Грунт тікає з-під ніг

Герствуд повернувся в бар украй збентежений. Боже, боже, в яку історію він попав! Як могло статися, що справа обернулася так жахливо, та ще так швидко! Він просто не міг збагнути, як це все скоїлось. Становище здавалось йому страхотливим, неприродним, нічим не виправданим. Все сталося якось раптом, незалежно від нього.

Час від часу його думки повертались до Керрі. Що ж

там таке з нею? Ось уже пізній вечір, а від неї ні листа, ні словечка, хоч вона обіцяла зустрітися з ним уранці. А на завтра вони мали зустрітися знов, щоб їхати... куди? Він побачив, що, схвильований усіма неприємними подіями, не виробив ніякого плану щодо цього. Він кохав нестямно і за звичайних обставин зважився б на все, щоб її завоювати, але тепер... що ж тепер? А що, як вона про щось дізналася? А що, як вона теж напише йому, що їй усе відомо, що вона більше не хоче з ним мати нічого спільного? Все складається так, що тільки цього й лишається чекати.

А проші дружині він так і не послав! Герствуд крокував туди й сюди по блискучому паркету в своєму кабінеті, засунувши руки в кишені, з наморщеним чолом, міцно зціпивши зуби. Хороша сигара трохи потішила його, проте вона не могла служити панацеєю від усіх лих, що йому загрожували. Час від часу він стискував кулаки або починав постукувати ногою об підлогу — ознаки напруженої роботи думки. Уся його істота зазнала могутнього потрясіння. Він був на межі того, що може витримати людина. За цей вечір він випив стільки бренді з содовою водою, скільки давно вже не пив. Словом, все свідчило про глибоку внутрішню кризу.

Та скільки він не сушив собі голову того вечора, це мало тільки один результат: він послав-таки дружині гроші. Все в ньому протестувало, але після двох чи трьох годин упертої внутрішньої боротьби він, нарешті, взяв конверт, вклав суму, про яку йшлося, і повільно запечатав.

Потім він покликав Гаррі, хлопчика при барі.

— Однеси це на вказану тут адресу, — сказав він, подаючи хлопцеві конверт, — і віддай місіс Герствуд.

— Слухаю, сер! — відповів хлопець.

— Якщо її не буде, принесеш назад.

— Слухаю, сер!

— Ти коли-небудь бачив мою дружину? — спитав Герствуд з обережності, коли хлопець уже обернувся, щоб іти.

— Так, сер, звичайно, бачив. Я її знаю.

— Ну гаразд. Повертайся зразу сюди.

— Відповідь буде?

— Мабуть, ні.

Хлопець поспішно пішов, а управляючий баром знов поринув у думки. Ну от, з цим покінчено! Зробив, значить, нічого цим сушити собі голову. На сьогодні він зазнав поразки, і тут нічого не вдієш. Та яка мука — бути отак при-

силуваням! Він ніби бачив, як вона зустрічає хлопця на дверях і посміхається, люто й презирливо. Вона візьме конверт, свідома свого торжества. Якби можна було зараз повернути сюди цей конверт, він би його не послав... Герствуд важко перевів подих і витер піт з обличчя.

Щоб трохи розвіятись, він вийшов у зал і приєднався до розмови кількох знайомих, які там випивали. Він спробував зацікавитись тим, що діється навколо, але з цього нічого не вийшло. Думки весь час переносили його додому, він уявляв собі, що там відбувається, і не переставав догадуватись: що ж вона сказала, коли хлопець передав їй конверт?

Години через півтори хлопець повернувся. Пакет він, очевидно, вручив, бо, наближаючись до Герствуда, нічого не вийняв з кишені.

— Ну що? — спитав Герствуд.

— Я віддав, як ви сказали.

— Моїй дружині?

— Так, сер.

— Відповіді нема?

— Вона сказала: «Давно вже час».

Герствуд люто нахмурився.

Того вечора вже нічого не можна було починати. До півночі просидів він у барі, все міркуючи над своїм становищем, потім, як і вчора, пішов у готель «Палмер». Думки про те, що принесе з собою ранок, заважали йому спати спокійно.

Другого дня він знов пішов у бар і з почуттям тривоги і надії розібрав кореспонденцію. Ні словечка від Керрі! Не було нічого й від дружини, і цьому він зрадів.

Той факт, що він послав гроші, а вона їх прийняла, впливав на нього заспокоїливо: справа вже була зроблена, досада поступово зникала, а надії на замирення зростали. Сидячи за своїм столом, він міркував, що тепер тиждень або два все, мабуть, буде тихо, а він матиме час усе обдумати.

Це обдумування почалося з того, що вся його увага зосередилась на Керрі і на тому, як забрати її від Друе. Як бути тепер? Віддавшись цілком думкам про неї, Герствуд все більше страждав від того, що вона не прийшла на побачення і не написала йому. Він вирішив написати їй до запитання на поштовий відділ Західної сторони, прохаючи пояснень і призначаючи побачення. Думка, що вона одержить цього листа, мабуть, не раніше понеділка, прикро

вразила його. Необхідно знайти швидший спосіб... але який?

Він думав над цим з півгодини, не наважуючись послати посильного чи поїхати візником просто до неї,— це було б надто одверто і тому небезпечно. Час минав, він нічого не міг придумати. Нарешті він написав листа і знов заглибився в думки.

Години минали, а разом з ними танула надія швидко з'єднатися з нею. Він збирався в цей час радісно допомагати їй в готуванні до переходу під його опіку, але вже день кінчається, і нічого не зроблено. Минула третя, четверта, п'ята, шоста година, а листа все не було. Управляючий баром безпорадно бігав по своєму кабінету, похмуро переживаючи цілковиту поразку. Так скінчилась для нього метушлива субота, настала неділя, і все ще нічого не було зроблено. Усю неділю, коли бар не працював, Герствуд лишався на самоті зі своїми думками, відрізаний від домівки, від збуджуючого пожвавлення бара, від Керрі, позбавлений можливості хоч трохи змінити своє становище. Такої поганої неділі ще не бувало в його житті.

У понеділок з другою поштою він одержав листа, весь вигляд якого говорив про походження з юридичної установи, і Герствуд якусь мить з цікавістю розглядав його. На листі стояв штамп юридичної контори «Мак-Грегор, Джеймс і Гей», і він починався офіціальним «Вельмишановний сер», а далі: «Маємо за честь...», після чого стисло повідомлялося, що місіс Джулія Герствуд звернулась до контори з проханням урегулювати деякі моменти, які стосуються її утримання та майнових прав, а тому його просять негайно зайти в цій справі.

Герствуд уважно перечитав цей лист кілька разів підряд і тільки головою похитав. Скидалося на те, ніби його сімейні турботи тільки мали починатися!

— Ну-ну! — через деякий час промовив він уголос.— Просто не уявляю!

Він згорнув лист і сховав у кишеню.

Його страждання поглиблювались тим, що від Керрі все не було ні слова. Тепер він був цілком певний: вона дізналася, що він одружений, і обурюється обманом. Ця втрата особливо гірка тепер, коли Керрі потрібна йому, як ніколи. Герствуд вирішив, що коли нічого не одержить від неї найближчим часом, то піде до неї і вимагатиме побачення. Він глибоко страждав від думки, що вона може його покинути. Адже він щиро кохав її, і тепер, коли перед

ним постала реальна загроза втратити її, Керрі здавалася ще більш привабливою. Він зовсім знемагав від бажання мати хоч слово від неї і журливо малював в уяві її образ. Що б вона не думала про нього, він нізащо не погодиться втратити її. Як би там не було, цю справу треба уладнати якомога швидше. Він піде до неї і розповість їй про свої сімейні ускладнення, розтлумачить їй, в якому становищі він опинився і як потребує її. Невже вона відштовхне його в таку мить? Ні, це неможливо! Він благодатиме її, поки її гнів не ущухне, поки вона не пробачить йому.

Раптом він подумав: «А що, як її там нема?.. Що, як вона пішла звідти?»

Він зірвався на ноги, бо не міг думати про це і спокійно сидіти.

Однак цей порив не вніс ніякої зміни в його становище.

У вівторок все лишалося по-старому. Він довів себе до того, що вирішив побувати у Керрі, але, коли дійшов до Огден-скверу, йому здалося, що за ним стежать, і він повернув назад за один квартал від її дому.

Дошкульним наслідком цього походу було те, що, повертаючись назад конкою по Рендолф-стріт, він непомітно для себе опинився майже перед самим будинком концерну, в якому працював його син. Серце в нього боляче стиснулось: він же не раз заходив сюди до сина! А тепер ось хлопець і не згадує про нього. Скидається на те, що діти навіть не помітили його відсутності. Справді, доля прикро глузує з нас!

Прийшовши в бар, Герствуд знову приєднався до розмови знайомих. Пусті балачки ніби трохи приглушували душевний біль.

Пообідавши того вечора в ресторані «Ректор», Герствуд зараз же повернувся в бар. Там, серед метушні й гамору, він знаходив якесь полегшення. Він зайнявся всілякими дрібницями, заводив розмови з усіма знайомими.

Усі давно пішли, а він все ще сидів за своїм столом, і тільки нічний сторож, що під час обходу смикнув вхідні двері, перевіряючи, як вони замкнені, нагадав йому про пізній час.

У середу він одержав з контори «Мак-Грегор, Джеймс і Гей» другий ввічливий лист такого змісту:

«Вельмишановний сер!

Маємо за честь повідомити, що нами одержані вказівки чекати Вашої відповіді до завтра (четвер) до першої години

дня, перше ніж порушити у суді від імені місіс Джулії Герствуд справу про розлучення і призначення їй утримання від вас. Якщо до того часу ми не одержимо від вас ніякої відповіді, ми вважатимемо, що Ви не хочете піти на угоду, і вживемо відповідних заходів.

З пошаною і т. д.»

— Піти на угоду! — гірко вигукнув Герствуд. — Піти на угоду!

І він знову похитав головою.

Все було тепер викладено перед ним, як на долоні, і він знав, чого чекати. Якщо він не піде до цієї контори, вони одразу ж передадуть справу до суду. Якщо ж він піде туди, йому запропонують такі умови, що в нього вся кров закипить у жилах. Він згорнув лист і сховав разом з першим. Потім одягнув капелюх і пішов пройтися.

РОЗДІЛ XXVI

Падіння посланця долі. В шуканні виходу

Залишившись сама, Керрі довгий час прислухалась, як віддалялися кроки Друе, і не могла зрозуміти, що сталось. Вона тільки бачила, що він вкрай розлютився. Минув ще деякий час, і вона запитала себе: чи повернеться він ще, не зараз, а взагалі? Вона обвела поглядом кімнати, в яких зовсім посутеніло, і здивувалася, помітивши, що відчуває себе тут зовсім не так, як завжди. Керрі підійшла до туалету, взяла сірники і запалила газ. Потім повернулась до качалки — треба було подумати.

Тільки згодом вона трохи зібралася з думками, і тоді одна важлива істина постала перед нею: вона ж залишилася зовсім сама. Друе, можливо, не повернеться. Що, коли вона ніколи про нього і не почує більше? Що ж тоді? В цих чудових кімнатах жити довго вона не зможе. Доведеться залишити їх.

Треба віддати їй належне — вона і не подумала про те, що може розраховувати на Герствуда. Сама згадка про нього викликала в ній гострий біль і каяття. І справді, таке свідчення людської розбещеності дуже вразило і налякало її. Він збирався, не моргнувши оком, так підло обдурити її! Вона потрапила б тоді в ще гірше становище. А проте вона ніяк не могла відігнати від себе образ Герствуда,

його манери... Тільки один цей вчинок здавався таким дивним і гидким! Він так різко контрастував з усім тим, що вона знала, що серцем вгадувала в цій людині.

Але ж вона зовсім самотня тепер! Ця думка найбільше займала її в цю мить. Що ж діяти? Знов піти працювати? Знов починати шукання в діловій частині міста?.. Сцена! О, так... Друе говорив про це. Чи можна сподіватись там чогось добитися? Вона гойдалась, все глибше поринаючи в свої думки, а хвилини минали, і настала вже ніч. Керрі ще нічого не їла, але продовжувала сидіти в задумі.

Нарешті вона відчула, що давно вже голодна, і підійшла до маленького буфета в задній кімнаті, де лишилося щось від сніданку. З тяжким почуттям дивилась вона на їжу, яка раптом набрала для неї особливого значення.

Підкріплюючись, Керрі подумала про інше: а скільки ж у неї грошей? Це питання здалося їй дуже істотним, і вона, не гаючись, почала шукати свій гаманець. Він лежав на туалетному столику, в ньому було сім доларів і трохи дрібних грошей. Це було так мізерно мало, що Керрі злякалась, але тут же зраділа, пригадавши, що за квартиру заплачено до кінця місяця. Вона замислилася також над тим, що б вона робила, якби пішла на вулицю, як збиралась, піддавшись першому пориву. Уявивши собі, що тоді було б, вона відчула, що теперішнє становище незрівнянно краще. Так, вона ще має якийсь час, а згодом, може, все ще влаштується.

Правда, Друе пішов, але що з того? Він нібито не так уже й розсердився, а швидше всього просто скипів. Він повернеться, так, напевне повернеться! Он у кутку стоїть його палиця, а ось один з його комірців. У шафі залишилося його літнє пальто. Керрі оглянулась і, побачивши інші речі Друе, намагалась переконати себе, що він повернеться, але неспокійна думка раз у раз поверталась: а що, як він не прийде більше? Що тоді?

Та було й інше питання, яке турбувало її не менше, якщо не більше. Коли б він повернувся, їй неминуче довелося б мати з ним розмову, давати пояснення. Він же захоче, щоб вона визнала, що він правий... Ні, жити з ним вона не зможе!

У п'ятницю Керрі згадала про побачення з Герствудом, і в ту годину, коли мала, як обіцяла, зустрітись з ним, вона знову особливо яскраво й гостро відчула всю глибину нещастя, яке її спіткало. Вона так розхвилювалась, що більше не могла сидіти склавши руки, одягла коричньове

вихідне плаття і об одинадцятій годині вирушила в діловий район міста. Вона шукатиме роботи!

Дощ, який збирався з полудня і почався о першій годині, примусив Керрі повернутись і лишитись дома; це був той самий дощ, який зіпсував настрої Герствуду і отруїв йому весь той день.

На другий день була субота, і багато закладів у діловій частині працювали тільки півдня. До того ж день видався сонячний, повітря було напоєне свіжістю, а дерева й трава виблискували після дощу яскравою зеленню. Коли Керрі вийшла з дому, скрізь радісно цвірінькали горобці, зливаючи свої голоси в один хор. Милуючись гарним парком, Керрі мимоволі подумала, що жити на світі дуже весело, коли немає турбот, і їй так захотілось, щоб сталося щось і вона залишилася в тому ж забезпеченому становищі, в якому була досі. Їй зовсім не потрібен Друе і його гроші, та й з Герствудом вона не хоче більше мати нічого спільного, тільки б лишалося те вдоволення і душевний спокій, яких вона зазнала; адже вона була щаслива досі,— щасливіша, принаймні, ніж зараз, коли постала необхідність самій прокладати собі шлях.

Коли Керрі добралася до ділової частини, була одинадцята година, і до кінця робочого дня лишалось уже небагато часу. Спочатку вона не подумала про це, охоплена переляком, як і тоді, коли вперше потрапила в цей район напруженої, кипучої діяльності. Вона блукала тут, намагаючись запевнити себе, що збирається шукати роботу, і в той же час міркуючи, що, мабуть, немає потреби так поспішати з цим. Знайти посаду не так легко, та можна й почекати ще кілька днів. До того ж, немає цілковитої певності, що доведеться справді розв'язувати цю осоружну проблему — заробляти на шматок хліба. У всякім разі, хоч одне змінилось на краще,— її зовнішність стала значно привабливішою, манери поліпшились, а одяг личив їй. Мужчини — добре вдягнені чоловіки, які раніше байдуже сковзали по ній поглядом, сидячи за полірованими поручнями й перегородками,— тепер задивлялись на її личко, і в очах у них спалахували м'які вогники. Її це радувало, вселяло свідомість своєї сили, але ще не давало цілковитої впевненості в собі. Вона шукає тільки того, що дається законно, без натяку на особливі привілеї. Їй потрібен заробіток, але ні одному чоловікові не вдасться купити її брехливими запевненнями чи прихильністю. Вона чесно зароблятиме на життя.

Велику приємність відчула вона, побачивши написи «По суботах зачинається о першій годині дня» на тих дверях, в які намірялася зайти, щоб запитати про роботу. Ці написи ніби виправдували її зволікання і, прочитавши їх кілька підряд та зауваживши, що годинник показує уже чверть на першу, вона вирішила, що на цей раз не варто продовжувати шукання, сіла в конку і поїхала в Лінкольн-парк. Там було стільки цікавого — квіти, тварини, озеро; — Керрі заспокоїла себе думкою, що в понеділок устане рано і одразу візьметься шукати. До того ж, поки прийде понеділок, багато чого може трапитись.

Неділя минула все в тій же тривозі, сумнівах, сподіваннях і ще бозна-яких примхливих змінах настрою. Щопівгодини до неї поверталася гостра, як удар бича, думка про необхідність діяти — і діяти негайно. Та в інші хвилини вона озиралась довкола себе і намагалася запевнити себе, що справи її не такі вже й погані, що зрештою все скінчиться для неї щасливо. В такі хвилини вона згадувала пораду Друе піти на сцену, і їй починало здаватись, що на цій ниві її чекає успіх. І вона вирішила назавтра пошукати щастя саме в цьому напрямі.

Отже, в понеділок Керрі встала рано і старанно одяглась. Вона не мала найменшого уявлення про те, до кого треба звертатися в таких справах і подумала, що, очевидно, ці особи певним чином зв'язані з самим приміщенням. Треба тільки спитати кого-небудь із службовців театру, де приймає директор, і звернутись до нього. Коли якась посада є, можливо, пощастить її одержати, коли ж ні, директор принаймні пояснить, як і що.

Керрі ніколи ще не доводилось мати справи з представниками театральної богемі, і вона не уявляла собі розбещених і вільних звичаїв, що панували в цьому колі. Вона тільки знала про те, яку посаду займає містер Гейл, але, будши знайома з його дружиною, ні в якому разі не хотіла б зустрітись з ним.

В ті часи один театр користувався у публіки особливою славою — Чикагська опера, директор якої, Давід Гендерсон, мав у місті добру репутацію. Керрі бачила там дві чи три майстерні постановки, чула й про інші. Але вона не знала, хто такий Гендерсон, не знала, куди й як треба звертатись, і тільки підсвідомо почувала, що це — підходяще місце, а тому й попрямувала до цього театру. Хоробро ввійшовши крізь розкішний під'їзд у вестибюль, оздоблений полірованим деревом і позолотою, обвішаний

фотографіями сцен з останньої вистави, в дорогих рамах, Керрі повернула до квиткової каси, що ховалася в глибині,— і раптом відчула, що не може йти далі. Відомий опереточний комік широко рекламувався того тижня, і вся ця атмосфера слави і багатства наповнила її душу трепетом. Як можна було чекати, що для неї щось знайдеться в таких високих сферах! Вона просто тремтіла, уявляючи, що її зухвалість могла б привести її до ганебної відмови. У неї тільки вистачило духу оглянути ефектні фотографії і вийти. Їй здавалося тепер, що вона дуже вдало врятувалася і що було б просто безглуздом пробувати туди звернутись.

На перший день її шукання обмежилися цим маленьким досвідом. Вона познайомилася ще й з іншими театрами, але тільки ззовні. Розшукавши ще два заклади, що їй добре запам'яталися, Великий оперний театр і театр Мак-Вікера, теж дуже уславлені, вона не зайшла до них, а повернулася додому. Велич і розмах усіх цих закладів знов нагадали Керрі про її незначність, про безпідставність її претензій на певне місце в суспільстві, і настрої її значно погіршився.

Увечері до неї навідалася місис Гейл; вона засиділася допізна, і її балачки не дали Керрі обдумати ускладнення, що постали перед нею того дня. Проте, перше ніж лягти в ліжку, вона знов задумалась, і її охопили лихі передчуття. Друє не появлявся. Ні від кого вона не мала ніяких відомостей. Із свого дорогоцінного капіталу вона витратила цілий долар на їжу і конку. Ясно, що так вона довго не протягне. До того ж, ніяких заробітків вона поки що не знайшла.

Тут їй пригадалася її сестра, яка жила на Ван-Б'юрен-стріт і з якою вона не бачилася з дня своєї втечі, а потім і рідна домівка в Колумбія-Сіті,— щось далеко, до чого вже не було вороття. Вона не збиралася шукати там притулку. Нічого, крім страждання, не приносили їй і думки про Герствуда, що раз у раз повертались. Яка жорстокість — так її обдурити!

Настав вівторок, а з ним все та ж нерішучість і вагання. Після вчорашніх невдач у неї не було ніякого бажання пускатися знову шукати роботу, проте вона гірко докоряла собі за малодушність, проявлену напередодні. І вона вирушила з дому, вирішивши ще раз заглянути до Чикагської опери.

З великим трудом зважилася вона ввійти туди і звернулася до касира з запитанням, де можна побачити директора.

— Директора трупи чи директора театру? — перепитав чепурно вдягнений молодий касир, на якого зовнішність Керрі справила приємне враження.

— Не знаю,— відповіла Керрі, розгубившись.

— Директора театру вам сьогодні не вдалося б побачити,— додав молодий чоловік.— Його немає в місті.

Помітивши її збентеження, він продовжував:

— А в якій справі вам потрібний директор?

— Я хотіла довідатись відносно роботи,— відповіла Керрі.

— В такому разі вам краще звернутись до директора трупи,— порадив він.— Але його теж зараз немає.

— Коли ж він буває? — спитала Керрі, при цих словах раптом відчувши полегшення.

— Мабуть, між одинадцятю і дванадцятю. Буває він також після другої.

Керрі подякувала і хутко вийшла з вестибюля, а молодий чоловік стежив за нею крізь бічне віконце своєї роззолоченої клітки.

— Гарненька! — сказав він сам до себе, і його уява почала малювати надзвичайно втішні для нього ознаки поблажливості з боку цієї відвідувачки.

У Великому оперному театрі виступала одна з найбільших опереткових труп тих часів. Тут Керрі побажала бачити директора трупи. Вона не мала уявлення про те, які незначні повноваження мав цей адміністратор, не знала вона й того, що якби в трупі була вакансія, на неї прислали б актрису з Нью-Йорка.

— Його кабінет нагорі,— сказав їй касир.

У кабінеті директора було кілька осіб. Двоє стояли, спершись об підвіконня, третій розмовляв з джентльменом за столом з відкидним верхом — це й був директор. Керрі стурбовано озирнулася по кімнаті, її злякала думка, що доведеться викласти своє прохання перед таким зборищем, а двоє біля вікна уже й так розглядали її дуже уважно.

— Нічого не можу зробити,— говорив директор.— У містера Фромана таке вже правило: нікого стороннього не пускати за куліси. Ні, ні!

Керрі несміливо чекала, стоячи. У кабінеті були стільці, але ніхто не запропонував їй сісти. Відвідувач, з яким розмовляв директор, пішов зажурений, і директор з поважним

виглядом заглибився в якісь папери, що лежали перед ним, так, ніби це було щось винятково важливе.

— Гарріс, читали сьогодні в «Гералді» про Ната Гудвіна?

— Ні,— відповів той.— А що таке?

— Учора в театрі Гулі він справив сенсацію. Ви почитайте.

Гарріс підійшов до столу з газетами і почав шукати там номер «Гералда».

— В чому справа? — спитав директор Керрі, очевидно, вперше помітивши її.

Він подумав, що вона прийшла просити контрамарок.

Керрі збрала всю свою мужність і все-таки почувала себе негаразд. Вона розуміла, що не має сценічного досвіду, і тому не сумнівалася, що їй відмовлять. Вона була така певна цього, що вирішала удати, ніби шукає тільки поради.

— Чи не можете ви мені сказати, як попасти на сцену?

Зрештою, це був найкращий підхід до справи. Добродію, що сидів у кріслі за столом, Керрі сподобалась, а наївність запитання і її манери ще більше зацікавили його. Він усміхнувся, усміхнулись і інші двоє, хоч і намагалися приховати свою веселість.

— Не знаю, справді, що вам сказати,— відповів він, безцеремонно розглядаючи її.— А ви маєте сценічний досвід?

— Дуже невеликий,— відповіла Керрі.— Я брала участь в аматорських спектаклях.

Їй хотілось якось підтримати інтерес директора.

— Ви ніколи не вчилися драматичної майстерності? — продовжував той з поважним виглядом, бажаючи справити враження як на Керрі, так і на своїх друзів.

— Ні, сер.

— В такому разі не знаю, справді,— відповів він, лїниво відкидаючись назад у своєму кріслі перед Керрі, що продовжувала стояти.— А чому вам так хочеться на сцену?

Керрі бентежила його зухвалість, проте вона тільки усміхнулась у відповідь на його самовдоволену посмішечку і промовила:

— Мені ж треба на щось жити.

— Ах, так! — озвався він, приємно вражений її зовнішністю, і в голові у нього промайнула думка про можливість ближчого знайомства з нею.— Це, безперечно, цілком поважна причина. Але, бачите, справа в тому, що Чикаго не

підходяще місце для таких справ. Вам би слід поїхати в Нью-Йорк, там значно більше шансів. Тут навряд чи можна сподіватися, що вам дадуть хід.

Керрі привітно посміхалась, вдячна за те, що він такий ласкавий, що навіть дає їй поради. Директор помітив її посмішку, але витлумачив її трохи інакше. Він вирішив, що має нагоду для невеличкого флірту.

— Сідайте,— промовив він, присуваючи один із стільців, що стояли обабіч його столу, і знижуючи голос настільки, щоб інші його не чули.

Ті двоє ледве помітно підморгнули один одному.

— Ну, я пішов, Барні! — звернувся один з них до директора, прямуючи до виходу.— Побачимось пізніше.

— Гаразд,— відповів директор.

Другий лишився в кабінеті і удав, що зайнятий читанням газети.

— А скажіть, ви думали про те, які ролі вам би хотілося грати? — вкрадливо спитав директор.

— О ні,— відповіла Керрі.— Для початку я погодилася б на яку завгодно роль.

— Розумію,— промовив він.— Ви живете тут, у місті?

— Так, сер.

Директор дуже мило посміхнувся.

— А ви ніколи не пробували піти в хористки? — спитав він конфіденційно.

Керрі раптом відчула в його поведженні щось неприємне, якусь штучність.

— Ні,— відповіла вона.

— З цього починає більшість з тих, хто йде на сцену,— продовжував він.— Це прекрасний спосіб набути досвід.

І він втупив у неї прихильний і переконуючий погляд.

— Я цього не знала,— промовила Керрі.

— Це теж нелегко,— продовжував він.— Але часом, знаєте, допомагає щасливий випадок.— Потім, ніби щось раптом пригадавши, він вийняв годинник і поглянув на нього.— У мене є справи о другій годині,— сказав він,— і зараз мені треба піти поснідати. Може, ви не відмовитесь перекусити зі мною? Ми б могли продовжити нашу розмову.

— О ні! — вигукнула Керрі, одразу збагнувши, куди він хилить.— У мене у самої є справи.

— Дуже шкода! — промовив він, зрозумівши, що діяв надто поспішно і що Керрі тепер піде.— Заходьте іншим разом. Можливо, я дізнаюся про щось для вас.

— Дякую,— відповіла вона з легким тремтінням у голосі і вийшла.

— Досить гарненька, правда? — зауважив свідок цієї сцени, не вловивши всіх її подробиць.

— Та так собі, нічого,— відповів директор, шкодуючи, що справа зірвалася.— Але з неї ніколи б не вийшла актриса. Хіба що хористка, не більше.

Ця маленька пригода відбила у неї охоту звертатись до директора Чикагської опери, однак через деякий час вона все-таки зважилась на це. Він виявився більш статечною людиною і просто заявив, що вакансій ніяких немає і, очевидно, вважав її шукання справою несерйозною.

— Чикаго не місце для початкуючих,— сказав він.— Починати треба в Нью-Йорку.

Проте Керрі не заспокоїлась, а побувала ще в театрі Мак-Вікера, де їй нікого не вдалося розшукати. Там давали «Стару садибу», але тієї особи, до якої її направили, не можна було знайти.

Ці походи забрали час до четвертої години, і, нарешті, вона зовсім стомилась і повернулася додому. Керрі казала собі, що треба шукати далі, хоч результати поки що надто невтішні. Сівши в конку, вона за три чверті години була вже на Огден-сквері, але вирішила доїхати до поштового відділу Західної сторони, де звикла одержувати листи від Герствуда. Там її чекав лист, написаний у суботу; вона розірвала конверт і прочитала листа, охоплена суперечливими почуттями. Лист був сповнений таким теплом, в ньому бриніла така скарга на те, що Керрі не прийшла на побачення і потім не обзивалася до нього, що вона навіть відчувала жаль до Герствуда. Він, безумовно, дуже любить її. Все лихо в тому, що він насмілювався полюбити її, будучи одруженим... Керрі вирішила, що такий лист заслуговує на відповідь. Вона напише йому, що їй усе відомо і що вона обурена його обманом. Вона йому скаже, що між ними все скінчено.

Удома Керрі одразу зайнялася складанням цього послання, і це забрало в неї чимало часу. Завдання було не легким.

«Навряд чи треба пояснювати Вам, чому я не прийшла,— писала вона між іншим.— Як Ви могли так обманути мене? Невже Ви ще сподіваєтесь, що я можу мати з Вами щось спільне? Ні за що в світі! О, як могли Ви так обійтись зі мною! — додала вона в нестримному пориві.— Ви

не можете собі уявити, скільки горя ви мені завдали! Бажаю Вам швидше забути своє почуття до мене. Ми ніколи більше не повинні зустрічатися. Прощайте».

Уранці Керрі вийшла з дому, захопивши листа, і на розі нерішуче опустила його в поштову скриньку, не певна, чи слід це робити. Потім сіла в конку і поїхала в місто.

В універсальних магазинах був мертвий сезон, проте чепурну і привабливу молоду жінку приймали куди уважніше, ніж звичайних прохачок. Їй ставили все ті ж самі, уже відомі їй запитання:

— Що ви вмієте робити? Чи доводилось вам працювати в роздрібному магазині? Чи маєте якийсь досвід?

У «Ярмарку», у «Сі і К⁰» і в усіх інших великих магазинах було те ж саме. Зараз мертвий сезон, її просять навідатися пізніше, можливо, вона буде їм потрібна.

Повернувшись додому в кінці дня, стомлена й розчарована, Керрі виявила, що без неї приходив Друе. Зникли його парасолька і літне пальто. Їй здалося, що бракує ще й інших речей, але вона не була в цьому певна. У всякому разі, він не все взяв.

Отже, його переїзд звідси, очевидно, справа вирішена. Що ж їй тепер робити? Мине ще день-два, і їй знов, як колись, доведеться самій боротись з усім світом. Знов її одяг матиме жалюгідний вигляд... Керрі склала руки і притиснула їх до грудей своїм звичним жестом. Великі сльозини набігли на очі і покотились по щоках. Вона була самотня, така самотня...

Друе справді приходив, але з зовсім іншими намірами, ніж уявлялося Керрі. Він мав надію, що застане її, і вирішив пояснити свій прихід бажанням забрати решту свого одягу, а потім, до відходу, помириться з нею.

А тому, прийшовши і переконавшись, що Керрі нема дома, він був розчарований і почав поратися в кімнатах, сподіваючись, що вона десь поблизу і скоро повернеться. Він весь час прислухався, чи не почує її кроків на сходах.

Він хотів удати, ніби тільки-но ввійшов і збентежений тим, що вона його застала. Потім він сказав би, що йому потрібний його одяг, а тимчасом з'ясував би, як стоять справи.

Та скільки він не чекав, Керрі не приходила. Він перестав нишпорити по ящиках, готуючись до того, що вона ось-ось повернеться; підійшовши до вікна, він довго дивився з нього, потім сів у крісло-качалку. Керрі все не було. Він по-

чав нервуватись, закурив сигару. Потім заходив туди й сюди по кімнаті. Знов визирнувши у вікно, звернув увагу на хмари, які облягли небо. Тоді Друе пригадав, що на третю в нього призначене ділове побачення і вирішив, що, мабуть, чекати далі не варто. Він взяв своє літнє пальто й парасольку, сподіваючись, що це налякає її. Завтра він прийде за іншими речами і побачить, як стоять справи.

І він пішов до дверей, щиро шкодуючи, що не застав її. На стіні висів невеличкий портрет Керрі — вона була в жакетику, його першому подарунку, і личко її виглядало трохи смутніше, ніж останнім часом. Щиро зворушений, він заглянув у ці смутні очі з незвичайним для нього ніжним почуттям.

— Недобре ти зі мною вчинила, Кед,— промовив він, немов звертаючись до неї самої.

Потім він підійшов до дверей, ще раз задумливо озирнувся по кімнаті і вийшов.

РОЗДІЛ XXVII

Потоплючий тягнеться до зірок

Повернувшись з невеселої прогулянки по вулицях після одержання категоричного послання від «Мак-Грегора, Джеймса і Гея», Герствуд застав листа від Керрі, написаного того ранку. Він весь затрепетав, побачивши її почерк, і хутко розірвав конверт.

«Значить, вона мене любить,— подумав він,— інакше вона б зовсім не написала».

В перші хвилини зміст листа справив на нього гнітюче враження, але він швидко заспокоївся, сказавши собі знов: «Якби вона мене не любила, то не написала б зовсім».

Це була єдина втіха в його невеселому становищі. Із слів листа мало що можна було вивести, але він був певний, що вгадує її справжній настрій.

Лист, сповнений докорів, приніс йому полегшення. Було в цьому щось зворушливе, щось навіть трагічне. Стільки прожив він на світі цілком задоволений самим собою, і ось шукає втіхи, полегшення — і де! Таємничі нитки почуття, як міцно в'яжуть вони всіх нас!

На його щоках знов спалахнув рум'янець. Він навіть забув про листа від «Мак-Грегора, Джеймса і Гея». Тільки б Керрі була з ним, він би тоді виплутався із цього всьо-

го, та й взагалі ця справа не мала б для нього ніякого значення. Йому байдуже, що робитиме дружина, аби він не втратив Керрі. Він встав і заходив по кімнаті, поринувши в солодкі мрії про життя з чарівною володаркою його серця.

Та незабаром всі його турботи повернулися до нього, і він відчув страшенну втому. Він знову згадав про завтрашній день і процес. Нічого ще не зроблено, а день кінчається. Уже без чверті п'ять. О п'ятій адвокати підуть додому. Лишається ще завтрашній день до полудня. Поки він міркував над цим, пробігли останні п'ятнадцять хвилин і пробило п'ять. Він перестав думати про те, щоб іти сьогодні до адвокатів, і знову став думати про Керрі.

Слід зауважити, що він і не пробував виправдуватися перед собою. Це його ні в якій мірі не турбувало. Всі його думки були зосереджені на тому, як би переконати Керрі. Що ж у цьому поганого? Він її щиро любить, від цього залежить їхнє взаємне щастя. Тільки б Друе забрався геть!

Серед цих палких думок він раптом пригадав, що на завтра йому потрібна чиста білизна.

Він вийшов, купив білизну, а також півдюжини галстуків, і поніс свої покупки в готель. Коли він входив у готель, йому здалося, що вгору по сходах піднімається Друе з ключем у руці. Неможливо, щоб це був Друе! Потім він подумав, що, очевидно, вони тимчасово переїхали в готель. Він підійшов прямо до порт'є.

— Проживає тут містер Друе? — спитав він.

— Здається, є такий, — відповів порт'є, проглядаючи книгу записів. — Так, є.

«— Невже? — вигукнув Герствуд, намагаючись по можливості приховати своє здивування. — Один? — додав він.

— Так, один, — відповів порт'є.

Герствуд одвернувся і стиснув губи, щоб не показувати, який він схвильований.

«Що б це значило? — міркував він. — Мабуть, вони по-сварились».

Він повеселішав і поспішив у свій номер, де змінив білизну. Переодягаючись, він вирішив, що коли Керрі лишилась сама, треба поїхати до неї і дізнатись, чи не перемістилась вона кудись в інше місце, — і то негайно!

«Ось що я зроблю, — подумав він. — Підійду до дверей і спитаю, чи дома містер Друе. Тоді я дізнаюся, чи там він живе, і де Керрі».

При цьому він мало не зірвався з місця, так захопила

його ця думка. Він вирішив, що зробить це одразу ж після вечері. О шостій годині він вийшов із номера, обережно озирнувся, чи не видно де Друе, і пішов у ресторан. Проте його так хвилював майбутній візит, що він ледве міг їсти. Перше ніж їхати, він вирішив перевірити, де Друе, і повернувся в готель.

— Містер Друе не виходив? — спитав він порт'є.

— Ні,— відповів той,— він у себе в номері. Ви бажаєте послати йому картку?

— Ні, я зайду пізніше,— відповів Герствуд і пішов геть.

На Медісон-стріт він сів у конку і поїхав просто на Огден-сквер. Цього разу він сміливо підійшов до дверей і постукав. Йому відкрила покоївка.

— Містер Друе вдома?— ввічливо спитав він.

— Його немає в місті,— відповіла дівчина, яка чула, що Керрі так казала місіс Гейл.

— А місіс Друе вдома?

— Ні, вона пішла в театр.

— Справді? — промовив Герствуд, дуже здивований; потім, вдавши, ніби він заклопотаний якоюсь важливою справою, спитав:

— А в який саме театр, ви не знаєте?

Дівчина не мала про це ніякого уявлення, але вона не любила Герствуда і, щоб завдати йому неприємність, відповіла:

— У театр Гулі.

— Дякую,— відповів управляючий баром і, доторкнувшись до капелюха, пішов геть.

«Треба заглянути до Гулі», подумав він, проте свого наміру не здійснив.

По дорозі до центра міста він обдумав усе і вирішив, що цього не варто робити. Хоч як він бажав бачити Керрі, він розумів, що вона буде в театрі не сама і що безглуздо появлятися там зі своїми бланками. Це можна буде зробити трохи згодом,— скажімо, вранці. Але вранці перед ним знов постане справа з адвокатами!

Ця поїздка вплинула на його настрій, як холодний душ. Старі турботи знов обсіли його, і він повернувся в бар, прагнучи тільки одного — хоч хвилинного забуття. Досить численна компанія зібралася в залі, наповнюючи його гамором жвавих розмов. Група місцевих політиканів обмірковувала свої справи за круглим столом вишневого дерева в глибині залу. Кілька молодих людей весело балакали біля стойки, збираючись із запізненням появитись

у театрі. Якийсь старий чоловік з червоним носом, у потертому циліндрі, одягнений убого, але з претензією, самотньо пив склянку елю біля одного кінця стойки. Герствуд кивнув політиканам і пройшов у свій кабінет.

Коло десятої години один з його приятелів, містер Френк Тейнтор, любитель спорту і скачок, заглянув у бар і, побачивши, що Герствуд сам у кабінеті, ввійшов до нього.

— Здрастуйте, Джордж! — вигукнув він.

— Як справи, Френк? — відгукнувся Герствуд, почувачи деяке полегшення від того, що в його кабінеті появився приятель.— Сідайте,— продовжував він, показуючи на стілець.

— Що з вами, Джордж? — спитав Тейнтор.— У вас вигляд якийсь похмурий. Невже програтись на скачках?

— Ні, просто я не зовсім здоровий сьогодні. Трохи простудився цими днями.

— Випийте віскі, Джордж,— сказав Тейнтор.— Вам би слід знати, що це добре помагає.

Герствуд посміхнувся.

Поки вони розмовляли в кабінеті, в бар зайшло ще кілька приятелів Герствуда, а після одинадцятої, з закінченням спектаклів, почали заглядати актори, в тому числі кілька відомих.

І зав'язалась одна з тих беззмістовних світських розмов, дуже звичайних у публічних місцях в Америці, коли ті, хто претендує на блиск, намагаються хоч потертися коло тих, кого слава пестить. Герствуд мав великий потяг до знаменитостей — це була його слабкість. Він і себе залічував до них. Надто гордий, щоб до когось підлещуватись, він умів триматися відповідно, коли попадав у коло людей, які його не дуже цінили. Але тут було товариство, в якому він міг поводитись як справжній джентльмен, де він був прийнятий як рівний і приятелював з багатьма прославленими людьми,— все це йому було особливо приємно. Тільки в таких випадках він міг дозволити собі «хильнути». Якщо товариство було особливо вишукане, він давав собі волю настільки, що пив врівні з присутніми, ні в якому разі не пропускаючи своєї черги платити, ніби він був у барі сторонній, як і всі інші. І якщо Герствуд коли-небудь доходив до сп'яніння,— вірніше, до тієї першої стадії його, коли приємне тепло розливається по тілу і відчуваєш себе якнайкраще,— це бувало за веселою розмовою саме в такому колі прославлених людей. У цей вечір, незважаючи

на тяжкі роздуми, він радий був товариству, і, коли знаменитості зібралися, на якийсь час відкинув геть усі турботи і радо приєднався до їх компанії.

Минуло небагато часу, і хміль почав діяти. Пішли в хід анекдоти — ці нескінченні кумедні історії, що в такій обстановці є для американців основною темою.

Пробило дванадцятю, коли бар зачинявся, і гості почали прощатись. Герствуд широко тиснув усім руки. Фізично він почував себе якнайкраще. Він дійшов до того стану, коли розум ще ясний, але дуже легко піддається уяві. Йому здавалося тепер, що його турботи не такі вже й серйозні. Він перейшов у свій кабінет і почав переглядати деякі рахунки, чекаючи, поки буфетники й касир закінчать роботу. Скоро всі розійшлися.

Незмінним обов'язком управляючого, що ввійшов у нього в звичку, було оглянути після того, як усі пішли, чи добре все замкнено. Як правило, грошей у барі не лишилося, крім виручки, зібраної за години після закриття банків, та й ту касир замикав у сейф. Секрет замикання сейфа був відомий лише касирові і власникам бара. Проте Герствуд щовечора пробував, чи добре замкнені ящики каси і дверці сейфа. Після цього він замикав свій маленький кабінет, засвічував лампочку біля сейфа і йшов додому.

Ніколи ще за всі роки не трапилося, щоб щось було не в порядку, проте і цього вечора, замкнувши свій стіл, Герствуд підійшов до сейфа і поспробував, чи він замкнений. Як звичайно, він різко смикнув дверці до себе, і на цей раз вони піддалися. Це його трохи здивувало; він заглянув у сейф і побачив, що ящики з грішми, як удень, стоять не закриті. Його першою думкою було оглянути ящики і замкнути дверцята.

«Треба буде завтра сказати Мейх'ю про це», подумав він.

Касир, очевидно, був певний, що повернув ручку на дверцях, ідучи додому за півгодини перед тим. Досі він ніколи не забував цього зробити. Але в цей вечір думки Мейх'ю були зайняті іншим: він обмірковував план відкриття власного підприємства.

«Треба подивитись, що там», подумав управляючий, висуваючи ящики з сейфа. Він і сам не знав, чому в нього виникло таке бажання. Це був якийсь мимовільний рух, що його він іншим разом, можливо, і не зробив би.

Висунувши перший ящик, він одразу побачив купу банкнот у пачках по тисячі доларів, як їх видають у банку.

Він не міг сказати, яка там була сума, але спинився на якусь мить, дивлячись на гроші. Потім висунув другий ящик — там лежала денна виручка.

«Я й не знав, що Фіцджералд і Мой лишають отак гроші,— промайнуло у нього в голові.— Очевидно, забули про них».

Він перевів погляд на перший ящик і знов завмер на якусь мить.

«Перелічи», шепнув йому на вухо якийсь голос.

Він засунув руку в ящик і підняв усю купу за край, відпускаючи по одній пачці. Це були банкноти по п'ятдесят і сто доларів, пачками по тисячі доларів у кожній. Він нарахував з десяток таких пачок.

«Чом я не замикаю сейф? — спитав він сам себе, гаючись.— Чого я тут стою?»

У відповідь виринули несподівані слова:

«Хіба в тебе було коли-небудь десять тисяч доларів готівкою?»

І справді, управляючий баром пригадав, що ніколи не мав у руках такої великої суми. Він наживав своє майно довгі роки, а тепер усім заволоділа його дружина. Він мав понад сорок тисяч, і все це належатиме їй.

Ці думки його збентежили. Він засунув ящики, зачинив дверцята і завмер, тримаючись за ручку, яку так легко було повернути і покласти край спокусі. Але він барився. Підійшов до вікон, спустив завіси. Потім перевірів двері, які сам перед тим замкнув. Чого це він раптом став такий підозріливий? Чому намагався робити все беззвучно? Він повернувся до кінця стойки і замислився, спершись на неї ліктем. Потім підійшов до дверей свого кабінетика, відімкнув їх і засвітив світло. Відімкнувши також і стіл, він сів, і дивні думки снувалися в його голові.

«Сейф відкритий,— промовляв до нього все той же голос.— Там лишилась вузьенька щілина. Замок не замкнувся».

Голова в нього гула від хаотичних думок. Раптом усі його заплутані справи вималювалися перед ним. Промайнула думка, що ось тут, перед ним — вихід із скрути. Ці гроші! Якби він мав їх і Керрі! Він підвівся і закам'янів, втупивши погляд у підлогу.

«Ну що ж?» питав він сам себе і, замість відповіді, повільно підняв руку і почухав потилицю.

Герствуд не був дурнем і не кинувся б наосліп у таку авантюру, але він був у надто незвичайному становищі.

В його крові ще грало вино. Воно затьмарило йому розум, уся ситуація ввижалася в рожевому тумані, крізь який десять тисяч доларів здавалися ключем до необмежених можливостей. Він зміг би з ними завоювати Керрі, так, зміг би! Він збувся б своєї дружини. А тут — цей лист, про який завтра доведеться мати розмову з адвокатами. Тоді на цей лист не треба було б відповідати... Він повернувся до сейфа і взявся за ручку. Потім розчинив дверцята навстіж і виїняв ящик з грішми.

Коли гроші опинилися перед ним, думка про те, щоб залишити їх у сейфі, здалася просто нерозумною. Справді, яка дурниця! На ці гроші вони з Керрі могли б безтурботно прожити багато років.

Боже! що це з ним? Він раптом відчув жахливе нервово напруження, ніби на плече йому лягла чиясь невмолима рука. Герствуд злякано озирнувся навкруги. Ні живої душі! Ні звука! Тільки по тротуару хтось пройшов, човгаючи ногами. Він узяв ящик з грішми і вставив назад у сейф. Потім знову напівзачинив дверцята.

Тим, хто ніколи не зазнав вагань совісті, майже неможливо зрозуміти страждання людей, слабших духом, що трепетно балансують між обов'язком і бажанням. Ті, хто ніколи не чув грізного цокання примарного годинника, що з страхітливою чіткістю вибиває: «Зроби!» — «Не роби!» — «Зроби!» — не можуть судити таких людей. Втім, така внутрішня боротьба можлива не тільки при чутливій, високоорганізованій вдачі. Навіть найбільш тупі представники роду людського, коли бажання тягне їх до зла, відчувають хибність свого вчинку, і це відчуття тим сильніше, чим значніший злочин. Слід при цьому пам'ятати, що це відчуття не обов'язково коріниться в свідомій моралі, адже вона відсутня у тварин з їх інстинктивним жахом перед лихими вчинками. У людей теж дія інстинкту передує свідомості. Той же інстинкт спиняє злочинця, інстинкт (коли мовчить вищий розум) вселяє в злочинця страх перед небезпекою, страх перед лихим вчинком.

Вперше вступаючи на якусь ще незвідану путь зла, людина вагається, і розум, наче годинник, вибиває своє «Так» — «Ні»... Тим, кому не доводилось переживати подібне утруднення, те, про що ми розповідатимемо далі, може здатися несподіваним.

Ледве Герствуд поклав гроші назад, як до нього повернулось самовладання й сміливість. Його ніхто не бачить.

Він зовсім один. Ніхто не міг би сказати, що він хотів зроби-
ти. Він може все обміркувати як слід.

Сп'яніння ще не минуло. Чоло Герствуда зросив піт, руки ще тремтіли від пережитого ним невимовного жаху, проте винні пари все ще діяли на нього. Він навряд чи помічав, що час минає. Ще раз обдумав він своє становище, не перестаючи уявляти купу грошей і все те, що ці гроші могли б принести. Потім повільно перейшов у свій кабінет, попрямував до дверей, знову повернувся до сейфа. Взявшись за ручку, знов розчинив його. Ось вони — гроші! Чи ж кому зашкодить, що він на них дивиться!

Він знову вийняв ящик і взяв у руки пачки. Такі акуратні, щільно упаковані, їх так легко було б забрати з собою. Зрештою, як мало місця вони займають! Він вирішив, що забере їх. Так, він їх забере. Покладе в кишеню. Але він одразу ж побачив, що вони не вмістяться в кишені. Ручний саквояж! Так, звичайно, тут його ручний саквояж. Вони ввійдуть туди — усі, без остачі. Ніхто й не догадається. Він пішов у свій кабінетик і взяв саквояж з полиці у кутку. Поставивши його на письмовий стіл, повернувся до сейфа. З якихось невідомих причин він не хотів ховати гроші в саквояж у великому залі.

Спочатку він переніс пачки банкнот, потім денну виручку. Він забере з собою все. Порожні ящики він засунув назад у сейф, потім, майже причинивши залізні дверцята, спинився біля них у задумі.

Вагання людського розуму в такому становищі важко збагнути, проте саме так воно і буває. Герствуд ніяк не міг примусити себе діяти рішуче. Йому хотілося мати час подумати, поміркувати над цим усім, вирішити, як буде найкраще. Його так непереможно вабила Керрі, а його власні справи так заплуталися, що розум невідступно повторював: «Ці гроші — найкращий вихід». І проте він все ще вагався. Він не уявляв, яке лихо принесе йому цей вчинок і коли це лихо настане. Думка про моральний бік справи не приходила йому в голову, та й не могла б прийти ні за яких умов.

Після того, як усі гроші були вже складені в саквояж, його раптом охопили суперечливі почуття. Він не зробить цього нізащо — о, ні! Тільки подумати, який це був би скандал! Поліція! Його одразу кинуться розшукувати. Доведеться тікати — куди? О, який це жах — тікати від правосуддя!

Вийнявши обидва ящики, він склав усі гроші назад. Він так розхвилювався, що переплутав ящики. Уже закриваючи дверцята, він раптом зрозумів, що поклав гроші неправильно, і поспішив відчинити сейф. І справді, він переплутав.

Герствуд хутко вийняв гроші, щоб виправити свою помилку, і раптом його страх зник. Чого боятися?

Гроші були у нього в руках, і в цей час замок несподівано клацнув. Дверцята замкнулись! Невже він це зробив? Він схопився за ручку і потяг щосили. Замкнулося... Сили небесні! Тепер все пропало...

В ту мить, коли він збагнув, що сейф остаточно замкнувся, він облився холодним потом і весь затремтів. Він озирнувся, і в ту ж мить рішення було прийняте. Тепер не можна було гаяти часу.

— Якби я тепер поклав гроші на сейф і пішов,— промовив він сам до себе,— вони однаково знали б, хто їх вийняв. Я ж завжди останній все оглядаю і замикаю. Та й мало що може трапитися з грішми!

Після цього він одразу почав діяти швидко і рішуче. «Треба рятуватися!» подумав він.

Він кинувся у свою кімнатку, зняв з вішалки літне пальто і капелюх, замкнув стіл і схопив саквояж. Потім погасив світло скрізь, лишивши одну лампу, і відчинив двері. Він намагався набрати звичайного, властивого йому упевненого вигляду, але з цього майже нічого не вийшло. Його все сильніше опановувало каяття.

— Краще б я цього не робив,— прошепотів він.— Це була помилка!

Герствуд рішуче попрямував вулицею і по дорозі привітався із знайомим нічним сторожем, що перевіряв двері. Вибратися з міста, і якнайшвидше!

«Треба дізнатися, які зараз є поїзди», подумав він.

В ту ж мить він витяг годинник. Було майже пів на другу.

Коло найближчої аптеки він спинився, помітивши крізь вікно телефонну будку. Це була відома аптека, і в ній встановили одну з перших телефонних будок для приватних розмов.

— Дозвольте скористуватися у вас телефоном,— звернувся Герствуд до чергового аптекаря.

Той кивнув на знак згоди.

— Дайте мені шістнадцять — сорок три,— сказав він телефоністці, знайшовши номер вокзалу Мічіган-Сентрал.

Незабаром його з'єднали з касиром.

— Коли відходить поїзд на Детройт? — спитав Герствуд.

Касир перелічив години відходу поїздів.

— Значить, сьогодні вже немає поїзда?

— Із спальним вагоном нема. Заждіть, є один,— додав він.— Поштовий поїзд, відходить о третій годині.

— Добре,— сказав Герствуд.— А коли він прибуває в Детройт?

Він думав при цьому: «Аби добратися до Детройта і переправитись через ріку в Канаду, тоді можна буде спокійно доїхати до Монреалю». І він з великою полегкістю почув, що поїзд прибуває в Детройт ополудні.

«Раніш як о дев'ятій Мейх'ю не відкриє сейфа,— міркував він.— Значить, до полудня вони не встигнуть напаси на мій слід».

Потім він подумав про Керрі. Треба діяти швидко, якщо він хоче забрати її з собою. Вона повинна їхати з ним! Він вскочив у кеб, що стояв поблизу.

— На Огден-сквер! — гукнув він візникові.— Додам долар, коли доїдете швидко!

Візник стьобнув конячку так, що вона, намагаючись перейти в галоп, прудко понеслася вперед. По дорозі Герствуд обмірковував, що робити далі. Як тільки візник підїхав до дверей, Герствуд хутко збіг по сходах угору і так задзвонив, що миттю розбудив служницю.

— Місіс Друе вдома? — спитав він.

— Вдома,— здивовано відповіла дівчина.

— Перекажіть їй, нехай вона одягнеться і одразу зійде сюди. Її чоловік у лікарні, він поранений і хоче її бачити.

Схвильований, наполегливий тон Герствуда вразив покоївку, і вона поспішила нагору.

— Що таке?! — скрикнула Керрі, запалюючи газ і простягаючи руку до одягу.

— Містер Друе поранений. Він у лікарні і хоче вас бачити. Візник чекає біля дверей.

Керрі вмить одяглася, не думаючи про всякі дрібниці туалету, і збігла вниз.

— Друе поранений,— промовив Герствуд похапцем.— Він хоче вас бачити. Швидше!

Керрі була така приголомшена, що прийняла все це за щирю правду.

— Сідайте! — сказав Герствуд і допоміг їй піднятись у кеб, а сам вскочив за нею.

Візник почав завертати коня.

— Вокзал Мічіган-Сентрал,— підводячись з місця, сказав йому Герствуд так тихо, що Керрі не могла чути.— Женіть чимдуж!

РОЗДІЛ XXVIII

Мандрівник і вигнаець. Полонений дух

Візник не проїхав і кварталу, як Керрі трохи отямилася і, остаточно опам'ятавшись на холодному нічному повітрі, спитала:

— Що з ним? Він тяжко поранений?

— Ні, нічого серйозного,— відповів Герствуд поважно.

Дуже стурбований власним становищем, він тепер, коли Керрі була з ним, хотів тільки одного — врятуватися від правосуддя. Через це йому було не до розмов, і він обмежувався словами, необхідними для здійснення його дальших планів.

Керрі не забула, що між нею і Герствудом існує одне нерозв'язане питання, але зараз вона була схвильована іншим і не хотіла про це думати. Зараз найістотнішим було швидше закінчити цю незвичайну поїздку.

— А де він?—

— Досить далеко, на Південній стороні,— відповів Герствуд.— Доведеться сісти в поїзд. Так ми доберемось найшвидше.

Керрі нічого не відповіла. Кінь швидко біг уперед. Таємничість нічного міста заповонила увагу Керрі. Вона стежила поглядом за довгими рядами ліхтарів, які бігли назустріч, придивлялась до мовчазних, темних будинків.

— Що ж з ним трапилось?— спитала вона ще, бажаючи дізнатись, яких саме поранень зазнав Друе.

Герствуд розумів її. Він дуже не любив зайвої, непотрібної брехні, але не міг допустити ніякого опору з її боку, поки вони не опиняться в безпеці.

— Я не знаю точно,— відповів він.— Мене викликали і попросили поїхати за вами і привезти вас. Сказали, що немає причин лякатись, але щоб я привіз вас неодмінно.

Серйозний тон, яким це все було сказано, переконав Керрі, і вона замовкла, замислившись.

Герствуд поглядав на годинник і все підганяв візника. Для людини в такому скрутному становищі він проявляв надзвичайну холонокровність. Він думав тільки про те,

щоб встигнути на поїзд і спокійно вибратися з міста. Керрі піддалася дуже легко, з цим він міг себе поздоровити.

Так вони доїхали до вокзалу. Герствуд допоміг Керрі зійти, простяг візникові п'ятидоларову асигнацію і кинувся вперед.

— Почекайте тут,— сказав він їй у залі для чекання,— я зараз візьму квитки.

— Скільки зосталось до відходу поїзда на Детройт? — спитав він касира.

— Чотири хвилини,— відповів той.

Герствуд заплатив за два квитки, намагаючись по можливості не привертати до себе уваги.

— Далеко їхати? — спитала Керрі, коли він повернувся до неї.

— Ні, не дуже,— відповів він.— Але нам треба поспішати.

Він пропустив Керрі вперед, коли вони опинились біля виходу на перон, став поміж нею і контролером, що пробивав їхні квитки, так, щоб вона їх не побачила, потім наздогнав її.

Перед ними був довгий ряд вагонів далекого слідування та м'яких і серед них один чи два звичайних денних. Цей поїзд був введений недавно, і пасажирів мало бути небагато, тому на пероні стояли тільки два кондуктори. Герствуд і Керрі ввійшли в останній денний вагон і сіли. Майже одночасно з платформи донеслося:

— По місцях!

І поїзд рушив.

Керрі подумала, що це якось дивно — довелось їхати на вокзал,— але не сказала нічого. Уся подія була настільки незвичайна, що вона вирішила не надавати значення своїм сумнівам.

— Як ваше здоров'я? — ніжно спитав Герствуд, який тепер зітхнув вільніше.

— Дуже добре,— відповіла Керрі.

Вона була така стурбована, що не могла думати про те, як їй триматися. Їй дуже хотілося швидше доїхати і дізнатися, що з Друе. Герствуд дивився на неї і догадувався про це. Його нітрохи не турбувало, що вона схвилювана і співчуває Друе. Навпаки, ця риса її вдачі дуже подобалась йому. Але він думав про те, що доведеться пояснити їй усе. І навіть не це найбільше непокоїло його. Власний вчинок і ця втеча — ось що гнітило його душу і кидало на все зловісну тінь.

«Як це було нерозумно з мого боку,— знов і знов повторював він собі.— Яка помилка!»

Цілком протверезившись, він майже відмовлявся вірити, що вчинив таке. Він все ще не міг звикнути до думки, що мусить тікати від правосуддя. Часто доводилось йому читати про такі речі, і завжди здавалось, що таке становище — жахливе. І ось це сталося з ним, а він собі сидить і згадує минуле. Майбутнє — це те, що почнеться за канадським кордоном, якого він прагнув швидше досягти. Що ще? — Невідривні думки про вчорашній вечір, про вчинки, які він вважав усі разом однією величезною помилкою.

«А втім,— казав він сам собі,— що ж мені було робити?»

І він приходив до висновку, що треба примиритися з цим,— і знов починав усе з початку. Це безплідне, втомне коло, в якому він кружляв, змучило його і не настроїло для тієї розмови, яка рано чи пізно мала початися з Керрі.

Поїзд з гуркотом минав сортувальні дільниці вздовж озера, потім досить повільно наблизився до Двадцять четвертої вулиці. Скрізь виднілися стрілки, сигнальні вишки. Паровоз раз у раз давав короткі свистки, і часто лунав дзвін. Крізь вагон пройшла група кондукторів з ліхтарями в руках. Вони замикали двері з площадок і готували вагони до довгої поїздки.

Незабаром поїзд почав набирати швидкість, і Керрі побачила, як одна за одною замигтіли у вікнах мовчазні вулиці. Паровоз почав все частіше подавати свої закличні сигнали в чотири прийоми, попереджаючи на важливих перехрестях про наближення небезпеки.

— Це дуже далеко? — спитала Керрі.

— Ні, не дуже,— відповів Герствуд.

Він ледве міг стримати посмішку,— яка ж вона наївна! Йому хотілося все пояснити їй і помиритися з нею, але хотілося також від'їхати далі від Чікаго.

Минуло ще з півгодини, і Керрі зрозуміла, що Герствуд везе її кудись дуже далеко.

— Це в Чікаго? — спитала вона стурбовано.

Вони були вже далеко від міста, і поїзд з величезною швидкістю перетинав кордон штату Індіана.

— Ні,— відповів він,— не в Чікаго.

Щось особливе було в його тоні, коли він говорив це, і Керрі миттю насторожилася.

На її гарненький лобик лягли зморшки.

— Але ж ми їдемо до Чарлі, так?

Він відчув, що час настав. Ця розмова все одно немінуча, навіщо ж відкладати її. І тому він тільки злегка похитав головою, делікатно заперечуючи.

— Що таке? — промовила Керрі.

Її приголомшило, що вони їдуть зовсім не туди, куди вона думала.

А він тільки дивився на неї ніжно і благально.

— Куди ж ви мене везете? — спитала вона, і в голосі її почувся страх.

— Я вам скажу, Керрі, тільки не хвилюйтеся. Я хочу, щоб ви переїхали зі мною в інше місто.

— О! — слабо скрикнула Керрі.— Пустіть мене! Я не хочу їхати з вами!

Його зухвалість сповнила її жахом. Нічого подібного не могло б спасти їй на думку. Її єдине бажання було тепер — врятуватись від нього, утекти. Коли б можна було спинити поїзд, вона б вирвалася з цієї страшної пастки.

Керрі підвелася і спробувала вибратися в прохід, щоб кудись вийти — вона сама не знала куди, вона тільки почувала, що треба щось робити. Рука Герствуда обережно доторкнулась до її руки.

— Сидіть спокійно, Керрі,— промовив він.— Сидіть спокійно. Вам нікуди зараз бігти. Послухайте, що я вам скажу; я вам все поясню. Почекайте хвилину!

Вона намагалась відштовхнути його коліна і пройти, але він потяг її назад, на місце. Ніхто не помітив цієї боротьби — у вагоні було мало пасажирів, і всі вони куняли.

— Не хочу! — змагалась Керрі, підкоряючись проти своєї волі.— Пустіть мене,— повторила вона.— Як ви смієте?

Її очі наповнилися слізьми.

Герствуд одразу зрозумів, що перед ним нове утруднення, і перестав думати про власне становище. Треба якось вплинути на неї, а не то вона наробить йому клопоту. Вся його енергія прокинулась, і він вдався до умовляння.

— Послухайте ж, Керрі,— почав він,— не треба так зі мною поводитись. Я ж не хочу завдавати вам прикрості. Я нічого не зроблю такого, що б було вам неприємне.

— О! — заридала Керрі.— О! О!

— Ну годі, годі, не треба,— умовляв він.— Не плачте. Чому ж ви не хочете мене вислухати? Послухайте ж мене,

я вам поясню, чому я змушений був так зробити. Я не міг інакше, запевняю вас, не міг. Чому ж ви не хочете вислухати мене?

Її ридання дуже його непокоїли, він був певен, що вона не чує ні слова з того, що він каже.

— Чому ж ви не хочете мене вислухати? — спитав він знову.

— Не хочу! — спалахнула від обурення Керрі.— Зараз же пустіть мене, або я покличу кондуктора. Я не хочу їхати з вами! Сором вам!..— Ридання, викликані переляком, не дали їй продовжувати.

Герствуд слухав її трохи здивовано. Він розумів, що вона має всі підстави обурюватись, однак сподівався уладнати це якнайшвидше. Скоро прийде кондуктор перевіряти квитки. Не можна допускати ніякого галасу, ніяких ускладнень. Найважливіше тепер — заспокоїти її.

— Ви однаково не могли б вийти, поки не спиниться поїзд,— заговорив він.— Скоро ми доїдемо до станції. Якщо хочете, ви зможете там зійти. Я вас не затримуватиму. Все, чого я прошу, це вислухати мене. Дайте ж мені сказати вам усе!

Керрі, здавалось, не слухала його. Вона відвернулась до вікна, за яким простелилася темна ніч. Поїзд мчав з рівномірною швидкістю крізь поля й переліски. Довгі, тужні свистки лунали кожного разу, коли поїзд наближався до відлюдних лісних доріг.

До вагона ввійшов кондуктор і видав квитки одному чи двом пасажирам, які сіли в Чикаго. Він наблизився до Герствуда, і той простяг квитки. Керрі вся кипіла, проте навіть не поворухнулася, не звела очей.

Коли кондуктор пішов, Герствуд відчув велику полегкість.

— Ви сердитесь на мене за те, що я обманув вас,— заговорив він.— Це вийшло не навмисне, Керрі, клянусь життям своїм. Я не міг інакше. Я не міг жити без вас з тієї хвилини, як вперше вас побачив.

Він і не згадував про свій останній обман, так, наче це була дрібниця, не варта уваги. Він прагнув переконати її, що його дружина не може бути для них перешкодою. Щождо викрадених грошей, то він постарався викинути з голови самий спогад про них.

— Не смійте говорити зі мною! — сказала Керрі.— Я вас ненавиджу! Залиште мене! На першій же станції я зійду.

Говорячи, вона вся тремтіла від обурення і хвилювання.

— Добре,— відповів він.— Але вислухайте ж мене! Після всього того, що ви говорили про кохання до мене, ви могли б принаймні вислухати мене. Я не хочу заподіяти вам нічого лихого. Коли ви захочете повернутись, я вам дам грошей на дорогу. Я тільки хочу вам одне сказати, Керрі: щоб б ви не думали про мене, ви не можете заборонити мені кохати вас!

Він кинув на неї погляд, сповнений ніжності, але відповіді не було.

— Ви вважаєте, що я вас підло обманював... Нічого подібного! Це було ненавмисне. З дружиною у мене все покінчено. Вона не має вже на мене ніяких прав. Я її ніколи більше не побачу. Ось чому я сьогодні тут, з вами. Ось чому я вас забрав з собою.

— Ви сказали, що Чарлі поранений! — розлючено вигукнула Керрі.— Ви обманули мене... Ви весь час тільки те й робили, що мене обдурювали, а тепер хочете присилувати мене тікати з вами!

Вона була в такому збудженні, що знов підвелася і спробувала пройти повз нього. Цього разу він не заважав їй, і вона пересіла на інше місце. Він теж пересів до неї.

— Не тікайте від мене, Керрі,— сказав він з ніжністю.— Дозвольте мені пояснити вам усе. Ви тільки вислухайте, і тоді ви мене зрозумієте. Я вам кажу, моя дружина для мене — ніщо. Вона вже багато років для мене не існує, інакше я б не шукав зближення з вами. Я доб'юся розлучення, і дуже скоро. Я її ніколи більше не побачу. З цим у мене покінчено назавжди. Ви — єдина, ким я дорожу. Якщо тільки ви будете зі мною, я ніколи й не гляну ні на яку іншу жінку.

Керрі слухала, збентежена до краю. Слова його звучали щиро, незважаючи на все, що він зробив. В його голосі, в усій поведінці почувалось напруження волі, яке не могло не вплинути на неї... Але ж вона не бажає мати з ним нічого спільного. Він одружений, він уже обманув її один раз, тепер обманув знову — він страшна людина!

А проте була в ньому та відвага й сила, які ваблять жінку, особливо коли вона вірить, що причина всього цього — любов до неї...

Значну роль у розв'язанні цієї складної проблеми відігравав і неухильний рух поїзда. Колеса швидко бігли вперед, все нові місця з'являлись і зникали з очей, а Чикаго лишався все далі й далі позаду. Керрі почувала, що її

несе кудись дуже далеко, що паровоз мчить без зупинок до якогось дуже віддаленого міста. Часом їй хотілося плакати, кричати, звати на допомогу, часом починало здаватися, що це нікому не зарадить — що б вона не робила, допомоги нізвідки чекати. А Герствуд тимчасом шукав таких виразів, які б дійшли до її серця і пробудили в ній почуття до нього.

— Я ж просто опинився в такому становищі, що мені не лишалось нічого іншого.

Керрі ніби й не чула.

— Коли я побачив, що ви не будете зі мною, поки я не зможу одружитися з вами, я вирішив кинути все і поїхати геть разом з вами. Я переїжджаю зараз в інше місто, маю намір побути трохи в Монреалі, а потім ми поїдемо, куди ви схочете. Скажіть тільки слово, і ми поїдемо в Нью-Йорк і будемо там жити.

— Я не хочу мати з вами нічого спільного,— промовила Керрі.— Я хочу зійти з цього поїзда. Куди він їде?

— У Детройт,— відповів Герствуд.

— О! — скрикнула Керрі з мукою.

Віддаленість цього міста ніби ще збільшувала безвихідність її становища.

— Невже ви не поїдете зі мною? — спитав він таким тоном, немов вона й справді могла цю ж мить залишити його самого.— Вам нічого не доведеться робити, ви будете тільки подорожувати зі мною. Я вам ні в чому не перечитиму. Ви побачите Монреаль і Нью-Йорк, а потім, якщо не схочете лишитись, зможете повернутись. Це ж краще, ніж повернутись сьогодні ж!

У цих словах Керрі вперше вловила щось прийнятне для себе. Здавалось, він говорив серйозно, хоч вона й не була певна, що він погодився б відпустити її. Монреаль і Нью-Йорк! Вона вже зараз мчить до нових, незнаних країв і зможе побачити їх, якщо захоче... Вона замислилась, нічим не враджуючи своїх думок.

Герствуду здалось, що він помітив перший натяк на поступливість з її боку, і він подвоїв свої зусилля.

— Подумайте тільки, чого я зрікся,— говорив він.— Я вже ніколи не зможу повернутися в Чикаго. Тепер мені доведеться залишитись зовсім самотнім, якщо ви не поїдете зі мною. Не може ж бути, щоб ви покинули мене, Керрі!

— Я вам забороняю говорити зі мною,— через силу, промовила Керрі.

Герствуд на якийсь час замовк.

Керрі відчула, що поїзд починає уповільнювати рух. Настав час діяти, якщо вона справді збирається щось робити. Вона неспокійно поворушилась.

— Не кидайте мене, Керрі! — промовив Герствуд.— Якщо ви коли-небудь хоч трошки мене любили, їдьмо зі мною, ми почнемо нове життя. Я все зроблю, що ви захочете. Я одружуся з вами, або відпущу вас назад. Дайте собі час подумати. Я б не повіз вас із собою, якби не любив. Кажу вам, Керрі, як перед богом, я не можу жити без вас. Не можу і не хочу!

В благанні його почувалась така сила й пристрасть, що Керрі відчула глибоке зворушення. Всепоглинаюче полум'я палало в ньому. Його кохання було надто сильне, щоб зректись її в таку тяжку хвилину. Він нервово схопив її руку і стиснув, вкладаючи в цей потиск всю силу благання.

Поїзд ішов уже зовсім повільно повз вагони на запасній колії. Стояла темна, похмура ніч. Кілька краплин упало на віконну шибку,— починався дощ. Керрі не могла ні на що зважитись, вагаючись між рішучістю і безпорадністю. Поїзд спинився. Герствуд все благав її, вона мовчки слухала. Паровоз дав задній хід, потім запанувала тиша.

Вона зовсім розгубилась і нездатна була поворухнутись. Хвилини минали, вона все ще вагалась, а він не переставав благати.

— А ви пустите мене назад, якщо я схочу повернутись? — спитала вона нарешті так, ніби була тепер хазяйкою становища, а він цілком від неї залежав.

— Звичайно,— відповів він.— Ви самі знаєте.

Керрі вислухала його з виглядом людини, що дарує умовне помилування. Йй уже здавалось, що справа цілком в її руках.

Поїзд знову швидко йшов уперед. Герствуд змінив тему розмови.

— Ви, мабуть, дуже стомилися? — спитав він.

— Ні,— відповіла вона.

— Дозвольте мені взяти для вас місце в спальному вагоні.

Вона похитала головою, хоч, незважаючи на пережитий страх і обурення його обманом, вона знов відчула те, що завжди так цінила,— його турботливість.

— О, благаю вас,— наполягав він,— ви почувати мете себе куди краще.

Вона знов похитала головою.

— Дозвольте, я хоч покладу вам мое пальто,— сказав він підводячись і, склавши своє літне пальто, примостив його так, щоб їй можна було вручно спертися головою.

— Ось так,— сказав він ніжно.— А тепер постарайтесь трохи відпочити.

Герствуд ладен був розцілувати її за те, що вона піддалася на його умовляння. Він сів поруч з нею і замислився на мить.

— Здається, починається сильний дощ,— промовив він.

— Схоже на те,— відгукнулась Керрі.

Вона почала заспокоюватись під звук дощових краплин, що їх вітер кидав у вікна поїзда, нестримного в шаленому бігу крізь темряву назустріч новому світові.

Герствуд поздоровив себе з тим, що йому вдалося до певної міри заспокоїти Керрі, однак це було для нього лише тимчасове полегшення. Тепер, коли її опір був зламаний, він знову цілком віддався думкам про вчинену помилку.

Його становище було особливо прикре тому, що він зовсім не хотів тієї мізерної суми, яку вкрав. Ні ця, і ніяка інша сума не могла б компенсувати так нерозважно втрачене ним становище. Ці гроші не могли повернути йому друзів, добре ім'я, власний дім і сім'ю, навіть Керрі,— в таких стосунках, в яких він сподівався бути з нею. Він був віднині вигнанцем із Чикаго, з легкого, приемного, звичного існування. Він сам себе пограбував, позбавив поважного становища, веселого товариства, приемних вечорів. І заради чого?

Чим більше він про все це думав, тим нестерпнішими ставали ці думки. Він почав навіть міркувати над тим, як би спробувати повернутись до свого старого становища. Він віддасть цю жалюгідну суму, вкрадену вночі, і все пояснить. Можливо, Мой зрозуміє. Можливо, йому пробачать, дозволять повернутись.

Близько полудня поїзд під'їхав до Детройта, і Герствуд почав дуже нервуватись. Поліція, мабуть, уже розшукує його. Треба думати, що поліцію всіх великих міст оповіщено, і її агенти підстерігатимуть його. Йому пригадалися різні випадки, коли злочинців було спіймано, і від цих думок він почав важко дихати і навіть трохи зблід. Він раптом відчув, що не знає, що робити зі своїми руками, і поспішно одвернувся до вікна, удаючи, ніби його там щось дуже цікавить, і постукуючи ногою об підлогу.

Керрі помітила його хвилювання, але нічого не сказала. Вона не уявляла собі, якою серйозною була справжня причина такого настрою.

Він тепер згадав, що треба було спитати, чи не йде цей поїзд прямо до Монреалю або якогось іншого пункту в Канаді. Можливо, вдалося б виграти час.

Герствуд швидко встав і побіг шукати кондуктора.

— Скажіть, чи не йде частина вагонів на Монреаль? — спитав він.

— Так, сусідній спальний іде до Монреалю.

Герствуд хотів розпитатися докладніше, але вирішив, що це небережно і що він про все дізнається на вокзалі. Поїзд підійшов до станції, пихкаючи і гуркочучи.

— Я думаю, що нам краще всього їхати одразу просто до Монреалю,— звернувся Герствуд до Керрі.— Ми зійдемо з поїзда і я одразу піду і дізнаюся, які є поїзди і коли вони відходять.

Він дуже нервувався, проте робив великі зусилля, щоб зовні зберігати спокій. Керрі тільки дивилась на нього великими стурбованими очима. В голові у неї все переплуталось, вона сама не знала, що їй робити.

Поїзд спинився, і Герствуд попрямував до виходу. Він обережно озирався, удаючи, що шукає її поглядом. Не помітивши, щоб за ним хтось стежив, він підійшов до квиткової каси.

— Коли відходить наступний поїзд на Монреаль? — спитав він.

— За двадцять хвилин,— відповіли йому.

Він купив два спальних місця в пульманівському вагоні і поспішив повернутись до Керрі.

— Ми зараз же ідемо далі,— сказав він, не звертаючи уваги на її стомлений, змучений вигляд.

— Ах, як мені б хотілося, щоб це все вже скінчилось! — невесело вигукнула вона.

— В Монреалі ви почуватимете себе краще,— сказав він.

— У мене нічогосінько немає з собою,— промовила Керрі,— навіть носової хустки.

— Ви купите все, що вам потрібно, як тільки ми приїдемо туди, кохана,— запевнив він.— Можна буде запросити кравчиху.

Вони почули, що оголошують посадку на їхній поїзд, і поспішили зайняти місця. Герствуд зітхнув з полегкістю, коли поїзд рушив. Коротенький переїзд до ріки, потім

поїзд опинився на поромі, зійшов з нього на тому боці — і Герствуд зітхнув з іще більшою полегкістю і відхилився на спинку сидіння.

— Тепер уже недовго! — промовив він, на радощах одразу згадуючи про Керрі. — Ми прибуваємо рано-вранці. Вона ледве пробурмотіла щось у відповідь.

— Піду дізнаюся, чи є тут вагон-ресторан, — додав він. — Я хочу їсти.

РОЗДІЛ XXIX

Дорога розважає. Кораблі в морі

Тих, хто ніколи не подорожував, завжди приваблюють землі, що відрізняються від рідного, звичного краю. За винятком хіба кохання, ніщо так не тішить і не захоплює. Усе нове завжди здається дуже значущим і цілком поглинає увагу, а розум, який, власне, лише відбиває сприйняте почуттями, піддається потоковій вражень. І можна забути кохану людину, розвіяти горе, відігнати примару смерті. У заяложеному виразі «Я від'їжджаю» криється цілий світ глибоко схованих почуттів.

Керрі задивилась на краєвид, який біг перед нею, і майже забула про те, що її втягнуто в цю довгу подорож проти волі і що в неї немає найнеобхідніших у дорозі речей. Часом вона й зовсім забувала про присутність Герствуда і уважним поглядом проводжала прості фермерські будинки й ватишні котеджі в селах. Цей світ її цікавив. Йї життя тільки починалося. Вона зовсім не почувала себе переможеною, її надії не встигли зів'янути. Велике місто таїло в собі так багато! Хто знає, можливо, їй вдасться стати незалежною, опинитись на свободі. Можливо, вона буде щаслива...

Ці думки окрилювали її. Порятунок Керрі був у тому, що вона не втрачала надії.

Другого ранку поїзд благополучно прибув у Монреаль, і вони вийшли з вагона, Герствуд — радіючи, що він тепер у безпеці, а Керрі — дивуючись незвичній картині північного міста. Колись давно Герствуд уже бував тут і тепер пригадав назву готелю, в якому тоді зупинявся. Біля головного входу вокзалу, коли вони спускалися в місто, він почув, як цю ж назву вигукував кондуктор омнібуса.

— Ми поїдемо прямо туди і візьмемо номер,— сказав він.

В готелі, чекаючи порт'є, Герствуд почав перегортати книгу запису приїжджих і міркувати над тим, яке ім'я обрати собі. Та ось порт'є появився перед ним, і часу для вагань уже не лишалось. В одну мить він пригадав прізвище, яке прочитав десь по дорозі до готелю і яке йому сподобалось. І він легко й просто написав: «Дж. В. Мердок з дружиною». Роблячи так, він підкорявся необхідності, проте, від ініціалів своїх не зміг відмовитись.

Коли їх провели до їхніх кімнат, Керрі з першого ж погляду переконалась, що Герствуд подбав про всі вигоди для неї.

— Там у вас ванна,— сказав він,— і ви можете зараз же скупатись.

Керрі підійшла до вікна і визирнула на вулицю, а Герствуд в цей час розглядав себе у дзеркалі. Він почував, що весь брудний і запорошений. З собою він не мав ні чомодана, ні зміни білизни, ні навіть щітки для волосся.

— Я подзвоню, щоб принесли мило й рушники,— сказав він,— і пришлю вам щітку для волосся. Купайтесь і приводьте себе в порядок до сніданку. Я спускаюся поглотитись, потім зайду за вами і тоді ми підемо і купимо для вас дещо з одягу.

Говорячи це, він добродушно посміхнувся.

— Добре,— сказала Керрі.

Вона сіла в одне з крісел-качалок, а Герствуд почекав номерного, який незабаром постукав у двері.

— Мило, рушники і графин холодної води.

— Слухаю, сер.

— А тепер я пішов,— сказав Герствуд, наближаючись до Керрі, і простяг до неї обидві руки, але вона і не подумала взяти їх у свої.

— Ви вже не сердитесь на мене?— спитав він лагідно.

— Ні,— відповіла вона досить байдуже.

— І ви не маєте до мене ні крихти почуття?

Вона не відповіла і не відривала погляду од вікна.

— Невже ви ніколи не полюбите мене хоч трошечки? — благав він, беручи її за руку, яку вона спробувала вирвати від нього.— А колись ви казали, що любите мене.

— Чом ви мене так обманули?— спитала Керрі.

— Я не міг інакше,— промовив він.— Я надто сильно полюбив вас.

— Ви не мали ніякого права любити мене,— відповіла вона безжально.

— О, Керрі, не треба так! — промовив він.— Це ж нічому не допоможе. Пізно про це говорити. Невже ви не хочете полюбити мене хоч трошечки?

Він стояв перед нею, і вигляд у нього був нещасливий. Керрі заперечливо похитала головою.

— Дозвольте мені почати все спочатку. Будьте з цього дня моєю дружиною.

Керрі підвелася, ніби бажаючи відступити від нього, але він не випускав її руки з своєї. Він обняв її за стан, вона спробувала звільнитися з його обіймів, але марно, він притиснув її дуже щільно до себе. В ту ж мить непереборне жадання спалахнуло в ньому, і він уже не міг опанувати своєї пристрасті.

— Пустіть мене,— промовила Керрі, стиснута в його обіймах.

— Невже ви не полюбите мене? — повторював він.— Невже не хочете бути навіки моєю?

Керрі ніколи не почувала неприязні до Герствуда. Хвилину тому вона слухала його досить поблажливо, пригадуючи, як захоплювалась ним раніше. Він був такий вродливий і відважний!

Але тепер це почуття змінилося слабо наростаючим бажанням опиратися. На хвилину це почуття охопило її, проте він продовжував міцно притискати її до себе, і раптом опір почав слабшати. Щось інше заговорило в ній. Цей чоловік, що притискав її до своїх грудей, був такий дужий, сповнений пристрасті, і він любив її, а вона була така самотня! Якщо вона не прихилиться до нього, не прийме його кохання,— куди ж їй тоді податися? І її опір напіврозтанув у хвилях його бурхливого почуття.

А він повернув її обличчям до себе і ось уже зазирає їй у вічі. Що за магнетична сила була в його погляді — вона ніколи не могла зрозуміти. У всякому разі, в цю мить усі його гріхи були забуті.

Він притиснув її ще міцніше до себе і почав цілувати, і вона відчула, що далі опиратись уже неможливо.

— А ви одружитесь зі мною? — спитала вона, забуваючи про всі обставини.

— Сьогодні ж,— відповів він у захваті.

В цю мить номерний постукав у двері, і Герствуд з жалем випустив її з своїх обіймів.

— Ви будете скоро готові? — спитав він.

— Так,— відповіла вона.

— Я повернусь через сорок п'ять хвилин.

Керрі відійшла від нього, розчервоніла й збуджена, а він впустив номерного.

Зійшовши вниз, Герствуд спинився у вестибюлі і озирнувся, шукаючи перукарню. В цю мить він почував себе якнайкраще. Перемога над Керрі обіцяла винагородити його за все, пережите останніми днями. Життя все-таки варте того, щоб за нього боротись! А ця втеча на схід, від усього звичного і любого серцю, здається, обіцяє принести щастя. Буря скінчилася, і засяяла веселка, на кінці якої, коли вірити народній приказці, мусить бути горщик з золотом.

Герствуд збирався підійти до дверей, біля яких виднівся червоно-білий стовпчик¹, коли почув голос, що подружньому привітав його. Серце в нього миттю стиснулось.

— Здорові були, Джордж, старий друже!— почув він.— Що ви тут робите?

Вони вже стояли один проти одного, і Герствуд пізнав свого приятеля, біржового маклера Кенні.

— Маю тут одну невеличку приватну справу,— відповів Герствуд, а мозок його працював в цей час з блискавичною швидкістю. Кенні, очевидно, ще нічого не знає, він ще не читав газет.

— Як дивно бачити вас тут, так далеко,— привітно говорив містер Кенні.— Ви тут спинились?

— Так,— відповів Герствуд, запинаючись.

Він пригадав про запис, власноручно зроблений ним у книзі готелю.

— Довго пробудете тут?

— Ні, мабуть, день-два.

— Он як! Ви вже снідали?

— Так,— збрехав Герствуд.— Я хочу поголитись.

— Ходімо вип'ємо по одній?

— Тільки не зараз,— сказав колишній управляючий баром.— Ми ще побачимось з вами. Ви теж спинились тут?

— Так,— відповів містер Кенні.— А що чути в Чикаго? — додав він.

— Та все по-старому,— відповів Герствуд, весело посміхаючись.

— Дружина з вами?

---

¹ В Америці перукарні не мають вивісок. Їх замінює невисокий смугастий стовпчик, що іноді обертається.

— Ні.

— Ну, ми ще повинні зустрітись з вами сьогодні. Я йду снідати, а ви приходьте до мене, як тільки звільнитесь.

— Неодмінно,— відповів Герствуд, відходячи.

Уся ця розмова була для нього мукою. Кожне її слово, здавалось, породжувало нові ускладнення. Ця людина викликала тисячу спогадів, вона ніби втілювала все, що Герствуд залишив. Чікаго, дружина, розкішний бар — все це виринали із балачок і розпитувань приятеля. До того ж Кенні спинився в цьому самому готелі, хоче з ним зустрітись і, безумовно, сподівається, що вони разом добре погуляють. А газети з Чікаго мають ось-ось прибути, в місцевих газетах новина теж може появитися сьогодні ж. Герствуд навіть забув про свою перемогу над Керрі, уявивши, як Кенні дізнається, що він, Герствуд, в дійсності просто злодій, зломщик сейфів. Він мало не застогнав, увіходячи в перукарню, і вирішив, що треба тікати звідси і пошукати відлюднішого готелю.

Вийшовши з перукарні і переконавшись, що в вестибюлі нікого немає, Герствуд зітхнув з полегкістю і поспішив нагору. Він враз же забере Керрі, і вони вийдуть через вихід для дам і поснідають у більш непримітному місці.

Проте з другого кінця вестибюля за ним хтось стѣжив. Це був типовий ірландець, миршавий, невисокий, в недорогому одязі, який дуже нагадував одного помітного політичного діяча в мініатюрі. Цей суб'єкт, очевидячки, перед тим розмовляв з порт'є, але тепер він уважно придивлявся до колишнього управляючого баром.

Герствуд відчув цей багатозначний погляд і розпізнав, хто перед ним. Він інстинктивно догадався: це детектив, значить, за ним стежать. Швидко перейшов він через вестибюль, удаючи, що нічого не помічає, але в голові його знялася буря думок. Що ж тепер буде? Що вони можуть зробити з ним? Він почав стурбовано пригадувати, які існують закони про видачу злочинців, але мав про це надто невиразне уявлення. Може, його арештують? О, якби Керрі знала! Герствуд відчув, що земля Монреалю горить у нього під ногами. Йому захотілось якнайшвидше вибратися звідси.

Керрі прийняла ванну і чекала Герствуда. Вигляд у неї був більш свіжий, від чого вона здавалася ще чарівнішою; але поставилась вона до нього дуже стримано. За час його відсутності до неї повернулася холодність, і кохання вже не палало в її серці. Він відчув це і подумав, що тривоги його

знов множаться. Він не міг уже стиснути її в обіймах, і навіть не пробував: щось в ній утримувало його від цього. А можливо, такому враженню сприяло те, що він тільки-но пережив унизу.

— Ви готові?— спитав він ніжно.

— Так,— відповіла вона.

— Ходімо поснідаємо десь у місті. Тут, у готелі, мені щось не дуже сподобалось.

— Добре,— промовила Керрі.

Вони вийшли. На розі біля готелю стояв миршавий ірландець, вдивляючись у Герствуда. Як важко було йому стриматись і удати, що він нічого не помічає! В погляді цього суб'єкта світилась невимовна зухвалість. Вони пройшли повз нього, і Герствуд почав розповідати Керрі про Монреаль. Скоро вони побачили ресторан і звернули туди.

— Яке чудернацьке місто,— сказала Керрі.

Її тут все дивувало тільки тому, що Монреаль не скидався на Чікаго.

— Так, тут не те, що в Чікаго,— погодився Герствуд.— Вам не подобається?

— Ні,— відповіла Керрі, яка встигла полюбити велике західне місто.

— Тут менше цікавого,— додав Герствуд.

— Що ж це місто являє собою?— спитала Керрі, бажючи зрозуміти, чому Герствуд обрав саме Монреаль.

— Та нічого особливого,— відповів Герствуд.— Просто курорт з мальовничими околицями.

Керрі слухала його з неспокійним серцем. Її турбувало власне становище, і тому нові враження не могли захоплювати.

— Ми недовго тут пробудемо,— сказав Герствуд, якого радувало, що їй тут не подобається.— Як тільки ми поснідаємо, ви виберете все, що вам потрібно з одягу, і ми одразу вирушимо в Нью-Йорк. Там вам сподобається. Після Чікаго кращого міста не знайдете.

Він і справді вирішив тікати. Треба буде тільки дізнатись, що збираються робити детективи, які наміри його колишніх хазяїв у Чікаго, тоді він зможе вислизнути звідси, податися в Нью-Йорк, там легко заховатись. Герствуд добре знав це місто з його таємницями і необмеженими можливостями зникнути.

Проте чим більше він думав над своїм становищем, тим гіршим воно йому здавалось. Він зрозумів, що приїзд сюди не врятував його. Фіцджералд і Мой, очевидно, вирі-

шили найняти детективів і стежитимуть за ним,—для цього існують агентства Пінкертона, Муні й Боланда. Як тільки він спробує виїхати за кордони Канади, його заарештують. Чого доброго, доведеться пробути тут кілька місяців, і в якому стані!

Повернувшись до готелю, Герствуд хотів швидше побачити ранішні газети, хотів і боявся. Йому не терпілося дізнатись, як далеко встигла поширитись чутка про його злочин. Він сказав Керрі, що підніметься до неї через кілька хвилин, і поспішив за газетами. У вестибюлі він не помітив ні одного знайомого чи підозрілого обличчя, проте йому не хотілося читати газети там, і він піднявся на другий поверх, де сів до вікна у вітальні. Його злочину приділено було дуже мало місця, проте він згадувався у всіх газетах серед всіляких телеграфних повідомлень про убивства, нещасливі випадки, весілля та інші новини. З сумом Герствуд ще раз пожалкував, що зробленого вже не виправити. Кожна мить, перебута в цьому далекому пристановищі, тільки зміцнювала його в переконанні, що він вчинив величезну помилку. Безумовно, можна було знайти легший вихід!

Ідучи до себе, він залишив газети на вікні у вітальні, щоб вони не попали на очі Керрі.

— Ну, як ви себе почуваєте? — звернувся він до Керрі, яка дивилась у вікно свого номера.

— О, дуже добре,— відповіла вона.

Він підійшов до неї і тільки зібрався щось сказати, як хтось постукав у двері.

— Мабуть, це мої покупки,— сказала Керрі.

Герствуд відчинив двері і побачив того самого суб'єкта, який викликав у нього такі підозріння.

— Ви містер Герствуд, так? — спитав той, напускаючи на себе упевнений і зухвалий вигляд.

— Так,— відповів Герствуд спокійно.

Він так добре знав людей цього типу, що до нього навіть частково повернулось його колишнє самовладання. У нього в барі подібні люди не користувалися популярністю. Він вийшов у коридор і причинив за собою двері.

— Вам, очевидно, зрозуміло, для чого я тут? — спитав ірландець конфіденційно.

— Догадуюсь,— тихо відповів Герствуд.

— Ну і що ж, ви не збираєтесь повернути гроші?

— Це моя справа,— відповів Герствуд похмуро.

— У вас нічого не вийде, розумієте? — заговорив детектив, спокійно дивлячись на нього.

— Послухайте,— владно промовив Герствуд,— ви нічогосінько не розумієте в усій цій справі, і я не збираюсь вам давати пояснення. Які б не були мої наміри, я не потребу нічиїх порад. Прошу вибачити!

— Ну, ви даремно так розмовляєте,— сказав той.— Ви в руках поліції. Якщо ми захочемо, то можемо завдати вам багато неприємностей. Ви записалися тут під чужим ім'ям, і з вами зовсім не ваша дружина. Але газети ще не знають, що ви тут, і тому я б вам радив бути розсудливим.

— Що ви хочете знати? — спитав Герствуд.

— Ви відішлете гроші назад, чи ні?

Герствуд помовчав, розглядаючи підлогу.

— Я вам нічого не збираюсь пояснювати,— сказав він нарешті.— І не пробуйте допитуватись. Я не дурень, можете повірити! Мені чудово відомо, що ви можете зробити і чого не можете. Ви здатні, звичайно, завдати мені багато неприємностей, якщо захочете, це я добре розумію, але грошей ви цим не повернете. Я вже прийняв рішення, що я робитиму, і написав про це Фіцджералду і Мою. Більше я нічого не маю вам сказати. Чекайте тепер відомостей від них.

Говорячи, Герствуд весь час відходив від дверей в глиб коридора, щоб Керрі не могла почути розмови. Так вони досягли кінця коридора і опинились біля входу до великої вітальні.

— То ви не хочете віддати гроші? — промовив детектив.

Ці слова роздратували Герствуда. Кров гарячою хвилею ударила йому в голову, вихором понеслися думки. Він же не злодій! Він не хотів цих грошей. Якби тільки він міг це пояснити Фіцджералду і Мою, можливо, все скінчилося б щасливо.

— Слухайте,— сказав він,— ця розмова зовсім ні чого. Я визнаю ваші права, але волю мати справу з людьми, які більше обізнані з цією історією.

— Гаразд, але з Канади вам не вибратися з цими грошми,— заявив ірландець.

— Я й не збираюсь виїжджати з Канади,— відповів Герствуд.— Коли ж в цією справою буде покінчено, ніхто й не стане мене затримувати.

Він повернув назад, а детектив пильно дивився йому вслід. Це було просто нестерпно. Але він продовжував іти далі і ввійшов у номер.

— Хто це був? — спитала Керрі.

— Один мій приятель з Чикаго.

Уся розмова з детективом була для Герствуда справжнім потрясінням, та ще після всього того, що він пережив за останній тиждень. Він раптом відчув знесилення і дуже спохмурнів. Найбільшого болю завдавало йому те, що його переслідують як злодія. Він почав розуміти несправедливість суспільства, яке бачить тільки один бік, часто лише одну подробицю довгої трагедії. Усі газети відзначили тільки одне: що він привласнив чужі гроші. Як, чому — це нікого не цікавило. Ніхто ж не знав, які ускладнення в його житті привели до цього. Його обвинувачували, але ніхто його не розумів.

Того ж дня, сидячи в номері разом з Керрі, він вирішив одіслати гроші назад. Він напише Фіцджералду і Мою, пояснить їм, як це сталося, а потім одішле гроші з посиленням. Може, вони простять його. Не виключена навіть можливість, що запропонують повернутись. Таким чином, він виправдає свою заяву в розмові з детективом, ніби він писав Фіцджералду і Мою. Тоді він залишить це місто.

Цілу годину міркував він над цим наче зовсім вдалим виходом із складного становища. Він хотів написати їм також про свої стосунки з дружиною, але не міг зважитись. Нарешті він написав тільки, що, будучи під чаркою після випивки з друзями, він побачив незамкнений сейф, вийняв з нього гроші, і в цей час дверцята випадково замкнулися. Він дуже шкодує про те, що так сталося. Йому дуже прикро, що він завдав їм стільки клопоту. Він постарается зробити все, що в його силі, щоб виправити заподіяне зло, і поверне їм гроші, у всякім разі, більшу частину. Решту ж він виплатить при першій нагоді. Чи немає якоїсь можливості для нього повернутись до виконання своїх обов'язків? — На це останнє він тільки натякнув.

Самий зміст листа свідчив про те, який збентежений був розум цієї людини. Він раптом перестав розуміти, як нестерпно почував би себе на старому місці, навіть якби йому й дозволили це. Він ніби забув, що відтяв себе від усього свого минулого, немов мечем, і що якби він зміг в якийсь спосіб з'єднатися з цим минулим, на місці розтину назавжди залишився б рубець. Він взагалі раз у раз про щось забував — то про дружину, то про Керрі, то про те, що в

нього немає грошей, то про становище, в якому опинився, то ще про щось, словом, він неспроможний був тверезо міркувати. Однак він усе ж послав листа і вирішив почекати з відсилкою грошей до одержання відповіді.

А тимчасом, опинившись тут з Керрі, він постарается вирвати в життя можливі радощі.

Опівдні виглянуло сонце, і його проміння золотую повинню затопило розчинені вікна їхньої кімнати. Зацвірінькали горобці, в повітрі залунали сміх і пісні. Герствуд не міг одірвати очей від Керрі. Вона здавалася йому єдиним світлим променем серед усіх турбот. О, якби вона кохала його! Якби оповила руками його ший в такому ж блаженному настрої, як там, в маленькому парку в Чикаго... Який би він був щасливий! Це винагородило б його за все. Він знав би, що не все ще втрачене. І він ні за чим не тужив би...

— Керрі,— промовив він, раптом підводячися з місця і підходячи до неї,— чи будеш ти віднині назавжди зі мною?

Вона насмішкувато поглянула на нього, але вираз його обличчя одразу пом'якшив її. Він горів любов'ю, сильною, палкою любов'ю, зрослою від труднощів і турбот. І вона не могла стримати ніжнього усміху.

— Я хочу віднині бути всім для тебе,— казав він.— Не муч же мене більше. Я буду вірний тобі. Ми поїдемо в Нью-Йорк, знайдемо там гарненьку квартиру. Я знов займуся ділом, і ми будемо щасливі. Будь же моєю!

Керрі слухала його дуже серйозно. Вона не палала пристрастю до нього, але збіг обставин і його близькість викликали в ній щось подібне до почуття. Скоріше це був жаль до нього — жаль, а ще недавно вона так захоплювалась ним! Справжньої любові до нього Керрі не знала ніколи. Вона й сама зрозуміла б це, якби вміла розбиратися в своїх почуттях, але те, що тепер заворушилося в ній під дією його сильного почуття, зруйнувало перепони між ними.

— Ти залишишся зі мною, так? — спитав він.

— Так,— відповіла Керрі, схиляючи голову.

Він притяг її до себе, вкриваючи поцілунками її губи й щоки.

— Але ти все ж повинен одружитися зі мною,— сказала вона.

— Я сьогодні ж дістану дозвіл на шлюб,— відповів він.

— Яким чином? — спитала Керрі.

— Під новим ім'ям,— відповів він.— Я прийму нове ім'я і розпочну нове життя. З сьогоднішнього дня мене звать Мердок.

— О, не бери цього імені,— запротестувала Керрі.

— Чому?

— Воно мені не подобається.

— Ну, а яке ж ти хочеш?

— Яке завгодно, тільки не це.

Він замислився на якусь мить, все ще тримаючи її в обіймах, потім спитав:

— А Уїлер як тобі подобається?

— Це нічого.

— Ну, гаразд, хай буде Уїлер,— сказав він.— А дозвіл я дістану сьогодні ж.

Вони обвінчалися у пастора,— першого, якого знайшли.

Нарешті прийшла відповідь із Чикаго, від власників бара, за підписом містера Моя. Він висловлював здивування з вчинку Герствуда і щирий жаль, що все це мало місце. Якщо гроші будуть повернуті, вони не розпочнуть проти нього судової справи, бо не мають до нього якихось лихих почуттів. Щождо його повернення і відновлення на посаді, то вони ще не вирішили остаточно, які це може мати наслідки. Вони подумують і повідомлять його пізніше; цілком можливо, що трохи згодом... і т. д.

Все це означало, що сподіватись йому нема на що. Вони хочуть тільки одного: повернути свої гроші і мати при тому якнайменше мороки. В цьому листі Герствуд прочитав свій вирок. Він вирішив передати агентові, якого вони мали надіслати, дев'ять з половиною тисяч доларів, залишивши собі тисячу триста. Він телеграфував своїм колишнім хазяям, що згоден на все. Після візиту їхнього представника, який того ж дня з'явився до готелю, Герствуд, одержавши розписку про передачу грошей, сказав Керрі, що час пакуватися. Спочатку всі ці події трохи засмутили його, але він скоро заспокоївся. Він все ще боявся, що його можуть затримати і переслати на батьківщину, і тому намагався діяти потай, хоч це навряд чи було можливо. Він розпорядився, щоб багаж Керрі перевезли на вокзал, а звідти відіслав його великою швидкістю на Нью-Йорк. Схоже було, що за ним ніхто не стежить, проте він виїхав уночі. З глибоким хвилюванням він чекав, що на першій же

станції по той бік кордону або на вокзалі в Нью-Йорку його зустрине поліція.

А Керрі, нічого не знаючи ні про вчинену ним крадіжку, ні про його побоювання, раділа, під'їжджаючи одного чудового ранку до Нью-Йорка. Поїзд ішов уздовж ріки, і круглі зелені горби, що ніби стояли на сторожі навколо широкої долини Гудзону, зачарували Керрі. Вона й раніше чула про ріку Гудзон, про величезний Нью-Йорк і тепер, виглядаючи з вікна вагона, від усієї душі захоплювалась видовищем.

Коли поїзд повернув біля Спайтен Дайвіл на схід і пішов уздовж східного берега річки Гарлем, Герствуд, дуже схвильований, сказав їй, що вони досягли вже околиць міста. Пригадуючи Чікаго, Керрі чекала, що зараз потягнуться довгі ряди вагонів і переплетіння безлічі колій, але нічого цього не було. Вона дуже зраділа, побачивши кілька суден на Гарлемі, потім цілу масу їх на Іст-Рівер — це були перші провісники недалекого океану. Далі показалася звичайна вулиця з п'ятиповерховими цегляними будинками, потім поїзд в'їхав у тунель.

— Станція Гренд-Сентрал! — вигукнув кондуктор, коли через кілька хвилин поїзд виринув з темряви й диму на денне світло. Герствуд підвівся з місця і взявся за свій маленький чемоданчик. Його нервові напруження досягло крайньої межі. Разом з Керрі він почекав біля дверей і спустився з вагона. Ніхто не наближався до нього, але він все ж крадькома озирався на всі боки, пробираючись до виходу на вулицю. Він був такий стурбований, що зовсім забув про Керрі, яка відстала від нього, дивуючись його неуважності. Коли він проходив по вокзалу, нервові напруження, досягши найвищої точки, почало спадати. Ось він уже на тротуарі, і ніхто, крім візників, не звертається до нього. Герствуд глибоко зітхнув і, тільки тепер згадавши про Керрі, обернувся до неї.

— А я думала, що ти хочеш утекти і покинути мене, — промовила вона.

— Я намагався пригадати, як доїхати до готелю «Джілсі», — відповів він.

Керрі ледве слухала його, так цікавила її картина метушливого міського життя.

— А багато жителів у Нью-Йорку? — спитала вона.

— О, мільйон, а може, й більше, — сказав Герствуд.

Він оглянувся і гукнув візника, але не так, як він робив це раніше.

Вперше за багато років у голові його промайнула думка, що треба бути ощадливим і в дрібних витратах. Це була неприємна думка.

Герствуд вирішив не марнувати час по готелях, а одразу найняти квартиру. Він сказав про це Керрі, і вона погодилася з ним.

— Ми можемо сьогодні ж пошукати, коли хочеш,— сказала вона.

Він раптом згадав про неприємну зустріч у Монреалі. По великих готелях він неодмінно зустрине знайомих з Чікаго! Герствуд підвівся з сидіння і звернувся до візника:

— Везіть в готель «Белфорд»,— сказав він, знаючи, що там рідко зупиняються його знайомі, і знов опустився на сидіння.

— Де житлова частина Нью-Йорка? — спитала Керрі, не підозріваючи, що за високими, п'ятиповерховими стінами обабіч вулиці живуть сімейні люди.

— Скрізь,— відповів Герствуд, досить добре обізнаний з містом.— У Нью-Йорку немає особняків з газонами. Усе це — житлові будинки.

— Ну, то мені тут не подобається,— промовила Керрі. У неї вже почали з'являтися власні погляди.

РОЗДІЛ XXX

У царстві величі. Мрії і роздуми

Яке б становище не займав Герствуд у Чікаго, в такому океані, як Нью-Йорк, він був лише непомітною краплиною. Населення Чікаго досягало на той час п'ятисот тисяч, але мільйонери були нечисленні. Багатії ще не розбагатіли до того, щоб затьмарити своїм блиском людей із середнім достатком. Увагу мешканців ще не настільки поглинули місцеві знаменитості в драматургії, мистецтві, політиці, релігії та інших галузях, щоб людина з незалежним становищем лишалася зовсім непомітною. У Чікаго тільки два шляхи вели до популярності — політика і комерція. У Нью-Йорку таких шляхів існувало кілька десятків, і на кожному успішно подвизалися сотні людей, отже, знаменитості були численні. Китів було безліч у цьому морі, тому звичайна риба зовсім губилася між ними. Інакше кажучи, Герствуд був тут ніщо.

У подібному становищі криється одна небезпека, яку не завжди беруть до уваги, але вона спричиняє світові траге-

дії. Навколо сильних світу цього створюється така атмосфера, яка погано впливає на дрібноту. А відчутти цю атмосферу дуже легко. Пройдіться поміж розкішних резиденцій, чудових екіпажів, роззолочених магазинів, ресторанів і всіляких розваг; вдихніть пахощі квітів, шовків, вин; прислухайтесь до сміху потопаючих в розкошах, вловіть і оцініть ці погляди, що світяться зухвало, немов леза списів, посмішки, що вражають, як блискучі мечі, гордовиту ходу,— і ви відчуєте, що таке атмосфера високопоставлених і могутніх. І не допоможуть заперечення, що не в цьому полягає справжня велич: поки весь світ тягнеться до цього, поки людська душа вважає досягнення цієї сфери єдином вартим зусиль, доти вона й лишатиметься для людей царством величі, доти й вплив цієї атмосфери на людську душу лишатиметься руйнівним. Його дія подібна до дії хімічного реактиву. Один день цього впливу, ніби краплина реактиву, лишає пляму на поглядах, прагненнях, бажаннях, забарвлює їх назавжди. Один день в цій атмосфері впливає на недосвідчену душу, як опіум. В душі зароджується нестримне жадання, віддавшись якому, вона потрапляє в одвічний полон непереможних мрій і смерті. О, ці нездійсненні мрії — вони точать, ссуть, ці порожні примари, кличуть і ваблять, поки смерть і розклад не зруйнують їхню владу і не повернуть нас, сліпців, на лоно природи.

Людині у віці і з темпераментом Герствуда не властиві ілюзії і палкі бажання юності, але вона позбавлена також надій на майбутнє, що бувають у серці юнака. Атмосфера багатства не могла пробудити в ньому жадань, властивих вісімнадцятирічному хлопцеві, а відсутність надій підсилювала гіркоту його невдач. Він не міг не помічати на кожному кроці ознак достатку й розкошів. Йому доводилось бувати в Нью-Йорку раніше, і він знав необмежені можливості марнотратства у цьому місті. Почасти Нью-Йорк викликав у Герствуда благоговійний трепет, як зосередження всього того, що він найбільше шанував на землі: багатства, могутності, слави. Більшість знаменитостей, з якими він випивав, будши управляючим баром, походили саме звідси, з цього багатолюдного центра. Про втіхи й розкоші, які тут панують, йому доводилось чути захоплюючі розповіді. Він знав, що тут можна щодня, не підозріваючи того, стикатися з заможністю, що сто тисяч, навіть п'ятсот тисяч доларів тут дозволяють жити тільки пристойно. Для того ж, щоб виблискувати і відзначатися розкішшю, потрібні були куди значніші суми, а для людини бідної і зо-

всім не лишалося місця. Все це він розумів з особливою гостротою, опинившись тепер у цьому місті, відрізаний від друзів, позбавлений своїх скромних коштів і навіть свого власного імені, примушений починати спочатку завоювання становища й достатків. Він був не старий, але чудово розумів, що скоро почне старіти. І якось раптово вся ця виставка розкошів, гарних убрань, влади і могутності набула для нього особливого значення, яке ще підсилювалося контрастом з його власним сумним становищем.

А становище його й справді було сумне. Герствуд скоро побачив, що після того, як він перестав боятись арешту, йому не стало спокійніше. Коли ця небезпека минула, нестерпним тягарем стали для нього турботи, викликані нестатками. Нікчемна сума в тисячу триста з чимсь доларів, що мала на кілька років забезпечити для них житло, одяг, їжу і розваги, не могла порадувати людину, яка звикла витрачати за рік в п'ять разів більше. Він багато міркував над цим в перші ж дні після приїзду в Нью-Йорк і прийшов до висновку, що треба діяти негайно. Герствуд проглянув об'яви в ранкових випусках газет, і почав шукати сам.

Проте спочатку він улаштувався у власному помешканні. Як було умовлено, вони з Керрі пішли оглядати квартири і спинили свій вибір на одній квартирі на Сімдесят восьмій вулиці, недалеко від Амстердам-авеню, в п'ятиповерховому будинку, на третьому поверсі. Вулиця ще не зовсім була забудована, і тому з їхніх вікон виднілися на сході вершечки дерев у Центральному парку, а на заході — широкі води Гудзону. За квартирку з ванною вони мали платити тридцять п'ять доларів у місяць — ціна середня в ті часи, проте відчутна. Керрі помітила різницю в розмірі кімнат у порівнянні з чикагськими і сказала про це Герствуду.

— Нічого кращого ти тут не знайдеш, люба, — відповів він, — хіба що в старих будинках, але там не матимеш усіх тих вигод, які є тут.

Керрі спинилася саме на цьому помешканні, бо воно було зовсім нове і гарно оздоблене дерев'яними панелями. Дуже зручне було й те, що цей новоспоруджений будинок мав парове опалення. Керрі також сподобалась велика плита в кухні, гаряча й холодна вода, підсобний ліфт, переговорні трубки і дзвоник до двірника. В неї досить були розвинені господарські нахили, щоб належно це все оцінити.

Герствуд уклав угоду з мебльовою компанією, яка умеблювала всю квартиру за п'ятдесят доларів готівкою, з дальшим погашенням по десять доларів у місяць. Потім він замовив металічну дощечку з написом «Дж. В. Уїлер» і прибав її на своїй скриньці для листів у вестибюлі. Спершу Керрі вражало, коли швейцар, звертаючись до неї, називав її «місіс Уїлер», але з часом вона звикла до цього імені і почала вважати його своїм.

Уладнавши домашні справи, Герствуд навідався по кількох газетних об'явах, цікавлячись можливістю придбати пайку в якому-небудь процвітаючому барі в діловій частині міста. Після розкішного закладу на вулиці Адамс ті жалюгідні шинки, в які він потрапив по об'явах, викликали в нього огиду. Він згаяв на це кілька днів і скрізь йому дуже не сподобалось. Зате він здобув чимало цінних відомостей із розмов з власниками цих барів. Він дізнався про впливовість організації під назвою «Таммані-хол»¹ і про те, як важливо бути в добрих стосунках з поліцією. Він виявив, що найбільш процвітаючі заклади наживаються зовсім не на законному веденні справи, як це було у Фіцджералда і Моя. Найбільш прибуткові бари, як правило, мали шикарні окремі кабінети і потайні номери на другому поверсі. Весь вигляд власників цих закладів, їхні величні постаті, великі брильянти на крохмальних сорочках, крій одягу,— свідчили про те, що тут, як і скрізь, торгівля спиртними напоями — це справжнє золоте дно.

Нарешті йому пощастило знайти одного хазяїна, бар якого на Уоррен-стріт, здавалось, обіцяв великі прибутки. Виглядав цей бар досить добре, можливі були і деякі удосконалення в ньому. Власник хвалився, що справи йдуть якнайкраще, та воно на те й скидалося.

— Наша клієнтура складається з людей найкращого кола,— сказав він Герствуду.— Це комерсанти, комівояжери, адвокати і таке інше, словом, все публіка чиста. Ніяких волоцюг! Ми їх і на поріг не пускаємо.

Герствуд прислухався до того, як часто дзвенить каса, і придивлявся деякий час до торгівлі.

— Чи досить тут прибутків для двох? — спитав він.

— Можете судити самі, якщо ви розбираєтесь у спра-

---

¹ Таммані-хол — реакційна організація, зв'язана з гангстерами, яка підкупає чиновників і посилає на всі виборні посади своїх ставленників.

ві,— сказав власник бара.— У мене є ще один заклад, на вулиці Нассау, і я не можу один доглядати за обома. Якби я знайшов досвідчену людину, добре обізнану зі справою, я б не відмовився від того, щоб він порядкував тут і ділив зі мною прибутки.

— Досвід у мене чималий,— відповів Герствуд лагідно, проте щось не дозволило йому згадати про Фіцджералда і Мюя.

— Ну що ж, в такому разі, дивіться самі, містер Уїлер,— промовив хазяїн бара.

Він пропонував тільки третинну пайку в справі, включаючи товар, обстановку і права при ліквідації; від компаньйона вимагалось тисяча доларів внеску і керівництво баром. Нерухомого майна заклад не мав, приміщення орендувалося.

Пропозиція здалася Герствуду підходящою, але поставало питання, чи дасть третина прибутків з бара в цій частині міста ту суму в півтора ста доларів на місяць, яку Герствуд вважав необхідною, щоб покрити домашні витрати і забезпечити достаток. Проте після стількох невдалих спроб знайти підходяще місце ніколи було вагатись. Третина прибутків, очевидно, і зараз становитиме доларів сто. При доброму веденні справ і деяких удосконаленнях бар даватиме більше. І Герствуд погодився ввійти у справу і вніс тисячу доларів з тим, щоб назавтра приступити до виконання своїх обов'язків.

Спочатку він дуже радів і говорив Керрі, що, на його думку, надзвичайно вдало влаштувався. Проте з часом виявилось багато такого, що примушувало замислитись. Характер у партнера був досить неприємний, а випивши він часто ставав просто брутальний. Такі стосунки в ділі були для Герствуда річчю незвичною. Та й саме діло було зовсім відмінне. Нічого схожого на ту постійну клієнтуру, до якої Герствуд звик у Чикаго, в цьому барі не існувало. Він побачив, що тут не скоро заведе друзів. Люди заходили похапцем і хутко виходили, не цікавлячись нічиєю дружбою. Бар не був місцем, де б збирались і просиджували годинами. Так минали дні за днями, потім цілі тижні, а він ні від кого не чув таких щирих вітань, до яких звик у Чикаго.

Крім того, Герствуду дуже не вистачало знаменитостей,— тих елегантно вдягнених представників вишуканого товариства, які надають блиску навіть барам середньої руки, приносячи новини з недосяжних вищих кіл. Тут та-

ких людей він не бачив місяцями. Вечорами, сидячи в барі, він зустрічав у вечірніх газетах замітки про події з життя знаменитостей, з якими він був знайомий, з якими не раз випивав. Ці люди відвідують такі бари, як «Фіцджералд і Мой» в Чикаго або «Гоффман» в Нью-Йорку, але тут, у цьому місці,— Герствуд був певний,— він їх ніколи не побачить.

До того ж бар не давав сподіваного прибутку. Торгівля трохи пожвавилася, але все ж Герствуд бачив, що доведеться бути ощадливим у домашніх витратах, а це він вважав принизливим для себе.

Спершу було так приємно о пізній порі повертатися додому і знати, що там Керрі. Він влаштував справи так, що залишався дома вранці до дев'яти годин, а між шостою і сьомою забігав додому пообідати, але з часом новизна цього всього була втрачена, і він почав відчувати обтяжливість своїх обов'язків.

Перший місяць у Нью-Йорку ще не минув, як Керрі одного разу зауважила між іншим:

— Я збираюсь на цьому тижні в місто, щоб купити плаття.

— Яке саме? — спитав Герствуд.

— Так, щось для вулиці.

— Добре,— відповів Герствуд, посміхаючись їй, хоч про себе подумав, що для його фінансів було б куди краще, якби вона утрималась від цієї витрати. На другий день про це не було мови, але ще через день уранці він спитав:

— Ну, як з платтям, уже купила?

— Ні ще,— відповіла Керрі.

Він трохи помовчав, ніби замислившись, потім сказав:

— Чи не можеш ти відкласти це на кілька днів?

— Можу,— відповіла Керрі, не розуміючи, до чого він хилить.

Вона ніколи доти не уявляла, що в нього можуть бути якісь утруднення з грошми.

— А чому? — спитала вона.

— Та бачиш, в чому річ,— сказав Герствуд.— Мені доводиться вкладати в справу дуже багато грошей. Я сподіваюся дуже скоро все повернути, але саме зараз у мене грошей в обріз.

— О! — вигукнула Керрі.— В такому разі звичайно, любий. Чом ти не сказав мені про це раніше?

— Бо в цьому не було потреби,— відповів Герствуд.

Хоч Керрі й погодилася з готовністю, щось у словах Герствуда нагадало їй «оту маленьку справу», про яку їй доводилось раз у раз чути від Друе. Ця думка, що промайнула ніби між іншим, поклала початок чомусь новому. Таких думок про Герствуда у Керрі доти не було.

Слідом за цим пішли інші дрібниці такого ж роду, які, поволі нагромаджуючись, стали для Керрі справжнім відкриттям. Вона зовсім не була дурненька. До того ж, двоє людей не можуть довгий час жити разом і не пізнати одне одного. І коли один з них переживає труднощі, то незалежно від того, хоче він розкрити це, чи ні, другий дізнається про них. Турботи почуваються, ніби носяться в повітрі, і настрої неминуче псується. Герствуд одягався добре, як і завжди, але костюм був на ньому той самий, що й у Канаді. Керрі звернула увагу на те, що він не поповнював свого дуже обмеженого гардероба. Вона зауважила також, що він дуже рідко пропонував їй які-небудь розваги, не проявляв ніякого інтересу до того, які страви подаються, і був цілком зайнятий своїм баром. Це вже не був той безтурботний Герствуд, якого вона знала в Чикаго, багатий і щедрий. Зміна була надто різуча, щоб її можна було не помітити.

І Керрі через деякий час почала відчувати цю зміну, відчувати, що він не ділиться з нею своїми думками. Вона зрозуміла, що в нього скритна вдача і що він щось затаює від неї. Їй доводилося допитуватись у нього про різні дрібниці, а для жінок це завжди дуже неприємно. Сильна любов знаходить виправдання або хоч примушує миритися з цим, але не більше. А там, де сильної любові нема, висновок буває більш виразний і зовсім невтішний.

Щождо Герствуда, то він мужньо боровся з труднощами свого нового становища. Він чудово розумів, яку величезну помилку зробив, розумів також, що місце в цьому барі для нього — удача і що він повинен це місце цінити. І все ж він не міг не порівнювати теперішнє своє становище з минулим — година за годиною, день у день.

Крім того, після однієї зустрічі, зараз же по приїзді, його мучив страх, що він зустріне когось із старих друзів. Ідучи по Бродвею, він раптом побачив, що до нього наближається знайомий. Було надто пізно удавати, що він не пізнає цього чоловіка. Вони вже встигли обмінятися швидким поглядом, і було цілком ясно, що обоє помітили один одного. Знайомий, представник однієї чикагської оптової компанії, змушений був спинитись.

— Як поживаєте? — промовив він, простягаючи руку; але ні в його голосі, ні в жесті не було нічого, схожого на щирий інтерес.

— Дякую, дуже добре,— відповів Герствуд, теж збентежений.— А ви як?

— Та нічого. Я приїхав дещо закупити. А ви тепер тут мешкаєте?

— Так,— відповів Герствуд.— У мене тут бар на Уоррен-стріт.

— Справді? — промовив знайомий.— Радий чути. Якось треба буде зайти до вас.

— Заходьте,— сказав Герствуд.

— На все добре,— промовив той, люб'язно посміхаючись, і пішов своєю дорогою.

«Він навіть не спитав, у якому номері! — промайнуло в голові Герствуда.— Та він і не подумає зайти».

Він витер чоло, яке раптом спітніло, і від усього серця побажав, щоб таких зустрічей більше не було.

Усе це впливало на його характер, хоч він і був доти добродушний. Усі надії він покладав на те, що грошові справи незабаром зміняться на краще. Керрі була з ним. Він виплачував борг за меблі, мав пристойний заробіток. Щождо Керрі, то їй доведеться на деякий час обмежитись тими розвагами, які він спроможний їй дати. Якщо йому ніщо не загрожуватиме, він зможе протриматись ще довго, а згодом усе буде гаразд.

Він не брав до уваги нестійкість людської вдачі і труднощі подружнього життя. Керрі була молода. І в нього і в неї настрої дуже легко змінювався. Це щохвилини могло спричинитися до сутички за обіднім столом, як це часто буває навіть у найбільш благополучних сім'ях. Дрібні непорозуміння, що виникають при цьому, можуть вгладитися тільки при сильній любові. Коли ж такої любові немає, у обох сторін зростає рахунок дрібних образ, і через деякий час перед ними постає нерозв'язна проблема.

РОЗДІЛ XXXI

Улюблениця долі. Бродвей хизується вітрами

Нью-Йорк і нові умови життя мали певний вплив не тільки на Герствуда, а й на Керрі. З спокійним серцем прийняла вона все, уготоване їй долею. Незважаючи на несхвальний відзив, висловлений у першу мить, нове місто

незабаром захопило її. Прозоре повітря, жвавий вуличний рух і особливо відчутна байдужість людей вражали її. Їй ще ніколи не доводилося бачити таких маленьких кімнат, як в її квартирі, проте вона скоро полюбила їх. Новісінька обстановка виглядала прегарно. Буфет, на якому Герствуд сам усе розставив, так і виблискував. Кожна з кімнат була обставлена як належить, а у вітальні стояв рояль, бо Керрі виявила бажання вчитись грати. Вона мала служницю і проявляла великі здібності у веденні домашнього господарства. Уперше в житті вона почувала себе в надійному становищі і, в її розумінні, виправданою в очах суспільства. На душі в неї було легко і безхмарно. Довгий час її думки були зайняті особливостями нью-йоркських жител. Її вражало те, що тут десять родин живуть в одному будинку і ніхто нікого не знає, ніхто ніким не цікавиться. Сильне враження справляли на неї гудки сотень суден у порту, це протяжне, гучне вищання поромів і пароплавів у затоці з настанням туману. Уже те, що ці звуки неслися з моря, робило їх незвичайними. Вона часто задивлялася на смужку вод Гудзону, видну з її західних вікон, на будівництво величезного міста, що кипіло навкруги. Тут було над чим замислитись; нових, свіжих вражень вистачило б на цілий рік.

До того ж Герствуд виявляв глибоку любов до неї, і це теж займало її увагу. Незважаючи на всі свої турботи, він ніколи не ділився ними з Керрі. Він тримався із звичною гідністю, мирився зі своїм новим становищем і тішився присутністю Керрі, її новими нахилами й успіхами. Щовечора він поспішав, щоб не спізнитись на обід, і маленька чепурна їдальня зустрічала його затишком. Від мініатюрності вона тільки вигравала і була справді, як повна чаша. На столі, накритому білою скатертиною і заставленому гарним посудом, сяяв канделябр з чотирма ріжками, затемненими кожний окремим червоним ковпачком. З допомогою служниці Керрі успішно справлялася з біфштексами й котлетами, в усьому іншому їй ставали у великій пригоді консервовані продукти. Керрі навчилася пекти і скоро вже могла подавати на стіл легесеньке й смачне печення власного виробу.

Так минув другий місяць, за ним третій і четвертий. Прийшла зима, а з нею відчуття, що найкраще сидіти вдома і нікуди не виходити, отже, про відвідування театрів майже не було розмов. Герствуд докладав усіх зусиль до того, щоб оплачувати домашні витрати, не даючи відчутти

своїх утруднень. Він казав, що весь час вкладає в діло додаткові суми, щоб мати більші бариші в майбутньому. Сам він задовольнявся мінімальним гардеробом і дуже рідко пропонував Керрі щось придбати. Так минула перша зима.

На другий рік торгівля в керованому Герствудом барі трохи пожвавилася, і він тепер щомісяця одержував сподівані сто п'ятдесят доларів. На жаль, Керрі в цей час уже встигла зробити певні висновки, а Герствуд завів деяких знайомих.

Вдача у Керрі була швидше пасивна і сприйнятлива, ніж активна і наступальна, а тому вона мирилась із становищем, яке здавалось їй загалом цілком пристойним. Вони зрідка ходили вдвох у театр, влітку виїжджали часом на узбережжя океану, в різні місця Нью-Йорка, однак ще не мали знайомих. У стосунках з нею Герствуд, природно, втратив давню підкреслену вишуканість манер і тримався просто і фамільярно. Непорозуміннь між ними не виникало, не було й помітних розходжень у поглядах. Не маючи вільних грошей, не буваючи ні в кого, він не давав їй підстав ні до ревности, ні взагалі до незадоволення ним. Керрі співчувала тому, що він стільки уваги приділяє своєму ділу, і не зважала на відсутність розваг, якими було наповнене її життя в Чикаго. Нью-Йорк в цілому та її квартира задовольняли її.

Проте в міру розширення справ бара Герствуд, як уже згадувано, почав заводити знайомих. Він почав також витрачати більше грошей на одяг. Він переконував себе, що дуже дорожить сімейним життям, проте міг часом не прийти додому на обід. Коли це трапилось вперше, він повідомив Керрі через посильного, що затримається. Керрі пообідала сама, широко бажаючи, щоб це більше не повторилось. Удруге він теж попередив її, але вже в останню хвилину. Утретє він зовсім забув це зробити і виправдався лише тоді, коли повернувся. Щоправда, між цими випадками пройшли цілі місяці.

— Де ти був, Джордж? — спитала Керрі, коли він вперше не прийшов.

— Я був зайнятий у барі, — відповів він невимушено. — Довелось упорядкувати деякі рахунки.

— Яка шкода, що ти не міг прийти, — промовила вона ніжно. — А я приготувала такий чудовий обід!

Удруге в нього було готове таке ж пояснення, але коли це трапилось утретє, Керрі була вже іншої думки, ніж перед тим.

— Я ніяк не міг прийти,— виправдувався Герствуд, повернувшись пізно ввечері,— я був дуже зайнятий.

— Невже ж ти не міг мене повідомити?— спитала Керрі.

— Я хотів,— сказав він,— та, знаєш, потім якось зовсім забув, і згадав, коли однаково було вже пізно.

— А в мене був такий обід!— промовила Керрі.

Трапилось так, що Герствуд, спостерігаючи Керрі, вирішив, що вона належить до тих жінок, для яких свій дім — це все. І от, проживши з нею рік, він був переконаний, що головним ділом життя є для неї сімейні клопоти й обов'язки. Він прийшов до цього дивного висновку, незважаючи на те, що бачив її на сцені в Чікаго і що весь цей рік їй доводилось обмежуватися домашнім господарством і його товариством через ті умови, які він сам створив для неї, і що весь цей час вона була позбавлена друзів і будь-якого іншого товариства. І він радів, що в нього дружина, яку задовольняє таке існування. Уявивши, що вона цілком задоволена, він, природно, вважав себе зобов'язаним давати їй лише те, що могло забезпечити їй таке існування. І він дбав про меблі та інше оздоблення квартири, про їжу і найнеобхідніший одяг. Все рідше й рідше думав він про те, щоб розважити її, щоб дати їй доступ до блискучих і пишних втіх великого міста. Його самого весь цей світ дуже приваблював, але він вважав, що їй було б нецікаво супроводити його. Він якось пішов сам у театр. Іншим разом він приєднався до вечірньої партії в покер, зацікавившись його новими друзями. Грошові справи поліпшувались, і він почав відчувати, що в нього знов відростають крила,— звичайно, це вже було зовсім не те, що колись у Чікаго. До того ж, він продовжував уникати тих місць розваг, де міг би зустрітися з людьми, з якими раніше був знайомий.

Щождо Керрі, то вона почала інстинктивно вгадувати це все. Правда, її не дуже турбувала поведінка Герствуда. Не почувавши до нього палкої любові, вона не могла й страждати від ревнощів. Власне, вона не ревнувала зовсім. Герствуд радів з сумирності Керрі, в той час як йому варто було серйозно замислитись над причинами такого ставлення. Якщо він не приходив вчасно додому, це зовсім не здавалося їй чимсь жахливим. Вона розуміла, що його, як і кожного мужчину, завжди може спокусити щось — люди, з якими захочеться побалакати, порадитись, зайти кудись. Вона нічого не мала проти того, щоб він по-своєму розва-

жався, але не погоджувалася з тим, щоб він забував про неї. Проте вона ще не дратувалася, тільки відзначала, що Герствуд дещо змінився.

На другий рік їх життя на Сімдесят восьмій вулиці квартира поряд з їхньою звільнилась, і там оселилася дуже вродлива молода жінка зі своїм чоловіком. Згодом Керрі познайомилася з ними. Приводом до знайомства послужило розташування квартир: з кожної окремі двері виходили до підсобного ліфта. Це корисне вдосконалення служило для подачі нагору палива, продуктів тощо і для спускання вниз кухонних покидьків і всякого іншого сміття.

Якщо мешканці обох квартир одночасно виходили на свисток двірника зі своїх дверей, вони неминуче зустрічались. Якось уранці Керрі вийшла взяти газету і побачила нову сусідку, чорняву вродливу жінку років двадцяти трьох, яка, очевидно, вийшла за тим же. Вона була в пеньюарі, накинутому просто на нічну сорочку, зі скуйовдженим волоссям, але виглядала такою гарненькою і симпатичною, що відразу сподобалась Керрі. Сусідка тільки посміхнулась зніяковіло, але цього було досить, щоб Керрі захотілось познайомитися з нею; таке ж бажання виникло і в чорнявої красуні, якій дуже припало до серця наївне личко Керрі.

— Яка гарна жінка оселилася поруч з нами,— сказала Керрі Герствуду за сніданком.

— А хто вони такі? — спитав Герствуд.

— Не знаю,— відповіла Керрі.— Коло дзвоника їхнє прізвище — «Венс». І хтось там у них чудово грає. Мабуть, вона.

— Ну, в такому місті ніколи не можна знати, хто живе поруч,— промовив Герствуд, висловлюючи звичайне в Нью-Йорку ставлення до сусідів.

— Подумати тільки,— додала Керрі,— що я прожила в цьому будинку більше року і не знаю ні душі, хоч крім нас тут живе ще дев'ять сімей! А ці люди переїхали сюди більше місяця тому, і я до сьогоднішнього дня нікого з них не бачила.

— Тим краще,— сказав Герствуд.— Ніколи не знаєш, на кого наскочиш. Часом трапляються дуже неприємні люди.

— Звичайно,— поспішила погодитись Керрі.

Вони заговорили про інше, і Керрі більше не згадувала про сусідів, поки не зустрілася з місіс Венс через два дні,

ідучи на базар. Сусідка пізнала її і кивнула, а Керрі у відповідь привітно посміхнулась. Так між ними зав'язалося знайомство. А якби вони не показали, що пізнали одна одну, то й не подружилися б згодом.

Після цього Керрі не бачила місіс Венс кілька тижнів, але чула звуки рояля, що долинали з сусідньої квартири кризь тонку стінку, яка розділяла їхні вітальні. Їй подобався вибір виконуваних п'єс, переважно життєрадісних, і блискуче виконання. Сама вона грала тільки посередньо, і гра місіс Венс при її різноманітному репертуарі здавалась Керрі майже віртуозною. Усе, що їй досі довелось побачити і почути,— хоч це й були уривчасті й туманні відомості,— свідчило, що ці сусіди люди витончені і з достатком. І Керрі готова була при першій нагоді познайомитись і навіть зблизитися з ними.

Одного разу в квартирі Керрі залунав дзвоник, і служниця, що була в кухні, натиснула кнопку, яка автоматично відчиняла спільні вхідні двері вниз сходів. Керрі вийшла і стояла на дверях своєї квартири, на третьому поверсі, чекаючи відвідувача, але появилася місіс Венс.

— Пробачте, що я вас потурбувала,— сказала вона.— Я виходила з дому і забула ключ од вхідних дверей, і тому дозволила собі подзвонити до вас.

Інші мешканці будинку робили те ж саме, коли забували свої ключі, але вони ніколи не вважали за потрібне просити пробачення.

— Будь ласка,— промовила Керрі,— я дуже рада, що стала вам у пригоді. Я сама іноді роблю так.

— Сьогодні чудова погода, правда? — сказала місіс Венс, затримуючись на мить.

Після ще кількох подібних випадкових розмов це знайомство нарешті зав'язалось, і Керрі знайшла в особі місіс Венс дуже милу приятельку.

Керрі не раз після цього заходила до своєї сусідки, а та, в свою чергу, навідувалась до неї. Обстановка в обох квартирках була дуже приємна, а в подружжя Венс навіть розкішна.

— Приходьте до нас сьогодні ввечері,— запросила місіс Венс скоро після того, як вони заприятелювали,— мій чоловік дуже хоче з вами познайомитись. Ви ж граєте в карти?

— Трохи,— відповіла Керрі.

— Ну от, пограємо в карти. Якщо ваш чоловік буде дома, приходьте удвох.

— Ні, він сьогодні не прийде на обід,— сказала Керрі.

— Ну, то ми запросимо його, коли він повернеться.

Керрі погодилась і того ж вечора познайомилася з огрядним містером Венсом. Він був на кілька років молодший від Герствуда; щастям мати таку вродливу дружину він завдячував, очевидно, не так своїй зовнішності, як заможності. Керрі з першого ж погляду сподобалась йому, і він, намагаючись бути люб'язним, вчив її нової гри в карти і розважав розмовами про Нью-Йорк і місцеві розваги. Місіс Венс грала на роялі. Згодом прийшов і Герствуд.

— Я дуже радий познайомитися з вами,— сказав він місіс Венс, коли Керрі відрекомендувала його, і в його манерах пробудилась та вишуканість, що колись причарувала Керрі.

— Ви не подумали, що ваша дружина втекла? — спитав містер Венс, простягаючи руку Герствуду.

— Так, мені лишилось тільки припустити, що вона знайшла кращого чоловіка,— підхопив той.

Після цього він віддав усю увагу місіс Венс, і Керрі раптом знов побачила в Герствуді все те, чого їй підсвідомо бракувало в ньому останнім часом: галантність і блиск, властиві йому в минулому. Побачила вона й те, що вона не дуже добре вдягнена, далеко не так добре, як місіс Венс. На цей раз такі думки вже не були невиразними, як досі. Вона ясно зрозуміла своє становище і відчула, що її життя стає сірим, безбарвним, і цього було досить, щоб зовсім зіпсувати їй настрій. В ній прокинулась давня меланхолія, неспокійна, сповнена бажань, а бажання почали нагадувати незадоволеній Керрі про всілякі можливості.

Це пробудження не мало безпосередніх наслідків, бо Керрі була мало ініціативна; однак вона завжди проявляла схильність піддаватися тискові нового, а попавши в нову течію — давати себе занести дуже далеко. Герствуд нічого не помітив. Він не звернув уваги на ті виразні контрасти, які вразили Керрі. Він навіть не помітив тіні смутку, що затьмарила її погляд. А що найгірше — вона почала тепер відчувати самотність у своїй квартирі і шукала товариства місіс Венс, якій вона дуже сподобалась.

— Ходімте сьогодні на денну виставу! — запропонувала місіс Венс, забігши якимось уранці до Керрі просто з ліжка, у блідорожевому пеньюарі. Герствуд і Венс уже з годину тому розійшлися, кожен у своїх справах.

— Гарзд,— відповіла Керрі, милуючись випещеною, елегантною місіс Венс, в якій вгадувалась обожнювана

жінка, що звикла до задоволення усіх своїх бажань.— А що йде сьогодні?

— О, мені хочеться побачити Ната Гудвіна,— промовила місіс Венс.— По-моєму, він найкращий актор у світі. Газети так вихваляють його.

— Коли нам треба буде вийти з дому? — спитала Керрі.

— Давайте вийдемо о першій годині і пройдемо по Бродвею від Тридцять четвертої вулиці,— сказала місіс Венс.— Це так цікаво. Гудвін грає в залі Медісон-скверу.

— Я з охотою піду,— сказала Керрі.— Почому треба буде заплатити за квитки?

— Не більше долара,— відповіла місіс Венс.

Вона пішла і о першій годині появилася знов у розкішному темносиньому вихідному платті і елегантному капелюшку, що дуже личив їй. Керрі теж уже причепурилась і виглядала чарівно, проте убрання цієї жінки являло такий контраст з її убранням, що їй стало прикро. У місіс Венс було стільки гарненьких дрібничок, яких Керрі бракувало: золоті оздоби, вишукана сумочка із зеленої шкіри з монограмою, хусточка з надзвичайно гарним узором і таке інше. Керрі відчула, що їй треба мати значно кращий гардероб, щоб витримати порівняння з цією жінкою, і що кожний, поглянувши на них, віддав би перевагу місіс Венс тільки завдяки її туалетам. Це була прикра, хоч і не зовсім справедлива думка, бо Керрі тепер могла похвалитись не гіршою фігурою, а личко її приваблювало розквітлою вродою. Різниця між обома жінками була тільки в якості й свіжості убрання, та й то не така вже помітна. Проте Керрі запам'ятала цей контраст, і її незадоволення своїм становищем зросло.

Прогулянка по Бродвею в ті дні, як і тепер, становила одну з характерних рис нью-йоркського життя. Перед денними виставами і після них тут можна було побачити не тільки гарненьких жінок, з тих, що люблять показати себе, але й мужчин, які люблять помилуватися жінками. Це була дуже барвиста процесія вродливих облич і пишних убрань. Жінки появлялись у своїх кращих капелюшках, взутті й рукавичках і простували парами до розкішних магазинів чи театрів, розташованих на всьому протязі від Чотирнадцятої до Тридцять четвертої вулиці. Мужчини теж намагались показатись в усьому, що в них було наймоднішого. Кравець міг би тут вибирати зразки чоловічих костюмів, швець — фасон і колір взуття, а капелюшник —

головних уборів. Можна сказати, що кожний новий костюм любителі одягатись обновляли обов'язково на Бродвеї. Це було настільки відомо, що через кілька років появилася пісенька, яка стала дуже модною і обійшла всі мюзик-холи міста; ця пісня називалась «Що йому робити на Бродвеї?» і оспівувала модний парад на цій вулиці перед денними виставами.

За весь час перебування в Нью-Йорку Керрі ніколи не чула про цей парад туалетів і не бувала у цей час на Бродвеї. Щодно місіс Венс, то для неї це видовище було звичною річчю, про яку вона не тільки знала, але й сама не раз тут походжала, спеціально, щоб бачити інших і себе показати, вразити своєю красою, а заодно й пересвідчитись, що вона не відстала від моди і не поступиться перед іншими красунями й чепурухами.

Керрі з невимушеним виглядом ішла поряд з приятелькою, після того як вони вийшли з трамвая на Тридцять четвертій вулиці, але скоро всю її увагу поглинув пишню вдягнений натовп, що вирував навколо них. Вона раптом помітила, що місіс Венс почала триматись якось напружено під безцеремонними поглядами шикарних мужчин і блискучих дам, які ніби забули про всі правила пристойності. Тут, здається, вважалось зовсім звичайною річчю дивитись пильно просто в лице. Керрі відчула, що її теж розглядають і вивчають з усіх боків. Мужчини в бездоганих пальто й циліндрах, помахуючи палицями з срібними головками, пробиралися щільно повз жінок, не спускаючи з них очей і частенько зустрічаючись з їхніми поглядами. Дами шелестіли важкими шовками, роблено посміхаючись і поширюючи навколо запах духів. Керрі помітила, що розпуста серед цих дам помітно переважала над добродесністю. Скільки тут було нарум'янених, запудрених щік і нафарбованих губів, напахченого волосся, розширених, затьмарених, кличучих очей! Керрі раптом зрозуміла, що опинилась у гущі модного натовпу, на виставці шику — і якого шику! Вздовж вулиці на кожному кроці виблискували вітрини ювелірів. Квіти, хутра, галантерея, кондитерські вироби пропливали перед очима. Вулицю заповнювали екіпажі. Величні швейцари у широчезних лівреях з блискучими поясами й гудзиками стояли біля входів до розкішних магазинів. Кучери в жовтих чоботях, білих рейтузах і синіх куртках догідливо чекали власниць екіпажів, зайнятих покупками. Вулиця дихала багатством і шиком, і Керрі почувала, що вона тут чужа. Ні за що в світі не

зуміла б вона триматись тут так упевнено, як вродлива місіс Венс. Керрі думала тільки про одне: кожному видно, що з них двох вона одягнена гірше. Це так прикро вразило її, що вона вирішила не приходити сюди, поки не зможе змінити свій вигляд. В той же час вона палко бажала зазнати цієї насолоди — появитися тут рівною серед рівних. Ах, тоді вона була б щаслива!

РОЗДІЛ XXXII

Валтасарів бенкет. Ясновидець рече

Почуття, викликані в Керрі цією прогулянкою, зробили її дуже сприйнятливою до патетики п'єси, побаченої за раз же після того. Актор, якого вони пішли подивитись, здобув популярність у комедіях мішаного типу, де дійові особи страждають в такій мірі, щоб відтіняти гумор. Щождо Керрі, то, як ми вже знаємо, сцена завжди вабила її до себе. Вона ніколи не забувала свого єдиного сценічного дебюту й успіху в Чикаго. Ця подія жила в її душі в ті довгі дні, коли крісло-качалка і модний роман були її єдиними розвагами. І коли вона бувала в театрі, власне обдарування одразу давало про себе знати. Деякі сцени викликали в ній бажання взяти в них участь, передати ті почуття, яких вона зазнала б на місці тієї чи іншої дійової особи. І майже завжди вона йшла зі спектаклю сповнена яскравих вражень, які захоплювали її на самоті весь наступний день. Вона жила стільки ж у цьому уявному світі, як і реальними подіями буденного життя.

Не часто траплялося так, щоб вона приходила на спектакль, до глибини душі схвильована не вигаданими, а життєвими подіями. Сьогодні ж в її серці бриніла тиха пісня тужливого жадання, навіяного побаченими пишними уборами, веселощами, красою. О, ці жінки, що проходили повз неї,— їх були сотні й сотні,— хто вони? Звідки ці багаті, елегантні убрання, оздоби небачених барв, срібні й золоті дрібнички? Де живуть ці чарівні істоти? Серед яких вишуканих різьблених меблів, розписаних стін і розкішних килимів минають їхні дні? Де їхні пишні апартаменти, наповнені всім, що тільки можна купити за гроші? В яких стайнях тримають цих випещених, баских коней, ці парадні екіпажі? Де байдикують лакеї в багатих лівреяx? О, ці палаци, вогні, ніжні пахощі, таємничі будуари, столи, що

вгинаються від страв! Нью-Йорк, мабуть, сповнений такими житлами, інакше не було б цих чарівних, самовпевнених і пихатих створінь! В якихось оранжереях їх же вирощувано! Керрі було боляче від думки, що вона не належить до їх числа, що її давні мрії, на жаль, не справдились. Її навіть дивувало тепер, як це вона прожила ці два роки так самотньо, лишаючись байдужою до того, що не досягла сподіваного.

П'еса являла собою салонний виріб того типу, де серед роззолочених стін дами і кавалери в найчарівнішому убранні переживають муки кохання й ревнощів. Подібні твори завжди викликають захоплення в тих, хто все життя марно мріяв про таку обстановку. Вони приваблюють, ці твори, тим, що зображують страждання в ідеальних умовах. Хто не погодився б переживати муки, сидячи в золотому кріслі? Хто не захотів би страждати серед напахчених gobеленів, м'яких диванів і ліжрейнних лакеїв? Горе в таких умовах стає річчю привабливою. Керрі прагнула зазнати його, зазнати страждань, що їй судилися, які б вони не були, саме в такій обстановці, а якщо це неможливо, то принаймні удавати страждання в подібних умовах — на сцені. Враження від побаченого перед тим було дуже сильне, і тому п'еса здалася їй незвичайно гарною. Дуже скоро її зовсім заповонив цей уявний світ, з якого вона воліла б ніколи не повертатись. В антрактах Керрі оглядала елегантних завідників денних вистав, що займали перші ряди партеру й ложі, і у неї склалось нове уявлення про Нью-Йорк. Вона переконувалась, що ще зовсім не знає його, що це місто являє собою справжній вир розваг і насолод.

Коли вони вийшли після спектаклю, той же Бродвей дав їй ще наочніший урок. Картина, побачена по дорозі до театру, тепер стала ще яскравішою і досягла свого апогею. Такого скупчення розкошів і шику їй ще ніколи не доводилось бачити. Це видовище остаточно зміцнило її в оцінці свого власного становища. Вона не живе, не може вважати, що взагалі жила на світі, якщо їй не випаде хоч щось від цього життя! Жінки розкидали тут гроші, розтринькували їх — досить було заглянути в перший-ліпший з розкішних магазинів, повз які Керрі проходила, щоб у цьому переконатись. Здається, цих елегантних дам над усе в житті цікавлять квіти, ласощі, коштовності. А вона... в неї ледве вистачало кишенькових грошей на те, щоб разів два-три на місяць дозволити собі таку розвагу, як сьогодні.

Того вечора її маленька затишна квартирка втратила в очах Керрі всю свою привабливість. Не такі були втіхи усіх навкруги! Байдужим поглядом стежила вона за служницею, яка готувала обід. Перед нею раз у раз поставали сцени з п'єси. Особливо ж одна вродлива актриса пригадувалася їй — кохана, за якою упали, яку намагались завоювати. Ця чарівна жінка полонила серце Керрі! Її туалети були неперевершеними витворами мистецтва, а страждання її здавались такими ширими! Туга, яку вона зображувала, була така зрозуміла для Керрі! Керрі й сама могла б зіграти не гірше, так, безперечно! А деякі місця вона б навіть провела краще... Вона повторила напівголосно окремі слова з цих епізодів. О, якби їй таку роль — яким широким стало б її життя! Вона теж зуміла б зворушити своєю грою..

Герствуд застав Керрі в поганому настрої. Вона сиділа в кріслі-качалці і гоїдалась, поринувши в свої думки. Їй не хотілося, щоб хтось порушив її захоплюючі видіння, і вона майже нічого не говорила.

— Що з тобою, Керрі? — спитав Герствуд, помітивши через деякий час, що вона якась тиха, майже похмура.

— Нічого, — відповіла Керрі. — Я не зовсім добре себе почуваю.

— Сподіваюсь, ти не хвора? — сказав він, нахилиючись до неї.

— Ах, ні, — відповіла вона, трохи роздратовано. — Просто мені якось не по собі.

— Яка шкода, — промовив він, випростуючись і поправляючи на собі жилет. — А я думав, ми сьогодні підемо в театр.

— Мені не хочеться, — відповіла Керрі, незадоволена тим, що її чудові видіння порушені і розвіяні. — Я вже була сьогодні на денній виставі.

— Он як! — сказав Герствуд. — Що ж ти дивилась?

— «Золоті розсипи».

— Сподобалось?

— Дуже, — сказала Керрі.

— І тобі вже не хочеться йти сьогодні вдруге?

— Мабуть, ні, — відповіла вона.

А втім, пробуджена зі своєї меланхолії, Керрі опинилась за обіднім столом і передумала. Трохи їжі, потрапивши в шлунок, творить чудеса. Керрі вдруге пішла в театр і цим на деякий час повернула втрачену рівновагу. Проте удар було завдано — вона прокинулася, Скільки б вона не

відганяла ці думки, почуття незадоволення знов і знов поверталось. Час і повторення — до чого тільки вони не призводять! Так краплини води довбають камінь і, кінець кінцем, пробивають його наскрізь.

Приблизно через місяць після цієї події місіс Венс запросила Керрі відвідати з нею та її чоловіком вечірню виставу. Вона чула від Керрі, що Герствуд не буде в цей день обідати вдома.

— Чом би вам не піти з нами? Не готуйте сьогодні обіду. Ми пообідаємо у «Шеррі», а потім підемо в театр «Ліцей». Приєднуйтесь до нас!

— Дякую, я не відмовлюсь,— відповіла Керрі.

Уже о третій вона почала одягатись, щоб бути готовою о пів на шосту вирушити у модний ресторан, що саме тоді завойовував особливу популярність, відтісняючи свого суперника «Дельмоніко». В тому, як вона одягалась, уже позначився вплив вишуканої місіс Венс. Приятелька раз у раз звертала її увагу на всілякі новинки дамського туалету, запитуючи, наприклад:

— Ви не збираєтесь купити такий і такий капелюшок? Або:

— Ви вже бачили нові рукавички з овальними перламутровими гудзиками?

І так далі, без кінця.

— Коли ви знов купуватимете черевики, любя,— казала місіс Венс,— обов'язково беріть з гудзиками, на товстій підшві і з лакованим носком. Це остання мода цієї осені.

— Добре,— відповідала Керрі.

— Ах, любя, ви бачили нові блузки у «Альтмана»? Які фасони! Я там звернула увагу на одну блузку, в якій ви, я певна, виглядатимете чарівно! Я це зрозуміла в ту мить, коли побачила її.

Керрі уважно прислухалась до цього всього, бо місіс Венс проявляла до неї більшу щирість, ніж це звичайно буває між гарненькими жінками. Місіс Венс так полюбила Керрі за добродушну, спокійну вдачу, що охоче тримала її в курсі всіх новин моди.

— Чом ви не купите собі спідницю з саржі? — казала вона іншим разом.— Зараз у «Лорда і Тейлора» продаються такі гарненькі, пошиті кльошем, а тепер нічого іншого і не носитимуть. Вам дуже підійшла б темносиня.

Керрі слухала, не пропускаючи нічого. У них з Герствудом ніколи не було про все це мови. Поступово вона почала виявляти бажання купити то одне, то друге, на-

що Герствуд давав згоду, нічим не виявляючи своєї думки з цього приводу. Він помітив нові нахили Керрі і, чуючи без кінця про чарівність місіс Венс, догадався, чий це вплив. Він поки що не збирався заперечувати, проте побачив, що її вимоги зростають. Це його не радувало, але ж він ще по-своєму любив її, і тому мовчки погоджувався. А втім, щось у поводженні Герствуда примушувало Керрі відчувати, що він зовсім не радіє, виконуючи її бажання. Він ніколи не захоплювався її обновами. І вона вирішила, що він перестав дбати про неї. Так було забито ще один непомітний клин між ними.

Як би там не було, а поради місіс Венс не пропали марно, і на цей раз Керрі могла бути задоволеною своїм туалетом. Правда, вона одягла своє краще плаття, а все ж приємно, що хоч і доводиться обмежуватись одним тільки парадним платтям, зате воно гарненьке і добре пошите. Тепер і вона виглядала випещеною двадцятирічною жінкою, і місіс Венс сказала Керрі комплімент, від якого на її лухких щічках спалахнув рум'янець, а великі очі заблищали.

Збирався дощ, і тому містер Венс, на прохання дружини, розпорядився викликати екіпаж.

— А ваш чоловік не поїде з нами? — спитав він Керрі, коли вона ввійшла в їхню маленьку вітальню.

— Ні, він попередив, що не прийде обідати.

— Краще залишіть йому записку, щоб він знав, де нас шукати. Може, він випадково звільниться.

— Справді, — погодилась Керрі, якій це не спало на думку.

— Напишіть йому, що ми будемо до восьмої години у «Шеррі». Та він і сам, мабуть, догадається.

Керрі зашелестіла платтям і пішла до себе. Не скидаючи рукавичок, вона нашвидку написала записку і повернулась до Венсів. Там вона застала якогось гостя.

— Місіс Уїлер, дозвольте відрекомендувати вам мого двоюрідного брата, містера Еймса, — промовила місіс Венс. — Він поїде з нами. Правда, Боб?

— Дуже радий познайомитися з вами, — сказав Еймс, чемно вклоняючись Керрі.

Керрі одразу впало в вічі, що в нього висока, ставна постать. Вона встигла ще помітити, що він чисто виголений, молодий і вродливий.

— Містер Еймс на кілька днів приїхав у Нью-Йорк, і ми хочемо йому показати тут дещо, — додав містер Венс.

— Так ви приїжджай? — промовила Керрі і знов поглянула на новоприбулого.

— Так, я тільки що приїхав з Індіанаполіса і пробуду тут із тиждень,— відповів Еймс і присів на кінчик стільця, чекаючи, поки місіс Венс закінчить останні деталі свого туалету.

— Я гадаю, вам буде цікаво оглянути Нью-Йорк? — спитала Керрі, щоб щось сказати.

— Нью-Йорк надто великий, його і не обійдеш за тиждень,— ввічливо відповів Еймс.

Він був дуже привітний, цей молодий чоловік, і тримався зовсім просто, без будь-якої афектації. Керрі здалося, що він ще переборює в собі останні прояви соромливості, властивої юнакам. Не обіцяючи бути блискучим співрозмовником, він, проте, тримався упевнено і був добре вдягнений. Керрі відчула, що з ним не важко буде підтримувати розмову.

— Ну от, ми, здається, й готові,— сказав містер Венс.— Екіпаж чекає.

— Ходімте,— промовила місіс Венс, входячи у вітальню і усміхаючись.— Боб, на тебе покладається обов'язок піклуватися про місіс Уїлер.

— Постараюсь,— відповів Боб з усмішкою, наближаючись до Керрі.— Сподіваюсь, ви не потребуєте дуже великого піклування? — додав він таким тоном, ніби просив у неї поблажливості й допомоги.

— Сподіваюсь, що ні,— відповіла Керрі.

Вони спустилися по сходах, причому місіс Венс не переставала звертатись то до одного, то до другого учасника компанії, і сіли в екіпаж.

— Можна їхати,— промовив Венс, закриваючи дверцята екіпажа, і вони рушили.

— Що ми будемо дивитись? — спитав Еймс.

— «Лорда Чамлі» за участю Созерна,— відповів Венс.

— О, він так добре грає! — вигукнула місіс Венс.— Він такий кумедний, як ніхто!

— Так, газети його дуже хвалять,— сказав Еймс.

— Я певен, що всім нам дуже сподобається,— додав Венс.

Еймс сів поруч з Керрі і тому вважав за свій обов'язок бути до неї уважним. Його зацікавила ця жінка, така молоденька і вже заміжня, до того ж така гарненька; правда, це була тільки шаноблива цікавість. Цей молодий чоловік зовсім не був розв'язним дамським кавалером. На-

впаки, він шанував шлюб, і його думки займали вродливі індіанополіські панночки на виданні.

— Ви народилися в Нью-Йорку? — спитав Еймс, звертаючись до Керрі.

— О ні, я тут тільки два роки.

— Ну, то у вас було, у всякім разі, досить часу, щоб познайомитись з містом.

— Та де там,— відповіла Керрі.— Навпаки, воно для мене таке саме чуже, як і в перший день.

— Ви не з Заходу?

— Так, я зі штату Вісконсін,— відповіла вона.

— У мене таке враження, що більшість жителів цього міста переселились сюди не так давно. Я вже чув тут про багатьох людей мого фаху, які приїхали з Індіани.

— А який ваш фах? — спитала Керрі.

— Я працюю в одній електричній компанії,— відповів Еймс.

Керрі підтримувала цю уривчасту розмову, в яку і подружжя Венс час від часу вставляло слово. Іноді розмова ставала загальною і переходила на веселі теми, і так вони непомітно доїхали до ресторану.

Керрі звернула увагу на елегантний і безтурботний на-топн на вулицях, по яких вони проїжджали. Їх оточували численні екіпажі і потік пішоходів, а по П'ятдесят дев'ятій вулиці проходили переповнені трамваї. На розі П'ятдесят дев'ятої вулиці і П'ятої авеню яскраво палали вогні кількох новоспоруджених готелів, які пишним колом оточували Плаза-сквер. На П'ятій авеню, резиденції багатіїв, було ще більше екіпажів і джентльменів у фраках. Біля ресторану імпозантний швейцар розчинив дверцята екіпажа і допоміг їм зійти. Коли вони піднімалися по сходах, молодий Еймс підтримував Керрі під лікоть. Ввійшовши до вестибюля, уже повного відвідувачів, вони залишили там верхній одяг і попрямували в розкішний зал.

Ніколи в житті Керрі не бачила нічого подібного. За весь час їхнього перебування в Нью-Йорку Герствуд, через погіршення грошових справ, не міг собі дозволити повести Керрі в такий ресторан. Майже неможливо описати ту атмосферу, що панувала тут, одразу даючи зрозуміти кожному, куди він потрапив. Ціни в цьому ресторані були такі, що відвідувати його могли тільки багаті люди або гульвіси. Керрі не раз доводилося зустрічати назву цього ресторану в газетах, у замітках про танцювальні вечори, банкети, бали і вечери. «Міс такі-то й такі-то влаштовують

у середу вечір у «Шеррі». «Містер такий-то дає сніданок своїм інтимним друзям шістнадцятого числа у «Шеррі». Отакі й подібні банальні замітки про «події» з життя вищого світу, які Керрі так любила продивлятися щодня, дали їй виразне уявлення про розкіш і пишноту цього неповторного храму гурманства. І от, нарешті, вона тут! Вона піднялася по багатих сходах, які охороняв високий, ставний швейцар, опинилась у вестибюлі, де стояв інший високий і ставний швейцар, і хлопчачки у формі оточили Керрі та її супутників, приймаючи палиці, пальта і все інше. І ось перед нею розкішний зал, оздоблений, сяючий, в якому їдять багатії. О, яка щаслива ця місіс Венс! Молода, вродлива, заможна, — у всякому разі, досить заможна, щоб приїжджати сюди екіпажем. Як чудово бути багатим!

Венс вів їх повз довгі ряди сліпучих столів, за якими відвідувачі сиділи компаніями — по двоє, по троє, по четверо, по п'ятеро і по шестеро. Свіжій людині одразу впало в око, як упевнено й гордовито всі вони тримаються. Вогні електричних лампочок, їхні відбиття в кристалі й дзеркалах, мерехтіння позолоти на стінах — усе це зливалось в такому нестерпному блиску, до якого треба було кілька хвилин придивлятися, щоб нарешті щось побачити. Білі крохмальні пластри чоловіків, яскраві убрання дам, брильянти, перли, пишне пір'я — все це сліпило очі.

Керрі йшла з таким самим гордовитим виглядом, як і місіс Венс, і сіла на запропоноване їй метрдотелем місце. Вона помічала все до дрібниць, помічала, як схиляються й прислужують офіціанти і метрдотель, за що так щедро платять американці. Вигляд, з яким метрдотель відсував кожен стілець, рух руки, яким він запрошував сісти — все це саме по собі вже варте було кількох доларів.

Тільки-но вони сіли, як почався вибір ефектної, марнотратної і нездорової кулінарії, улюбленої багатими американцями, — предмета подиву всього культурного і гідного пошани світу. Величезне меню містило перелік страв, достатніх, щоб нагодувати цілу армію, а ціни, які проти них стояли, показували, що про розумне витрачання грошей тут більш ніж смішно думати. Були тут на вибір десятки різних супів ціною від п'ятдесяти центів до долара, сорок сортів устриць по п'ятдесят центів за півдюжини, закуски, рибні й м'ясні страви по таких цінах, що вартість кожної дала б можливість переночувати в готелі середньої руки.

Півтора-два долари, здається, були найзвичайнішими цифрами в цьому дуже художньо оформленому меню.

Керрі це помітила і, прочитавши ціну смаженого курчати, раптом пригадала зовсім інше меню і той далекий день, коли вона вперше опинилася в хорошому ресторані в Чикаго у товаристві Друе. Усе це промайнуло за одну мить, ніби тужлива мелодія забутої пісні, і одразу зникло. Але в цю коротку мить вона побачила іншу Керрі — убогу, голодну, розгублену, для якої Чикаго був холодним, неприступним світом без притулку і без шматка хліба для неї.

Стіни залу вкривали розписні панелі: блакитні квадрати в узорних золочених рамах, з нагромадженими в кутках ліпними фруктами й квітами, над якими в ангельському спокої витали товсті купідони. По стелі розбіглися узорні гірлянди, теж з позолотою, з'єднуючись в центрі навколо сліпучого грона електричних лампочок, перемішаних з кришталевими призмами і золоченими гіпсовими підвісками. Паркетна підлога червонуватого кольору була натерта, а розставлені скрізь дзеркала — високі, блискучі, з шліфованими краями, — відбивали обличчя, предмети, вогні десятки й сотні разів.

Столики самі по собі не являли чогось особливого, але ім'я «Шеррі» красувалося на скатертях і салфетках, так само як ім'я «Тіффані» — на сріблі й «Хевіленд» — на фарфорі, а настільні канделябри, затінені червоними ковпачками, і відблиски стін кидали на обличчя і одяг химерне сяйво і надавали всьому надзвичайного вигляду. Офіціанти ще збільшували атмосферу вишуканості й елегантності, що панувала тут, неповторно вклоняючись, подаючи, приймаючи, змахуючи салфеткою. Кожному відвідувачеві вони приділяли виняткову увагу, напівзігнувшись, схиливши вухо, відставивши лікті і повторюючи:

— Черепашачий суп... слухаю. Одну порцію, слухаю. Устриці... звичайно, півдюжини, слухаю. Спаржа, Оливки... слухаю...

Та ж сама історія повторилася б з кожним, але Венс замовив для всіх, запрошуючи кожного подавати поради і побажання. Керрі широко відкритими очима оглядала присутніх у залі. Так ось він, нью-йоркський вищий світ! Ось як багатії проводять дні й вечори! Йї бідний маленький розум не міг не поширювати окремі спостереження на все суспільство. Кожна шикарна дама обов'язково повинна бути вдень у натовпі на Бродвеї, потім на денній виставі

в театрі, потім, увечері, — в екіпажі й у ресторані. Скрізь — блиск і сяйво, екіпажі біля входу, лакеї, застигли у чеканні, а вона, Керрі, позбавлена всього цього. За два довгих роки вона й разу не побувала в такому місці, як це.

Венс був тут у своїй стихії, як був би й Герствуд у минулому. Він замовляв супи, устриці, печеню, гарніри, не зважаючи на ціни, і звелів принести кілька пляшок вина, які офіціант поставив біля столу в плетеній корзині.

Еймс досить байдуже розглядав натовп, і Керрі бачила його гарний профіль. Чоло в нього було високе, ніс масивний, різко окреслений, підборіддя досить приємне, рот теж великий, але гарної форми; темне волосся було розділене збоку проділом. Керрі знов привиділося в ньому щось хлоп'яче, проте це був зовсім дорослий чоловік.

— Ви знаєте, — промовив він, виходячи з задуми і обертаючись до Керрі, — мені іноді здається, що це сором — витратити стільки грошей таким способом.

Керрі дивилася на нього якусь мить, здивована його серйозним тоном. Він, очевидно, замислювався над такими речами, які їй ніколи і в голову не приходили.

— Невже? — спитала вона, зацікавившись.

— Так, — сказав він, — усі тут платять значно дорожче, ніж ця їжа справді коштує. Тут стільки показного шику!

— А я не розумію, чому б людям не витратити, коли вони мають змогу? — зауважила місіс Венс.

— Це нікому не шкодить, — додав Венс, який все ще вивчав меню, хоч уже все замовив.

Еймс знову дивився вбік, і Керрі спинила погляд на його лобі. На її думку, він міркував про дивні речі. В його очах, коли він придивлявся до оточуючих людей, світилося щось лагідне.

— Подивіться на плаття он тієї жінки, — промовив він, знов обертаючись до Керрі і кивком голови показуючи напрям.

— Де? — спитала Керрі, стежачи за його поглядом.

— Он там, у кутку... трохи далі. Бачите, яка в неї брошка?

— Яка велика! — сказала Керрі.

— Такого нагромадження дорогоцінного каміння мені ще не доводилось бачити, — промовив Еймс.

— Ви маєте рацію, — погодилась Керрі.

Їй чомусь захотілося сказати щось приємне цьому молодому чоловікові; одночасно з цим бажанням, а можливо, і раніше, вона невиразно відчула, що він освіченіший, ніж

вона, що в нього розвиненіший розум. На щастя для Керрі, вона здатна була розуміти, що люди можуть бути розумнішими за неї. Їй доводилося кілька разів у житті зустрічати людей, які, на її думку, нагадували вчених. Цей сильний молодий чоловік поруч, з таким ясним, спокійним поглядом, очевидно, розбирається в речах, які вона не зовсім розуміє, хоч і схвалює. І Керрі подумала, що для мужчини дуже добре бути таким.

Розмова перейшла на книгу Альберта Росса «Виховання дівчини», що користувалася в той час великим успіхом. Місіс Венс читала цей твір, а чоловік її бачив рецензії в газетах.

— Яку славу можна здобути, написавши книгу! — сказав Венс.— Ось, наприклад, про цього Росса говорять без кінця.

При цьому він дивився на Керрі.

— А я й не чула про нього,— призналася вона.

— Я читала його,— сказала місіс Венс.— Він написав багато. Цей останній роман непоганий.

— Він нічого не вартий, цей Росс,— промовив Еймс.

Керрі звела на нього очі, як на оракула.

— Його писанина майже така ж бездарна, як і «Дора Торн»,— додав він.

Керрі сприйняла цей осуд так, ніби він стосувався її особисто. Вона колись читала «Дору Торн», і навіть дочитала майже до кінця. Їй самій книжка здалась загалом непоганою, але вона була певна, що всі вважають цей роман чудовим. І раптом оцей ясноокий, вродливий молодий чоловік, що чимсь нагадує їй ученого, висміює цю книгу. Він вважає, що вона нічого не варта, що її і читати нема рації. Керрі опустила очі, вперше в житті відчувши, яка прикра річ неосвіченість.

Проте в словах Еймса не було ні сарказму, ні презирливості. І те, і друге не було йому властиве. Керрі зрозуміла, що він просто перебуває на вищому ступені розумового розвитку, що він дає речам правильну оцінку, і їй стало цікаво, які ж інші його оцінки. А він, ніби помітивши, що вона слухає його співчутливо, почав звертатись головним чином до неї.

Поки офіціант кланявся, вимахував салфеткою, перевіряв, чи досить гарячі тарілки, приносив виделки й ножі і виявляв усі ті дрібні ознаки уваги, які розраховані на те, щоб вразити клієнта розкішністю обслуговування, Еймс, трохи нахилившись до Керрі, почав просто і цікаво

розповідати їй про Індіанapolis. У нього й справді був жвавий розум, зайнятий найбільше електротехнікою. Проте він не був байдужий також і до інших галузей знання, та й люди, їхні характери, цікавили його. В червоному відблиску канделябра його волосся здавалось рудим, а в очах світилися іскорки. Керрі відзначала все це, коли він нахилився до неї, і почувала себе ще дуже, дуже молодою. Цей чоловік так випередив її! Він розумніший за Герствуда, розсудливіший і жвавіший за Друе, до того ж від нього віє чистотою, простодушністю, а загалом він надзвичайно приємна людина. Керрі помітила також, що його інтерес до неї якийсь дуже платонічний, почувалось, що вона — десь поза межами його життя і всього того, що його цікавить. Проте його слова знаходили в ній відгук.

— У мене немає ніякого бажання розбагатіти,— сказав він, коли обід почався, їжа розгарячила його, і він ще пожвавішав,— я маю на увазі — розбагатіти настільки, щоб отаким способом витратити гроші.

— Невже? — спитала Керрі, відчуваючи, що й сама починає проймається цими, такими новими для неї поглядами.

— Так, немає,— повторив він.— Що це дає? Невже ж це все потрібне людині, щоб бути щасливою?

Керрі недовіриливо поставилась до його слів, проте стрийняла цю думку, як і все, що походило від нього, з належною лощаною.

«Мабуть, він міг би бути щасливий і в цілковитій самотності,— подумала вона.— Він такий сильний!»

Містер і місіс Венс раз у раз переривали їхню розмову, і тому Еймс тільки час від часу мав змогу висловлювати свої погляди, що справляли таке враження на Керрі. Але й цього було досить. Щось в цьому молодому чоловікові, а може, в тому світі, в якому він жив, викликало відгук в її душі. Він нагадував їй сцени, бачені в театрі,— сцени незрозумілих для неї страждань і неминучих жертв. Його вплив пом'якшив для неї гіркоту контрасту між її життям і навколишньою розкішшю, і цього він досяг спокійною байдужістю, яку проявляв, нікому не нав'язуючи.

Коли вони вийшли з ресторану, Еймс взяв її під руку, допомагаючи сісти в екіпаж, який повіз їх усіх у театр.

Під час спектаклю Керрі слухала його дуже уважно. Він звертав увагу саме на ті місця, які їй найбільше подобались, які справляли на неї сильне враження,

— Правда, як це чудово — бути актором? — спитала вона.

— Так, я з вами згоден, — відповів він, — Але актором хорошим. Театр — це велике діло.

Від цієї простої похвали серце Керрі забилося. Ах, якби вона могла стати актрисою, хорошою актрисою! Цей чоловік розумний, він стільки знає, і він хорошої думки про театр. Якби Керрі вдалося стати видатною актрисою, такі люди, як він, були б і про неї хорошої думки. Вона відчула вдячність до нього за ці слова, хоч вони зовсім не стосувались її. Вона й сама не могла б сказати, чому в неї виникло це почуття.

Після закінчення спектаклю раптом з'ясувалось, що він не повернеться з ними.

— Ви хіба не з нами? — вимовила Керрі, охоплена незбагненним поривом.

— Ні, — відповів він, — я спинився тут зовсім близько, на Тридцять третій вулиці.

Керрі нічого більше не сказала, але сприйняла це, як удар. Вона шкодувала, що приймний вечір поступово наближається до кінця, але вважала, що попереду ще лишається півгодини. О години і хвилини нашого життя, — скільки горя, скільки скорботи наповняє їх!

Вона попрощалася з удаваною байдужістю. Хіба ж їй не все одно? Проте екіпаж здався спорожнілим.

Вона ввійшла в свою квартиру, почувуючи потребу подумати над цим усім. Невідомо, чи зустрінеться вона ще коли-небудь з цією людиною. Та хіба ж не все одно? Хіба не все одно?

Герствуд встиг повернутись додому і вже лежав у ліжку. Його одяг був недбало розкиданий по всій кімнаті. Керрі наблизилась до дверей спальні, побачила його і відступила. Їй хотілось ще трошки почекати, хотілось подумати. Їй було чомусь неприємно входити туди.

Повернувшись в ідальню, Керрі сіла в крісло і почала гойдатись. Вона глибоко замислилась, міцно притискаючи руки до грудей. Крізь туман тужних мрій і суперечливих бажань вона починала щось бачити. О безмежність надій і жалю, мук і страждань! Керрі все гойдалася в кріслі. Вона починала прозрівати.

РОЗДІЛ XXXIII

Поза мурами. На схилі років

Ніяких безпосередніх наслідків останні події не мали. Наслідки таких подій визрівають звичайно дуже повільно. Приходить ранок, і настрої змінюється. Звичні умови життя панують над нами, і тільки зрідка настають хвилини, коли ми помічаємо всю мізерність нашого існування. Серце болить тоді, коли ми стикаємося з контрастами. А зникнуть контрасти — і біль вщухає.

Минуло півроку, може, й більше, а життя Керрі продовжувалось без будь-яких змін. Вона більше не зустрічалася з Еймсом. Він один раз заходив до Венсів, але Керрі тільки чула про це від сусідки. Потім він поїхав до себе на Захід, і поступово спогад про нього зблід. Проте вплив поглядів Еймса не зник, і йому не судилося ніколи зникнути остаточно. У неї був тепер ідеал, з яким вона могла порівнювати інших чоловіків, особливо — чоловіків, близьких до неї.

Весь цей час, ось уже майже три роки, Герствуд не переставав непомітно посуватись все в одному і тому ж напрямі. Не можна сказати, щоб він котився вниз по похилій, але про підйом теж не могло бути й мови. Таке враження він справив би на випадкового спостерігача. Але в психології його сталася цілком виразна зміна, а тому щодо його майбутнього не могло бути ніяких сумнівів. Вся справа була в тому, що його кар'єра обірвалася з від'їздом із Чикаго. У зростанні добробуту людини, в розвитку її кар'єри дуже багато спільного з фізичним розвитком. Або вона стає сильнішою, здоровішою, мудрішою, як юнак, що наближається до змужності, або ж, навпаки, стає слабшою, старішою, пасивнішою, як той, хто наближається до похилого віку. Інших можливостей нема. Часто буває, що в середньому віці юнацьке зростання вже припиняється, а нахил до занепаду тільки починається, і обидва процеси цілком врівноважуються, тоді деякий час немає помітного руху ні в той, ні в інший бік. Проте з часом рух до могили неминуче переважить, спочатку повільно, потім потроху прискорюючись, і нарешті — на великій швидкості.

Опинившись в нових умовах, Герствуд мав змогу помітити, що молодість його уже позаду. Він не зрозумів цього тільки через те, що перебував у цілковитій рівновазі, і тому поступове погіршення лишалось непомітним.

Не звикши до розумувань і самоаналізу, він, хоч і був

завжди пригнічений, не міг зрозуміти тієї зміни, яка відбувалась у нього в душі, а отже, і в тілі. Він не переставав порівнювати своє минуле становище з сучасним, і виразна зміна на гірше весь час гнітила його, або, у всякім разі, псувала настрій. Постійно знижений настрій, як доведено експериментальним шляхом, створює в крові особливі отрути, так звані катастати, в той час як благодійні почуття радості й задоволення сприяють виробленню корисних хімічних речовин, так званих анастатів. Отрути, породжені самобичуванням, шкодять організмові, часом призводячи до помітного його зношування. Саме це й підточувало Герствуду.

З часом це позначилось на його вдачі. Погляд його втратив жвавість і проникливість, якою Герствуд відзначався в дні своїх успіхів на вулиці Адамс. Хода була вже не така впевнена й тверда. Він не міг опанувати себе і весь час замислювався, замислювався... Нові знайомі, яких він завів, не були знаменитостями. Вони були менш розвинені, примітивніші й грубіші. Їхнє товариство не могло бути для нього таке приємне, як товариство вишуканих відвідувачів чикагського бара. І йому не лишалось нічого іншого, крім роздумів.

І от, дуже поволі, він втрачав бажання бути привітним, приваблювати, створювати атмосферу комфорту для відвідувачів закладу на вулиці Уоррен. Ще повільніше зрозумів він усе значення, яке мала для нього втрачена сфера. Вона не здавалась такою чудовою, коли він був там. Тоді, навпаки, уявлялось, що так просто зайняти цю посаду і мати все необхідне, скільки завгодно костюмів і вільні гроші. Як без вороття відійшло це все в минуле! Ніби місто, оточене мурами, так тепер виглядало те життя для нього. Біля брами вартові. Проникнути всередину не можна. А ті, там усередині, і бажання не мають вийти і подивитись, хто ви такий. Їм там так весело, що вони забувають про тих, хто поза мурами, а він — поза мурами...

Щодня Герствуд мав змогу читати у вечірніх газетах про події в цьому неприступному місті. У замітках про осіб, що відпливають у Європу, він зустрічав імена видатних відвідувачів його колишнього бара. У колонках, присвячених театральному життю, час від часу появлялися повідомлення про нові успіхи людей, яких він знав колись. Усі вони, безперечно, не переставали розважатись, як і колись. Пульманівські вагони везли їх по всій країні в якому завгодно напрямі, газети догідливо повідомляли про різні події

в їхньому житті, розкішні вестибюлі готелів і блискучі зали ресторанів міцно тримали їх всередині мурів неприступного міста. Це були люди, яких він знав, з якими не раз виливав, знамениті люди, а він.. він забутий. Хто такий містер Уїлер? Що таке бар на вулиці Уоррен? Гай-гай!..

Коли хтось вважає, що такі думки не можуть виникнути в голові звичайної людини, що такі почуття можливі тільки у людей вищого розумового розвитку, я відповім на це: саме люди розвинені переборюють такі думки. Вони здатні філософствувати, вони сильні духом і тому не страждають з подібних причин. Звичайні ж люди особливо гостро сприймають усе, що стосується їхнього матеріального добробуту. Тільки гідний жалю нерозвинений чоловік може оплакувати гіркими сльозами втрату сотні доларів.

І ось через два роки наслідки цих роздумів стали позначатися на справах закладу на вулиці Уоррен. Наплив відвідувачів трохи зменшився в порівнянні з тим, який був у час найбільшого розквіту діла, і це дратувало і непокоїло Герствуда.

Якось увечері він признався Керрі, що в цьому місяці справи йдуть гірше, ніж у минулому. Це було сказано у відповідь на її слова про те, що вона збирається купити собі деякі дрібниці. Керрі подумала при цьому, що він ніколи не радиться з нею, коли купує щось із одягу для себе. Йй вперше спало на думку, що він хитрує, говорить йй це для того, щоб вона нічого в нього не просила. Відповіла вона досить лагідно, але в душі обурювалася. Він зовсім не дбає про неї. Коли вона й розважається, то тільки завдяки Венсам.

А ці останні раптом повідомили йй, що виїжджають. Наближалася весна, і вони вирішили поїхати на Північ.

— Так,—сказала місіс Венс Керрі,—ми вирішили, що не варто залишати за собою квартиру, а речі ми здамо на схорону. Ми їдемо на все літо, це буде зайва витрата. Коли ж ми повернемось, то, мабуть, оселимось ближче до центра.

Для Керрі це було справжнє горе. Йй так добре було в товаристві місіс Венс, і вона нікого більше не знала в усьому будинку. Знов вона лишається зовсім сама.

Похмурий настрій Герствуда у зв'язку з деяким зниженням прибутків збігся з від'їздом Венсів. І Керрі довелося зносити одночасно і несподівану самотність, і настрої чоловіка. Все це було прикро. Йй огорнув неспокій і незадоволення, не Герствудом, власне, як вона намагалась себе

переконати, а взагалі життям. Яке, справді, її життя? Нудне й одноманітне. Що вона має? Нічого, крім цієї маленької, тісної квартирки. Венси можуть подорожувати, в їхньому житті стільки цікавого, а вона сидить собі тут, сама одна. Невже вона створена тільки для цього? Такі думки не переставали точити її, і, нарешті, вона дала волю сльозам. Для сліз у неї було досить підстав, до того ж сльози — це єдине, що дає полегшення...

Так тяглося досить довго. Вони обоє жили дуже одноманітним життям, поки не сталася зміна на гірше. Одного разу ввечері, обміркувавши становище і бажаючи вплинути на Керрі в її прагненнях до нових туалетів і взагалі розрахунках на його заробітки, Герствуд сказав:

— Здається мені, що я ніколи не доб'юся пуття від цього Шейнессі.

— А що таке? — спитала Керрі.

— О, це такий млявий і зажерливий ірландський пес. Він нізащо не погоджується ні на які вдосконалення, а без них діло ніколи не даватиме хороших прибутків.

— А ти не можеш його переконати? — спитала Керрі.

— Ні, я вже пробував. Я бачу, що єдине, що мені лишається, щоб поліпшити справи, це завести власний заклад.

— То в чому ж річ?

— Бачиш, усі мої кошти зараз вкладені в це діло. Якби я міг деякий час заощаджувати гроші, то, мабуть, мені вдалося б відкрити власний бар, який давав би нам великі прибутки.

— Давай спробуємо жити ощадливіше, — запропонувала Керрі.

— Так, спробувати варто, — погодився він. — Я вже думав, що коли б ми найняли меншу квартиру і пожили б рік економно, тоді з тим, що у мене вкладене в цю справу, вистачило б, щоб відкрити хороший бар. Тоді ми могли б зажити так, як тобі хочеться.

— Ну що ж, я не заперечую, — промовила Керрі, хоч їй було дуже прикро, що дійшло до цього.

Розмови про меншу квартиру нагадували про бідність.

— В районі Шостої авеню, за Чотирнадцятою вулицею, є безліч тарненьких квартирок. Там можна вибрати щось підходяще.

— Добре, я подивлюсь їх, якщо хочеш, — сказала Керрі.

— Я думаю, що зможу за рік порвати зі своїм компаньйоном, — продовжував Герствуд. — А в тому вигляді, як зараз, із цього діла ніколи нічого путнього не вийде.

— Добре, я пошукаю квартиру,— повторила Керрі, бачачи, що він надає цій зміні великого значення.

В результаті цієї розмови квартира була змінена, що засмутило Керрі сильніше, ніж усі інші події останнього часу. Вона вже звикла дивитись на Герствуда, як на чоловіка, а не коханця, вважала себе, як його дружину, нерозривно зв'язаною з його долею, щоб б з ним не сталося. Але вона почала розуміти, що він став похмурий і мовчазний, що це вже не колишній молодий, сильний і життєрадісний чоловік. Вона помічала, що зморшки біля очей і рота роблять його старим. І багато іншого помічала вона і оцінювала його тепер правильніше. Словом, вона зрозуміла, що зробила помилку. Не раз пригадувалось їй і те, що він, власне кажучи, силою примусив її втекти з ним.

Нова квартира містилася на Тринадцятій вулиці, на півквартала західніше Шостої авеню. Район, де вони оселились, не сподобався Керрі. Тут не було дерев, з вікон не видно було ріки. Вулиця вся була забудована. В їхньому домі мешкало дванадцять порядних сімей, але ніхто з них і трохи не скидався на Венсів. Багаті люди потребували більше простору.

Самотня у своїй маленькій квартирці, Керрі обходилася без служниці. Вона хазяйнувала дуже мило, але не мала від цього ніякої приємності. Герствуд в душі зовсім не був задоволений, що їм довелось піти на це, але переконував себе, що нічого іншого йому не лишалось. Треба удавати, що все йде якнайкраще, і примиритися з таким становищем.

І він намагався показати Керрі, що ніяких підстав турбуватись про матеріальні справи немає, що, навпаки, треба радіти, бо через рік їхнє становище дуже поліпшиться. З цією метою він почав частіше водити її в театр, давав більше на господарство. Але все це було лише тимчасове. Поступово Герствуда опанував такий настрій, в якому хотілося тільки одного: щоб ніхто не заважав йому віддаватися роздумам на самоті. Він став жертвою хворобливої, похмурої меланхолії. Ніщо його не цікавило, крім газет і власних думок. Радощі кохання знов згасли для нього. Лишалось тільки одне: жити і миритися з дуже незavidним місцем у житті.

Дорога вниз має мало зупинок і рівних переходів. Душевний стан Герствуда, погіршуваний зовнішніми умовами, все збільшував незгоди між ним і його компаньйоном. Нарешті дійшло до того, що цей останній почав міркувати,

як би здихатись Герствуда. Але сталося так, що вчинок власника будинку, в якому містився бар, вирішив за них, і вирішив гірше, ніж можна було чекати.

— Читали? — спитав якимось уранці Шейнессі, показуючи Герствуду замітку в «Гералді»; у відділі «Нерухоме майно».

— Ні, а що таке? — спитав Герствуд, заглядаючи в газету.

— Власник нашої ділянки продав її.

— Та що ви кажете! — вигукнув Герствуд.

Він відшукав очима рядки, в яких повідомлялося, що містер Август Віл учора продав містеру Й. Ф. Слосону ділянку землі розміром двадцять п'ять на сімдесят п'ять футів, на розі Уоррен-стріт і Гудзон-стріт, за п'ятдесят сім тисяч доларів.

— Коли закінчується строк нашої оренди? — задумливо спитав Герствуд. — У лютому, якщо не помиляюсь?

— Так, — відповів Шейнессі.

— Тут нічого не сказано про те, що ж збирається робити новий власник, — зауважив Герствуд, знов заглядаючи в газету.

— Ну, ми скоро дізнаємось про це! — відповів Шейнессі.

І справді, незабаром все з'ясувалось. Містер Слосон володів сусідньою ділянкою і мав намір спорудити новий будинок під конторські приміщення. Будинок, в якому містився бар, мав іти на злам. На спорудження нового будинку потрібно було близько півтора року.

Усе це стало відомо поступово. Герствуда почали турбувати думки про долю бара. Одного разу він завів про це мову зі своїм компаньйоном.

— Як ви вважаєте, чи варто відкрити новий бар де-небудь поблизу?

— Яка рація? — сказав Шейнессі. — Ми ніде тут не знайдемо наріжного приміщення.

— А в іншому місці не окупиться, як ви гадаєте?

— Я б не став ризикувати, — відповів Шейнессі.

Зміна, що невблаганно наближалася, загрожувала Герствуду серйозними наслідками. Розірвання угоди означало для нього втрату тисячі доларів, а зібрати нову тисячу за час, що лишався, він не зміг би. Він зрозумів, що Шейнессі просто хоче розв'язатися з ним і, коли будинок закінчать, орендуватиме нове приміщення самостійно. Треба було шукати щось нове, бо насувалася справжня фінансова ка-

тастрофа. Заклопотаний усім цим, Герствуд зовсім втратив здатність радіти з домашнього затишку чи виявляти якісь почуття до Керрі, і тому в їх квартирі запанував дуже невеселий настрій.

Весь свій вільний час Герствуд витрачав на шукання нового діла, але можливості були дуже обмежені. До того ж, він уже втратив імпозантний вигляд, яким відзначався зразу по приїзді в Нью-Йорк. В його очах відбивалися невеселі думи, які не давали йому спокою, і цей погляд неприємно вражав інших. Не було в нього і тисячі трьохсот доларів готівкою. Минув ще місяць, і Шейнессі, не бачачи в Герствуді ніяких змін на краще, заявив йому, що Слосон рішуче відмовився продовжити оренду.

— Боюсь, що нашому ділу приходить кінець,— сказав він з заклопотаним виглядом.

— Ну що ж, як так, то й так,— відповів Герствуд похмуро.

Які б не були його думки, він не покаже їх цій людині. Цієї втіхи він його позбавить!

Днів через два Герствуд вирішив, що час і Керрі дізнатися про все.

— Ти знаєш,— сказав він,— мені, здається, запрошують великі неприємності з цим баром.

— А що сталося? — занепокоїлася Керрі.

— Та, бачиш, власник цих земель продав їх, а новий власник не хоче відновлювати орендну угоду з нами. І бар, мабуть, закриється.

— А в іншому місці хіба не можна його відкрити?

— Навряд чи знайдеться підходяще місце. Та й Шейнессі не хоче.

— І ти втрачаєш гроші, які вклав туди?

— Так,— відповів Герствуд, на обличчя якого варто було в цю мить поглянути.

— Але ж це жах! — вигукнула Керрі.

— Це все хитрощі,— сказав Герствуд.— Шахрайство, та й усе. На новому місці вони знов відкриють бар.

Керрі подивилась на нього, і з усього його вигляду зрозуміла, що справа серйозна, дуже серйозна.

— Як тобі здається, ти зможеш знайти щось інше? — спитала вона несміливо.

Герствуд помовчав. Не варто вже було повторювати вигадки про гроші, про вклади... Керрі могла тепер ясно бачити, що він розорений.

— Не знаю,— похмуро вимовив він нарешті.— Спробую.

РОЗДІЛ XXXIV

Поміж жорнами. Самотня биллика

Дізнавшись про справжнє становище Герствуда, Керрі віддалася не менш тривожним думкам, ніж він сам. Минуло кілька днів, поки вона зрозуміла як слід, що з закриттям діла, в якому бере участь її чоловік, їх чекають нестатки й боротьба за шматок хліба. Керрі пригадався її приїзд у Чикаго, Гансони, їхня квартира — і все в ній обурилось. Який жах! Усе, зв'язане з бідністю, жахливе. Де ж вихід? Товариство Венсів зробило її теперішнє існування нестерпним для неї. Блискуче світське життя Нью-Йорка, яке їй вдалося побачити здалека завдяки Венсам, заповонило її душу. Вона вміла тепер одягатись, знала, де варто бувати, — і не мала коштів ні на те, ні на друге. Ці реально існуючі спокуси завжди були в неї перед очима і в думках. Чим вужче замикалось коло її життя, тим непереможніше вабило те, інше. І ось тепер злидні запрошують остаточно поглинути її і зовсім віддалити від того, іншого, світу, далекого, як небо.

В той же час ідеал, внесений в її життя Еймсом, залишився в її душі. Еймса вже не було, але зберігся спогад про сказане ним: багатство — це не все; на світі є багато такого, про що вона і уявлення не має. І ще: сцена — це велике діло, і все те, що вона досі читала, нічого не варте. Еймс — це була сильна і чиста людина, значно сильніша й краща за Герствуда і Друе, хоч Керрі й не заглиблювалася в це порівняння, настільки воно було прикре, а воліла закрити на це очі.

Останні три місяці існування бара на вулиці Уоррен Герствуд по кілька годин на день ходив по газетних об'явах. Це заняття гнітило його, вірніше, гнітила свідомість того, що треба обов'язково щось знайти, інакше доведеться прожити кількасот доларів заощаджень, і тоді нічого не залишиться для вкладу в інше діло, і він змушений буде найматись на роботу прикажчиком.

Усі місця в барах, які він розшукував по об'явах, або потребували надто великих коштів, або ж були надто мізерні. До того ж наближалась зима, в газетах писали, що треба чекати погіршення справ, і все віщувало, що настають лихі часи, чи, може, Герствуду тільки так здавалось... Заклопотаний власними турботами, він почав помічати й чужі злигодні. Коли він переглядав ранкові газети,

Його увагу привертали тепер замітки про банкрутство, голодуючі сім'ї або людину, що вмерла на вулиці, очевидно, від виснаження. Одного разу газета «Уорлд» виступила з сенсаційною новиною: цієї зими в Нью-Йорку залишаться без роботи вісімдесят тисяч чоловік. Цей прогноз вразив Герствуда, як ножем у серце.

«Вісімдесят тисяч! — подумав він. — Як це жахливо!»

Це було щось зовсім нове для Герствуда. Раніше йому завжди уявлялося, що на світі все гаразд. Подібні речі йому доводилось читати і в чикагській газеті «Дейлі ньос», але тоді він не звертав на них уваги. А тепер такі повідомлення здавались йому сірими хмарами на обрії в ясний день. Вони ніби загрожували вкрити все небо і затьмарити його життя холодним мороком. Він намагався відігнати від себе ці тіні, забути, підбадьоритись. Часом він говорив собі:

«Чого мені турбуватись? Моя справа ще не програна. Я ще маю шість тижнів часу. В найгіршому разі, у мене є на що жити шість місяців».

Дивна річ: повний тривоги за своє майбутнє, він тепер почав згадувати про дружину й дітей. Перші три роки він всіляко уникав цих думок. Він ненавидить свою дружину і чудово обходиться без неї. Нехай вона робить, що хоче, він житиме і не тужитиме. І от тепер, коли доводилось тужити, він все частіше думав про те, що вона робить і як там його діти. Він уявляв собі, що вони живуть не гірше, ніж раніше, все в тому ж затишному будинку, порядкуючи його власністю.

«Сто чортів! Просто обурливо, що все їм дісталося, — міркував він, знов і знов повертаючись до цієї думки. — Я ж не зробив нічого особливого».

Оглядаючись на пережите і розбираючись у подіях, які спонукали його захопити гроші, Герствуд знаходив тепер багато пом'якшуючих обставин. Ну, що він такого зробив, що опинився поза мурами і мусить боротися з усіма цими труднощами!.. Здається, тільки вчора він жив у прекрасних умовах, в достатку. А тепер усе це вирвали в нього.

«Вона, у всякім разі, не заслужила всього того, що їй дісталося від мене. Якби люди знали правду, кожен погодився б, що я не зробив нічого особливого».

Це зовсім не означало, що в нього було бажання викласти усі факти. Просто в ньому говорила потреба морального самовиправдання, потреба почувати себе правим.

Одного разу, тижнів за п'ять до закриття бара на Уор-

рен-стріт, він вирішив піти по трьох-чотирьох адресах за об'явами в «Геральді». Один заклад містився на Голд-стріт. Герствуд знайшов його, але навіть не заходив. Вигляд цього шинку вразив його, він нізачо не зміг би там витримати. Друга адреса привела його на Бауері. Герствуд знав, що там розташовано багато шикарних барів. Він відшукав потрібний йому заклад, на розі Гренд-стріт, дуже гарно обставлений. Три чверті години він балакав про вступ у діло з власником бара, який твердив, що тільки слабке здоров'я примушує його шукати компаньйона.

— Ну гаразд, скільки ж грошей треба, щоб вступити до вас з половини? — спитав Герствуд, пам'ятаючи, що більше семисот доларів у нього не буде.

— Три тисячі, — сказав той.

Обличчя Герствуда витяглося.

— Готівкою? — спитав він.

— Готівкою.

Він удав, що обмірковує справу, так, ніби й справді міг би внести потрібну суму, але погляд його спохмурнів. Він закінчив розмову, обіцяючи подумати, і пішов геть. Його співрозмовник відчув щось непевне.

«Навряд чи внесе, — подумав він. — Не те він говорить!»

День був свинцевосірий, холодний. Дув різкий, зовсім зимовий вітер. Герствуд подався ще в одне місце, далеко в східній частині міста, поблизу Шістдесят дев'ятої вулиці. Він добрався туди коло п'ятої години, коли вже починало сутеніти. Хазяїн був гладкий німець.

— Я з приводу вашої об'яви в газеті, — сказав Герствуд, якому не сподобався загальний вигляд бара.

— С цим фше покінчено, — промовив німець. — Я перетумаф і не буду протафати.

— Ось як?

— Так, так. С цим фше покінчено.

— Гаразд, — сказав Герствуд і повернув до дверей.

Німець більше не звертав на нього уваги, і це роздратувало Герствуда.

— Проклятий, осел! — пробурмотів він. — На біса ж він дає об'яви в газеті?

Зовсім пригнічений повертався він на Тринадцяту вулицю. Світло горіло тільки в кухні, де поралася Керрі. Він запалив сірник, засвітив газ і сів у їдальні, навіть не привітавшись з Керрі. Вона підійшла до дверей і зазирнула в кімнату.

— Це ти? — промовила вона і повернулась у кухню.

— Я,— відповів він, не підводячи очей від купленої по дорозі газети.

Керрі бачила, що з ним щось негаразд. Коли Герствуд похмурнів, його ніяк не можна було назвати гарним. Зморшки в кутках очей поглиблювались, а смуглява шкіра зовсім темніла, надаючи йому лиховісного вигляду. На нього просто неприємно було дивитись.

Керрі накрила на стіл і внесла страви.

— Обід готовий,— промовила вона, виходячи ще за чимсь.

Він нічого не відповів і продовжував читати.

Вона знову ввійшла і сіла на своє місце, почуваючи себе зовсім нещасною.

— Ти що, не будеш їсти? — спитала вона.

Він склав газету і присунувся до столу. Мовчання порушувалось тільки уривчастим «передай мені оце».

— Сьогодні, здається, весь день було хмарно? — зауважила Керрі через деякий час.

— Так,— відповів Герствуд.

Він тільки копірсавав виделкою їжу.

— Так бар напевне закриється? — спитала Керрі, пробуючи почати розмову на тему, до якої вони не раз повертались.

— Я вже казав, що напевне,— відповів він, і в голосі його забриніло роздратування.

Така відповідь розсердила Керрі. У неї й без того був невеселий день.

— Як ти говориш зі мною! — промовила вона.

— Ох! — вигукнув він, відсуваючись від столу, ніби хотів ще щось додати, але промовчав і знову взявся за газету.

Керрі підвелася з місця, ледве стримуючись. Він зрозумів, що вона образилась.

— Куди ж ти? — сказав він, бачачи, що вона прямує до кухні.— Кінчай обід.

Вона мовчки вийшла.

Він ще деякий час дивився в газету, потім устав і одяг пальто.

— Я пішов у бар, Керрі,— сказав він, входячи в кухню.— Я сьогодні щось не в собі.

Вона не відповідала.

— Не сердься,— продовжував він,— Завтра все буде гаразд.

Він подивився на неї, але вона мила посуд і не звертала на нього ніякої уваги.

— До лобачення! — сказав він, нарешті, і вийшов.

Так вперше виникла сварка, що показала, які між ними напружені взаємини. З наближенням дня закриття бара похмурий настрій запанував у них. Герствуд не міг приховати свого хвилювання. Керрі ж мимоволі запитувала себе, до чого веде її доля. Вони майже не розмовляли одне з одним, але тепер не Герствуд мав щось проти Керрі, навпаки, вона сама уникала його. Він це помітив і обурився її байдужістю до нього. Він сам зробив дружні взаємини майже неможливими, але його дратувало ставлення Керрі, і від цього напруження між ними ще більше зростало.

Нарешті останній день наблизився. Коли він настав, Герствуд, настроєві якого найбільше відповідала б люта буря з громом і блискавками, відчув полегшення від того, що день нічим особливим не відзначається. Світило сонце, і було досить тепло. Сідаючи снідати, Герствуд фалтом подумав, що, власне кажучи, нічого страшного в цьому немає.

— Ну от, — звернувся він до Керрі, — сьогодні мій останній день на землі.

Керрі відповіла на цей жарт посмішкою.

Герствуд переглядав газету в досить веселому настрої. У нього ніби тягар спав з плечей.

— Я навідаюся в бар, — сказав він після снідання, — а потім піду шукати. Завтра я шукатиму цілий день. Я знайду щось тепер, коли в мене розв'язані руки.

Він вийшов з посмішкою на устах і подався до бара. Шейнессі уже був там. Вони ще раніше провели поділ усього майна відповідно до їхньої пайки в ділі. Герствуд пробув у барі кілька годин, потім години на три вийшов, а коли повернувся, його піднесення вже згасло. Хоч як не подобалось йому тут, тепер, коли ділу приходив кінець, він відчув жаль за цим місцем, хотілося, щоб все було інакше.

Шейнессі тримався холодно, по-діловому.

— Ну що ж, — промовив він о п'ятій годині, — мабуть, час уже нам підрахувати і поділити виручку.

Вони так і зробили. Обстановка ще раніше була продана і гроші за неї поділені між ними.

— На все добре, — промовив Герствуд, з усіх сил намагаючись триматися привітно.

— Бувайте, — відповів Шейнессі, і навіть не подивився на нього.

І от діло на Уоррен-стріт було для нього назавжди закінчене.

Удома Керрі приготувала смачний обід, але Герствуд повернувся похмурий і замислений.

— Ну що? — спитала Керрі.

— Все скінчено, — відповів він, скидаючи пальто.

Вона поглянула на нього, в думці запитуючи себе: яке ж, власне, його прошове становище тепер? Вони сіли до столу і за обідом трохи поговорили.

— А в тебе вистачить грошей, щоб купити пайку в якомусь іншому ділі? — спитала Керрі.

— Ні, — відповів він. — Доведеться зайнятись чимсь іншим і скласти трохи грошей.

— Добре було б, якби тобі пощастило знайти якусь посаду, — промовила Керрі, в якій боролись тривога і надія.

— Я думаю, що знайду, — сказав він задумливо.

Після цього Герствуд кілька днів підряд одягав уранці пальто і вирушав з дому. Під час цих блукань він спочатку тишився думкою, що, маючи сімсот доларів, він ще знайде що-небудь вигідне. Він збирався також звернутися по допомогу кудись на броварню, знаючи, що ці останні часом здають в оренду пивні, які при цьому лишаються під їх контролем. Але потім він збагнув, що тоді довелось б так або інакше витратити кількасот доларів на обстановку і що йому нічого не залишилося б на щомісячні витрати. А на життя в нього виходило доларів вісімдесят щомісяця.

«Ні, — говорив він собі в ті хвилини, коли тверезо оцінював своє становище. — З цього нічого не вийде. Треба щось підшукати і зібрати трохи грошей».

Але як тільки він починав думати над цим, проблема поставала перед ним в усій складності. Щось підшукати — але що саме? Посаду управляючого баром? Де ж знайдеться така посада? У газетах не бувало подібних об'яв. Він добре знав, що такої посади можна добитись або багаторічною службою, або придбавши половинну чи третинну пайку в ділі. А щоб придбати пайку в барі, в якому є потреба в управляючому, у нього не вистачило б грошей.

Проте він почав шукати. Він одягався дуже добре і вигляд у нього був такий поважний, що вводив людей в оману. Поглянувши на цього літнього, гладкого, франтуватого джентльмена, кожен вважав його людиною заможною. Його легко було прийняти за власника підприємства, за людину, від якої простим смертним може щось перепастися.

Йому вже минуло сорок три роки, і при його комплекції багато ходити ставало важкувато. Давненько вже він відвик від цього! Ноги починали боліти, плечі терпли, а ступні на кінець дня пекло, як вогнем, навіть коли він, де тільки можливо, сідав у трамвай. Без кінця вставати й сідати, і то можна було втомитись.

Герствуд добре бачив, що справляє враження людини з достатком і що ця прикра обставина утруднює його шукання. Не те, щоб він хотів виглядати гірше, але йому було соромно, що його становище таке невідповідне до враження, яке він справляє. І він вагався, не знаючи, що робити.

Подумав він і про готелі, але одразу ж пригадав, що не має ніякого досвіду в цій галузі і, що ще важливіше, не має в ній ні знайомих, ні друзів, до яких можна було б звернутись. Він знав кількох власників готелів у різних містах, в тому числі і в Нью-Йорку, але їм було відомо про його службу у Фіцджералда і Моя. До них він не міг би піти. Він перебрав у думці інші галузі діяльності на великих будівництвах чи в торгівлі — оптові бакалійні та інші фірми, страхові товариства тощо, але ні в чому такому в нього не було досвіду.

Прикрою була сама думка про те, як він ходитиме й шукатиме роботи. Йти, запитувати, чекати під дверима контори, а потім йому, такому поважному, елегантно вдягненому, признаватися, що він шукає якоїсь роботи?!. Уявляючи собі, як він це робитиме, Герствуд болісне здригався. Ні, це неможливо!

Він блукав по місту в глибокій задумі. Погода була холодна, і він зайшов у вестибюль готелю. Він добре знав готельні порядки: пристойно вдягнена людина могла скільки завгодно просиджувати у вестибюлі. Це був «Бродвей-Сентрал» — в ті часи один з найбільших готелів у Нью-Йорку. Герствуд сів у крісло з дуже прикритим почуттям. Подумати тільки, до чого він дійшов! Він пригадав, що отаких типів, які тиняються по вестибюлях готелів, звуть «нагрівальниками крісел». Він теж колись їх так називав. І от він сам, незважаючи на небезпеку зустріти тут когось із давніх знайомих, шукає у вестибюлі готелю притулку від втоми і негоди!

«Ні, це нікуди не годиться, — говорив він собі. — Навіщо виходити отак щоранку, не обдумавши спершу, куди йти. Я спочатку обміркую, намічу певні місця, а тоді вже піду туди».

Він подумав ще, що часом можна знайти місце буфетника, але одразу ж відкинув цю думку. Йому, в минулому управляючому баром, іти в буфетники!

Сидіти у вестибюлі готелю було нестерпно нудно, і о четвертій годині він повернувся додому. Входячи до себе, Герствуд постарався набрати ділового вигляду, але йому не дуже з цим пощастило. Крісло-качалка в їдальні здалось йому особливо затишним. Він з насолодою опустився в нього з кількома купленими по дорозі газетами і почав читати.

Керрі пройшла крізь їдальню до кухні, готувати обід, і на ходу сказала:

— Сьогодні приходили за квартирною платою.

— Приходили? — перепитав Герствуд.

На чолі в нього появилася ледве помітна зморшка: він пригадав, що сьогодні друге лютого, дата, в яку завжди вносилася квартирна плата. Він опустив руку в кишеню і вийняв бумажник, вперше зазнаючи прикрого почуття від того, що доводиться витратити, не маючи ніяких перспектив на майбутнє. Він дивився на пачку зелених банкнот, як хворий дивиться на єдині ліки, які ще можуть його врятувати. Потім відлічив двадцять вісім доларів.

— Ось, візьми, — звернувся він до Керрі, коли вона знову пройшла через кімнату.

Він заглибився в свої газети і читав, не відриваючись. О, як приємно відпочити після блукання і тяжких дум! Ці потоки телеграфних новин були для нього водами Лети. Зайнятий ними, він почасти забував про свої турботи. Ось молода жінка, вродлива, якщо вірити газетному портрету, порушує справу про розлучення зі своїм багатим товстим чоловіком, власником кондитерської фабрики у Брукліні. Ось інша замітка — про аварію судна серед криги й снігів у Принцевій затоці. Довга колонка присвячена цікавим новинам з театрального світу — тут і останні постановки, і нові актори, і повідомлення антрепренерів. Фанні Дейвенпорт починає грати на П'ятій авеню. Августін Дейлі ставить «Короля Ліра». Далі Герствуд прочитав про ранній від'їзд Вандербілтів з компанією друзів до Флориди; ця подія служитиме відкриттям сезону. У горах Кентуккі сталася цікава пригода з перестрілкою... Він все читав і читав, погойдуючись у кріслі, в теплій кімнаті біля радіатора, чекаючи обіду.

РОЗДІЛ XXXV

Вичерпані зусилля. Перед лицем турбот

Уранці Герствуд переглянув газети, простудіював довжелезні колонки комерційних об'яв і дещо записав. Потім він перейшов до об'яв про попит на робочу силу, але з неприємним почуттям. Перед ним — день, довгий день, призначений на шукання, і саме з цього його шукання мало починатись. Він уважно простежив усю довгу колонку, де найчастіше згадувались пекарі, швейники, кухарі, наборщики, візники і таке інше. Тут тільки дві об'яви його зацікавили: про вільне місце касира в оптовій мебльовій компанії та комівояжера у горілчаній фірмі. Про останнє він чомусь досі не подумав і вирішив одразу туди податись.

Фірма, якою зацікавився Герствуд, мала назву «Олсбері і К°. Міцні напої».

Його одразу ж провели до управляючого фірмою.

— Добридень, сер,— привітав його цей останній, думаючи, що перед ним один з іногородніх клієнтів.

— Добридень! — відповів Герствуд.— Ви давали об'яву, що шукаєте комівояжера?

— А! — не стримавшись, вигукнув той, зрозумівши свою помилку.— Так, так, ми давали таку об'яву.

— Я вирішив заглянути до вас,— поважно промовив Герствуд,— оскільки я маю певний досвід у цій справі.

— Ось як! — сказав той.— Який саме досвід?

— Бачите, мені доводилось раніше керувати кількома закладами по продажу горілки, а останнім часом я мав пайку в барі на розі Уоррен-стріт і Гудзон-стріт.

— Так, так,— промимрив управляючий.

Герствуд замовк, чекаючи, щоб він ще скаже.

— Нам справді потрібний комівояжер,— промовив той,— але я не думаю, щоб це для вас підійшло.

— Я розумію,— відповів Герствуд.— Але, бачите, зараз я в такому становищі, що мені не доводиться перебирати. Якщо це місце у вас ще не зайняте, я охоче візьму його.

Управляючому зовсім не сподобалось це «не доводиться перебирати». Він потребував працівника, який і не думав би ні про який вибір і не шукав би нічого кращого. А тут іще така літня людина, коли потрібний молодий, меткий чоловік, що радий буде працювати ретельно за помірну платню. Герствуд йому зовсім не сподобався. У нього був поважніший вигляд, ніж у самих власників фірми.

— Ну що ж,— відповів він,— ми охоче обміркуємо вашу кандидатуру. Остаточне рішення ми приймемо через кілька днів. Надішліть нам ваші рекомендації.

— Гарзд,— відповів Герствуд.

Він кивнув на прощання головою і вийшов. Дійшовши до рогу, він пошукав адресу мебльової фірми. Вона містилась на Західній Двадцять третій вулиці, і Герствуд попрямував туди. Контора була невелика і справляла неблизкуче враження, а службовці в ній, здавалось, сиділи без діла і, очевидно, одержували мізерну платню. Герствуд зазирнув туди і не ввійшов, вирішивши, що це ні до чого.

— Їм, мабуть, потрібна дівчина, якій можна платити десять доларів на тиждень,— пробурмотів він.

О першій годині він подумав, що час уже підкріпитись, і зайшов у ресторан на Медісон-сквері. Сидячи там, він міркував над тим, куди б іще піти. Він почував утому. Вітер знов нагнав хмари. По той бік парку, понад сповненою руху вулицею, височіли величезні готелі. Герствуд вирішив піти у вестибюль одного з цих готелів і трохи посидіти. Там так тепло і світло! Коли він сидів у «Бродвей-Сентрал», він не зустрів нікого із знайомих, очевидно, не зустріне і тут. Зайнявши місце на одному з червоних плюшових диванів біля великого вікна, що виходило на кипучий Бродвей, Герствуд замислився. І знову становище здалось йому не таким уже й поганим. Зручно вмовстившись на дивані і дивлячись у вікно, він згадав про те, що в нього ж є ще кількасот доларів у кишені. Можна було на деякий час забути про стомлююче блукання і неприємні розшуки. Звичайно, це була тільки втеча із дуже прикрого в менш прикрий стан. Його похмурість і пригніченість не розвіялись. Час минав надзвичайно повільно. Година тяглася до неможливого довго. Він займався тим, що проводжав поглядом відвідувачів готелю, які входили й виходили, а також багатіїв поміж перехожих на Бродвеї, про заможність яких можна було догадатись по їхньому одягу й настрою. Здається, вперше після приїзду в це місто він мав змогу на дозвіллі спостерігати це видовище. Мимоволі лишаючись бездіяльним, він з цікавістю стежив за жвавим рухом навколо. Які веселі всі ці юнаки! Які вродливі жінки! А одягнені як гарно! І як вони всі прагнуть кудись швидше дійти. Він помічав кокетливі погляди вифранчених дівчат. Ах, скільки грошей потрібно для того, щоб до такої підступитись! Він добре знався на цьому. Як давно минув той час, коли він міг це собі дозволити!

Годинник на вулиці пробив чотири. Ще трохи зарано, але все ж Герствуд вирішив повернутись додому.

Повернення додому було зв'язане з думкою, що Керрі обвинувачуватиме його в лінощах, коли він приходитиме так рано. Він і не збирався так скоро йти назад, але час тягся для нього нестерпно довго. Дома він сам собі пан. Там можна сісти в крісло-качалку і читати. Там немає перед очима цього діяльного, турбуючого, неспокійного виру життя. Ніщо не заважає читати газети. І Герствуд пішов додому. Керрі була сама й читала. У тісній, заставленій меблями квартирці було досить темно.

— Ти поспуєш собі очі,— сказав він, побачивши її.

Скинувши пальто, він вирішив, що треба розповісти їй про те, що він зробив за цей день.

— Я вів переговори в одній оптовій фірмі по продажу спиртних напоїв,— промовив він.— Можливо, я дістану там посаду.

— От було б чудово! — сказала Керрі.

— Так, це було б непогано,— відповів він.

Він тепер щодня купував у газетяра на розі дві вечірні газети — «Івнінг уорлд» та «Івнінг сан». І він одразу взяв свої газети і пройшов повз неї, не затримуючись.

Присунувши крісло до радіатора, Герствуд запалив газ. Далі все пішло, як напередодні. Усі труднощі були забуті за читанням заміток на улюблені ним теми.

На другий день він почував себе ще більш пригніченим, бо ніяк не міг придумати, куди б йому піти. До десятої години він шукав у газетах і не знаходив нічого підходящого. Він розумів, що треба йти, і здригався на саму думку про це. Куди, куди йти?

— Не забудь залишити грошей на цей тиждень,— спокійно промовила Керрі.

У них було заведено, що він щотижня давав їй дванадцять доларів на господарство. Почувши її слова, він ледве помітно зітхнув і витяг гаманець. Йому знов стало страшно. Він все тільки витрачає й витрачає, а прибутків ніяких.

«Боже мій! — промайнула думка.— Так далі не може тривати».

Проте Керрі він нічого не сказав. Вона й сама помітила, що нагадування про гроші його стурбувало, що коли так триватиме далі, то розмовляти з ним про гроші буде просто мукою.

«Але чим же я винна? — думала вона.— О, чом я мушу так мучитись?»

Герствуд вийшов з дому і знову попрямував до Бродвею. Він все міркував над тим, куди йти. Та скоро він дійшов до «Гранд-Отелю» на Тридцять першій вулиці. Він пригадав, що там дуже затишний вестибюль, а йому саме було холодно після переходу в кільканадцять кварталів.

«Зайду поголюся тут», вирішив він.

Таким чином він виправдався перед собою, а вийшовши з перукарні, міг посидіти тут.

Час знову тягся нестерпно довго, і Герствуд рано повернувся додому. Це повторювалось ще кілька днів. Щоразу його мучила думка про те, що треба йти шукати роботу, і щоразу огида до цього шукання, пригнічення, сором приводили його у вестибюль готелю, де він годинами сидів без діла.

Потім три дні не вщухала хуртовина, і Герствуд не виходив зовсім. Сніг почав іти якимось надвечір. Він сипнув несподівано великими, м'якими, білими пластівцями. Уранці він не припинявся, та ще зірвався сильний вітер, і газети попереджали про снігову бурю. З чільних вікон видно було глибокий, пухкий шар снігу, що вкрив усе.

— Сьогодні я, мабуть, не піду в місто,— сказав він Керрі за сніданком.— У газетах пишуть, що буде страшенна негода.

— А мені вугілля не привезли,— промовила Керрі.

Вона замовляла паливо мішками.

— Я вийду і сам займуся цим,— сказав Герствуд.

Уперше він запропонував їй допомогти по господарству, і це пояснювалось тим, що він хотів якимось виправдати своє сидіння вдома.

Сніг ішов цілий день і цілу ніч, і в місті порушилась робота транспорту. Газети приділяли велику увагу наслідкам заметів, розписуючи страждання міської бідноти.

Герствуд сидів і читав у кутку біля радіатора. Він забув і думати про те, що йому треба шукати роботу. Страшна завірюха, що спинала нормальне життя, звільнила його від цієї турботи. І він уместився якнайзручніше, гріючи ноги на радіаторі.

Керрі з тривогою спостерігала це розкошування. Хоч і лютує завірюха, як можна так ніжитись і з таким філософським спокоєм сприймати своє становище!

А Герствуд читав собі та й читав, майже не звертаючи уваги на Керрі. Вона ж поралася по господарству і не турбувала його розмовами.

На другий день сніг не вщухав, на третій — теж, а потім вдарив лютий мороз. Герствуд, наляканий газетами, не вирушав на розшуки. Правда, він тепер виявляв бажання виконувати різні дрібні доручення по господарству — то йшов до м'ясника, то в бакалійну крамницю. Ці дрібні послуги його ніскільки не обтяжували. Навпаки, створювалось враження, що його перебування дома корисне — справді, в таку негоду що б вона робила, якби він її не виручив.

Проте на четвертий день прояснилось, і Герствуд прочитав у газеті, що хуртовина скінчилася. Але він не поспішав — його лякало, що на вулицях мусить бути страшенна сльота.

Лише після полудня він, нарешті, залишив газети і вирушив у світ. Надворі потеплішало, і протуари були вкриті грязюкою. Герствуд сів на Чотирнадцятій вулиці в трамвай і взяв квиток з пересадкою на Бродвей. У нього була одна об'ява, знайдена в газеті, відносно шинку на Перл-стріт. Проте, під'їжджаючи до готелю «Бродвей-Сентрал», він передумав.

«Яка рація туди їхати? — міркував він, дивлячись на сльоту й сніг. — Я ж однаково не зможу купити пайку. Тисяча шансів проти одного, що нічого з цього не вийде. Краще зйду тут».

І він зійшов. У вестибюлі готелю він сів і, перечікуючи, поки мине час, міркував над тим, що йому робити.

В той час як він отак сидів, поринувши в думки, задоволений тим, що він не на вулиці, якийсь добре вдягнений чоловік проходив по вестибюлю і раптом спинився, придивився, ніби не покладаючись на свою пам'ять, і приступив ближче. Герствуд упізнав Карджіла, власника великих скакових стаєнь у Чикаго, якого він востаннє бачив у залі Евері, в той вечір, коли Керрі там виступала. Він навіть пригадав, як цей добродій підійшов зі своєю дружиною, щоб привітатися з ним.

Герствуд зник. В його очах відбилось величезне замішання.

— Та це ж либонь Герствуд! — промовив Карджіл, пригадавши все і шкодуючи, що не одразу впізнав його і не уник необхідності вступити в розмову.

— Так, — відповів Герствуд, — Як поживаєте?

— Дуже добре,— відповів Карджіл, розгублено шукаючи теми для розмови.— А ви тут спинились?

— Ні,— відповів Герствуд,— я маю тут зустрітись з одним чоловіком.

— Я чув, що ви виїхали з Чікаго, але не мав ніякого уявлення, де ви і що з вами.

— О, я тепер мешкаю тут,— відповів Герствуд, думаючи тільки про те, як би швидше скінчити цю розмову.

— Сподіваюсь, справи йдуть непогано?

— Чудово,— відповів Герствуд.

— Приємно чути.

Вони збентежено дивились один на одного.

— А мене тут чекає один приятель,— сказав Карджіл.— Я пішов. Прощайте.

Герствуд кивнув на прощання.

— Прокляття! — пробурмотів він, обертаючись до дверей.— Я так і знав, що це станеться!

Він пройшов кілька кварталів. Годинник показував тільки пів на другу. Він намагався придумати, куди б піти, чим зайнятись. Але погода була така гидка, що хотілося тільки одного — не бути на вулиці. Скоро він почав відчувати, що ноги в нього мокрі й холодні, і поспішив сісти в трамвай, який і довів його на П'ятдесят дев'яту вулицю. Йому було однаково, куди б не їхати. Зійшовши з трамвая, він повернув назад по Сьомій авеню, але грязюка була неможлива, а безцільне блукання ставало нестерпним. Йому здавалось, що він застудився.

Спинившись на розі, він почав чекати трамвая, що йшов у південному напрямі. У такий день неможливо довго лишатись на вулиці, треба повертатися додому.

Керрі здивувалась, побачивши його о чверть на третю.

— Погода паскудна,— тільки й сказав він.

Потім скинув пальто і перевзувся.

Уночі він відчув, що застудився, і прийняв хінін. До ранку його трусило, і він весь день нікуди не виходив, а Керрі доглядала його. Хворий він став зовсім безпорадною істотою. І де поділась його врода? У злинялому купальному халаті, з нечесаною головою і тьмяними очима він виглядав зовсім старим. Керрі це помітила, і їй було прикро. Вона старалась бути до нього доброю, співчувати, але щось у ньому стримувало її.

Надвечір, у присмерку, вигляд у нього був такий жахливий, що Керрі порадила йому лягти.

— Для тебе буде спокійніше, якщо ти спатимеш цю

ніч сам,— сказала вона.— Ти почуватимеш себе краще. Зараз я приготую тобі постіль.

— Гарзд,— промовив він.

Керрі поралася, з розпачем повторюючи про себе:

«Що за життя! Що за життя!»

Ще вдень, коли він, згорбившись, сидів біля радіатора і читав, не відриваючись, вона пройшла через кімнату і, побачивши його, наморщила брови. У вітальні, де було не так тепло, вона сіла до вікна і заплакала. Так оце те життя, яке їй судилося? Звікувати вік замкненою в маленькій квартирці з чоловіком, який не має роботи, байдидує і зовсім байдужий до неї... Та вона ж для нього зараз служниця, і тільки.

Від сліз у неї почервоніли очі, і коли вона приготувала постіль і, запаливши газ, покликала Герствуда, він звернув на це увагу.

— Що з тобою? — спитав він, вдивляючись їй в обличчя.

Хрипкий голос і скуйовджене волосся надавали йому майже страхітливого вигляду.

— Нічого,— відповіла Керрі стиха.

— Ти плакала,— сказав він.

— Ні, не плакала,— промовила вона.

Він розумів, що не кохання до нього було причиною цих сліз.

— Не треба плакати,— промовив він, лягаючи в ліжко.— Ще все буде гарзд.

Днів через два він устав з ліжка, але негода тривала, і він не виходив з дому. Газетяр-італієць приносив тепер ранкові газети додому, і Герствуд читав їх, не відриваючись. Потім він кілька разів наважився вийти в місто, але знову зустрів когось із давніх друзів, і після цього вже не міг спокійно сидіти по готельних вестибюлях.

Тепер він щодня повертався додому рано і, нарешті, перестав удавати, ніби шукає роботу. Зима — невідходящий час для цього.

Лишаючись постійно дома, Герствуд, звичайно, бачив, як Керрі хазяйнує. Вона була далеко не зразковою хазяйкою, не вмiла бути ошадливою, і він уперше звернув на це увагу. Її нагадування про гроші на господарські витрати тепер особливо гнітили його. Сидячи дома, він помічав, що тижні минають дуже швидко. А Керрі щовівторка вимагала грошей.

— Як ти вважаєш, ми живемо досить ощадливо? — спитав він одного вівторка.

— Я роблю все, що можу, — відповіла Керрі.

Розмова на цьому скінчилась. Але на другий день він спитав:

— Ти ніколи не ходила на базар Гензевурт?

— Я й не чула ніколи, що такий є, — відповіла Керрі.

— Кажуть, що там усе значно дешевше.

Керрі цим зовсім не зацікавилась. Вона не любила таких розмов.

— Скільки ти платиш за фунт м'яса? — спитав він іншим разом.

— Ціни бувають різні, — відповіла Керрі. — Філе коштує двадцять два центи.

— Але ж це страшенно дорого!

Розпитував він і про інше, і з часом це стало в нього справжньою манією. Він дізнавався про ціни і всі їх пам'ятав.

Разом з тим він став виконувати все більше доручень. Почалося, звичайно, з дрібниць. Якось уранці, коли Керрі одягала капелюшок, він спитав її:

— Куди ти йдеш, Керрі?

— У булочну, — відповіла вона.

— Я можу піти замість тебе, — запропонував він.

Вона не заперечувала, і Герствуд пішов.

Він завжди виходив в кінці дня на ріг за газетами.

— Тобі нічого не треба? — питав він її, збираючись іти.

І вона поступово звикла користуватись його послугами. Та зате вона перестала щотижня одержувати в нього двадцять доларів.

— Дай мені сьогодні грошей на господарство, — сказала вона в наступний вівторок.

— Скільки? — спитав він.

Керрі зрозуміла, що це має означати.

— Ну, доларів п'ять, — відповіла вона. — Я винна за вугілля.

Того ж дня він сказав їй:

— Знаєш, отой італієць на розі продає вугілля по двадцять п'ять центів за бушель. Я купуватиму в нього.

Керрі вислухала його цілком байдуже.

— Добре, — сказала вона.

І почалось:

— Джордж, сьогодні треба купити вугілля.

Або:

— Піди купи якогось м'яса на обід.

Він з'ясовував, що саме їй потрібно, і йшов купувати.

Але слідом за ощадливістю прийшла справжня скнарість.

— Я взяв тільки півфунта м'яса,— сказав він якось, повертаючись додому з газетами.— По-моєму, ми ніколи всього не з'їдаємо.

Керрі мовчки страждала від усіх цих прикрих дрібниць. Вони отруювали її існування, гнітили душу. О, цей чоловік змінився до невпізнання! Цілісінський день сидить собі й читає свої газети. Ніщо на світі, здається, його вже не цікавить. Лише зрідка вийде, в хорошу погоду, годин на чотири, на п'ять, так між одинадцятю і четвертою. Керрі почувала тепер до нього тільки глибоку зневагу.

Герствуд не бачив виходу для себе, і тому його опанувала цілковита апатія. Його невеличкий грошовий запас танув з кожним місяцем. Тепер у нього лишалось уже тільки п'ятсот доларів, і він цупко тримався за них, ніби ця сума могла віддалити злидні надовго. Сидячи весь час удома, він вирішив носити щось із старого одягу. Вперше це спало йому на думку, коли настала негода. Він тільки один раз визнав за потрібне вибачитись:

— Сьогодні така погана погода, я походжу в цьому.

А потім він уже з «цього» і не вилазив.

Раніше він звичайно платив за гоління п'ятнадцять центів і додавав ще десять центів «на чай». Коли настали тяжкі часи, він в перші ж дні знизив чайові до п'яти центів, потім звів їх до нуля. Ще згодом він вирішив випробувати дешеву перукарню з таксою десять центів за гоління. Переконавшись, що голять там пристойно, він став завжди туди ходити. А там він став голитись через день, потім раз на три дні, і так далі, і дійшов до того, що почав голитись раз на тиждень. У суботу на нього страшно було дивитись.

І, звичайно, в міру того як він сам втрачав повагу до себе, Керрі теж переставала його поважати. Вона ніяк не могла зрозуміти, що з ним сталося. У нього ж лишались ще грбші, було пристойне убрання, а добре вдягнений він виглядав непогано. Керрі не забула, яку боротьбу їй самій довелося витримати в Чикаго, але вона не забула і того, що не переставала шукати виходу. А він і не пробує його знайти. Він перестав навіть переглядати газетні об'яви.

Одного разу вона нарешті не стерпіла.

— Навіщо ти кладеш стільки масла в печеню? — спитав якось увечері Герствуд, стоячи посеред кухні.

— Як то навіщо? Щоб вона була смачна! — відповіла Керрі.

— Масло тепер страшенно дороге,— зауважив він.

— Ти б не звертав на це уваги, якби ти працював! — відповіла вона на це.

Він одразу замовк і повернувся в кімнату, до своїх газет, але її відповідь свердлила йому мозок. Це вперше він почув від неї гостре слово.

Того ж вечора, скінчивши читати, Керрі пішла спати у вітальню. Це було зовсім незвично. Коли Герствуд вирішив, що час лягати, він, як завжди, увійшов у спальню і ліг, не запалюючи світла. І тут він виявив, що Керрі немає.

«Дивна річ,— подумав він,— може, вона ще не лягала?»

Він більше не думав над цим і заснув. Уранці він побачив, що її немає поруч нього.

Як не дивно, ніхто з них не сказав ні слова з приводу цього.

Минув день, і з наближенням ночі Керрі, будучи в трохи балакучішому настрої, ніж звичайно, промовила:

— Я сьогодні, мабуть, спатиму сама. У мене щось голова болить.

— Добре,— сказав Герствуд.

На третю ніч вона пішла спати у вітальню без будь-яких виправдувань.

Для Герствуда це було тяжким ударом, але він мовчав.

«Гаразд, нехай спить сама», вирішив він, але при цьому мимоволі нахмурився.

РОЗДІЛ XXXVI

Вниз по похилій. Примара удачі

Подружжя Венс повернулося в Нью-Йорк ще до різдва. Вони, вірніше місіс Венс, не забули про Керрі, але ні разу не побували в неї з тієї простої причини, що Керрі не дала їм своєї адреси. Вірна собі, Керрі листувалася з місіс Венс, поки ще жила на Сімдесят восьмій вулиці. Коли ж їй довелося переїхати на Тринадцяту вулицю, вона почала міркувати над тим, як би замовчати цю обставину, щоб місіс Венс не догадалася про погіршення їхнього становища. Нічого не придумавши, Керрі зовсім перестала писати своїй приятельці, хоч це і було їй прикро. Місіс Венс дивувалась цій раптовій мовчанці і вирішила, що Керрі, мабуть, ви-

їхала з Нью-Йорка і що їм навряд чи доведеться побачитись. І тому для неї була несподіванкою зустріч з Керрі на Чотирнадцятій вулиці, де вона ходила по крамницях. Керрі теж прийшла туди щось купити.

— Як, це ви, місіс Уїлер? — промовила місіс Венс, обходячи Керрі швидким поглядом. — Де ж це ви пропадали? Чом ні разу не зайшли до мене? А я все дивуюся, що з вами сталось. Я, справді...

— Я дуже рада вас бачити, — сказала Керрі, якій було приємно і в той же час прикро. Надто невчасно зустрілася вона з місіс Венс. — Ми живемо тут, недалеко. Я весь час збираюся зайти до вас. Де ви тепер живете?

— На П'ятдесят восьмій вулиці, — відповіла місіс Венс, — недалеко від Сьомої авеню, номер двісті вісімнадцятій. Чом ви ніколи не зайдете?

— Я зайду обов'язково, — пообіцяла Керрі. — Я справді збиралася до вас. Я знаю, що давно вже слід було зайти, мені просто сором, запевняю вас. Але, ви знаєте...

— А ви де живете? — перебила її місіс Венс.

— На Тринадцятій вулиці, — відповіла Керрі неохоче, — номер сто дванадцять, на Західній стороні.

— А, це десь тут недалеко, правда? — вигукнула місіс Венс.

— Так, — підтвердила Керрі. — Ви повинні обов'язково коли-небудь зайти до мене.

— Он ви яка! — промовила місіс Венс, сміючись і в той же час відзначаючи, що Керрі встигла змінитись.

«І ця адреса, — подумала вона. — Мабуть, їм зараз скрутно живеться».

Проте вона почувала до Керрі приязнь, і тому потягла її за собою.

— Зайдімо сюди на хвилинку! — вигукнула вона, прямуючи до крамниці.

Коли Керрі повернулась додому, Герствуд, як завжди, сидів і читав. Він, очевидно, ставився до свого становища надто безтурботно. Щетина на його обличчі відростала вже днів чотири, не менше.

«Що, якби місіс Венс зайшла до нас і побачила його?» подумала Керрі.

Вона розпачливо похитала головою. Усе це ставало зовсім нестерпним.

Доведена до відчаю, вона спитала його за обідом:

— Що з тією оптовою фірмою, про яку ти говорив, нічого нового?

— Ні,— відповів він.— Їм не потрібна людина без досвіду.

Керрі облишила цю тему, почувавши, що тут нічого не скажеш.

— Я зустріла сьогодні місіс Венс,— промовила вона через деякий час.

— Справді? — відгукнувся він.

— Вони знов живуть у Нью-Йорку,— продовжувала Керрі.— Вигляд у неї дуже елегантний.

— Ну що ж, вона може собі це дозволити, поки він дає на це грошики,— відповів Герствуд.— А йому вони легко дістаються.

Герствуд дивився при цьому в газету і не помітив погляду, кинутого на нього Керрі,— безмірна втома й гіркота світилися в цьому погляді.

— Вона казала, що збирається зайти до нас.

— А тобі не здається, що вона щось довгенько збирається? — промовив Герствуд трохи саркастично.

Він не любив цю марнотратницю.

— Це ще невідомо,— відповіла Керрі, розсердившись.— Може, я й сама не хотіла, щоб вона приходила.

— Вона занадто легковажна,— промовив Герствуд багатозначно.— Щоб за нею угнатися, треба мати силу грошей.

— Але містера Венса, наскільки я розумію, це не хвилює.

— Зараз, можливо, й ні,— уперто стояв на своєму Герствуд, чудово збагнувши її натяк,— але його життя ще не скінчене. Завжди може трапитись щось непередбачене, і він теж ще може опинитись за бортом, як і кожний інший.

У тому, як він говорив це, було щось бридке. Його зіщулені очі немов злорадно чигали на щасливчиків, чекаючи їхнього падіння. Про своє власне становище він не думав,— про нього не варто було говорити.

Це були останні прояви його колишньої самовпевненості й незалежності. Він весь час сидів тепер дома і читав про діяльність інших людей, і часом на нього находив незалежний, бадьорий настрій. Забуваючи про втомність блукання і про своє принизливе становище, він раптом гордо випростувався, ніби хотів сказати:

— Я ще здатний багато чого зробити. Зі мною ще не покінчено. Досить мені захотіти, і я доб'юся чого завгодно!

У такому настрої він іноді переодягався, голився, натягав рукавички і вирушав у дорогу, сповнений енергії. Але

певної мети він не мав. Це просто було в нього ознакою певного стану, як падіння чи підняття барометра показує певну погоду. Просто він почував потребу вийти з дому, щось робити.

Такі вилазки не обходилися без витрат. Він знав кілька місць, де грали в покер. Були в нього й знайомі в пивних у різних частинах міста і коло муніципалітету. Щоб трохи розважитись, приємно було побачитись і побалакати з кимсь із них.

Колись Герствуд досить щасливо грав у покер. Йому не раз траплялось, граючи з друзями, виграти сотню доларів, а то й більше, і тоді така сума була лише ніби приправою до насолоди грою, бо не заради грошей тоді гралося. І тепер він знову подумав про карти.

«Я б міг виграти сотню-другу. Я ж іще не розучився грати!»

Треба віддати йому належне — ця думка не раз приходила йому в голову, перш ніж він здійснив її.

Перший гральний зал, у який він завітав, містився над шинком на Вест-стріт, недалеко від однієї з переправ. Герствуду вже доводилось бувати там. Грали за кількома столами. Герствуд деякий час мовчки спостерігав і помітив, що в банку набирались досить значні суми, хоч ставки й були невеликі.

— Здайте і мені,— промовив він перед новою тасовкою.

Потім присунув стілець і подивився на свої карти. Інші учасники гри нишком кидали на нього пильні, вивчаючі погляди.

Спочатку йому не щастило. Карти в нього були мішані, без пар. Гра почалась.

— Пас,— промовив він.

При таких картах він радий був відкупитися своєю ставкою. Згодом фортуна усміхнулась йому, і він пішов свідти з виграшем у кілька доларів.

На другий день він повернувся, шукаючи розваги й наживи. Цього разу в нього, на біду, була непогана карта. Напроти нього сидів гравець з кращими картами, задерикуватий молодий ірландець із поплічників місцевого відділення Таммані-хола. Герствуда здивувала наполегливість, з якою його противник спокійно підвищував ставки. Якщо це було шахраювання, то винятково спритне. Герствуд почав вагатись, але зберігав або намагався зберегти байдужий вигляд, який за старих часів допомагав йому обдурити тих картярів-психологів, які ніби читають чужі думки

і настрої, відгадуючи їх по найневловиміших ознаках. Він ніяк не міг одігнати боягузливу думку, що в його противника краща карта і що той триматиметься до кінця і витягне в нього все до останнього долара, якщо він сам не спиниться своєчасно. А все ж таки є шанс зірвати банк — у нього ж чудова карта! Чом не підвищити ще на п'ять?

— Ставлю ще три,— сказав ірландець.

— Нехай буде п'ять,— промовив Герствуд, присуваючи свої фішки.

— Ще стільки ж,— вів далі ірландець, присуваючи зі свого боку купку червоних фішок.

— Ще фішок, прошу,— звернувся Герствуд до круп'є, виймаючи банкноту.

Його молодий противник зухвало посміхнувся. Коли Герствуд виклав свої фішки, той знову підвищив ставку.

— Ще п'ять! — промовив він.

Чоло Герствуда спітніло. Він уже далеко зайшов — дуже далеко, коли взяти до уваги його становище. У банку було шістдесят доларів його кровних грошей. Звичайно, він не був боягузом, але думка про можливість втратити так багато лякала його, і він завагався. Кінець кінцем, він здався, не довіряючи більше своїй чудовій карті.

— Відкрили,— промовив він.

— У мене три і дві,— сказав юнак, розкриваючи свої карти.

Руки Герствуда опустились.

— А я думав, що спіймав вас,— пробурмотів він.

Молодий ірландець згріб фішки, а Герствуд вийшов, але на сходах спинився і перелічив те, що в нього лишилось.

— Триста сорок доларів,— прошепотів він сам до себе.

Як багато грошей пішло на цей програш і на господарство!

Повернувшись додому, він вирішив більше не грати.

Керрі не забула про обіцянку місіс Венс навідатись до неї і спробувала обережно вплинути на Герствуда. На цей раз ішлося про його вигляд. Того ж дня, прийшовши додому, він одяг старий костюм, який тепер звичайно носив.

— І чого це ти завжди одягаєш оте старе лахміття? — спитала Керрі.

— А навіщо одягати вдома хороший костюм?

— Ну, я думаю, тобі самому було б приємніше. До того ж хтось може зайти,— додала вона.

— Хто б це? — спитав він.

— Ну, хоча б місіс Венс.

— Йї не треба мене бачити, — відповів він похмуро.

Так втратити самолюбство, стати таким байдужим! Керрі майже ненавиділа його.

«Сидить собі! — подумала вона. — «Йї не треба мене бачити!» І як йому не сором?»

На біду, місіс Венс і справді зайшла до них. Якось, ідучи по магазинах, вона вирішила провідати Керрі. Піднявшись по вбогих сходах, вона постукала у двері. Керрі не було дома, про що вона гірко шкодувала потім. Двері відчинив Герствуд, який подумав, що це повернулась Керрі. Він остовпів. Голос згаслої гордості й гідності раптом заговорив у ньому.

— А, здрастуйте, — ледве вимовив він.

— Добридень, — відгукнулась місіс Венс, не вірячи своїм очам.

Вона одразу ж помітила його збентеження. Він навіть сам не знав, запросити її ввійти, чи ні.

— Ваша дружина вдома? — спитала місіс Венс.

— Ні, — відповів він. — Керрі кудись вийшла. Може, ви знайдете? Вона скоро повернеться.

— Н-ні, — відповіла місіс Венс, зрозумівши, як все у них змінилось. — На жаль, я дуже поспішаю. Я думала заскочити на мить, але чекати я ніяк не можу. Передайте вашій дружині, що я дуже прошу її провідати мене.

— Я передам їй, — сказав Герствуд, відступаючи назад, і відчув величезне полегшення, коли гостя пішла.

Йому було так соромно, що він стиснув руки, сів у своє крісло і глибоко замислився.

Керрі поверталась додому з протилежного боку, і їй здалось, ніби місіс Венс іде від них. Вона придивилась, але не була певна, що пізнала приятельку.

— До нас тільки що приходив хто-небудь? — спитала вона Герствуда.

— Так, — відповів він з винуватим виглядом, — заходила місіс Венс.

— І вона тебе бачила? — спитала Керрі в повному розпачі.

Це запитання різонуло Герствуда, наче удар батога, і він одразу спохмурнів.

— Як у неї є очі, то бачила. Я ж їй відчинив.

— О! — вихопилось у Керрі, і вона від хвилювання стиснула руку в кулак. — І що ж вона казала?

— Та нічого,— відповів він.— Сказала тільки, що їй ніколи чекати.

— І ти був у такому вигляді! — вигукнула Керрі. Вона не могла більше стримуватись.

— Ну, і що з того? — розсердився й він.— Звідки я міг знати, що вона прийде?

— Ти знав, що вона може прийти,— відповіла Керрі.— Я тобі казала, що вона збирається до нас. Я тебе двадцять раз просила одягати інший костюм. О, який жах!

— Та годі тобі! — пробурмотів він.— Що ж тут такого? Однаково, тобі з нею не дружити. Вони надто багаті.

— А хто тобі сказав, що я хочу з нею дружити? — вигукнула Керрі з люттю.

— А чого ж ти тоді знімаєш таку бучу, що я не так одягнений? Можна подумати, що я...

Керрі перебила його:

— Так, ти маєш рацію, я не могла б дружити з нею, навіть якби й хотіла, але хто ж цьому винен? Добре тобі сидіти тут на дозвіллі й розводитися про те, з ким мені дружити, а з ким ні! Пішов би краще та пошукав роботи!

Це пролунало, як грім з ясного неба.

— А тобі що до того? — люто вигукнув він, підводячись з місця.— Я плачу за квартиру? Плачу? Я даю...

— Так, ти платиш за квартиру! — перебила Керрі.— Послухати тебе, на світі тільки й діла, що сидіти у квартирі. Ти вже три місяці нічого іншого не робиш, тільки сидиш тут і встромляєш носа в те, що тебе не стосується. Хотіла б я знати, навіщо ти одружувався зі мною?

— А я й не думав з тобою одружуватись,— огризнувся він.

— Як то? А що ж було в Монреалі?

— Що б там не було, а я з тобою не одружувався,— відповів він.— Можеш назавжди це викинути з голови. Ніби й сама не знаєш!

Керрі якусь мить дивилась на нього, широко розкривши очі. Вона була певна, що зв'язана з ним законним шлюбом.

— Навіщо ж ти брехав мені? — люто скрикнула вона.— Навіщо примусив тікати з тобою?

Останні слова прозвучали майже риданням.

— Примусив тікати! — промовив Герствуд, зневажливо скрививши губи.— І хто тебе примушував?

— О! — скрикнула Керрі, не витримавши напруження

і відвертаючись від нього.— О-о! — і вона вибігла у вітальню.

Тепер Герствуда кинуло в жар. Це було для нього сильним потрясінням, і він остаточно вийшов із звичної апатії. Він витер чоло і озирнувся навколо себе, потім пішов у спальню і переодягся. Керрі принішкла; почувши, що він одягається, вона перестала ридати. Спочатку в неї промайнула тривожна думка, що він може отак покинути її зовсім без грошей. Думка про можливість втратити його її не лякала, хоч він і міг піти від неї назавжди. Вона чула, як він відкрив гардероб і дістав з верхньої полиці капелюх. Далі двері до їдальні причинились — він пішов.

Кілька хвилин панувала тиша, потім Керрі підвелась. Її очі були сухі. Вона визирнула з вікна. Герствуд крокував у напрямі до Шостої авеню.

Він пішов по Тринадцятій вулиці, потім через Чотирнадцяту до Юніон-скверу.

— Шукати роботи! — бурмотів він сам до себе.— Шукати роботи! Вона посилає мене шукати роботи...

Він намагався захиститись від голосу власного розуму, який обвинувачував його, доводячи, що вона має рацію.

«Лиха година принесла цю місіс Венс,— думав він.— Стала і витріщилась на мене. Знаю, знаю, що вона подумала».

Герствуд пригадав кілька зустрічей з нею, коли вони жили на Сімдесят восьмій вулиці. У неї завжди був вигляд фешенебельної дами, і він намагався триматися з нею, як рівний їй. І от тепер вона побачила його в такому вигляді. Він навіть наморщив чоло, так стало прикро.

— Чорт! — раз у раз вихоплювалось у нього.

Він вийшов з дому о чверть на п'яту. Керрі плаче, значить, сьогодні обіду не жди.

«Якого чорта! — підбадьорював він сам себе, намагаючись приховати від себе власну ганьбу.— Не таке вже це все страшне. Ще мені не кінець».

Озирнувшись і побачивши поблизу кілька великих готелів, він вирішив зайти в один з них і пообідати. Треба купити газети і посидіти там у затишку.

Він піднявся в розкішну вітальню готелю «Мортон», що вважався на той час одним з кращих у Нью-Йорку, вибрав м'яке крісло і взявся за газети. Герствуда ніскільки не турбувало, що його гроші тануть і що така розкіш не для нього. Як наркоман, він не міг тепер обходитись без забуття. За всяку ціну заспокоїти душевні муки і задовольнити

прагнення до затишку й спокою! Без цього він не може. І не думати про завтрашній день — він не зносив уже думок ні про це завтра, ні про всі інші нещастя на світі. Як думку про неминучість смерті, так гнав він від себе думку про неминучість того, що гроші скоро вийдуть усі, до останнього долара,— і йому це майже вдавалось.

По пухнастих килимах походжали добре вдягнені мешканці готелю, і Герствуду пригадалися минулі дні. Якась молода дама, що жила тут, грала на роялі, який стояв у ніші, і справила на Герствуда приємне враження. І він все сидів і читав.

Обід коштував йому півтора долара. О восьмій годині він покінчив з їжею і, побачивши, що ресторан порожніє, а натовп шукачів розваг на вулиці все зростає, подумав, куди б і йому піти. Тільки не додому! Керрі ще не лягла. Ні, сьогодні він не повернеться. Він залишиться в місті і проведе час так, як може собі дозволити людина самотійна і зовсім не розорена. Він купив сигару і вийшов на ріг, де купчились маклери, завсідники скачок, театрали,— його рідна стихія. Спинившись серед них, він згадав, як проводив вечори в Чикаго. Скільки він тоді пограв у карти! І його думки знов повернулись до покера.

«Я не те зробив,— подумав Герствуд, згадуючи, як він програв шістдесят доларів.— Не треба було здаватись. Я б його обставив, того типа. Я просто був не в формі, це мене й згубило».

Він почав перебирати всі можливі варіанти тієї гри і те, як би він міг виграти різними способами, коли б тримався рішучіше.

«Я досить досвідчений, щоб грати в покер і мати з цього користь. Треба спробувати ще раз».

Перед його очима замерехтіли величезні стávки. Що, як він виграє сотню-другу, це було б дуже до речі! Скількох він знав таких, що жили з карт, ще й як жили!

«А в них же було на початку не більше, ніж у мене тепер», думалось йому.

І він подався до однієї з найближчих покерних кімнат, почувавши себе майже так, як колись. Хвилювання, викликане сваркою, потім обід у готелі з коктейлями і хороші сигари привели його в якесь забуття, і він став майже давнім Герствудом, можливо, востаннє у своєму житті. Проте це все ж не був цілком колишній Герствуд, це була людина, що сперечалась зі своїм роздвоєним сумлінням і гналась за примарою.

Ця покерна нічим не відрізнялась від попередньої, хіба що містилась у задній кімнаті трохи кращого бара. Деякий час Герствуд стежив за грою, потім, зацікавившись, приєднався сам. Як і минулого разу, спершу гра йшла легко, кілька разів він виграв, і це підбадьорювало його, а кілька разів програв, і це розпалювало його і затягало глибше. Нарешті азарт цілком заволодів ним. Він упивався ризиком і одного разу, не маючи на руках нічого значного, зважився на блеф, щоб зірвати велику суму. Це йому вдалося, і він був у захваті.

Сп'янівши від здобутої перемоги, він вирішив, що щастя на його боці. Ніхто, крім нього, не виграв стільки! Знов у нього була на руках посередня карта, і він знов вирішив відігратися на ній. Але його партнери були люди спостережливі, вони майже читали його думки.

— «У мене три,— подумав один із картярів,— триматимуть до кінця».

І почалось:

— Ставлю ще десять.

— Відповів.

— Ще десять.

— Відповів.

— Знов десять.

— Маєте!

Дійшло до того, що в банку набралось вже сімдесят п'ять доларів Герствуда. Його противник замислився: а що, як у цього типа і справді сильна карта?

— Відкрили,— промовив він.

Герствуд відкрив. Його карта була бита. Свідомість того, що він втратив сімдесят п'ять доларів, привела його в розпач.

— Ще раз? — запропонував він похмуро.

— Гаразд,— відповів той.

Дехто з картярів підвівся, їхні місця зайняли інші з числа спостерігачів. Час минав, пробило вже дванадцятую... Герствуд не кидав карт, виграючи і програючи незначні суми. Він стомився і в останній партії програв ще двадцять доларів. Страшна туга стиснула йому серце.

«О чверть на другу вийшов він із покерної. Пусті, холодні вулиці немов глузували з нього. Повільною ходою простував він на захід, не згадуючи вже про сварку з Керрі. Піднявшись по сходах, він ввійшов до себе, наче нічого й не було. Його думки були зайняті програшем. Присівши на ліжко, він перелічив гроші. Тепер у нього лишилось тіль-

ки сто дев'яносто з чимсь доларів. Герствуд сховав гроші і почав роздягатись.

«Що це зі мною, справді?» подумав він.

Уранці Керрі майже не розмовляла з ним, і він відчув, що краще буде, як він знову піде з дому. Він розумів, що скривдив її, але не міг перший миритись. Його охопив відчай, і день або два він зранку йшов з дому і жив так, як належить джентльмену — як він те розумів, — а це вимагало грошей. Після своїх безумств він почував себе ще гірше і морально, і фізично, не кажучи вже про те, що в його гаманці не стало ще тридцяти доларів. Нарешті він ніби опам'ятався.

— Сьогодні придуть за квартирною платою, — бай- дуже промовила Керрі через три дні, і це було її ранковим привітанням.

— Справді?

— Так, сьогодні друге число, — відповіла Керрі.

Герствуд нахмурився. Потім у розпачі вийняв гаманець.

— Як багато доводиться платити за квартиру! — промовив він.

На черзі були останні сто доларів.

РОЗДІЛ XXXVII

Дух пробуджується. Знов у шуканні виходу

Немає рації розповідати, як у свій час дійшло до останніх п'ятдесяти доларів. Герствуд так розпорядився грошми, що семисот доларів вистачило тільки до червня. Ще до того, як пішла остання сотня, він почав натякати, що наближається катастрофа.

— Я просто не розумію, — сказав він якимось, присікавшись до дрібної суми, витраченої на-м'ясо, — чом у нас так багато йде на життя?

— А по-моєму, ми зовсім не багато витрачаємо, — відповіла Керрі.

— Мої гроші вже майже всі пішли, і я просто не уявляю, куди і як.

— Усі сімсот доларів? — вигукнула Керрі.

— Так, лишилось тільки сто.

У нього був такий розпачливий вигляд, що Керрі злякалась. Вона зрозуміла, що вона теж весь час лишалась

бездіяльною. Власне, вона давно вже почала це відчувати.

— Але, Джордж, чом же ти не шукаєш роботи? — вигукнула вона. — Ти напевне зміг би щось знайти!

— Я шукав, — відповів він. — Не можу ж я примусити людей дати мені роботу.

Вона нерішуче поглянула на нього, потім сказала:

— Що ж ти думаєш далі робити? Ста доларів не надовго вистачить.

— Не знаю, — відповів він. — Я можу тільки шукати.

Від цих слів Керрі стало страшно. Вона не переставала тепер з розпачем обмірковувати їхнє становище. Не раз вона згадувала про театр, як про вхід до того царства розкошів, про яке так палко мріяла. Тепер, як і в Чикаго, Керрі знову вхопилась за цю думку, — це була остання надія. Треба щось робити, якщо Герствуд найближчого часу не знайде роботи. Можливо, їй доведеться знов боротись за існування без усякої підтримки.

Як же люди потрапляють на сцену? Досвід у Чикаго показав Керрі, що там вона йшла невірним шляхом. Напевне, є люди, які вислухали б, випробували б і дали б їй можливість показати свої здібності.

Якось за сніданком, днів через два, Керрі навела розмову на театр, розповівши про приїзд в Америку Сари Бернар. Герствуд теж бачив афіші.

— Як люди потрапляють на сцену, Джордж? — спитала вона, ніби між іншим.

— Не знаю, — відповів він, — мабуть, є спеціальні театральні агенти.

Керрі помалу пила кофе, не підводячи очей.

— Люди, які займаються тим, що підшуковують місце, кому треба?

— Мабуть, так, — відповів він.

І раптом він звернув увагу на те, що вона спитала це якось особливо.

— Невже ти все ще мрієш стати актрисою? — спитав він.

— Ні, — відповіла вона, — мені просто цікаво було знати.

Герствуд був чомусь проти цього наміру, чому — він і сам не знав. Він більше не вірив, що Керрі, яку він мав змогу спостерігати три роки, здатна досягти в цій галузі значних успіхів. Йому здавалось, що вона надто простодушна для цього, надто лагідної вдачі. Людей мистецтва

він уявляв собі неодмінно більш імпозантними. Якщо вона спробує піти на сцену, то потрапить до рук якого-небудь третьорядного антрепренера і стане такою ж, як «усі вони». Герствуд дуже добре знав, що таке «усі вони»! Керрі гарненька, вона влаштується непогано. Але що тоді буде з ним?

— На твоєму місці я б назавжди викинув цю думку з голови. Це значно важче, ніж ти собі уявляєш.

Керрі відчула в його словах зневагу до своїх здібностей.

— А в Чикаго ти казав, що я грала дуже добре,— промовила вона.

— Це вірно,— відповів він, бачачи, що його слова викликають заперечення.— Але Чикаго — не Нью-Йорк, різниця величезна.

Керрі нічого не відповіла. Вона образилась.

— Сцена хороша річ,— продовжував він,—якщо ти знаходишся в числі перших, решті ж акторів заздрити не доводиться. А пробиватись треба дуже й дуже довго.

— Не знаю...— пробурмотіла Керрі, трохи збуджена цією розмовою.

А в нього блискавкою промайнула думка про те, що з цього могло б вийти. Тепер, коли для нього наближається найстрашніший час, вона влаштується в якийсь дешевенький театр і покине його. Як не дивно, у нього було невірне уявлення про її розумові здібності. Він не розумів того, що людина може бути величною не тільки розумом, але й у своїх почуттях. Він уже нездатний був оглянутись і пригадати аматорський спектакль в залі Евері і свої тодішні переживання. Надто довго жив він з цією жінкою!

— Ну, а я знаю,— невгавав він.— Я б забув і думати про це на твоєму місці. Це не професія для жінки.

— У всякому разі, це краще, ніж голодувати,— сказала Керрі.— Коли не хочеш, щоб я йшла на сцену, чом ти сам не йдеш працювати?

На це в нього не знайшлося готової відповіді. Але він уже звик до таких нагадувань.

— Ет, облиш,— відповів він.

Після цієї розмови Керрі все ж вирішила спробувати потай від Герствуда. Нехай говорить, що хоче. Вона не дасть довести себе до злиднів, або до чогось ще гіршого, чого йому забагнеться. Вона може виступати на сцені. Треба знайти будь-яке місце, а потім можна буде пробитись. Що він тоді скаже? Керрі вже уявляла себе в якій-

небудь гарній виставі на Бродвеї, уявляла, як вона шовечора входить у свою артистичну приборальню і гримується. А потім, об одинадцятій, вона виходитиме і бачитиме довгі ряди екіпажів біля театру. Зрештою, не має значення, чи стане вона знаменитою, чи ні. Аби потрапити на сцену, заробляти досить, одягатись на свій смак, мати вільні гроші, робити що хочеш, бувати де хочеш — як це було б чудово! Весь день вона, не перестаючи, уявляла картини цього прекрасного життя, що так контрастували з похмурістю, яка панувала навколо Герствуда.

Як не дивно, цей задум незабаром заволодів і уявою Герствуда. Бачачи, як тануть останні гроші, він розумів, що скоро потребуватиме підтримки. Керрі слід би допомогти йому трохи, поки він знайде роботу.

Одного разу він повернувся додому, зайнятий цією думкою.

— Я сьогодні зустрів Джона Дрейка,— сказав він Керрі.— Він збирається відкрити тут восени готель і запевняє, що в нього знайдеться для мене посада.

— А хто це такий? — спитала Керрі.

— Це власник готелю «Гренд-Пасіфік» у Чікаго.

— Он як! — промовила Керрі.

— Я б одержував у нього щонайменше тисячу чотириста на рік.

— Ну, це було б просто чудово! — вигукнула Керрі.

— Тільки б протриматись ще це літо,— додав він.— А тоді, я думаю, все було б гаразд. Я знов налагодив стосунки де з ким із старих друзів.

Керрі довірливо прийняла цю вигадку за чисту монету. Вона щиро бажала, щоб він якось протримався це літо. У нього був такий безнадійний вигляд!

— Скільки у тебе ще залишилось грошей?

— Всього п'ятдесят доларів.

— О боже! — вигукнула вона.— Що ж це буде? А через двадцять днів знов треба платити за квартиру.

Герствуд схилив голову на руки і втупив бездумний погляд у підлогу.

— А може, тобі й справді пошукати місця десь у театрі? — спитав він обережно.

— Так, справді,— погодилась Керрі, зрадівши, що її ідея знаходить підтримку.

— Щождо мене, то я візьмусь за будь-яку роботу, яку тільки знайду,— додав він, бачачи, що вона просяяла від його слів.— Напевне, щось знайдеться.

І от одного ранку, після того як Герствуд пішов з дому, Керрі прибрала в квартирі, причепурилась, наскільки дозволяв її гардероб, і вирушила на Бродвей. Вона була ще погано обізнана з цією артерією міста. Для неї це був центр величі і всевладності. Там містяться і театри — отже, і театральні агентства повинні теж бути десь поблизу.

Вона вирішила зайти до театру «Медісон-Сквер» і спитати, як їй знайти театральних агентів. Це був, на її думку, найбільш певний шлях. Дійшовши до театру, вона так і зробила — звернулася з запитанням до касира.

— Що таке? — спитав він, визираючи з свого віконця.— Театральні агенти? Не можу вам сказати! Але ви знайдете їхні адреси в «Театральному світі». Вони всі там друкують свої об'яви.

— А що це таке,— газета?

— Авжеж,— відповів касир, дивуючись, як можна цього не знати.— Ви можете її купити в кожному кіоску,— додав він дуже ввічливо, помітивши, що розмовляє з гарненькою жінкою.

Керрі поспішила купити «Театральний світ» і спробувала відшукати адреси агентів тут же, коло газетного кіоска, але виявилось, що це не так просто. Тринадцята вулиця була не близько, але вона повернулась додому з дорожньою газетою, дуже шкодуючи, що доводиться марно гаяти час.

Герствуд був уже дома і сидів на своєму звичайному місці.

— Де ти була? — спитав він.

— Я пробувала розшукати театральних агентів.

Він спочатку не наважився розпитувати її про наслідки розшуків. Але його увагу привернула газета, яку вона переглядала.

— Що це в тебе? — спитав він.

— «Театральний світ». Мені сказали, що тут я знайду адреси агентів.

— І ти ходила аж на Бродвей, щоб про це дізнатися? Це і я міг би тобі сказати.

— Чом же ти не сказав? — промовила Керрі, не відриваючи очей від газети.

— Ти мене не питала,— відповів він.

Її погляд продовжував безцільно блукати по довжелезних колонках об'яв. Її обурила байдужість цього чоловіка. Усе, що він робить, тільки збільшує її труднощі. Їй стало

шкода себе самої, і сльози затремтіли на віях. Герствуд помітив, що вона нервується.

— Дай, я подивлюсь,— сказав він.

Вона вийшла у вітальню, щоб трохи заспокоїтись, поки він шукатиме. Повернувшись, вона побачила у нього в руці олівець. Він щось записував на старому конверті.

— Ось три адреси,— промовив він.

Керрі взяла конверт і прочитала адреси трьох осіб: першою була місіс Бермудес, далі йшли Маркус Дженкс і Персі Вейл. Вона на мить задумалась і одразу ж попрямувала до дверей.

— Я пішла,— промовила вона, не оглядаючись.

Герствуд дивився їй услід, і йому було трохи соромно. Це були проблиски чоловічої гордості, яка швидко танула. Він ще трохи посидів і враз устав і одяг капелюх.

— Піду пройдуся,— пробурмотів він собі під ніс і побрів безцільно, почувуючи просто потребу рухатись.

Керрі побувала спочатку у місіс Бермудес — її адреса була найближча. Контора містилась у старовинному особняку, пристосованому під установи, і складалася з двох кімнат; із першої, вікнами на двір, до другої, темної, великі двері з написом: «Стороннім вхід заборонено».

Коли Керрі ввійшла, в конторі мовчки і в повній бездіяльності сиділо кілька чоловіків. Вона почекала, чи не зверне хтось на неї увагу. В цей час двері задньої кімнати відчинились, і звідти вийшли дві надзвичайно мужчоподібні жінки у щільно облягаючих костюмах з білими комірцями й манжетами. За ними виступала огрядна дама років сорока п'яти зі світлим волоссям, проникливими очима і загалом дуже добродушна на вигляд. У всякому разі, вона усміхалась.

— Так не забудьте ж,— промовила одна з мужчоподібних жінок.

— Ні, не забуду,— відповіла товстуха.— Заждіть-но, а де ви будете на початку лютого?

— У Піттсбургу,— відповіла та.

— Я напишу вам туди.

— Добре,— відповіла відвідувачка, і обидві вийшли.

Усмішка на обличчі товстухи одразу ж зникла, воно стало сухо діловитим. Вона озирнулась і спинила гострий погляд на Керрі.

— Ну, добродійко,— промовила вона,— чим можу служити?

— Ви місіс Бермудес?

— Так.

— Бачите,— заговорила Керрі, не знаючи, з чого почати,— я б хотіла знати, чи ви влаштуєте на сцену?

— Так.

— Ви б не могли влаштувати мене?

— Ви вже маєте досвід?

— Дуже незначний,— промовила Керрі.

— З якою трупкою ви виступали?

— О, ні з якою,— відповіла Керрі.— Це був просто спектакль, влаштований...

— Розумію,— перебила її товстуха.— Ні, саме зараз я нічого не можу вам запропонувати.

Обличчя Керрі витяглось.

— Вам треба набути досвіду в Нью-Йорку,— додала «добродушна» місіс Бермудес,— але на всякий випадок залиште нам свою адресу.

Керрі не рухалася з місця, проводжаючи поглядом товстуху, яка зникла в своєму кабінеті.

— Ваша адреса? — спитала молода особа, що сиділа за письмовим столом.

— Місіс Джордж Уїлер,— почала Керрі, підходячи ближче.

Молода особа записала докладну адресу і відпустила Керрі.

Майже те ж саме повторилося в конторі містера Дженкса, з тією різницею, що на прощання він сказав:

— Якби ви виступали в якому-небудь з місцевих театрів або мали програму зі своїм ім'ям, я б міг що-небудь для вас придумати.

У третьому місці її спитали:

— Яку саме роботу ви шукаєте?

— Що ви хочете цим сказати? — спитала Керрі.

— Ну, де саме ви б хотіли виступати: в комедії, у водевілі, чи, може, в хорі?

— Я б хотіла одержати роль в якій-небудь п'єсі,— відповіла Керрі.

— Ну,— сказав на це театральний агент,—це вам дещо коштуватиме.

— Скільки? — спитала Керрі.

Така можливість, як це не смішно, не приходила їй в голову.

— Ну, це вже ви самі повинні вирішувати,— відповів той лукаво.

Керрі здивовано глянула на нього. Вона не знала, що далі питати.

— Ви б могли мені дістати роль, якби я заплатила?

— Якщо я цього не зроблю, ви одержуєте свої гроші назад.

— Ах, так! — промовила Керрі.

Агент побачив, що має справу з зовсім недосвідченою людиною, і тому він продовжував:

— Вам треба внести принаймні п'ятдесят доларів. Ніхто не буде з вами возитись за меншу суму.

Керрі почала розуміти.

— Дякую,— сказала вона.— Я подумаю.

Вона рушила до дверей, але пригадала щось і спитала ще:

— А скоро ви б могли знайти мені місце?

— Ну, це важко сказати,— відповів агент.— Можливо, за тиждень, а може, й за місяць. У всякому разі, ви одержали б першу підходящу вакансію.

— Розумію,— сказала Керрі, злегка усміхнулася з чемності і вийшла.

Агент хвилину подумав, потім промовив сам до себе:

— Просто смішно, як ці жінки прагнуть попасти на сцену!

Комбінація з п'ятдесятьма доларами примусила Керрі замислитись. «Вони ж можуть взяти гроші і нічого не зробити», думала вона. У неї були деякі коштовності — каблучка з брильянтом, брошка і ще деякі дрібнички. Можливо, їй дали б за них п'ятдесят доларів у ломбарді.

Герствуд встиг уже повернутись. Він не думав, що вона ходитиме так довго.

— Ну, що? — промовив він, не наважуючись прямо спитати, чи пощастило їй щось знайти.

— Я ще нічого не знайшла,— відповіла Керрі, скидаючи рукавички.— Всі вони вимагають гроші наперед.

— Скільки? — спитав Герствуд.

— П'ятдесят доларів.

— Нічого собі!

— Що ж, вони такі, як і всі. На жаль, не можна бути певним, що вони дістануть щось, навіть після того, як їм заплатиш.

— Ну, я б не рискнув п'ятдесятьма доларами на таких умовах,— заявив Герствуд так, ніби тримав гроші в руках і мав вирішувати.

— Не знаю, що робити,— промовила Керрі.— Спробую ще побувати в кого-небудь з антрепренерів.

Герствуд байдуже слухав, уже нездатний розуміти весь жах свого становища. Він злегка погойдувався туди й сюди в кріслі і гриз ніготь. Йому здавалось, що все це дуже природно, коли так склалось. Згодом він ще покаже себе.

РОЗДІЛ XXXVIII

У казковім царстві розваг. Невмолме життя

На другий день Керрі знову вирушила на розшуки і, побувавши в «Казино», переконалась, що знайти місце хористки не легше, ніж будь-яке інше. Гарненькі дівчата, здатні вишикуватись в ряд, не менш численні, ніж чорнороби, здатні орудувати киркою. Керрі переконалась також, що в театрах звертають увагу тільки на зовнішність прохачок. Ні їхня думка про свої здібності, ні ці здібності нікого не цікавили.

— Де я можу бачити містера Грея? — спитала вона похмурого швейцара біля артистичного входу театру «Казино».

— Він зараз зайнятий і нікого не приймає.

— Ви не знаєте, коли я могла б його побачити?

— Він вам призначив прийти сьогодні?

— Ні.

— Тоді вам доведеться звернутись в його приймальню.

— О боже! — вигукнула Керрі.— Де ж його приймальня?

Швейцар сказав.

Керрі розуміла, що зараз не варто туди йти, все одно його там немає. Нічого іншого не лишалось, як тимчасом іти шукати по інших місцях.

А по інших місцях повторювалася все та ж невесела історія. Містер Дейлі приймав тільки тих, з ким це було заздалегідь умовлено. А Керрі просиділа цілу годину в брудній приймальні, вирішивши подолати всі перешкоди,— і тільки тоді почула про це від спокійного, байдужого містера Дорні.

— Вам треба написати йому і попросити прийняти вас.

І Керрі пішла ні з чим.

У театрі «Емпайр» вона зустріла цілий рій надзвичайно неуважних і байдужих людей. Там панувала розкіш, вишуканість і неприступність.

У «Ліцеї» вона опинилася в одному з тих невеличких, замкнених, завішаних килимами й порт'єрами кабінетів десь попід сходами, самий вигляд яких примушує відчувати величність усіх без винятку, причетних до цього храму мистецтва. Кожен касир, швейцар чи помічник адміністратора були тут втіленням стриманої величі; усі вони пишалися своїми посадами.

«Покора — і ще раз покора! Кажі, що тобі потрібно. Кажі швидше, кажі злякано і без тіні самоповаги. Якщо в цьому не буде для нас ніякого утруднення, ми подумаємо, що можна для тебе зробити!»

Ось яка атмосфера панувала в «Ліцеї», та й в усіх інших антрепренерів. Ці дрібні підприємці теж царі у своїх володіннях.

Стомлена поверталась Керрі додому. Усі її старання привели тільки до того, що вона зовсім занепала духом.

Увечері Герствуд вислухав докладну розповідь про її втомні й безплідні шукання.

— Мені так і не вдалося нікого з них побачити! — сказала Керрі.— Я все ходила й ходила і чекала без кінця.

Герствуд мовчав і тільки дивився на неї.

— Очевидно, без друзів нікуди не проб'єшся,— зовсім безпорадно додала вона.

Герствуд розумів, що справа нелегка, проте це зовсім не лякало його. Керрі просто втомлена й засмучена, але це нічого, тепер вона може відпочити. Із крісла-качалки світ виглядає не таким уже й страшним, здається, що найгірше ніколи не настане. Попереду ще є завтрашній день.

Завтрашній день настав, за ним ще один, і ще...

Нарешті Керрі якось пощастило побачити антрепренера театру «Казино».

— Зайдіть у понеділок,— сказав він.— Можливо, у нас стануться деякі зміни.

Це був високий, огрядний чоловік, вифранчений і пересичений, що дивився на жінок, як на породистих коней. А Керрі була гарненька і граціозна. Вона може придатись, навіть якщо й не має досвіду. Один із власників театру недавно зауважив, що серед хористок щось малувато гарненьких.

До понеділка лишалось ще кілька днів, а перше число вже наближалось. Керрі була стурбована, як ніколи доти.

— А ти й справді шукаєш роботу, коли йдеш із дому? — спитала вона Герствуда якось уранці, знесилившись від прикрих думок.

— Звичайно, шукаю,— відповів він ображеним тоном, хоч його й не дуже схвилювало таке принизливе підозріння.

— Я б на твоєму місці взяла першу-ліпшу роботу,— сказала вона,— хоч тимчасово. Адже перше число вже недалеко.

Вона була втіленням розпачу.

Герствуд відклав газети і почав переодягатись.

«Треба щось пошукати,— думав він.— Треба піти і подивитись, може, якийсь пивоварний завод влаштує мене куди-небудь. Так, якщо трапиться місце буфетника, доведеться, мабуть, погодитись».

Його паломництво і на цей раз не відрізнялось від попередніх. Одна-дві не дуже ввічливі відмови, і вся його відвага зникла.

«Ні до чого це все,— вирішив він.— Час уже вертатись додому».

Тепер, коли гроші вже кінчались, він почав помічати, що навіть кращий його костюм виглядає не блискуче. Це було дуже прикро.

Керрі повернулась значно пізніше.

— Я сьогодні побувала в кількох театрах вар'єте,— сказала вона.— Треба мати готовий репертуар. Без цього вони не приймають.

— А я бачився де з ким із пивоварів,— промовив Герствуд.— Один з них обіцяв влаштувати мене тижнів через два-три.

Бачачи, в якому вона розпачі, він мусив прикриватись хоч брехнею. Утома захищалась перед енергією.

У понеділок Керрі знову пішла в «Казино».

— Хіба я сказав вам зайти сьогодні? — спитав антрепренер, обводячи поглядом прохачку, що стояла перед ним.

— Ви сказали — «в понеділок»,— розгублено відповіла Керрі.

— Маєте який-небудь досвід? — спитав він досить суворо.

Керрі призналася, що ніякого досвіду не має.

Він знову обвів її поглядом, продовжуючи перегортати якісь папери. Про себе він милувався цією гарненькою молододу жінкою із стурбованим обличчям.

— Приходьте в театр завтра вранці,— сказав він.

Серце Керрі мало не вискочило з грудей.

— Добре, я прийду,— ледве спромоглася вона вимовити.

Вона зрозуміла, що він справді хоче прийняти її, і рушила до дверей.

Невже він дасть їй роботу? О боже милостивий, невже можливе таке щастя?

Гамір великого міста, що долинав крізь розчинені вікна, одразу здався їй приємною музикою.

І ніби у відповідь на її сумніви, остаточно розганяючи їх, різкий і грубий голос додав:

— Дивіться ж, приходьте вчасно, бо як спізнитесь, то вас не потребуватимуть.

Керрі поспішила вийти. Тепер її не турбувала бездіяльність Герствуда. У неї є робота! У неї є робота! Ці слова бриніли в її вухах, наче пісня.

Вона була в такому захваті, що їй не терпілося швидше розповісти про свою радість Герствуду. Але поки Керрі дійшла до дому, вона встигла поступово обдумати і зіставити різні факти, і їй впала в око дивна річ: їй вдалося знайти роботу за два-три тижні, а він ледарює ось уже скільки місяців.

«Чом же він нічого не знаходить? — прямо поставила вона перед собою питання.— Якщо мені вдалося, то він і поготів міг би щось знайти. І мені це вдалося без особливих труднощів».

Вона забула про свою молодість і вроду. Хіба ж могла вона, в своєму піднесенні, зрозуміти, якою перепоною на шляху людини стає її вік?

Таким завжди є голос успіху.

Проте вона все ж не змогла зберегти свою таємницю. Вона намагалася триматись холодно, байдуже, але прикидання було надто очевидне.

— Ну що? — спитав Герствуд, прочитавши в неї на обличчі радість.

— Я знайшла роботу!

— Справді? — промовив він, зітхаючи з полегкістю.

— Так.

— Що ж це за робота? — спитав він, і його раптом опанувала упевненість, що тепер і йому попадеться щось хороше.

— У хорі,— відповіла вона.

— Це не в «Казино», як ти розповідала?

— Так, у «Казино»,— відповіла Керрі.— Завтра я вже йду на репетицію.

Керрі була така щаслива, що охоче почала розповідати. Герствуд слухав її, потім спитав:

— Ти вже знаєш, скільки будеш одержувати?

— Ні, я не хотіла питати. Здається, вони платять доларів дванадцять — чотирнадцять на тиждень.

— Так, я теж так думаю,— сказав Герствуд.

У цей день, коли трохи розвіялась їхня тривога, у них був хороший обід. Герствуд вийшов поголитись і повернувся з величезним шматком філе для печені.

«Ну, завтра і я піду пошукаю», подумав він і з новою надією підвів очі, завжди тепер втуплені в землю.

На ранок Керрі з'явилася вчасно, і її поставили в ряд з іншими хористками. Перед нею відкрився величезний порожній, напівтемний театральний зал, пишно оздоблений у східному стилі, з якого після вчорашньої вистави ще не встигли вивітритися пахощі духів і вихідних убрань. Її огорнув священний трепет і радість. Вона благословляла цю казку, що стала дійсністю. Так, вона докладе всіх зусиль, щоб бути гідною цього місця! Воно підносить її над масою, рятує від бездіяльності, злиднів і нікчемності. Щоб побачити це видовище, люди приїжджають сюди вифранчені, в каретах. Тут — осереддя блиску й веселощів. І вона, Керрі,— частка цього! О, тільки б зостатись тут назавжди, і які щасливі будуть тоді всі дні її життя!

— Як вас звать? — спитав режисер, що проводив репетицію.

— Маденда,— відповіла вона, миттю пригадавши ім'я, колись обране для неї Друе в Чікаго,— Керрі Маденда.

— Так от, міс Маденда,— промовив режисер, як їй здалося, дуже люб'язно,— станьте ось туди.

Потім він гукнув іншій статистці, яка вже стояла серед інших.

— Міс Кларк, ви будете в парі з міс Маденда!

Міс Кларк виступила наперед, і Керрі побачила, куди їй іти. Репетиція почалась.

Керрі скоро переконала, що хоч це тренування і нагадувало трохи репетиції, на яких їй довелось побувати в залі Евері, але режисер тримався куди різкіше. Її вразила у свій час вимогливість і зневажливий тон містера Мілліса, але режисер, який вів репетицію тут, відзначався не меншою вимогливістю і був на додачу страшенно грубий. В міру того, як навчання просувалося вперед, він починав все частіше впадати в лютю від усякої дрібниці і горлати на всю силу своїх легенів. Було цілком очевидно, що він зневажає найменший прояв гідності або скромності з боку всіх цих молодих жінок.

— Кларк! — гукав він, маючи на увазі, звичайно, міс Кларк.— Чом ви збиваєтесь і йдете не в ногу?

— По чотири праворуч! Праворуч, я кажу праворуч! Сили небесні! Та прокиньтесь ж, чи що! Праворуч!

І голос його на останніх словах переходив в оглушливе ревіння.

— Мейтленд! Мейтленд! — раптом гукнув він.

Невисока, добре вдягнена дівчина, хвилюючись, виступила вперед. Керрі навіть здригнулася від співчуття й переляку.

— Слухаю, сер! — сказала міс Мейтленд.

— Що у вас з вухами?

— Нічого, сер.

— Ви знаєте, що значить «колона, ліворуч»?

— Так, сер.

— То чого ж ви кидаєтесь праворуч? Хочете зіпсувати ряд?

— Я тільки збиралась...

— Мене зовсім не цікавить, що ви там збирались! Прочистьте вуха!

Керрі щиро співчувала і тремтіла за себе.

Ще одній хористці довелось вислухати догану.

— Заждіть,— зарепетував раптом режисер, з лютим виглядом змахуючи обома руками, ніби в розпачі.

— Елверс! — гаркнув він,— що у вас там у роті?

— Нічого,— відповіла міс Елверс, а її сусідка ніяково посміхалась, занепокоєно спинившись.

— Так ви що ж, розмовляєте?

— Ні, сер.

— Ну, так не роззявляйте ж рота! А тепер усі разом, ще раз!

Нарешті прийшла черга Керрі. Біда сталася тому, що вона дуже вже старалася виконувати все, що було сказано.

Вона раптом почула, що когось кличуть.

— Мейсон! — гукнув режисер.— Міс Мейсон!

Керрі оглянулась, щоб побачити, кого це кличуть. Дівчина, що стояла позад неї, злегка підштовхнула її, але вона не догадалась.

— Ви, ви! — промовив режисер.— Ви що, оглухли?

— О! — скрикнула Керрі, вся зашарівшись і від переляку мало не умліваючи.

— Хіба ви не Мейсон? — спитав режисер.

— Ні, сер,— відповіла Керрі.— Мене звуть Маденда.

— Ну гаразд, але скажіть, що це з вашими ногами? Ви що, не вмієте танцювати?

— Умію, сер! — відповіла Керрі, яка опанувала це мистецтво дуже давно.

— То чого ж ви не танцюєте, а тягнете ноги, як мертва? Мені потрібні живі люди!

Щоки Керрі палали. Губи її злегка тремтіли.

— Слухаю, сер,— промовила вона.

Так він ганяв їх три довгі години, безугавно, раз у раз спалахуючи гнівом. Керрі пішла з репетиції дуже стомлена, але в такому збудженні, що не помічала втоми. Вона поспішила додому, щоб там, як було наказано, далі вправлятися в тих же рухах. Вона вирішила, що зробить усе, від неї залежне, щоб ні в чому не схибити.

Герствуда вона в квартирі не застала. Вона подумала, що він, як не дивно, пішов шукати роботи. Ледве перекусивши, Керрі одразу ж почала вправлятися, окрилена надіями на звільнення від грошових турбот.

«І слави дзвін бринів у вухах лунко...»

Герствуд повернувся додому зовсім не в тому бадьорому настрої, в якому він вийшов уранці. І Керрі довелось припинити свої вправи і заходитись коло обіду. Це одразу ж її роздратувало. Хіба мало їй своєї роботи? Невже доведеться і грати в театрі і хазяйнувати?

«Цього не буде,— вирішила вона.— Як тільки я почну виступати, йому доведеться обходитись без домашніх обідів».

Після цього щодня виникали якісь нові турботи. Керрі переконалась, що бути статисткою зовсім не так весело. Вона також дізналася, що одержуватиме всього дванадцять доларів на тиждень. Через кілька днів вона вперше побачила всесильну театральну знать — ведучих артисток і артистів. Легко було помітити, якими привілеями вони користувались, як рахувалися з ними. Вона ж, Керрі, була ніщо, абсолютне ніщо.

А вдома Герствуд наводив її на невеселі думки. Він явно байдикував, а проте дозволяв собі розпитувати, як посуваються її справи в театрі. І з того, як він щоразу ставив одні й ті ж запитання, почувалось, що він збирається жити на її кошти. А її це дратувало тепер, коли в неї намічався заробіток. Він, очевидно, готувався зазіхнути на її жалюгідні дванадцять доларів!

— Ну, як твої справи? — запобігливо питав він.

— Нічого, все гаразд,— відповідала вона.

— Загалом не дуже важко?

— Я думаю, що звикну.

І він знову заглиблювався в газету.

— Я купив трохи смальцю,— додавав він, ніби раптом пригадавши.— Може, ти хочеш спекти печення?

Його спокій дивував Керрі. Майбутня незалежність, що вже ввижалася їй, робила її сміливішою в спостереженнях, і часом у неї виникало бажання висловити йому все, що накопало на душі. Проте Керрі не насмільувалась розмовляти з ним так, як вона колись розмовляла з Друе. Щось було в ньому, що вселяло в неї незмінний шанобливий страх перед ним. Здавалось, у ньому ще таїлась якась прихована сила.

Одного разу, приблизно через тиждень після її першої репетиції, те, чого вона боялась, вплигло на поверхню.

— Нам доведеться бути дуже ощадливими,— промовив він, поклавши на стіл тільки що куплене м'ясо.— Ти, мабуть, одержиш гроші не раніше, як через тиждень.

— Не раніше,— відповіла Керрі, яка мішала щось у каструлі на плиті.

— У мене зосталось тільки тринадцять доларів, крім квартирної плати,— додав він.

«Ну от,— подумала вона,— тепер дійшла черга до моїх грошей».

Вона в ту ж мить пригадала, що збиралась дещо купити для себе. Йй так невистачає одягу! Старий капелюшок має просто жахливий вигляд.

«Хіба ж моїх дванадцяти доларів вистачить на все, ще й на квартиру? — не заспокоювалась Керрі.— Мені самій це не під силу. Чом він не візьметься за якусь роботу?»

Настала, нарешті, перша вистава. Керрі навіть не запропонувала Герствуду піти подивитись, а йому це і на думку не спало. Справді, то була б тільки зайва витрата. У Керрі ж була така маленька роль.

В газетах уже з'явилися об'яви, по місту були розклеєні афіші з іменами примадонни й багатьох інших артистів. Керрі була ніщо.

Як колись у Чикаго, її охопив жах перед сценою, коли настав час першого виходу кордебалету. Проте згодом вона поступово заспокоїлась. Її роль була така незначна, така прикро нікчемна, що їй нічого було боятись. Вона почувала себе такою непомітною. Яка різниця, як вона

триматиметься? Щастя ще, що їй не доводиться виходити в трико. Дванадцять дівчат мали виступати в гарненьких золотистих спідничках, що на дюйм не доходили до колін, і Керрі потрапила в цю групу.

То стоячи, то походжаючи по сцені, зрідка приєднуючи свій голос до загального хору, Керрі мала змогу спостерігати публіку і бачила, що прем'єра проходить з великим успіхом. Оплески довго не вщухали, але Керрі не могла не помітити, що деякі з визнаних артисток грають не блискуче.

«Я могла б зіграти краще», у думці відзначила вона в кількох місцях.

І треба віддати їй належне — вона була права.

Коли спектакль закінчився, Керрі швидко переодяглась. Дехто з хористок дістав нагінку від режисера, але їй він нічого не сказав, і вона вирішила, що справилась із своєю роллю задовільно. Їй хотілося швидше піти, бо вона майже нікого тут не знала і не могла взяти участі в балачках, що лунали навколо.

На вулиці перед театром стояли екіпажі і чекала юрба вифранчених юнаків. Керрі помітила, що до неї придивляються. Їй досить було моргнути оком, і в неї був би супутник. Але вона цього не шукала.

Проте один з досвідченіших юнаків зачепив її.

— Сподіваюсь, ви не збираєтеся повертатись додому самі? — звернувся він до неї.

Керрі тільки прискорила крок і вскочила в трамвай на Шостій авеню. Голова її була переповнена новими враженнями, і вона ні про що інше не могла й думати.

— Що чути з пивоварного заводу? — спитала вона Герствуда в кінці тижня, сподіваючись цим питанням хоч трохи розворушити його.

— Там ще нічого немає, — відповів він. — А втім, я не втрачаю надії, що з цього щось та вийде.

Вона нічого більше не сказала. Її обурювало, що доведеться віддавати свій заробіток, і в той же час вона почувала, що до цього йдеться. А Герствуд, бачачи, що криза наближається, вирішив спритно зіграти на її почуттях. Він давно вже переконався в її доброті і знав, як довго вона може терпіти. Йому було трошки соромно, але він виправдувався тим, що, безперечно, скоро щось знайде.

День сплати за квартиру дав йому привід до розмови.

— Ну от, — промовив він, відраховуючи належну су-

му.— Це майже всі мої гроші. Треба мені якнайшвидше знайти якусь роботу.

Керрі скося поглянула на нього, догадуючись, що за цим піде пресьба.

— Якби мені ще хоч трошенки протриматись, я, безумовно, щось знайду. Дрейк напевне відкриє свій готель у вересні.

— Справді?— спитала Керрі і подумала про те, що до вересня лишається ще цілий місяць.

— Ти б не могла підтримати мене до того часу?— промовив він благальним тоном.— Я певен, що тоді все знов буде гаразд.

— Добре,— відповіла Керрі, з сумом почувуючи, що доля не ласкава до неї.

— Ми зможемо протриматись, якщо будемо ощадливі. Я потім усе тобі поверну.

— О, я охоче тобі допоможу,— сказала Керрі, уже докоряючи собі за черствість: адже йому доводиться так покірливо благодіти їй!

Але бажання витратити свій заробіток на власні потреби все ж змусило її до легкого протесту.

— Чом ти не візьмешся за яку-небудь роботу хоч тимчасово, Джордж?— промовила вона.— Хіба тобі не все одно? Згодом ти б знайшов щось краще.

— Я візьмусь за яку завгодно роботу,— запевнив він, відчуючи полегшення і в той же час ображений її докором.— Я б погодився землю копати! Мене ж тут ніхто не знає.

— Ну, це зовсім не потрібно!— вигукнула Керрі.

Їй одразу стало шкода його.

— Можна ж знайти щось інше,— додала вона.

— Я обов'язково знайду що-небудь!— заявив він з рішучим виглядом.

І знову взявся за газету.

РОЗДІЛ XXXIX

Світло й тіні. Шляхи розходяться

Єдиним наслідком цієї рішучості Герствуда була все зростаюча впевненість у тому, що шукання слід почати не сьогодні. Щождо Керрі, то вона прожила тридцять днів у гірких душевних муках.

Потреба в пристойному вбранні (не кажучи вже про бажання придбати деякі оздобы) ставала все гострішою, і в той же час ставало все ясніше, що, скільки б вона не працювала, їй не вдасться нічого витратити на себе. Під тиском цих турбот тануло співчуття, яке розбудив у ній Герствуд своїм благанням підтримати його. Тим більше, що Герствуд не повторював своєї просьби, а бажання мати чепурний вигляд не переставало тривожити Керрі. Їй все нестримніше хотілось задовольнити це бажання, хотілось, щоб Герствуд не заважав їй у цьому.

А Герствуд, коли в нього лишилось останніх десять долларів, подумав, що треба мати хоч якісь кишенькові гроші, щоб не залежати від Керрі в таких дрібницях, як трамвай, гоління і таке інше; і тому, маючи ще в руках цю суму, він заявив, що в нього вже нема нічого.

— У мене вже все,— сказав він Керрі одного разу.— Я заплатив за вугілля сьогодні вранці, і зосталось тільки центів десять-п'ятнадцять.

— У мене в гаманці є трохи грошей.

Герствуд узяв і пішов купувати бляшанку томатів. Керрі підсвідомо відчула, що це початок нових порядків. Він вийняв з гаманця п'ятнадцять центів і купив томати. Так пішло і далі, аж одного разу Керрі раптом згадала, що повернеться додому перед самим обідом.

— У нас уже зовсім немає борошна,— сказала вона.— Тобі доведеться купити сьогодні. І м'яса теж треба взяти. Ти нічого не маєш проти смаженої печінки з салом?

— Не заперечую,— відповів Герствуд.

— Ну, то купи півфунта або три чверті фунта печінки.

— І півфунта буде досить,— поспішив сказати Герствуд.

Керрі розкрила гаманець, вийняла і поклала на стіл півдолара. Він удав, ніби не помічає.

На ці гроші було куплене борошно, яке у всіх крамницях продавалось в готових мішечках по три з половиною фунта, це коштувало тринадцять центів; п'ятнадцять центів було заплачено за півфунта печінки й сала. Покупки і здачу — двадцять два центи — Герствуд поклав на кухонний стіл, де Керрі й знайшла це все. Її уваги не минуло, що здача повернута повністю. Їй стало сумно на думку про те, що він, власне, не вимагає від неї нічого, крім їжі. Може, вона несправедлива до нього... Він ще знайде роботу... А пороків же в нього ніяких.

Але того ж вечора, коли Керрі входила в театр, її обігнала одна з артисток кордебалету у новенькому чепурному костюмі із строкатої шерсті, який дуже сподобався Керрі. На грудях у молодої жінки красувався пучечок фіалок, і настрій у неї, видимо, був найкращий. Проходячи повз Керрі, вона добродушно посміхнулась їй, показуючи рівні, білі зуби, і Керрі відповіла їй усмішкою.

«Вона може собі дозволити добре одягатись,— подумала Керрі.— І я теж могла б, якби мої гроші лишались мені. А в мене немає навіть порядного бантика до блузки».

Вона виставила вперед ногу і задумливо поглянула на свій черевик.

«У суботу неодмінно куплю собі нові черевики, хай буде, що буде!»

Одна з найвродливіших і наймиліших дівчат у хорі встигла потоваришувати з Керрі, приваблена тим, що їй не треба було боятись. Це була маленька весела Манон, що обходила без суворої суспільної моралі, але, незважаючи на це, була добра й співчутлива до своїх ближніх.

Хоч їм майже не дозволялося розмовляти, хористки все ж мали змогу часом перекинутися словом.

— Правда, як жарко сьогодні? — промовила ця дівчина.

Вона була в трико тілесного кольору, з золотим шоломом на голові й блискучим щитом у руках.

— Так, жарко,— відповіла Керрі, зрадивши, що комусь захотілося з нею поговорити.

— Я просто спеклася,— продовжувала дівчина.

Керрі глянула на її вродливе личко, осяяне великими блакитними очима, і побачила, що воно вкрите дрібними краплинками поту.

— Мені ще ніколи не доводилось стільки марширувати, як у цій опереті! — додала хористочка.

— А ви вже виступали в інших? — спитала Керрі, дивуючись, що це дівча має досвід.

— Дуже багато! — промовила та.— А ви хіба ні?

— Ні, я вперше виступаю.

— Справді? А мені здавалося, що я вже бачила вас тут, коли ставили «Друга королеви».

— Ні,— відповіла Керрі, хитаючи головою,— тільки не мене.

Розмова була перервана громом оркестру і шипінням сліпучого білого світла, запаленого за кулісами. Кордебалет кликали на вихід. Нагоди для розмов більше не трапилось,

але на другий вечір, коли вони готувалися до виходу на сцену, маленька хористка знову появилася біля Керрі.

— Я чула, що наша трупа через місяць вирушає в турне,— повідомила вона.

— Невже? — перепитала Керрі

— Так. А ви поїдете?

— Не знаю. Якщо мене візьмуть, то, мабуть, поїду.

— О, звичайно, візьмуть. Ну, а я не поїду. Надбавки вони не дадуть, а в дорозі доводиться проживати все до копійки. Я ніколи не виїжджаю з Нью-Йорка. Театрів тут вистачає.

— І ви завжди знаходите інше місце?

— Звичайно! У цьому місяці якраз відкривається один новий театр на Бродвеї. Якщо наша трупа і справді поїде, я постараюся влаштуватись туди.

Керрі слухала, дедалі більше зацікавлюючись. Виходить, влаштуватись не так уже й важко. Може, і їй вдасться знайти інше місце, якщо ця трупа виїде.

— А платять скрізь однаково? — спитала вона.

— Так, більш-менш однаково. Часом вдається одержувати трохи більше. Тут платять небагато.

— Я одержую дванадцять,— сказала Керрі.

— Та неville? — здивувалася дівчина.— Мені платять п'ятнадцять, а ви ж зайняті більше, ніж я. Ну, я б на вашому місці цього не потерпіла. Вам просто платять менше, тому що ви не знаєте, що це мало. Ви теж повинні одержувати п'ятнадцять.

— Але ж мені не дають! — сказала Керрі.

— Ну, в іншому місці ви одержите більше, якщо захочете! — запевнила дівчина, якій Керрі дуже сподобалась.— Ви справляєтесь цілком добре, і режисер це бачить.

Керрі і справді, сама того не знаючи, трималася на сцені граціозно і притому чимсь відрізнялась від усіх інших. В ній не було ні кривляння, ні зарозумілості.

— Так ви вважаєте, що в театрі на Бродвеї я могла б одержувати більше?

— Звичайно! — відповіла дівчина.— Переходьте разом зі мною. Переговори я беру на себе.

Керрі слухала все це із щирою вдячністю. Їй дуже подобалась ця маленька войовниця рампи. Вона здавалась такою досвідченою і впевненою в собі у своєму мішурному шоломі й військовому уборі.

«Якщо я завжди зможу так знаходити роботу, мое майбутнє забезпечене», думала Керрі.

Однак уранці, коли їй доводилось братися до своїх господарських обов'язків і бачити Герствуда, який тільки те й робив, що сидів, наганяючи смуток усім своїм виглядом, Керрі мимоволі нарікала на свою гірку й безпросвітну долю. Правда, Герствуд купував продукти так ощадливо, що на їжу в них виходило дуже мало, а тому вистачило б, мабуть, і на квартиру, зате ні на що інше не лишалось нічого. Керрі все ж купила собі черевики і ще деякі дрібниці, і проблема сплати за квартиру дуже ускладнилась. Приблизно за тиждень до фатального дня Керрі раптом зрозуміла, що грошей їм не вистачить.

— Боюсь, що не буде чим заплатити за квартиру! — вигукнула вона за сніданком, дивлячись у свій гаманець.

— Скільки ж у тебе залишилось? — спитав Герствуд.

— У мене ще є двадцять два долари, але треба ж на них прожити цілий тиждень, а якщо я витрачу на це ті гроші, які одержу в суботу, то нічого не залишиться на наступний тиждень. Скажи, цей твій приятель відкриє свій готель у цьому місяці?

— Мабуть, — відповів Герствуд. — Принаймні він так казав.

— Ти не турбуйся, — заговорив він через деякий час. — Можливо, крамар згодиться почекати. Це дуже ймовірно. Ми так давно в нього купуємо, що він повірить нам на один-два тижні.

— Ти думаєш? — спитала вона.

— Я певен.

Герствуд того ж дня зайшов у крамничку за фунтом кофе і сказав, дивлячись крамареві Еслоджу просто в вічі:

— Якщо ви не заперечуєте, ми будемо розплачуватись завжди в кінці тижня.

— Гаразд, гаразд, містер Уїлер, — відповів містер Еслодж. — Чом би й ні?

Герствуд і в лихі часи лишався тактовним і тому не додав більше нічого. Все вийшло дуже просто. Він дивився крізь розчинені двері на вулицю, потім узяв свою покупку і пішов. Так почалася гра людини, яка дійшла до краю.

Плату за квартиру було внесено, і прийшла черга крамаря. Герствуд викрутився, заплативши із своїх десяти доларів, а в кінці тижня одержав гроші від Керрі. Наступний розрахунок з крамарем він затяг на один день, і скоро повернув свої десять доларів, а Еслодж одержував по суботньому рахунку в наступний четвер або п'ятницю.

Усі ці ускладнення непокоїли Керрі, їй нестерпно хотілось, щоб сталася нарешті якась зміна. Герствуд нібито не розумів, що вона теж має на щось право. Він розподіляв її заробіток так, щоб вистачило на все, але не виявляв ніяких ознак того, що збирається щось внести.

«Він мені каже, щоб я не турбувалась! — думала Керрі.— Та якби він сам турбувався хоч трохи, він би не сидів отут, склавши руки і чекаючи від мене допомоги. Він би знайшов хоч яку-небудь роботу. Щоб чоловік за сім місяців не знайшов роботи при бажанні!»

Вигляд Герствуда, який цілими днями не виходив з дому, завжди в неохайному одязі, завжди похмурий, примушував Керрі шукати розваги десь в іншому місці. Двічі на тиждень у театрі бували денні вистави, тоді Герствуду доводилося обмежуватись холодною закускою, яку він сам собі готував. Інші два дні відбувались репетиції, що починались о десятій і тривали звичайно до першої години дня. Крім того, Керрі почала заходити до двох-трьох хористок, у тому числі й до блакитноокої войовниці в золотому шоломі. Це було приємно і трохи розважало її, допомагаючи забувати похмуру нудьгу власної домівки, де засів чоловік.

Блакитнооку войовницю звали Осборн — Лола Осборн. Вона жила на Дев'ятнадцятій вулиці, недалеко від Четвертої авеню, в тому кварталі, що тепер весь зайнятий конторськими приміщеннями. Тут у неї була затишна кімнатка, вікнами на приемну перспективу задніх дворів, де росло кілька тінистих дерев.

— Ваша сім'я в Нью-Йорку?— спитала її якимось Керрі.

— Так, але я не можу ужитися зі своїми старими. Вони завжди вимагають, щоб я робила те, що їм подобається. А ви теж тутешня?

— Так,— відповіла Керрі.

— Живете з сім'єю?

Керрі посоромилась сказати, що вона одружена. Вона стільки говорила про необхідність одержувати більшу платню, виявляла таку стурбованість своїм майбутнім, що тепер, коли питання було поставлене прямо, не змогла признатися в цьому.

— Ні, я живу у родичів,— відповіла вона.

Міс Осборн вирішила, що Керрі, як і вона сама, може вільно розпоряджатися своїм часом. Вона завжди умовляла Керрі залишитись у неї, піти разом пройтися і таке інше, і Керрі, кінець кінцем, почала спізнюватись на обід.

Герствуд помітив це, але його становище не дозволяло йому сваритися з нею. Кілька разів вона приходила так пізно, що ледве встигала нашвидку зготувати яку-небудь страву і вже поспішала до театру.

— У тебе і в другій половині дня теж бувають репетиції? — спитав її якось Герствуд, намагаючись приховати гіркі і прикрі підозріння, що його опанували.

— Ні, я тепер підшуюю собі інше місце,— відповіла Керрі.

Вона й справді займалась цим, але ці шукання тільки з великою натяжкою могли служити для неї виправданням. Вона побувала з міс Осборн у режисера, який збирався відкрити нову оперету на Бродвеї, і звідти обидві повернулись до Лоли, де вони сиділи і перед тим з третьої години.

Це запитання Герствуда Керрі сприйняла як замах на свою свободу. Вона ніби не помічала, що вже й так досить вільна у своїх вчинках. Але людина завжди дорожить останніми, найновішими своїми досягненнями і пильно охороняє те, що їй вдалося завоювати.

Герствуд добре розумів це все, він був досить спостережливий. Проте в нього ще вистачило порядності не протестувати одверто. У своїй незбагненній апатії він задовольнявся покірним спогляданням того, як Керрі поволі йде з його життя; він і тут виявив ту ж покору, з якою випускав з рук усі можливості знов піднятися. Все ж він не міг утриматись від протесту й причіпок, кволіх, набридливих і марних, від яких прірва між ними тільки ширилася.

Одного разу, саме в цей період, антрепренер, дивлячись з-за куліс на яскраво освітлену сцену, де кордебалет, виблискуючи костюмами, виконував один із своїх номерів, спитав балетмейстера:

— Хто це така, четверта з правого боку, ота, що зараз повертається сюди обличчям, у кінці?

— А,— сказав балетмейстер,— це міс Маденда.

— Вона гарненька. Чом ви не поставите її на чолі цього ряду?

— Добре, можна буде це зробити,— погодився той.

— Неодмінно! Вона куди краща, ніж та, яка зараз іде попереду.

— Гаразд, я так і зроблю.

На другий день Керрі було викликано так, ніби вона в чомусь схибила.

— Сьогодні ви поведете свій ряд,— сказав режисер.

— Слухаю, сер! — відповіла Керрі.

— Постарайтесь бути жвавою,— додав він.— Нам потрібна жвавість.

Керрі здивувалась цій зміні і подумала, що дівчина, яка досі очолювала колону, мабуть, хвора. Але зараз же, побачивши її в ряду, та ще з незадоволеним обличчям, Керрі догадалась, що це є відзнакою.

Вона вміла з особливою грацією відкидати голівку вбік, а її руки не висіли, мов неживі, навпаки, вони ніби брали участь у русі. На чолі ряду вона проявила себе ще краще.

— Ця дівчина вміє триматись,— сказав антрепренер іншим разом.

У нього навіть з'явилось бажання поговорити з нею, і якби не його неухильне правило не мати нічого спільного з статистками,— він би неодмінно підійшов до неї, відкинувши всяку пиху.

— Поставте її на чолі білої колони! — сказав він балетмейстеру.

Біла колона складалася з дванадцяти дівчат, одягнених у сніжнобілі фланельові костюми зі срібною і блакитною облямівкою. Проводирка цієї колони виблискувала тими ж кольорами, але мала ще й срібні еполети і поясок з коротенькою шпагою при боці. Керрі одержала всі ці аксесуари, і через кілька днів появилася у них на сцені, пишаючись своїми новими лаврами. А найприємніше було те, що платня її зросла з дванадцяти до вісімнадцяти доларів.

Герствуд про це так і не дізнався.

«Не буду віддавати йому всі гроші! — вирішила Керрі.— Я й так досить плачу. Мені треба стільки придбати з одягу!»

Вона й справді за другий місяць служби в театрі понакупувала собі дуже багато, легковажно нехтуючи можливими наслідками такого марнотратства. Назрівали нові ускладнення з квартирною платою і далі поширення кредиту по сусідніх крамницях. Але Керрі вирішила надалі більше зважати на себе.

Першим її кроком була купівля блузки, і при цьому вона переконалася, як мало можна придбати за те, що в неї лишається, і як багато можна було б справити обнов, якби їй лишалося все. Вона забувала при цьому, що якби вона жила сама, їй довелося б платити за помеш-

кання й харчі; навпаки, вона уявляла, що всі свої вісімнадцять доларів до останнього цента вона могла б витрачати на одяг і на свої примхи.

Нарешті вона спинила свій вибір на такій блузці, яка поглинула не тільки всю її прибавку, але й дещо від дванадцяти доларів. Вона розуміла, що зайшла надто далеко, але жіноча любов до оздоб взяла гору. На другий день Герствуд сказав:

— Ми винні крамареві за цей тиждень п'ять доларів сорок центів.

— Що ти кажеш? — промовила Керрі, злегка нахмурившись.

Вона взялася за гаманець, щоб віддати йому гроші.

— У мене всього вісім доларів двадцять центів.

— Ми ще винні за молоко шістдесят центів, — додав Герствуд.

— Так, і ще ж за вугілля не заплачено, — згадала Керрі.

Герствуд не сказав більше нічого. Він бачив обнови, які вона купувала, бачив, що вона починає нехтувати своїми господарськими обов'язками і користується всякою нагодою, щоб зникнути з дому і не повернутись вчасно. Він почував, що все це не скінчиться добром.

А вона раптом промовила:

— Я просто не уявляю, як я з цим усім розплачуся. Я так мало заробляю.

Це був прямий виклик, і Герствуду довелося прийняти його. Він постарався лишитись спокійним.

— Я зовсім не вимагаю від тебе, щоб ти платила за все. Я тільки прошу допомогти мені трохи, доки я не знайду якусь роботу.

— Так, так, звичайно! — відповіла Керрі. — Я вже не вперше це чую. Але мого заробітку не вистачає на все. Я просто не знаю, що мені робити.

— Але ж я старався знайти роботу! — вигукнув він. — Чого ж ти ще хочеш від мене?

— Мабуть, не дуже ти старався, — невгавала Керрі. — Я ж ось, бачиш, знайшла.

— Але ж кажу тобі, я робив, що міг, — відповів Герствуд.

Він так розсердився, що насилу стримував гострі слова.

— Можеш не колоти мені очі своїми успіхами, — продовжував він. — Все, про що я прошу, це трохи допомогти мені, поки я не знайду якусь роботу. Я ще не зовсім про-

паща людина. Прийде час, і я ще стану на власні ноги. Він намагався говорити спокійно, але в голосі його чулося легке тремтіння.

Гнів Керрі миттю вщух. Йй стало соромно.

— Ну, добре, ось гроші,— промовила вона, висипаючи на стіл все, що було в гаманці.— Тут невивистачить на все. Але якщо вони почекають до суботи, тоді можна буде розплатитись.

— Нехай гроші будуть у тебе,— сумно відповів Герствуд.— Я тільки хочу заплатити крамареві.

Керрі сховала гроші назад і рано заходилась готувати обід, щоб встигнути подати його своєчасно. Після свого вибрику вона почувала себе трохи ніяково і хотіла якось спокутувати цю прикрість.

Але незабаром до кожного з них повернулися все ті ж думки.

«Вона заробляє більше, ніж каже,— думав Герствуд.— Запевняє, ніби одержує тільки дванадцять доларів, але хіба ж на ці гроші можна стільки купити? А втім — про мене! Хай собі робить зі своїми грішми, що хоче. Ось я цими днями візьмуся за якесь діло, і тоді нехай іде к бісу!»

Ці думки були викликані гнівом, проте вони показували, як могли надалі розвинутиись їхні взаємини.

«Нехай собі! — думала Керрі.— Його неодмінно треба примусити вийти з дому і взятися за щось. Це несправедливо, щоб я працювала на нього».

В цей час Керрі познайомилася з кількома юнаками, друзями міс Осборн. Це були безтурботні весельчаки. Одного разу вони заїхали за міс Осборн в середині дня, запрошуючи її покататися. Керрі саме була в неї.

— Їдьмо з нами! — сказала їй Лола.

— Ні, я не можу,— відповіла Керрі.

— Та їдьмо ж! Ну, чим це ти зайнята?

— Мені треба до п'ятої бути вдома,— сказала Керрі.

— Навіщо?

— Та до обіду.

— Вони почастиють нас обідом,— запевнила Лола.

— Ах, ні,— не здавалась Керрі,— я не поїду. Не можу я.

— Ну, їдьмо, прошу тебе! Це такі милі хлоп'ята. Ми тебе привеземо вчасно додому, ось побачиш. Тільки прокатаємось по Центральному парку.

Керрі хвилинку подумала і, нарешті, здалася.

— Але пам'ятай, я повинна бути дома о пів на п'яту,— сказала вона.

Та Лола пропустила це повз вуха.

Після свого досвіду з Друе і Герствудом Керрі з трохи цинічним упередженням ставилась до молодих людей, особливо до веселих і легковажних. Вона почувала себе старшою від них. Їхні компліменти часом здавались їй заялженими. А втім, вона ще була молода душею й тілом, і молодість вабила її.

— О, міс Маденда, не турбуйтеся, ми повернемося вчасно! — промовив один з юнаків, схилиючись перед нею. — Невже ви підозріваєте нас у тому, що ми посміємо затримати вас?

— Та хто вас знає, — відповіла Керрі, посміхаючись.

І вони поїхали кататись. Керрі придивлялась до елегантної публіки, а молоді люди розважались веселими дурничками і тими слабенькими жартами, які в певних колах вважаються дотепними. Перед очима Керрі парадною процесією тяглись екіпажі, від воріт на П'ятдесят дев'ятій вулиці повз Музей мистецтв, до виїзду на розі Сто десятої вулиці і Сьомої авеню. Її знов причарувала виставка розкошів — вишуканих костюмів, багатой упряжі, баских коней, — словом, краса, яка панувала тут. Промайнув і спогад про прикrostі злиднів, але все ж вона забула на якийсь час про свої власні турботи, забула й про Герствуда. А він чекав її — минула четверта, п'ята, нарешті, шоста. Уже посутеніло, коли він підвівся із свого крісла.

— Виходить, вона й не збирається повертатись додому! — промовив він похмуро.

«Таке життя! — думалось йому. — Їй усміхається доля, а я — я тут ні до чого».

Керрі помітила, що спізнюється, тільки о чверть на шосту, коли екіпаж був далеко від дому, на Сьомій авеню, поблизу набережної ріки Гарлем.

— Котра година? — спитала вона. — Мені вже час повертатись.

— Чверть на шосту, — відповів її супутник, глянувши на свій елегантний годинник з відкритим циферблатом.

— О боже! — вигукнула Керрі, але зараз же відкинулась назад і додала, зітхаючи: — Нічого не вдієш, хоч плач, хоч не плач. Однаково вже пізно!

— Та звичайно ж! — промовив юнак, перед яким вимальовувались принадні картини інтимного обіду і такої жвавої бесіди, яка могла б привести до нової зустрічі після спектаклю. Керрі йому дуже сподобалась.

— А тепер їдьмо до «Дельмоніко», треба підкріпитись, правда, Оррін?

— Авжеж! — весело погодився Оррін.

Керрі подумала про Герствуда. Досі вона ще ніколи не пропускала обіду без поважної причини.

Вони поїхали назад, і о чверть на сьому сиділи за обіднім столом. Керрі прийшли на пам'ять відвідини ресторану «Шеррі», і цей спогад пробудив невеселі думи. Вона згадала місіс Венс, яка після прийому, влаштованого їй Герствудом, більше не з'являлася, згадала і Еймса.

Думки її зосередились на цьому образі, що залишив глибокий слід в її душі. Він любив кращі книжки, ніж ті, які вона читала, знався з такими людьми, яких їй не доводилося зустрічати. Його ідеали знайшли відгук в її серці.

«Як добре бути хорошою актрисою», виразно пригадалося їй.

А вона яка актриса?..

— Про що ви замислились, міс Маденда? — спитав її веселий супутник.— Давайте, я спробую відгадати.

— О ні, і не пробуйте,— відповіла Керрі.

Вона відігнала свої думки і взялася за їжу. Їй пощастило трохи забутись і розвеселитись. Проте на пропозицію зустрітись після спектаклю вона заперечливо похитала головою.

— Ні,— сказала вона,— не можу. Я вже раніше умовилась і буду зайнята після спектаклю.

— О, ради бога, міс Маденда! — благав юнак.

— Ні,— промовила Керрі.— Не можу. Це дуже мило з вашого боку, але я прошу вас мені пробачити.

Юнак був у розпачі.

— Нічого, не журись,— шепнув йому приятель.— Ми все ж спробуємо навідатись після спектаклю. Може, вона передумає!

РОЗДІЛ XL

Повний розбрат. Остання спроба

Але Керрі не побажала приєднатися до веселої компанії після спектаклю. Вона поїхала додому, думаючи про те, як вона пояснить свою відсутність. Герствуд уже спав, але прокинувся і розплющив очі, коли вона проходила до себе.

— Це ти? — промовив він.

— Так, це я,— відповіла вона.

На другий день, за сніданком, вона відчула потребу якось виправдатися перед ним.

— Я ніяк не могла вирватись додому вчора перед спектаклем,— сказала вона.

— Ах, Керрі,— відповів він.— Нащо ти це говориш? Мені однаково. Не варто й починати про це розмову.

— Я ніяк не могла,— повторила Керрі, червоніючи.

Але помітивши вираз його обличчя, на якому ніби було написано: «Я чудово все розумію», вона вигукнула:

— Ах, тим краще! Мені теж однаково.

З цього дня її байдужість до дому ще зросла. Здавалось, у них раптом зникли всі спільні інтереси і не було про що говорити. Вона примушувала його просити в неї грошей на витрати, а для нього це було нестерпно. Він волів відтягати розплату з м'ясником і пекарем. Він довів свій борг у крамниці Еслоджа до шістнадцяти доларів, зробивши запас найважливіших продуктів, щоб потім деякий час мати змогу не купувати нічого. Після цього він почав купувати в іншій крамниці. Те ж саме повторилося з м'ясником і ще в інших місцях. Керрі ж він нічого про все це не говорив. Він просив у неї стільки, скільки знав напевне, що вона дасть, і поступово заплутався так, що кінець цьому всьому міг бути тільки один.

Так минув вересень.

— Ну що ж, містер Дрейк думає відкривати готель? — запитувала Керрі вже кілька разів.

— Так. Але, мабуть, не раніше жовтня.

Керрі починала вже відчувати до нього огиду.

«Що він за людина!» часто думала вона.

Все більше часу вона віддавала тепер своїм знайомим і майже всі вільні гроші — а це становило не таку вже велику суму — витрачала на убрання. Нарешті стало відомо, що трупа, в якій вона працює, через місяць виїздить у турне.

І тільки тоді, коли на афішах і в газетах уже писалося: «Тільки два тижні до закінчення спектаклів! Небувалий успіх» і т. д.— Керрі вирішила, що час діяти.

— Я не поїду! — заявила міс Осборн.

Разом з нею Керрі пішла до іншого антрепренера.

— Ви вже маєте якийсь досвід? — спитав він в першу чергу.

— Граю й зараз в «Казино».

— Ах, так! — промовив він.

Переговори закінчились ангажементам з платою двадцять доларів на тиждень.

Керрі була в захваті. Вона починала відчувати, що теж має якесь місце в житті. Виходить, здібні люди здобувають визнання.

Становище її все поліпшувалось, атмосфера ж удома ставала зовсім нестерпною. Там на неї чекали самі злидні й турботи, або принаймні їй так здавалось, бо її дім був для неї тепер тільки тягарем. Вона намагалась триматися подалі від цього місця, хоч все ще ночувала там і віддавала чимало часу і сил на те, щоб підтримувати в квартирі порядок. Зате Герствуд засів там міцно. Він сидів і гоїдався, гоїдався і читав газети, уже нездатний розірвати страшні пута своєї долі. Минув жовтень, а за ним листопад. Герствуд майже не помітив, як настала зима — він все сидів і сидів.

Справи Керрі йшли непогано, це видно було з усього. Вона одягалась добре, навіть елегантно. Герствуд бачив, як вона приходить, як іде з дому, і часом намагався змалювати собі її успіхи. Він їв мало і помітно схуд. Апетит він зовсім втратив. Його одяг свідчив про бідність. Розмови про шукання роботи страшенно набридли йому і здавались просто смішними. І він сидів склавши руки і чекав — чого, він і сам не знав.

Але, кінець кінцем, над його головою зібралися грізні хмари. Переслідування кредиторів, байдужість Керрі, непорушна тиша в квартирі, настання зими — все це разом повинно було привести до кризи. Почалося з того, що містер Еслодж з'явився власною особою, коли Керрі була вдома.

— Я прийшов одержати за рахунком,— заявив він. Керрі трохи здивувалась.

— А яка там сума? — спитала вона.

— Шістнадцять доларів,— відповів крамар.

— О, невже так багато? — вигукнула Керрі.— Це так? — спитала вона, обертаючись до Герствуда.

— Так,— промовив він.

— Дивно, я не мала про це ніякого уявлення!

У неї був такий вигляд, ніби вона підозрює його в тому, що він наробив зайвих боргів.

— Але ми це все і справді взяли,— відповів він.

Потім він підійшов до дверей і лагідно промовив, звертаючись до крамаря:

— Сьогодні я нічого не можу вам заплатити.

— Ну, а коли ж ви зможете? — спитав крамар.

— У всякому разі, не раніше суботи,— відповів Герствуд:

— Отаке! — розсердився крамар.— Це добре діло! Я маю одержати за рахунком. Мені потрібні гроші.

Керрі стояла в глибині кімнати і слухала. Вона була в розпачі. Як це все гидко, як негарно! Герствуд теж драгувався.

— Уся ця розмова ні до чого,— сказав він.— Приходьте у суботу, і я вам заплачу частину цієї суми.

Крамар пішов.

— Як же ми заплатимо йому? — спитала Керрі, все ще під враженням розмірів рахунка.— У мене на це невистачить.

— І не треба,— відповів він.— Як нема, то й нема. Доведеться йому почекати.

— Я просто не уявляю, як у нас міг набігти такий рахунок,— сказала Керрі.

— Ну що ж, ми все це з'їли,— відповів Герствуд.

— Дивно! — невгавала Керрі, все ще сповнена сумнівів.

— До чого всі ці балачки? — промовив він.— Не сам же я все це з'їв! Ти так говориш, ніби я чимсь скористався.

— У всякому разі, це надто багато,— повторила Керрі.— Це просто неможлива річ, щоб я мусила за все це платити. У мене невистачить грошей.

— Та годі вже,— відповів Герствуд, сів у крісло і замовк.

Йому стало дуже гірко від цієї прикрої суперечки.

Керрі пішла з дому, а він все сидів і думав над тим, що треба щось робити.

Саме тоді в газетах почали з'являтися замітки про те, що у Брукліні назріває страйк трамвайників. Серед робітників панувало незадоволення тривалістю робочого дня і заробітною платою. Як і завжди, робітники з незрозумілих причин обрали зимовий час для того, щоб примусити своїх наймачів піти на поступки і полегшити їхнє важке становище.

Герствуд читав про це і думав: який величезний розлад запанує в міському транспорті!

Страйк почався днів за два до його суперечки з Керрі. Похмура днина схилилася надвечір, місто було оповите сірою млою, і схоже було, що ось-ось піде сніг, коли газети оголосили, що на всіх лініях трамвайники припинили роботу.

Добре обізнаний з усіма пророцтвами газет відносно безробіття цієї зими і з повідомленнями про паніку на фінансовому ринку, сам не маючи ніякого заняття, Герствуд читав про ці події з великою цікавістю. Він звернув увагу на вимоги страйкуючих вагоноводів і кондукторів, які скаржились, що раніше вони одержували по два долари на день, але ось уже більше року адміністрація почала використовувати «маршрутників», і цей порядок зменшив заробітки удвоє і збільшив робочий день з десяти годин до дванадцяти і навіть чотирнадцяти. «Маршрутниками» називались люди, яких ставили на роботу в години напливу пасажирів. За кожну ходку їм платили тільки двадцять п'ять центів. Як тільки минали години найбільшого напливу, цих робітників відпускали. Найгірше було те, що ніхто не знав, коли йому дадуть роботу. Проте треба було з'являтися в парк зранку і чекати при всякій погоді, поки тебе не потребуватимуть. В середньому все це чекання давало дві ходки на день, тобто близько трьох годин праці за п'ятдесят центів. Ті години, які доводилось чекати, не бралися до уваги.

Трамвайники скаржились, що ця система все більше поширюється і що недалекий той час, коли з семи тисяч робітників тільки поодинокі одержуватимуть по два долари на день. Вони вимагали скасування цієї системи, обмеження робочого дня десятьма годинами (не рахуючи випадкових неминучих затримок) і плати не менше двох доларів двадцяти п'яти центів. Вони вимагали негайного задоволення всіх цих вимог, але трамвайні компанії їм відмовили.

Герствуд спершу співчував цим людям, визнаючи справедливість їхніх вимог. Навіть більше — він, мабуть, співчував їм до кінця, які б не були його дальші вчинки. Читаючи майже всі новини, він звернув увагу на сенсаційні заголовки великим шрифтом, під якими замітки про страйк були надруковані в газеті «Уорлд». Він прочитав усе, включаючи назви семи трамвайних компаній і точну кількість страйкарів.

«Яка дурниця — страйкувати в таку погоду! — міркував він. — А втім, бажаю їм перемогти, якщо це можливо».

На другий день газети приділили страйкові ще більше уваги. «Бруклінці ходять пішки», повідомляла газета «Уорлд». «Лицарі праці загальмували рух через міст». «Близько семи тисяч чоловік припинили роботу».

Герствуд читав це все і пробував передбачити, чим за-

кінчиться страйк. Він був високої думки про могутність корпорацій.

«Вони не можуть перемогти,— думав він про страйкарів.— У них немає грошей. Поліція ж допомагатиме компаніям, та інакше їй бути не може. Населенню потрібні трамваї».

Він не співчував компаніям, але на їх боці була сила, право власності та інтереси суспільства.

«Цим хлопцям не виграти!» вирішив він.

Поміж інших матеріалів він побачив такий циркуляр, виданий однією з трамвайних компаній:

«Трамвайна лінія Атлантик-авеню.

До загального відома.

З огляду на те, що вагоноводи, кондуктори та інші службовці нашої компанії раптово покинули роботу, усім лояльним робітникам, які страйкують всупереч своєму бажанню, надається можливість повернутись на свої посади, про що вони мають заявити не пізніше середи, 16 січня, до дванадцятої години дня. Цим особам буде надана робота (з гарантуванням належної охорони), в порядку надходження заяв і з відповідним розміщенням по маршрутах і посадах. Усі, хто не подасть таких заяв, вважатимуться звільненими, і вакантні місця будуть заміщені новими службовцями в міру наймання їх.

Директор компанії

Бенджамен Нортон».

Потім він прочитав поміж інших об'яв у відділі «Попит праці» таке:

«Потрібно 50 досвідчених вагоноводів, обізнаних із системою Вестінгауза, для водіння тільки поштових вагонів у місті Брукліні. Охорона гарантується».

Особливо звертали на себе увагу слова про гарантування безпеки. Він вбачав у них ознаку непохитної могутності компаній.

«Поліція на їхньому боці,— міркував він.— Чого ж можуть добитися страйкарі?»

Усі ці враження ще були свіжі, коли сталася неприємність з крамарем і Керрі. Його й без того раз у раз щось

дратувало, але це було вже зовсім нестерпно! Ніколи ще доти вона не обвинувачувала його в крадіжці або в чомусь подібному. Йй здалось підозрілим, як це в них набіг такий великий рахунок... А він докладав стільки зусиль, щоб витрати не здавалися їй обтяжливими! Він обманював м'ясника й пекаря, аби вони не турбували Керрі. Він тепер так мало їсть — майже перестав їсти...

— Прокляття! — вихопилось у нього.— Я ще можу знайти якусь роботу. Зі мною ще не скінчено!

Він вирішив, що тепер уже справді настав час щось робити. Надто принизливо продовжувати тут сидіти після такої образи. Коли так піде далі, йому незабаром не знати що доведеться зносити!

Герствуд підвівся і поглянув у вікно, на вулицю. Там була холоднеча. І коли він так стояв і дивився, у нього поступово народилася думка — податись у Бруклін.

«Чом би й ні? — підказував йому розум.— Там кожний може дістати роботу. А платня два долари на день».

«А нещасні випадки? — нашіптував якийсь голос.— Тебе можуть поранити».

«Ну, це навряд! — відповів він на це.— Туди викликано поліцію. Кожного, хто побажає вести вагон, добре захищатимуть».

«Ти ж не вмєш водити вагони», продовжував все той же голос.

«А я й не піду вагоноводом,— була його відповідь.— Квитки я зумію видавати!»

«Але ж там потрібні головним чином вагоноводи».

«Я певен, що вони візьмуть кого завгодно».

Кілька годин Герствуд сперечався з цим внутрішнім голосом, перебираючи доводи «за» і «проти» і не почуваючи потреби поспішати в такому певному ділі.

Уранці він одяг свій кращий костюм, що тепер виглядав зовсім убого, і зібрався в дорогу. У газетний аркуш він загорнув трохи хліба з м'ясом. Керрі стежила за ним з цікавістю.

— Куди це ти? — спитала вона.

— У Бруклін,— відповів Герствуд.

Бачачи, що вона все ще не розуміє, він додав:

— Я думаю, що зможу там стати на роботу.

— На трамвайних коліях? — здивувалась Керрі.

— Так,— відповів він.

— Ти не боїшся?

— Чого боятись? Поліція захищає тих, хто працює.

— У газетах писали, що вчора чотирьох чоловік поранили.

— Не можна ж вірити всьому тому, що пишуть у газетах. А трамваї однаково ходитимуть!

У нього був тепер дуже рішучий вигляд, хоч це й була рішучість розпачу, і серце Керрі сповнилось жалю. Щось було в ньому, що раптом нагадало давнього Герствуда — ніби відгомін колишнього розуму, сили й бадьорості. А надворі було хмарно, і вітер гнав рідкі пластівці снігу.

«У таку погоду рушати так далеко!» подумала Керрі.

Він вийшов з дому перший, і це вже само по собі було знаменною подією. Добрівши до рогу Чотирнадцятої вулиці і Шостої авеню, Герствуд сів на трамвай. З газети він знав, що десятки бажаючих з'являлись до контори Бруклінського міського трамвая, і всіх їх ставили на роботу. Він добрався до Брукліна конкою і поромом, похмурий і мовчазний. Дорога була не близька, бо трамваї не ходили, а день видався холодний. Але він уперто йшов і йшов. У Брукліні виразно відчувалось, що тут страйкують. Це видно було з усього, навіть з того, як люди тримались на вулиці. На деяких коліях не можна було побачити ні одного вагона. На перехрестях і біля пивних збиралися купками люди. Повз Герствуда проїхало кілька фургонів, заставлених дерев'яними табуретами, з написами: «Флетбуш» або «Проспект-парк», «За проїзд — 10 центів». Герствуд помітив також, що обличчя в людей холодні й похмурі. Це була справжня війна робітників.

Біля контори трамвайної компанії стояли якісь люди, поміж них кілька полісменів. Інші люди — Герствуд вирішив, що це страйкарі, — трималися на віддалі, коло перехрестя; вони стежили. Будиночки довкола були маленькі, дерев'яні, вулиці погано забруковані. Після Нью-Йорка Бруклін справляв убоге, жалюгідне враження.

Герствуд почав пробиратись крізь невеличкий гурт, і люди, що стояли навколо, та полісмени проводжали його очима. Один з полісменів спитав:

— Чого ви шукаєте?

— Я хочу спитати, чи не знайдеться для мене робота.

— Контора ось тут, нагорі, — відповів синій мундир.

На його обличчі нічого не можна було прочитати, але в глибині душі він співчував страйкарям і ненавидів цього підлого штрейкбрехера. Це не заважало йому водночас пишатися почесною і корисною місією поліції, покликаної підтримувати порядок. Над справжньою роллю поліції в

суспільстві йому ніколи не доводилося замислюватись,— його розумові далеко було до подібних питань. Ці два почуття змішалися в ньому, врівноважуючи одне одного. Він захищав би цього чоловіка як самого себе, але тільки тому, що так наказано. Звільнившись від свого мундира, він одразу ж нам'яв би боки штрейкбрехерові.

Герствуд піднявся по запорошених сходах і ввійшов у маленьку, теж запорошену кімнату з бар'ером, за яким стояв довгий стіл і сиділо кілька службовців.

— Що скажете, сер? — спитав його чоловік середнього віку, відриваючи погляд від столу.

— Вам потрібні люди? — промовив Герствуд.

— А ви хто — вагоновод?

— Ні, я не маю ніякої спеціальності,— відповів Герствуд.

Він не бентежився. Він знав, що люди тут потрібні. Якщо його не візьмуть тут, то візьмуть в іншій компанії. А як поставиться до нього цей службовець, йому було байдуже.

— Ми, звичайно, віддаємо перевагу досвідченим працівникам...— промовив той.

Він замовк. Герствуд байдуже посміхався.

— Але, я думаю, ви швидко навчитесь,— закінчив службовець.— Ваше прізвище?

— Уїлер,— сказав Герствуд.

Службовець написав на маленькій картці ордер.

— Ідіть з цим у парк і віддайте майстрові. Він покаже вам, що робити.

Герствуд спустився по сходах і вийшов на вулицю. Він попростував у вказаному напрямі, а полісмени проводжали його очима.

— Ще одному захотілось спробувати щастя,— сказав полісмен Кілі полісменові Мейсі.

— Я гадаю, що йому добре намнуть боки,— спокійно відповів той.

Вони вже бачили не один страйк на своєму віку.

РОЗДІЛ ХЛІ

Страйк

У трамвайному парку, куди попав Герствуд, відчувалась велика нестача робочих рук, і розпоряджалось там, власне, тільки троє чоловік. Новачків, бажаючих працю-

вати, набралось чимало — все це були якісь підозрілого вигляду люди із зголоднілими обличчями. Видно було, що тільки страшні злидні штовхали їх на такий одчайдушний крок. Незважаючи на те, що вони намагались триматися бадьоро, вигляд у всіх був якийсь винуватий і невпевнений.

Герствуд пройшов у глиб парку і опинився на просторому огороженому дворі, вкритому розгалуженими рейками. Тут ходило кілька вагонів, на яких інструктори навчали новачків. Інші чекали своєї черги біля задніх воріт парку.

Герствуд мовчки стояв, спостерігаючи цю сцену. Він сковзнув поглядом по своїх товаришах, хоч вони цікавили його не більше, ніж вагони. В цілому компанія справляла малоприємне враження. Були там один чи два дуже худі й виснажені, попадалися й товсті, а також кістляві, з нездоровим кольором обличчя. Всім їм, мабуть, чимало довелося побачити на своєму віку.

Герствуд чув, як хтось промовив:

— Ви читали в газеті, що вони збираються викликати поліцію?

— І викличуть,— відповіли йому,— це завжди робиться.

— Ви думаєте, можуть бути якісь неприємності? — спитав ще один, обличчя якого Герствуд не бачив.

— Та ні!

— Отой шотландець, що поїхав останнім вагоном,— заговорив інший голос,— розповідав мені, ніби йому влучили у вухо шматком шлаку.

Почувся нервовий смішок.

— Одному з тих, хто їздив по лінії до П'ятої авеню, задали перцю, як пишуть у газетах,— промимрив ще хтось.— У нього в вагоні побили всі вікна, а його витягли на вулицю, перш ніж наспіла поліція.

— Так, але сьогодні поліції куди більше,— додав інший.

Герствуд слухав, не вдумуючись у слова. «Ці люди просто налякані», вирішив він. Усе це схвильоване базікання мало одну ціль — заспокоїти самих себе. Герствуд дивився на те, що робилось на дворі, і чекав.

Двоє інших підійшли дуже близько до нього і стали позаду. Вони були балакучі, і Герствуд почав прислухатися до їхньої розмови.

— Ви трамвайник? — спитав один із них.

— Я? Ні, я досі працював на паперовій фабриці.

— А я мав роботу в Ньюарку до жовтня місяця,— з жалем відповів перший.

Вони заговорили тихше, і деякий час Герствуд нічого не міг розібрати. Потім їхні голоси знов залунали виразніше.

— Вони не винні, ці хлопці, що їм доводиться страйкувати,— говорив один.— Як на мене, то вони правильно роблять. Але мені треба було щось знайти.

— Мені теж,— відповів другий.— Якби я мав свою роботу в Ньюарку, я б нізачо сюди не пішов, на таку халепу!

— Пекельне життя настало! Бідній людині нікуди податися. Можеш здохнути з голоду, просто серед вулиці, і ніхто тобі не допоможе.

— Це ви правду кажете,— погодився другий.— Я втратив роботу, бо фабрика закрилась. Все літо вона працювала, а коли набрався великий запас, хазяї закрили її.

Герствуд слухав усе це досить уважно. Він вважав себе все-таки вищим від цих людей, а своє становище в житті — кращим. Ці двоє — темні й грубі люди, худоба, яку кожен може гнати, куди і як схоче.

«Бідолахи!» думав Герствуд, і в цю мить в ньому говорило презирство до бідних людей, звичне для нього в минулий блискучий період його життя.

— Хто далі? — сказав один з інструкторів.

— Ваша черга,— промовив хтось поруч, доторкуючись до руки Герствуда.

Він підійшов до вагона і вліз на площадку. Інструктор, очевидно, вважав, що ніякі вступні пояснення не потрібні.

— Бачите оцю рукоятку? — заговорив він, вказуючи на рубильник, з'єднаний з дахом вагона.— Вона вмикає або вимикає струм. Якщо ви хочете дати задній хід, ви повертаєте її сюди. Якщо ви хочете їхати вперед, ви повертаєте її в цей бік. Якщо ви хочете вимкнути струм, ви ставите її на середину.

Герствуд з усмішкою слухав ці нескладні пояснення.

— Ось ця ручка регулює швидкість. Ви повертаєте її ось до цього місця,— він показав пальцем,— коли вам потрібна швидкість коло чотирьох миль за годину, до цього — щоб мати вісім миль. Коли вона повернута до кінця, швидкість доходить до чотирнадцяти миль за годину.

Герствуд спокійно стежив. Йому доводилось бачити роботу вагоноводів, і він не мав найменшого сумніву, що, трохи попрактикувавшись, справиться незгірш від професіоналів.

Інструктор пояснив ще деякі подробиці, потім сказав:

— Ну от, даємо задній хід.

Герствуд байдуже чекав, поки вагон котився назад через двір.

— Будьте особливо обережні, в одному — рушайте з місця помалу. Тримайтесь деякий час на одній швидкості, перше ніж прискорювати. Більшість робить завжди одну і ту ж помилку: всі одразу хочуть дати повний хід. Це нікуди не годиться, до того ж і небезпечно. Від цього дуже спрацьовується мотор. Намагайтесь уникати цього.

— Розумію,— сказав Герствуд.

Він все чекав і чекав, а інструктор продовжував говорити:

— Ну, тепер починайте,— сказав він нарешті.

Колишній управляючий баром взявся за ручку і штовхнув її злегка, як йому здавалось. Однак вона поверталася значно легше, ніж він сподівався, і тому вагон рвонув уперед з такою силою, що Герствуд відлетів назад і вдарився об двері. Він очманіло випростався, а інструктор загальмував і спинив вагон.

— Треба бути обережнішим,— тільки й сказав він.

Герствуд скоро переконався, що орудувати гальмом і водночас регулювати швидкість зовсім не така проста справа, як він гадав. Раз або двічі він мало не проломив вагоном задню огорожу — його врятувала тільки допомога і порада супутника. Цей останній виявляв велике терпіння, але ні разу не посміхнувся.

— Звикайте працювати обома руками одночасно,— сказав він.— Для цього треба попрактикуватись.

О першій годині Герствуд усе ще практикувався, стоячи на площадці вагона, і його починав мучити голод. Пішов сніг, і Герствуд дуже змерз. Йому обридло ганяти вагон вперед і назад по короткій колії.

Нарешті вони підїхали до тупика, і обидва спустилися з вагона. Герствуд увійшов у парк, присів на підніжку якогось вагона і витяг з кишені свій сніданок, загорнутий у газету. Води не було, хліб зачерствів, але він їв з насолодою. Невеселий це був обід. Герствуд ковтав свій бутерброд і озирався навколо, спостерігаючи нудну й одноманітну науку, таку неприємну, неприємну до прикрасі. Все було неприємне. І не тому, що він почував гіркоту,— просто це було важко. Кожному було б важко,— подумав він.

Перекусивши, він знову приєднався до інших і стояв, чекаючи своєї черги.

Передбачалося, що кожен матиме змогу попрактикуватись цілий день, але найбільше часу доводилось чекати.

Нарешті настав вечір, а з ним — голод і питання про те, де і як перебути ніч. Уже пів на шосту. Їсти хочеться нестерпно. Додому треба добиратися не менше двох з половиною годин трамваєм і пішки у цій холоднечі. А з'явитись на роботу наказано о восьмій годині ранку, значить, як і доберешся додому, то вставати доведеться вдосвіта. У Герствуда був долар і центів п'ятнадцять грошей, взятих у Керрі і призначених на сплату двотижневого рахунка вугляра.

«Напевне, у них тут є десь нічліг,— думав він.— Де, наприклад, ночує отой хлопець з Ньюарка?»

Кінець кінцем, він вирішив розпитатися. Біля воріт, недалеко від Герствуда, мерз, дожидаючи своєї черги, молодий хлопчина. Років двадцяти, не більше, він виглядав зовсім підлітком, довготелесим і худорлявим від злиднів. Якби такого трохи підгодувати, він би відразу округлився й роздобрів.

— Тим, у кого нема ні гроша, тут що-небудь дають? — обережно поцікавився Герствуд.

Хлопець обернувся і зміряв його допитливим поглядом.

— Це ви про їжу? — відгукнувся він.

— Так, і про нічліг. Не можу ж я їхати ночувати в Нью-Йорк.

— Спитайте майстра, може, він вас улаштує. Мене, наприклад, він улаштував.

— Справді?

— Авжеж. Я йому просто сказав, що нічогісінько не маю. Не їхати ж мені додому! Я живу далеко, в Гобокені.

Герствуд тільки хмикнув на знак згоди.

— У них тут нагорі, очевидно, є де переночувати. Не знаю, що там таке, мабуть, діра препаскудна. Він мені дав і обідній талон. Уявляю, чим там годують.

Герствуд похмуро усміхнувся, а хлопець зареготав.

— Добрі смішки! — промовив він потім, марно сподіваючись почути підбадьорливу відповідь.

— Авжеж,— тільки й сказав Герствуд.

— Я б на вашому місці не барився, а зразу пошукав майстра, бо він може піти,— додав юнак.

Герствуд послухався поради.

— Чи не знайдеться тут у вас де перебути ніч? — спитав він.— Якщо доведеться вертатися до Нью-Йорка, то боюся, що я не...

— Тут нагорі є кілька ліжок,— перебив майстер.— Якщо хочете, можете зайняти одне з них.

— Дякую,— відповів Герствуд.

Він збирався попросити ще й обідній талон, але ніяк не міг вибрати для цього слушну мить і вирішив на цей раз витратитись на обід.

«А завтра вранці попрошу!» подумав він.

Він поїв у дешевенькому ресторані поблизу. Самотність і холоднеча нагнали на нього сум, і він одразу ж вирушив на розшуки обіцяного нічлігу. За порадою поліції, трамвайна компанія, як тільки звечоріло, припинила рух вагонів.

Кімната нагорі була, очевидно, призначена для нічної зміни. Крім дев'яти ліжок, там стояли ще дві-три прості дерев'яні табуретки, ящик з-під мила і залізна пічка, мала і черевата, в якій горів огонь. Хоч і рано прийшов Герствуд, але хтось його вже випередив і сидів біля пічки, гріючи руки.

Герствуд наблизився і теж простяг змерзлі долоні до вогню. Невеселе, нужденне оточення гнітило його, але він кріпився, вирішивши винести все до кінця і переконуючи себе, що на деякий час можна себе примусити примиритись з усім.

— Холоднеча! — промовив сусіда.

— Так, не тепло.

Довга мовчанка.

— Нічліг не з блискучих, правда? — знову заговорив чоловік.

— Краще, ніж нічого,— відповів Герствуд.

Знов мовчанка.

— Я, мабуть, буду лягати,— сказав чоловік.

Він устав, підійшов до одного з ліжок і простягся на ньому, скинувши тільки черевики і вкрившись брудною ватною ковдрою. Герствуд стежив за ним з огидою, потім відвернувся до пічки і, втупивши погляд в огонь, постарався думати про щось інше. Згодом і він вирішив лягти і, вибравши ліжко, почав скидати черевики.

В цей час увійшов юнак, який порадив йому цей нічліг, і, побачивши Герствуда, вирішив, що треба бути привітним.

— Краще, ніж нічого,— промовив він, озираячись.

Герствуд думав, що ці слова стосуються не до нього, що просто юнак розмовляє сам із собою, висловлюючи задоволення, і нічого не відповів. А юнак вирішив, що Герствуд не в настрої, і почав стиха насвистувати, потім, помітивши, що хтось уже спить, замовк.

Відчуваючи огиду до брудної постелі, Герствуд не скинув одягу і постарався відсунути брудну ковдру подалі від

обличчя, але, знеможений утомою, скоро почав дрімати, ковдра уже не здавалась гидкою, навпаки, вона приємно зогривала, і він натяг її до підборіддя й заснув.

Уранці його приємне сновидіння урвав шум — кілька чоловік ходили по холодній, непривітній кімнаті. А йому привиділось, що він у Чикаго, в своєму власному затишному домі. Джессіка збирається кудись іти і говорить про це з ним. Враження від сну було таке яскраве, що, прокинувшись, він не міг опам'ятатися, такий кричущий контраст являла ця кімната. Він підняв голову, і гірка дійсність швидко очутила його.

«Мабуть, треба вставати», сказав він сам до себе.

Води на цьому поверсі не було. Герствуд узув холодні черевики і встав, розминаючи залякле тіло. Зім'ятий одяг муляв, волосся скуйовдилось.

— Прокляття! — пробурмотів він, насуваючи капелюха.

Унизу — нові прикrostі. Розшукавши водопровідний кран з жолобом, із якого колись, очевидно, напували коней, Герствуд переконався, що рушника нема, а його носова хустка встигла забруднитись. Він обмежився тим, що змочив очі холодною, як лід, водою. Потім розшукав майстра.

— Снідали? — спитав той.

— Ні ще, — відповів Герствуд.

— То снідайте швидше; ваш вагон скоро буде готовий. Герствуд завагався.

— Ви не можете мені дати талон до їдальні? — примусив він себе попросити.

— Ось, маєте, — сказав майстер, простягаючи йому талон.

Сніданок був не кращий, ніж учорашня вечеря, — шматочок м'яса і поганий кофе. Поснідавши, Герствуд повернувся в парк.

— Ідіть сюди, — кивнув йому майстер. — За кілька хвилин можете виводити оцей вагон!

Герствуд вліз на площадку вагона, що стояв у напівтемному парку, і чекав сигналу. Він нервувався і водночас відчував полегшення. Все на світі краще, ніж лишатися в цьому парку!

Це був четвертий день страйку, і справа починала повертати на зле. Досі страйкарі, за порадою своїх вождів і газет, провадили боротьбу досить мирно. Насильств майже не було. Правда, страйкарі зупиняли вагони, заводили суперечки з водіями. Кількох штрейкбрехерів їм пощастило

умовити, і ті кинули роботу; в кількох вагонах повибивали шибки; кілька разів зчинявся крик і галас. І тільки п'ятох чи шістьох вагоноводів було поранено серйозно, але в усіх цих випадках вожаки послалились на те, що натовп діяв всупереч їхнім вказівкам.

Проте вимушена бездіяльність і свідомість того, що компанія, підтримувана поліцією, торжествує, розлютила страйкарів. Вони бачили, що з кожним днем кількість вагонів на колії зростає, а представники компанії не переставали заявляти, що опір страйкарів зламано. Це приводило робітників у розпач. Вони починали розуміти, що мирні методи приведуть, кінець кінцем, до того, що компанії пустять в обіг усі вагони, а ті, хто протестував, залишаться за бортом. Виходило, що мирні методи тільки допомагають трамвайним компаніям.

І страйкарі раптом загорілись, і цілий тиждень пристрасті буяли, невгаваючи. Вони нападали на вагони, кидались на штрейкбрехерів, вступали в сутички з полісменами, псували колії. Залунали постріли, вуличні бої та сутички з розлютованими юрбами почастишали, і місто кишило поліцією.

Про цю зміну в настрої робітників Герствуд не мав уявлення.

— Виводьте вагон! — гукнув йому майстер, енергійно махнувши рукою.

Новоспечений кондуктор стрибнув на задню площадку і дав два дзвінка — сигнал до відправки. Герствуд повернув рукоятку, і вагон викотився крізь ворота на вулицю. Тут на передню площадку піднялися двоє кремезних полісменів і стали обабіч Герствуда.

Біля воріт трамвайного парку пролунав гонг, кондуктор відповів двома дзвінками, і Герствуд штовхнув рукоятку.

Обидва полісмени спокійно подивились навкруги.

— Та й холодно ж сьогодні, — з сильним ірландським акцентом промовив той, що стояв ліворуч.

— І взагалі з мене досить учорашнього, — сказав другий. — Не хотів би я мати таку роботу постійно.

— Я теж!

Обидва не звертали ніякої уваги на Герствуда, що стояв на крижаному вітрі, в думці повторюючи останні напучування майстра.

— Додержуйтеся рівномірної швидкості, — казав той. — Не спиняйте вагона на вимогу людини, яка не скидається

на справжнього пасажира. Ні в якому разі не спиняйтесь там, де побачите натовп.

Полісмени якийсь час їхали мовчки.

— Останній, мабуть, проїхав благополучно,— заговорив знов той, що стояв зліва.— Щось його і не видно ніде.

— Хто з ним там поїхав? — спитав другий, маючи на увазі, звичайно, своїх товаришів, приставлених до вагоновода.

— Шеффер і Райян.

Знов запанувала тиша. Вагон рівно котився вперед. Будинки тут були розкидані на великій відстані один від одного, і Герствуд майже не бачив людей. Загалом становище здавалось не таким уже й неприємним. Якби не люта холоднеча, то, мабуть, було б і зовсім не погано.

Такий настрої швидко змінився, коли він побачив попереду поворот, якого не чекав. Герствуд вимкнув струм і щосили наліг на гальмо, але все ж не встиг unikнути надто швидкого руху на закругленні, і його сильно струснуло. Він хотів щось сказати на своє виправдання, але утримався.

— Глядіть, з цим треба обережніше! — трохи зневажливо промовив полісмен з лівого боку.

— Це правда,— засоромлено погодився Герствуд.

— На цій колії їх до біса, таких поворотів,— додав той, що стояв з правого боку.

За рогом починалася більш людна вулиця. Попереду показалися один чи два пішоходи. З воріт вийшов хлопчик з бляшаним бідоном для молока, і з його уст на адресу Герствуда вперше злетіла прикра кличка.

— Скеб! — заволав він.— Скеб!

Герствуд чув, але постарався не звертати уваги і не надавати цьому ніякого значення. Він знав, що почує це ще не раз, а можливо, й далеко гірші речі.

Трохи далі, на перехресті, стояв чоловік і робив рукою знаки, щоб трамвай зупинився.

— Не звертайте на нього уваги,— сказав один з полісменів.— Він щось затіває.

Герствуд послухався і, доїхавши до перехрестя, пересвідчився, що порада була мудра. Як тільки чоловік зрозумів, що на нього не зважають, він погрозово підняв кулак.

— Ах ти ж, боягузе проклятий! — гукнув він.

Кілька чоловік, що стояли тут же, на розі, сипнули навздогін глузливою лайкою.

Герствуд трохи поморщився. Дійсність виявилась гіршою, ніж він сподівався.

Проїхали ще три-чотири квартали, і попереду замаячила якась купа просто на рейках!

— Еге, вони вже тут попрацювали! — сказав один з полісменів.

— Доведеться либонь поговорити з ними як слід, — відгукнувся другий.

Герствуд доїхав до самої купи і спинив вагон. Ледве встиг він це зробити, як навколо вже зібрався натовп, що складався з вагоноводів і кондукторів та їхніх друзів і співчуваючих.

— Сходь з вагона, товаришу, — заговорив хтось примирливо. — Невже ж ти хочеш видерти шматок хліба іншому з рота?

Герствуд зблід і стиснув рукоятки гальма й мотора, сам не знаючи, що робити.

— Забирайтесь геть! — заревів один з полісменів, перехилиючись над поручнями площадки. — Геть з дороги! Не заважайте людині робити своє діло!

— Послухай, товаришу! — продовжував вожак, ніби не помічаючи полісмена і звертаючись до Герствуда. — Ми всі такі ж трудящі люди, як і ти. Якби ти був справжнім вагоноводом і з тобою так поводитися, як з нами, ти б не дозволив, щоб хтось прийшов і зайняв твоє місце, правда? І ти б не стерпів, щоб хтось заважав тобі добиватися своїх прав?

— Заткнись, кажу, заткнись! Геть звідси! — грубо гукнув другий полісмен і, зіскочивши з площадки, кинувся до натовпу і почав відпихати людей.

У ту ж мить його товариш опинився поруч з ним.

— Назад! — ревли обидва. — Геть звідси! Якого дідька вам треба? Забирайтесь!

Натовп загув, ніби маленький рій бджіл.

— Чого штовхаєтесь? — рішуче промовив один із страйкарів. — Я не роблю нічого лихого.

— Геть звідси! — гукав полісмен, розмахуючи дубинкою. — Дивись, заїду по довбешці! Назад, кажу!

— Якого бісового батька! — крикнув інший страйкар, пробиваючись наперед, і додав ще кілька крутеньких слів.

Трись! Дубинка полісмена опустилась на його голову. Він закліпав очима, ніби раптом осліп, поточився, рвучко підняв руки вгору і, хитаючись, відступив назад. У відпо-

відь на це чийсь прудкий кулак добре оґрів полімена по потилиці.

Полімен розлютився і кинувся в натовп, оскаженіло періщачи дубинкою на всі боки. Його товариш не відставав від нього, підкріплюючи удари добірними прокльонами. Серйозної шкоди ніхто не зазнав — страйкарі спритно ухилялись від ударів. Стоячи на тротуарі, вони сипали глузливою лайкою.

— Де кондуктор? — гукнув один з поліменів, і, озирнувшись, побачив, що той, нервуючись, стоїть поруч з Герствудом. Герствуд спостерігав усю сцену не так з переляком, як з подивом.

— Чом ви не сходите і не скидаєте це каміння з колії? — спитав полімен.— Яка з того користь, що ви там стоїте? Ви що, думаете тут весь день простояти? Ану, злазьте!

Герствуду від хвилювання перехопило подих. Він зіскочив на землю разом з переляканим кондуктором, так, ніби і його кликали.

— Швидше! — підганяв другий полімен.

Незважаючи на холоднечу, обом поліменам було жарко. Вони аж кипіли від люті. Герствуд з кондуктором почали відкидати камінь за каменем, зігріваючись за роботою.

— Ах ти ж, скеб нікчемний! — гукав натовп.— Боягуз ти! Захотілось вкрасти чужу роботу? Обкрадати бідних, злодіяка ти! Нічого, підожди, ми ще до тебе доберемось!

Усе це неслоь не від однієї людини. Слова долинали то з одного кінця натовпу, то з другого, раз у раз повторювані й супроводжувані лайкою.

— Працюйте, мерзотники! — гукнув чийсь голос.— Робіть свою брудну справу! Через вас, паразитів, бідним людям доводиться гинути!

— Хай вам бог пошле голодну смерть! — крикнула якась стара ірландка, розчиняючи вікно і висуваючись із нього.

— І тобі, і тобі! — додала вона, зустрівшись поглядом з одним із поліменів.— Ах ти ж, кривавий убивця! Бити мого сина по голові! Ах ти, безсовісний кровосос, диявол ти! Ах ти...

Але полімен удав, що не чує.

— Іди ти к бісу, стара відьма! — пробурмотів він під ніс, обводячи поглядом страйкарів, що розсипалися в різні боки.

Коли все каміння було скинуте з рейок, Герствуд знов зайняв своє місце на площадці вагона під акомпанемент прокльонів. Обидва полісмени теж стали на свої місця, кондуктор подзвонив, і раптом бабах! дзень! — крізь вікна й двері полетіло каміння. Один уламок мало не влучив Герствуду в голову, другий розбив шибку коло нього.

— Рушайте швидше! — загукав один з полісменів і сам схопився за рукоятку.

Герствуд не барився, і трамвай зірвався з місця, супроводжуваний градом каміння і зливою прокльонів.

— Цей... заїхав мені в потилицю, — сказав один з полісменів, — але я його добре огрів за це!

— Та й я либонь декому з них залишив знаки на спод, — промовив другий.

— Я знаю того довготелесого, що обізвав нас..., — додав перший. — Я ще йому нагадаю про це!

— Я, як тільки ми підїхали, так і знав, що без бійки не обійдеться, — зауважив другий.

Герствуд, дуже збуджений і схвильований, невідривно дивився вперед. Яке небувале переживання! Йому доводилось читати про такі речі, але в дійсності все виглядало інакше. В душі він не був боягузом. І те, що він переніс, викликало якусь тупу рішучість витримати все до кінця. Він зовсім перестав згадувати Нью-Йорк, свій дім. Цей пробіг немов поглинав його цілком.

Вони без перешкод доїхали до ділового центра Брукліна. Люди придивлялись до розбитих вікон трамвая, до вагоновода не в формі. Часом чулися вигуки «скеб!» та інші епітети, але ніхто не пробував нападати на вагон. Вони досягли кінцевої зупинки, і один з полісменів по телефону доповів про пригоду.

— Там і зараз ціла банда чигає на нас, — говорив він. — Ви б послали кого-небудь очистити це місце.

Повертатись було куди спокійніше. Люди дивились, гукали, часом кидали каміння, але прямих нападів не було. Герствуд зітхнув з полегшенням, побачивши парк.

«Ну що ж, — подумав він, — я, здається, вибрався благополучно».

Вагон завели в парк, і Герствуду дозволили трохи перепочити, але згодом його знов покликали. Цього разу його супроводили інші полісмени. Трохи осмілівши, Герствуд гнав вагон на повний хід по убогих вулицях, не відчуваючи вже такого страху, як перед тим. Але він дуже терпів від холоду. День видався непогожий, падав сніг,

і налітав крижаний вітер, який від швидкої їзди ставав просто нестерпним. Одяг Герствуда ніяк не підходив для такої роботи. Він тремтів, тупав ногами, бив себе руками по плечах (йому доводилось бачити, що так роблять водії), але не скаржився. Новизна і небезпечність становища трохи зменшували жахливе, огидне почуття; все ж настрої у нього був не з веселих.

«Собаче життя,— думалось йому.— Погано, що вже до цього дійшло!»

Єдине, що додавало Герствуду сил, це спогад про образ, заподіяну йому Керрі. Не так він низько впав, щоб таке знести! Він ще здатний до діла і може тимчасово витримати навіть таку роботу, як зараз. Згодом справи підуть краще. А поки що він збере трохи грошей.

Він поринув у свої думки, а в цей час якийсь хлопчик кинув у нього грудкою змерзлої землі і влучив у плече. Гострий біль привів його раптом в несамовиту лють.

— Прокляте щеня! — пробурмотів він.

— Поранив? — спитав один з полісменів.

— Ні,— відповів Герствуд.

На одному з перехресть, де вагон уповільнив рух на повороті, страйкуючий вагоновод гукнув до нього з тротуару:

— Будь же людиною, товаришу, зійди з вагона! Подумай, ми ж боремось тільки за шматок хліба, от і все. У всіх у нас сім'ї, які треба годувати.

Він говорив зовсім мирним тоном.

Герствуд удав, що не чує. Він, не відриваючись, дивився прямо перед собою і натиснув на рукоятку, даючи повний хід. Але в голосі цієї людини було щось зворушливе.

Так минув ранок і більша частина дня. Герствуд зробив три ходки. Обід, який йому дали, не підкріпив його, як вимагала така робота, а холоднеча ставала все дошкульнішою. В кожному кінці рейсу він щоразу спиняв вагон, щоб трохи зігрітися, але страждав так, що ледве стримував стогін. Один з робітників парку пожалів його і позичив йому теплу шапку й рукавиці з овчини, за що Герствуд відчув до нього безмежну вдячність.

Під час другого післяобіднього рейсу Герствуд змушений був спинити вагон десь на півдорозі: натовп, що тут зібрався, виволік і поклав уперек рейок старий телеграфний стовп.

— Заберіть це з колії! — крикнули полісмени.

— Аякже! Аякже! — заревів натовп,— Забирайте самі!

Полісмени зіскочили з вагона, і Герствуд хотів піти слідом за ними.

— Лишайтеся на місці,— гукнув один з полісменів,— а то ще хтось завезе ваш вагон.

Посеред гамору голосів Герствуд раптом почув над самим вухом:

— Зійди, товаришу! Будь же людиною! Не годиться йти проти бідняків. Хай цим займаються підприємці!

Він побачив того самого чоловіка, який гукав до нього на перехресті. Як і тоді, Герствуд удав, що не чує.

— Зійди ж,— повторював той зовсім сумирно.— Ти ж не хочеш йти проти бідняків? Краще не встрявай у це зовсім.

Цей трамвайник був, безумовно, філософ, а разом з тим і лицемір.

Звідкись узявся третій полісмен, що приєднався до своїх товаришів; по телефону викликали ще підкріплення. Герствуд озирався навколо, сповнений рішучості, але й наляканий.

Раптом хтось вчепився йому в пальто.

— Геть звідси! — гукнув нападник, смикаючи й намагаючись стягти його через поручні.

— Пустити! — несамовито крикнув Герствуд.

— Ось я тобі покажу, скеб проклятий! — заверещав молодий ірландець, стрибаючи на площадку і замахуючись на Герствуда, але той відхилився, і удар прийшовся в плече, а не в обличчя.

— Забирайся геть! — заревів один з полісменів, поспішаючи на допомогу і люто лаючись.

Герствуд трохі отямився; він був блідий і весь тремтів. Справді, це не жарти! Люди не зводили з нього очей і сипали глузливою лайкою. Якась дівчина перекривляла його.

Він уже вагався, але в цей час підкотив поліцейський фургон, і з нього зіскочив загін поліції. Колію хутко очистили, і шлях був відкритий.

— Мерщій пускайте вагон! — гукнув полісмен, і Герствуд рушив уперед.

Фінал настав по дорозі назад, коли милі за дві від парку назустріч вагону вийшла велика юрба. Це була дуже вбога околиця, і Герствуд хотів проминути її якомога швидше, але колія знов була загороджена. Він ще за кілька кварталів побачив, як люди щось тягли до рейок.

— Ну от, знов! — вигукнув один полісмен.

— Ось я їм покажу цього разу! — промовив другий, якому урвався терпець. Коли вагон наблизився до того місця, Герствуд відчув, що йому клубок підступає до горла. Як і раніше, натовп почав гукати, але тепер люди не підходили близько, зате кидали чим попало. Забряжчали шибки, і Герствуд ледве ухилився від каменюки.

Обидва полісмени поспішили до натовпу, а той у відповідь кинувся до вагона. Серед людей була одна жінка, майже дівча, з товстим дрючком. Вона з люттю замахнулась на Герствуда, але він ухилився. Її приклад запалив інших, вони скочили на площадку і стягли Герствуда. Він не встиг навіть охнути, як уже лежав на землі.

— Пустіть мене! — тільки й промовив він, падаючи на бік.

— Ах ти, мерзотник! — гукнув хтось.

На Герствуда посипались удари й штурхани. Йому здавалось, що він зараз задихнеться. Потім двоє чоловіків схопили його й потягли кудись, і він почав відбиватись від них.

— Годі, годі, — сказав чийсь голос. — Заспокойтесь, все гаразд. Уставайте.

Його відпустили, він прийшов до пам'яті і впізнав полісменів. Він майже знепритомнів, такий був знеможений. По підборіддю щось текло. Піднявши руку, він помацав, потім глянув і побачив на пальцях щось червоне.

— Вони мене поранили! — безтямно промовив він, шукаючи носову хустку.

— Нічого, нічого, — заспокоїв один із полісменів. — Це пусте, трохи подряпано.

Тепер Герствуд зовсім отямився і озирнувся навколо. Він стояв посеред маленької крамнички, де полісмени тимчасово залишили його. Наблизившись до вікна і витираючи підборіддя, він побачив свій вагон і збуджений натовп. Під'їхав поліцейський фургон, за ним ще якась повозка.

Герствуд підійшов ще ближче до вікна і побачив, що це була карета швидкої допомоги, яка поволі відкочувалась назад.

Герствуд стежив, як поліція енергійно відганяла натовп і декого заарештувала.

— Ну, виходьте, коли хочете потрапити на свій вагон, — сказав один з полісменів, відчиняючи двері й зазираючи до крамнички.

Герствуд вийшов, почувавши себе непевно. Йому було холодно, до того ж він дуже перелякався.

— А кондуктор де? — спитав він.

— У всякому разі не тут, — відповів полісмен.

Герствуд попрямував до вагона і нерішуче піднявся на площадку. В цю мить пролунав постріл, і гострий біль пронизав його плече. Він чув, як полісмен заволав:

— Хто стріляв? Хто стріляв, я питаю?

Обидва полісмени покинули його і побігли до якогось будинку. Герствуд почекав якусь мить і зійшов на землю.

— Чорт забирай! — скрикнув він. — Це вже занадто. Досить з мене!

Хвилюючись, дійшов він до рогу і поспішив геть бічною вулицею.

— Ф-фу! — пробурмотів він і глибоко зітхнув.

Не пройшов він і півквартала, як зустрів якесь мале дівча, що пильно на нього дивилось.

— Тікай чимдуж! — гукнула дівчинка.

У сліпучу хуртовину повертався Герствуд додому. Уже смеркало, коли він добрів до переправи. Безтурботні пасажери катера з цікавістю поглядали на Герствуда. У нього голова все ще йшла обертом, він ніяк не міг зібратися з думками. Казкова картина вогнів на річці, що мигтіли в білому вихорі, лишилась непоміченою. Зійшовши з катера, він поплентався далі. Ось, нарешті, й квартира. Він увійшов. У кімнаті було тепло, але Керрі вже пішла. Вона залишила на столі вечірні газети. Герствуд запалив газ і сів. Потім устав, роздягся і оглянув плече. Його трохи подряпало. Він помив руки й обличчя, розчесав волосся. Усе це він робив у похмурій задумі. Поївши, сів у свою зручну качалку і відчув невимовне полегшення.

Герствуд підпер рукою підборіддя і на якийсь час забув навіть про газети.

— Так, так! — вимовив він трохи згодом, починаючи отямлюватись. — Це не жарт, те, що там заварюється!

Його погляд упав на газети. Він легенько зітхнув і взявся за «Уорлд».

— «Страйк у Брукліні шириться, — прочитав він. — Заколот у всіх кінцях міста».

Він зручніше вмовстився в качалці і заглибився в читання газети. Опис страйку він прочитав з захоплюючим інтересом.

РОЗ ДІЛ ХІІ

Весна іде. Порожня оболонка

Можливо, дехто вважає бруклінські пригоди Герствуда помилкою; у всякім разі, не підлягає сумніву, що невдала спроба вплинула на нього несприятливо. Керрі не знала, що в дійсності відбулося. Герствуд розповів їй так мало, що у неї склалося враження, ніби він відступив перед якимись дрібницями, перед звичайною грубістю. Просто він не хоче працювати!

Вона виступала тепер у групі східних красунь, яких у другій дії музичної комедії візир виводить напоказ новому володареві, як найдорожчі скарби його гарему. За п'єсою жодній з них не треба було нічого говорити, але одного разу — саме в той вечір, коли Герствуд ночував у трамвайному парку, — перший комік, артист популярний, будучи в грайливому настрої, промовив утробним басом, викликаючи сміх серед глядачів:

— Ну, а ти хто така?

Цілком випадково якраз Керрі в цю мить з глибоким уклоном схилилася перед ним. Комікові було цілком байдуже, хто тут стоїть — це могла бути й інша статистка. Він не чекав ніякої відповіді, і за невдалу спробу сміливицю чекала б догана. Але Керрі, вже встигши набути досвіду й упевненості в собі, насмілилась відповісти з іще чарівнішим уклоном:

— Я ваша покірна слуга!

У відповіді не було нічого смішного, але щось у тому, як це було сказано, сподобалось публіці, і сміх посилювався, бо й справді кумедно виглядав лютий володар, що стовбичив над простертою в уклоні рабинею. Перший комік, чуючи сміх у залі, теж лишився задоволений.

— А я думав, твоє прізвище Сміт, — відгукнувся він, бажаючи продовжити жарт і лишити за собою останнє слово.

А Керрі не встигла вимовити своїх слів, як уже тремтіла на думку про можливі наслідки такої зухвалості. Усім статисткам було відомо, що вставляння будь-яких власних вигадок заборонене під загрозою штрафу або й гіршої кари. І Керрі боялась подумати, що буде далі.

Проте, коли вона стояла за кулісами, чекаючи нового виходу, славетний комік, виходячи повз неї зі сцени, впізнав її і затримався на мить.

— Можете і надалі відповідати так, — сказав він, по-

мітивши природний розум в її очах.— Але нічого більше не додавайте!

— Дякую,— покірно промовила Керрі.

Коли він відійшов, вона вся тремтіла від хвилювання.

— Ну, вам пощастило,— зауважила одна з статисток.— У нас у всіх німі ролі.

З цим не можна було не погодитись: усі розуміли, що вона зробила перший крок до успіху. Керрі могла поздоровити себе, коли наступного разу її відповідь знову викликала оплески. Вона повернулась додому в захваті, передчуваючи, що це повинно мати якісь добрі наслідки. Та тільки-но вона побачила Герствуда, як веселі думки зникли й натомість заговорило бажання покласти край цим злигодням.

Другого дня вона почала розпитувати його про Бруклін.

— Вони зараз наважуються пускати вагони виключно з полісменами. До наступного тижня там ніхто не потрібен.

Прийшов наступний тиждень, але Керрі бачила, що все лишається по-старому. Герствуд став навіть ще апатичніший. Він спокійно дивився, як вона йде щоранку на репетицію чи ще кудись. Сам він тільки читав і читав. Кілька разів він спіймав себе на тому, що погляд його скерований на якусь замітку, а думає він про зовсім інше. Вперше це його дуже вразило. Йому пригадалась весела вечірка в одному клубі, членом якого він був. Він сидів, опустивши очі, і знову чув забуті голоси і дзвін келихів.

— Ти молодчага, Герствуд!— говорить його друг Уокер. А він собі стоїть, елегантний, привітний, і, усміхаючись, слухає схвальні вигуки і прохання розповісти ще якийсь веселий анекдот.

Раптом він підвів очі. У кімнаті панувала така мертва тиша, що Герствуд злякався. До нього долинуло цокання годинника, і він подумав, що, мабуть, задрімав. Але він так рівно тримав перед собою газету, а замітка, яку він читав перед тим, була просто перед очима. Ні, він не міг дримати. Як дивно!

А втім, коли це сталося вдруге, він уже не дивувався.

Приходили м'ясник, бакалійник, пекар, вугляр,— не ті, які в даний час довіряли йому, а ті, довір'ям яких він уже встиг зловжити. Усіх їх він приймав спочатку дуже ввічливо, спритно вигадуючи всілякі відмовки, а згодом, звикнувши, став поводитись з ними безцеремонно, то удавав,

що нікого немає дома, то просто випроваджував їх за двері.

— Де нема, там нема,— казав він.— Якби я мав гроші, я б з ними розплатився,

Маленька войовниця Лола Осборн, помічаючи успіхи Керрі, стала ніби супутницею майбутнього світила. Розуміючи, що сама вона ніколи не зробить кар'єри, ця маленька кішечка оксамитними лапками інстинктивно вчепилася за Керрі.

— О, ти підеш угору! — повторювала вона захоплено.— У тебе хист!

Керрі була дуже несмілива, але здібностей їй і справді не бракувало. Бачачи, що інші покладають на неї надії, вона почувала себе зобов'язаною виправдати ці надії, і це надавало їй відваги. Життєвий досвід і злидні, яких їй довелось зазнати, стали їй дуже в пригоді. Слова мужчин уже не затьмарювали їй розум. Вона знала тепер, що мужчины можуть з часом мінятися і не виправдувати надій. Лестощі втратили владу над нею. Тільки людина, вища від неї, і притому доброзичлива, змогла б ще заповнити її, але це мусив би бути такий геніальний чоловік, яким вона вважала Еймса.

— Не люблю я акторів з нашої трупи,— сказала вона якось Лолі.— Усі вони такі самозакохані!

— А містер Барклі — хіба ж він не милий? — спитала Лола, якій перепали від згаданої особи дві-три милостиві посмішки.

— О, він дуже милий,— відповіла Керрі,— але це людина нещира. У нього все напускне.

Ось як Лола зробила перший крок до того, щоб міцніше вчепитись за Керрі.

— Ти платиш за квартиру там, де живеш? — спитала вона.

— Звичайно,— відповіла Керрі.— А що?

— Я знаю одне місце, де можна найняти чудову кімнату з ванною, до того ж дуже дешево. Вона для мене завелика, а для двох була б якраз. Платити ж всього шість доларів на тиждень за обох.

— Де? — спитала Керрі.

— На Сімнадцятій вулиці.

— Не знаю, справді, чи варто міняти,— промовила Керрі, про себе вже прикидаючи, що виходило б по три долари на кожну з них.

І вона подумала, що, якби їй доводилося утримувати тільки себе, у неї зоставалося б сімнадцять доларів на тиждень.

Але все лишалось по-старому до бруклінської пригоди Герствуда, що, як ми знаємо, збіглася з успішною імпрізацією Керрі. Вона почала відчувати, що їй необхідно вирватись на волю. І вона вирішила залишити Герствуда, щоб в такий спосіб примусити його дбати про себе. Проте він почав поводитись якось чудно, і вона побоювалась, що він може не відпустити її так просто. Чого доброго, він ще почне її переслідувати, розшукуватиме в театрі. Керрі не була певна, що він здатний на це, але все ж припускала таке. Поява ж його в театрі була для неї небажана, і ця думка непокоїла її.

Розв'язку прискорила нова подія. Керрі запропонували зайняти місце однієї актриси, яка виконувала маленьку роль і заявила про своє бажання залишити трупу.

— Скільки ти одержуватимеш? — запитала міс Осборн, як тільки дізналась про цю приємну новину.

— Я не спитала, — відповіла Керрі.

— А ти дізнайся. Боже мій! Якщо ти не добиватимешся, то ніколи нічого не матимеш. Проси не менше сорока доларів на тиждень.

— Та ні, що це ти! — вигукнула Керрі.

— Неодмінно! — наполягала Лола. — У всякому разі, спробуй.

Керрі, нарешті, піддалася на ці умовляння, але вирішила почекати, і тільки коли режисер сказав їй, яке убрання потрібне для нової ролі, вона запитала:

— А скільки я тепер одержуватиму?

— Тридцять п'ять доларів, — відповів режисер.

Керрі здивувалась і зраділа; вона й не подумала просити сорок. Не тямлячи себе від радості, Керрі мало не задушила Лолу, яка, почувши про це, повисла в неї на шиї.

— А все ж таки ти повинна б одержувати більше, — зауважила Лола. — Тобі ж тепер доведеться самій платити за костюми для сцени.

Згадавши про це, Керрі перелякалась. Де ж узяти грошей? У неї не було ніяких заощаджень. А незабаром знов треба платити за квартиру.

«Не платитиму, і край! — вирішила вона, заклопотана своїми витратами. — Ця квартира мені ні до чого. Не віддам своїх грошей. — Переїду, і все!»

Як на те, й Лола ще настирливіше повторила своє запрошення.

— Давай жити разом! — благала вона.— У нас була б така гарненька кімнатка, та ще майже за безцінь.

— Та я б з охотою,— щиро призналася Керрі.

— Ну то й добре! — вигукнула Лола.— Нам буде так чудово разом!

Керрі замислилась.

— Я, мабуть, так і зроблю,— промовила вона і додала: — Але мені потрібний час на це.

Скоро вона ще більше зміцнилась у своєму намірі. Треба було негайно замовляти костюми для сцени, день сплати за квартиру теж наближався. Герствуд ставав усе мовчазніший і похмуріший, і в його бездіяльності Керрі знаходила виправдання для себе.

Наближення чергової сплати за квартиру породило і в ньому новий план. Вимоги все численніших кредиторів ставали надто дошкульні, вони допекли йому. Платити щомісяця двадцять вісім доларів за квартиру — це надто багато.

«Для неї це важко,— думав він.— Ми б могли обійтися дешевшим помешканням».

Ці міркування він виклав якось за сніданком.

— Тобі не здається, що ми надто багато платимо за квартиру? — спитав він.

— Так, звичайно,— відповіла вона, ще не розуміючи, куди він хилить.

— По-моєму, ми могли б обійтися меншою квартирою,— продовжував він.— Нам не потрібно стільки кімнат!

Якби Герствуд уважніше придивився до Керрі, він помітив би, яка вона стурбована таким свідченням того, що він не збирається розлучатися з нею. Щождо нього, то він не бачив нічого особливого в тому, що пропонував їй спуститися ще одним щаблем нижче...

— Ах, я не знаю,— промовила вона, одразу насторожуючись.

— Тут недалеко, напевне, можна було б знайти кімнату з кухнею, а цього нам цілком вистачило б.

Все в Керрі повстало проти цього.

«Нізащо! — подумала вона.— А хто ж заплатить за переїзд? І потім — зостатися з ним в одній кімнаті!» Вона вирішила, що треба швидше використати гроші на придбання туалету для сцени, поки не пізно. Свій намір вона

вдійснила того ж дня. Після цього їй уже не лишалось нічого іншого...

— Лола,— сказала вона, входячи до подруги,— я згодна переїхати.

— Ну от і чудово! — вигукнула Лола.

— А можна це влаштувати одразу? — спитала Керрі.

— Звичайно!

І вони пішли оглянути кімнату. У Керрі лишалося ще десять доларів — цього було досить, щоб заплатити за квартиру і прохарчуватись. Прибавка в театрі має початися тільки через десять днів, отже, чекати її доведеться сімнадцять днів. Вона внесла половину плати за їхнє нове житло.

— Ну, тепер у мене зосталось рівно стільки, щоб дотягти до кінця тижня,— призналася вона.

— О, в мене є гроші! — відповіла Лола.— Якщо тобі треба, я можу позичити тобі двадцять п'ять доларів.

— Ні, спасибі,— сказала Керрі,— я думаю, що обійдуся.

Вони вирішили, що переїдуть через два дні, у п'ятницю. Тепер, коли справа була влаштована, серце Керрі раптом стиснулось від лихих, зловісних думок. Вона почувала себе просто злочинницею. Щодня бачачи Герствуда, вона розуміла, що при всій його непривабливості в ньому було щось трагічне.

Керрі поглядала на Герствуда того вечора, коли прийняла остаточне рішення піти від нього, і він уже не здався їй таким безпомічним і нікчемним. Він просто знедолений, йому не поталанило в житті... Тьмянний погляд, постаріле обличчя, безсилі руки, а у волоссі, здається, проглядає сивина... Не догадуючись про біду, що нависла над ним, він гойдався у кріслі й читав газету, а Керрі все дивилась на нього.

Знаючи, що скоро кінець, вона стала уважнішою до нього.

— Піди купи банку персикового компоту,— сказала вона і поклала на стіл два долари.

— Добре,— відповів він, кидаючи здивований погляд на гроші.

— Може, ти знайдеш ще хорошу спаржу,— додала вона,— то візьми. Я її приготую на обід.

Герствуд підвівся, сховав гроші, накинув пальто і взяв капелюх. Керрі звернула увагу на те, яке все в нього пошарпане, як він убого виглядає. Це було помітно і ра-

ніше, але тепер вразило її особливо гостро. Може, він і справді нічого не міг вдіяти? В Чікаго доля йому усміхалась. Керрі пригадала, який у нього був вигляд у ті далекі дні, коли він чекав її в парку. Який веселий він тоді був! І який охайний! Чи ж тільки він один у всьому винен?

Він повернувся і поклав на стіл покупки і здачу.

— Залиш це собі,— сказала вона.— Нам ще щось буде потрібне.

— Ні,— відповів він із своерідною гордістю.— Забери ці гроші.

— А я кажу, залиш собі,— відповіла вона, і їй стало зовсім прикро.— Однаково треба буде ще щось купити.

Це трохи здивувало Герствуда. Адже він не знав, які жалощі пробудив у ній в цю мить. А вона ледве стримувалася, щоб не зрадити себе тремтінням голосу.

Правду кажучи, Керрі поставилася б так до кожного. Пригадуючи іноді свою останню розмову з Друе, вона не переставала шкодувати, що так погано з ним обійшлася. Вона, звичайно, сподівалася, що більше не зустрінеється з ним, але їй і досі було соромно за себе. Правда, вона пішла від нього не з власної волі. Навпаки, вона з щирим співчуттям поспішила до нього, коли Герствуд повідомив, що Друе нібито поранений. Керрі почувала, що була вчинена жорстокість, але все це так заплуталось! Вона нездатна була в усьому розібратись і розуміла одне: що Друе ніколи не дізнається про роль Герствуда і бачитиме в її вчинку тільки черствість. І тому їй було так соромно. Не те, щоб у неї лишались якісь почуття до Друе. Просто, їй неприємно, що людина, яка добре ставилася до неї, зазнала через неї прикрість.

Керрі не розуміла, що вона робить, даючи волю таким почуттям. А Герствуда розчулила її дбайливість, і він подумав:

«Керрі все ж таки дуже добра».

Того ж дня Керрі навідалась до міс Осборн. Маленька хористка, наспівуючи, пакувала своє майно.

— Чом ти теж не переїздиш сьогодні ж? — спитала вона.

— Я ніяк не можу,— відповіла Керрі.— Я переїду в п'ятницю. Скажи, ти б не могла позичити мені ті двадцять п'ять доларів, про які ти говорила?

— Ну звичайно,— відповіла Лола, дістаючи гаманець.

— Мені треба ще дещо купити,— пояснила Керрі.

— От і чудово,— відповіла хористочка, рада стати їй у пригоді.

Герствуд давно нікуди не виходив далі бакалійної крамнички та газетного кіоска. Йому набридло сидіти весь час у кімнаті, уже два дні він збирався вийти, але холодна, похмура погода спиняла його. У п'ятницю зранку випав чудовий день і повіяло теплом. Це був один з тих днів, які серед зими провіщають весну, нагадуючи про те, що земля не навіки позбавлена тепла й краси. Сонце лило з блакитного неба золотий потік теплого проміння. Цвірінкання горобців свідчило, що погода чудова. Керрі розчинила вікна, і з вулиці повіяв південний вітерець.

— Як гарно сьогодні надворі! — зауважила вона.

— Справді? — спитав Герствуд.

Поснідавши, він одразу почав переодягатись.

— Ти скоро повернешся? — хвилюючись, спитала Керрі.

— Ні,— відповів він.

Він вийшов з дому і попростував по Сьомій авеню в північному напрямі, наміряючись дійти до ріки Гарлем. Колись, прямуючи до одного пивоварного заводу, він помітив там, на річці, кілька суден. Тепер йому захотілося подивитись, як розвивається цей район міста.

Проминувши П'ятдесят дев'яту вулицю, він подався по західній стороні Сентрал-парку і дійшов до Сімдесят восьмої вулиці. Пригадавши ці місця, він звернув подивитись на численні будови, споруджувані тут. Усе помітно змінилось на краще. Величезні пустирі швидко забудувались. Повернувшись у парк, Герствуд досяг Сто десятої вулиці, тоді знову звернув на Сьому авеню і дійшов до мальовничої річки десь о першій годині дня.

Вона звивалась перед ним, виблискуючи в ясному світлі, між хвилястих берегів,— правий був нижчий, лівий зкривали високі, порослі лісом горби. В повітрі віяло весною, це пробудило в Герствуді відчуття краси, і він постояв тут, заклавши руки за спину, милуючись краєвидом. Потім повернув і пішов понад річкою, неквапно розглядаючи бачені колись судна. Була вже четверта, коли день почав гаснути, повіяло холодом, і Герствуд вирішив, що час вертатись. Він зголоднів і тішився думкою про обід у теплій кімнаті.

О пів на шосту він добрався до своєї квартири. Уже посутеніло. Керрі вдома не було — у вікнах не світилося, а вечірні газети стирчали за ручкою дверей. Герствуд відімкнув своїм ключем і ввійшов. Скрізь панувала темрява.

Він запалив газ і сів, вирішивши почекати. Навіть якщо Керрі і прийде зараз, обід буде пізній. До шостої години він читав, потім подумав, що треба підкріпитись.

І тоді він помітив, що кімната має якийсь незвичайний вигляд. В чому річ? Герствуд озирнувся, ніби йому чогось бракувало, і побачив конверт біля того місця, де він сидів. Цим було сказано все, йому вже не треба було ніяких пояснень.

Він простяг руку, і дивний дроз пройняв його ще до того, як він узяв конверт. Папір голосно зашелестів в його руці. В середині записки лежала зелена асигнація.

«Дорогий Джордж,— читав він, бгаючи гроші в стиснутій руці,— я їду від тебе і більше не повернусь. Така квартира забирає надто багато грошей — платити за неї мені не під силу. Я б охоче тобі допомогла, але я не можу працювати за двох, та ще й платити за квартиру. Я заробляю небагато, і ці гроші потрібні мені, щоб одягатись. Залишаю двадцять доларів — усе, що маю в цю мить. З меблями можеш робити, що хочеш. Мені вони не потрібні. Керрі».

Він впустив записку з рук і спокійно озирнувся по кімнаті. Тепер він знав, чого йому бракує — з каміна зник маленький фігурний годинник, що належав Керрі. Він обійшов одну по одній усі кімнати, засвічуючи скрізь світло. З шифоньєрки зникли всі срібні дрібнички, зі столів — мереживні доріжки. Він розчинив гардероб — ні одного її плаття, висунув ящики — нічого з її речей. Скрині Керрі теж не було. Його старий одяг висів в його кімнаті, на тому місці, де він сам повісив. Усе інше теж було на місці.

Він знов увійшов у вітальню і кілька хвилин стояв там, втупивши бездумний погляд у підлогу. Тиша ставала нестерпною. Маленька квартира здалась йому раптом жахливою пустою. Він зовсім забув, що ще не їв і що зараз обідній час. Йому здавалось, що вже пізня ніч.

Зненацька він помітив, що все ще тримає гроші в руці. Двадцять доларів, як вона писала. Він пішов назад, лишаючи скрізь засвічене світло і гостро відчуваючи порожнечу навколо.

— Виїду звідси! — сказав Герствуд сам до себе.

І раптом він збагнув, що тепер зостався зовсім самотній.

— Покинула мене! — пробурмотів він, і повторив ще раз: — Покинула мене!

Тут було так затишно, тут він провів стільки днів у теплі. Тепер від усього цього зостався тільки спогад. Попереду чекало щось холодне і страшне. Він опустився в крісло, спершись підборіддям на руку, без думок, віддавшись гіркому відчуттю.

Потім його душу наповнив сум утрати і хвиля жалощів до себе самого.

— Не треба було їй іти від мене! — промовив він.— Я б ще знайшов якусь роботу.

Він довго сидів нерухомо і додав, дуже голосно й вразно:

— Хіба ж я не пробував?

Настала північ, а він все ще сидів, гойдаючись, втупивши погляд у підлогу.

РОЗДІЛ XLIII

Світ починає лестити. Погляд із темряви

Влаштуваючись у своїй новій, дуже затишній кімнаті, Керрі не переставала запитувати себе, як поставиться Герствуд до її втечі. Вона похапцем розібрала деякі речі і поспішила до театру, чекаючи, що зустрине його біля входу. Але його там не було, тоді її переляк минув, і вона почала згадувати Герствуда з теплішим почуттям. Потім, до кінця спектаклю, вона зовсім забула про нього і тільки коли треба було виходити з театру, знову злякано подумала, що, може, він прийшов. Але дні минали, а він не давав знати про себе, і поступово побόювання, що він турбуватиме її, остаточно зникли. Скоро Керрі зовсім позбулась того гнітючого почуття, яке не залишало її там, в їхній квартирі, і тільки випадково згадувала Герствуда.

Просто дивно, як швидко всяка професія поглинає людину. Прислухаючись до балачок Лоли, Керрі скоро навчилася розбиратись у театральних справах. Вона вже знала, які газети пишуть про театр, які більше уваги приділяють артисткам і так далі. Уважно перечитувала вона все, що писалося не тільки про ту виставу, в якій вона сама грала таку незначну роль, але й про інші трупи. Поступово бажання стати відомою цілком заволоділо нею. Вона мріяла про те, щоб і її прославляли, як інших, і пожадливо вивчала хвалебні або критичні відзиви про

знаменитостей сцени. Мішурний світ, що її оточував, цілком поглинув Керрі.

Саме в той час газети й журнали почали приділяти все більше місця портретам театральних красунь — інтерес, що, як відомо, досяг згодом неймовірних розмірів. Газети, особливо недільні, приділяли цілі сторінки зображенням популярних актрис і акторів, оточеним віньєтками з написами. Журнали, принаймні два-три найновітніших, теж час від часу друкували портрети вродливих театральних «зірок» і фотографії сцен із різних постановок. Керрі з величезною цікавістю стежила за цим. Коли ж, нарешті, надрукують сцену з тієї оперетки, в якій вона грає? Коли ж яка-небудь газета надумається вмістити її фотографію?

У неділю, перед першим своїм виступом у новій ролі, Керрі проглядала в газетах театральний відділ, шукаючи якоїсь хоч маленької замітки. Вона була майже певна, що нічого не знайде, але раптом, серед дрібних заміток, унизу сторінки, побачила рядки, які прочитала з трепетом у всьому тілі:

«Роль сільської дівчини Катіші в опереті «Дружини Абдули», яку досі грала Інес Кер'ю, виконуватиме тепер Керрі Маденда, одна з найбільш здібних артисток кордебалету».

Керрі була в нестямі від радощів. О, як чудово! Нарешті! Перша, довгождана, чарівна замітка в газеті! І її там названо здібною. Вона ледве стрималась, щоб не засміятися вголос. А Лола вже бачила, чи ні?

— Тут є замітка про роль, яку я завтра виконуватиму,— сказала Керрі подрузі.

— Та що ти кажеш? От чудово! — вигукнула Лола, підбігаючи до неї.— Дуже добре,— промовила вона, прочитавши, і додала: — Тепер підуть ще замітки, якщо ти добре зіграєш. Мій портрет одного разу вмістили в «Уорлд».

— Невже? — здивувалась Керрі.

— Так, вмістили,— відповіла маленька войовниця.— І не просто, а в рамці.

Керрі засміялася.

— А мого портрета ще ніколи не друкували.

— Нічого, надрукують,— запевнила її Лола.— От побачиш! Ти граєш значно краще, ніж багато з тих, чий портрети вміщують.

Керрі була їй дуже вдячна за ці слова. Вона почувала

майже ніжність до маленької Лоли за похвалу і підтримку, якої так потребувала, без якої майже не могла обходитись.

Керрі добре виконала свою роль, і в газетах з'явилася ще одна замітка, в якій говорилось, що вона справилася з роллю успішно. Керрі лишилась дуже задоволена. Вона раділа, що її починають помічати.

Коли вона вперше одержала свої тридцять п'ять доларів, ця сума здалася їй величезною. Що означає для неї плата за кімнату — три долари? Дрібниця! Вона повернула Лолі свій борг, і в неї залишилося ще сім доларів, а з тими чотирма, які збереглись від попереднього заробітку, це становило одинадцять доларів. П'ять вона внесла в рахунок замовлених костюмів. Через тиждень вона була ще багатша: їй треба було внести тільки три долари за квартиру і п'ять за плаття. Решту вона могла витратити на їжу і на що заманеться.

— Я б тобі радила відкладати потроху на літо,— сказала Лола.— У травні, очевидно, сезон закінчиться.

— Я так і збиралась зробити,— відповіла Керрі.

Регулярний доход у тридцять п'ять доларів на тиждень після багатьох років скрути й нестатків впливає на людину деморалізуюче. Гаманець Керрі скоро вже розпирало від солідних зелених банкнот. Їй ні про кого не треба було дбати, і вона почала купувати гарні плаття й оздоби, добре їсти і прикрашати свою кімнату. Друзі знайшлись дуже швидко. Вона познайомилася з кількома молодими людьми що належали до почту Лоли, щодно акторів їх трупи, то вони не потребували офіційного відрекомендування. Один з них захопився нею і кілька разів проводжав її додому.

— Ходітьте повечеряємо де-небудь,— запропонував він їй одного разу після вистави.

— Гаразд,— погодилась Керрі.

У ресторані, повному любителів пізніх веселощів, Керрі мимоволі почала в душі критикувати свого супутника. Він їй здавався якимсь ходульним і надто самозакоханим. Ні про що інше він не міг говорити, крім матеріального успіху й одягу. Коли вечеря скінчилась, він мило посміхнувся і спитав:

— Ви що ж, збираєтесь іти прямо додому?

— Так,— відповіла Керрі спокійним тоном, даючи зрозуміти, що все ясно.

«Вона зовсім не така наївна, як здається!» подумав він, і його захоплення й повага до неї ще зросли.

Як і Лола, Керрі була не від того, щоб повеселитись. Вони часом каталися вдень у кареті, ввечері, після вистави, вечеряли в ресторані, а перед виставою прогулювалися по Бродвею в модних туалетах. Керрі була втягнута у вир столичних розваг.

І от, нарешті, в одному з щотижневиків появився її портрет. Керрі не була про це попереджена, і в неї від радості перехопило подих, коли вона прочитала напис: «Міс Керрі Маденда, одна з улюблениць публіки в опереті «Дружини Абдули». За порадою Лоли Керрі якось сфотографувалась у Сароні, і журнал вмістив один з цих портретів.

Вона спочатку хотіла купити кілька примірників журналу, але потім згадала, що в неї, власне кажучи, немає таких знайомих, яким можна було б послати його. В усьому світі, мабуть, тільки Лолу й цікавила її слава.

У столиці люди холодні й замкнуті в собі. Керрі скоро збагнула, що, маючи трохи грошей, вона ще нічого не досягла. Високий і багатий світ лишався таким же недосяжним, як і досі. Вона розуміла, що люди шукають в її товаристві тільки легких веселощів, не почувуючи до неї ширкої дружби. Усі дбали тільки про власну приємність і насолоду, не турбуючись про інших і про те, які сумні наслідки може це для когось мати. Не забувала Керрі й науку, яку вона дістала із своїх стосунків з Герствудом та Дрue.

У квітні стало відомо, що сезон у них закінчиться в середині або в кінці травня,— залежно від того, які будуть збори. На літній сезон театр мав виїхати в турне. Керрі не знала, їхати їй чи ні. Міс Осборн, у якої ставка була менша, як завжди, стояла за те, щоб шукати іншого ангажементу в Нью-Йорку.

— Я чула, що в «Казино» влітку щось ставитимуть,— заявила вона якось після чергової розвідки.— Давай спробуємо там влаштуватись.

— Я згодна,— відповіла Керрі.

Вони побували в «Казино», і їм запропонували навідатись шістнадцятого травня. А тимчасом їхня трупа закінчувала вистави п'ятого.

— Ті, хто бажає їхати з трупою в літне турне, повинні підписати контракт на цьому тижні,— заявив директор.

— Не підписуй,— умовляла Лола.— Я б на твоєму місці не поїхала.

— Ну, а коли нічого іншого не знайду?

— Як знаєш. Я не поїду,— відповіла маленька Лола, яка завжди могла розраховувати на своїх кавалерів.—

Я одного разу поїхала, і в кінці поїздки в мене не лишилось ні centa.

Керрі замислилась. Вона ще ніколи не їздила в турне.

— Ми якось перебудемо літо,— додала Лола.— Я, принаймні, завжди влаштовуюсь.

І Керрі не підписала контракт.

Антрепренер, який збирався давати літні вистави в «Казино», ніколи не чув про Керрі, але замітки в газетах, портрет в журналі й афіші з її ім'ям справили на нього певне враження. Він дав їй німу роль з платнею в тридцять доларів на тиждень.

— А що я казала? — торжествувала Лола.— З Нью-Йорка не можна виїжджати! Як тільки поїдеш, про тебе одразу забудуть.

Керрі була гарненька, і тому її фотографія попала в число тих, які прикрашали анонс про наступну виставу, вміщений в одній з недільних газет. Її портрет навіть оздобили віньєткою з написом. Керрі була в захваті. Але адміністрація театру продовжувала приділяти їй дуже мало уваги, так, немов нічого цього й не було. До того ж, і роль у неї була надто непомітна. Маленька мовчазна квакерша, вона мала тільки стояти серед інших у кількох епізодах. Автор музичної сатири вважав, що хороша артистка могла б зробити з цієї ролі дуже багато, але побачивши, що її віддали Керрі, він заявив, що цю роль можна було б викреслити зовсім.

— Та не бунтуйте ви, старий буркотун,— сказав йому режисер.— Якщо в перший тиждень нічого путнього не вийде, ми цю роль викинемо.

Керрі не знала про такі наміри. Вона похмуро виконувала свою роль, почувавши, що її, по суті, відсунуто на задній план. На генеральній репетиції вона була просто в розпачі.

— Справді, непогано,— згодився автор, коли режисер звернув його увагу на те, яке кумедне враження справляє похмурість Керрі.— Скажіть їй, нехай насупиться ще більше, коли Спаркс танцюватиме.

Керрі й сама не помітила, що в неї на перенісці зібралися дрібні зморшки, а губи роздратовано скривились.

— Нахмуртесь ще трошки, міс Маденда,— промовив режисер.

Керрі одразу почала посміхатись, прийнявши це за догану.

— Та ні, навпаки, нахмуртесь,— сказав він.— Нахмурте брови, як тільки що!

Керрі здивовано глянула на нього.

— Я вам серйозно кажу,— продовжував він.— Нахмуртесь якомога дужче, коли Спаркс танцюватиме. Я хочу подивитись, як це виглядатиме.

Це було дуже легко виконати. Керрі люто насупилась. Це вийшло так кумедно й несподівано, що навіть режисер розвеселився.

— Дуже добре! — промовив він.— Якщо вона так триматиметься весь час, я думаю, що глядачам це сподобається.

Він підійшов до Керрі і додав:

— Постарайтесь хмуритись весь час, не перестаючи. Хмуртеся щосили. Надавайте своєму обличчю лютого вигляду. Тоді ви викликатимете сміх.

У день прем'єри Керрі знов подумала, що в її ролі немає нічого цікавого. Весела публіка, знемагаючи від спеки, здавалось, зовсім не помічала її під час першої дії. Керрі хмурилась, хмурилась, але це було ні до чого. Очі всіх були прикуті до ведучих артистів.

У другій дії глядачі, скучивши під час нудного діалога, почали обводити очима сцену і помітили Керрі. Вона стояла в своєму сірому убранні, гарненька, скромна, і похмуро супилась. Спочатку всім здалося, що це природне роздратовання, яке тимчасово оволоділо артисткою, а зовсім не гра, розрахована на сміх. Але вона продовжувала хмуритись, кидаючи погляди то на одну, то на другу з головних дійових осіб, і публіка почала посміхатись. Поважні джентльмени у передніх рядах прийшли до висновку, що ця артисточка — ласий шматочок. Вони б не відмовились розігнати її похмурість поцілунками. Усі чоловіки з захопленням дивились на неї. Вона просто незрівнянна!

Нарешті перший комік, що співав у центрі сцени, почув хихотіння в такому місці своєї арії, де воно було зовсім несподіваним. Хихотіння повторилося знов і знов. А коли він скінчив, то замість гучних оплесків почув досить стримані. В чому річ? Він догадувався, що мусить бути якась причина цьому.

І раптом, після чергового виходу зі сцени, він звернув увагу на Керрі. Вона лишалась на сцені сама і все ще хмурилась, а публіка хихотіла й реготала.

«Що за чортовиння! Я цього не потерплю! — обурився служник муз.— Я не допущу, щоб мені отак псували мою

роль! Я її примушу це припинити, коли буде мій вихід, або я не вийду зовсім».

— Та що ви? — відповів режисер на його скарги.— У цьому полягає її гра. Ви можете не звертати уваги.

— Але ж вона псує мій виступ!

— Нічого подібного,— заспокоював його режисер.— Це просто додатковий комізм.

— Он як? — вигукнув ведучий комік.— А я вам кажу, що вона мені зовсім зіпсувала мою сцену. Я цього не потерплю!

— Ну гаразд, почекайте до кінця спектаклю. Або до завтра. Ми подивимось, що можна буде зробити.

Але наступний акт показав, що саме робити. Керрі стала центром усієї комедії. Чим більше глядачі придивлялись до неї, тим більше захоплення виявляли. Усі інші ролі блідли поряд з тим несподіваним, вабливим, чарівним комізмом, який Керрі створювала своєю присутністю на сцені. І режисер, і вся труппа бачили, що вона добилася великого успіху.

Критики з денних газет довершили її тріумф. У довгих замітках, що вихваляли фарс, раз у раз згадувалось ім'я Керрі. Усі одностайно підкреслювали заразливі веселощі, створювані її грою.

«Міс Маденда — одна з найчарівніших характерних артисток, яким доводилося виступати в «Казино»,— глибокодумно писав критик газети «Сан».— Її гра являє собою зразок спокійного, безпретензійного комізму, що зігріває, як добре вино. Її роль, за задумом автора, очевидно, не є головною, оскільки міс Маденда мало часу проводить на сцені. Але публіка, з властивою їй свавільністю, вирішила по-своєму. З моменту своєї появи на сцені маленька квакерша одразу стала улюбленицею публіки і протягом усього спектаклю з надзвичайною легкістю володіла загальною увагою і зривала оплески. Фортуна незбагненна у своїх примхах...»

А критик з «Івнінг уорлд», бажаючи, як завжди, пустити влучне слівце, яке потім піде гуляти по всьому місту, закінчував свою рецензію такою порадою:

«Коли хочете повеселитись, підіть подивіться, як хмуриться Керрі».

На кар'єру Керрі все це мало чудодійний вплив. Уже зранку вона одержала поздоровлення від антрепренера.

«Ви просто штурмом заволоділи всім містом,— писав він.— Я в захваті. Радію за вас і за себе».

Автор теж прислав листа.

Коли вона ввечері появилась в театрі, антрепренер зустрів її дуже приємною новиною. Він заявив, що містер Стівенс (так звали автора) готує маленьку пісеньку, яку вона має виконувати з наступного тижня.

— Але ж я не вмю співати,— відповіла Керрі.

— Нічого, це буде легко. Він каже, що пісенька зовсім проста і якраз підійде для вас.

— Я, звичайно, охоче спробую,— з лукавою усмішкою погодилась Керрі.

— Можу я просити вас зайти до мене в кабінет на кілька хвилин, перш ніж ви почнете одягатись?— додав антрепренер.— Я хотів поговорити з вами в одній справі.

— Звичайно,— сказала Керрі.

У себе в кабінеті він вийняв якийсь папірець і почав:

— Бачите, справа в тому, що ми ні в якому разі не збираємось вас кривдити. За вашим контрактом ви в найближчі три місяці маєте право тільки на тридцять доларів на тиждень. Як ви на це подивитесь, коли ми збільшимо цю суму, скажімо, до ста п'ятдесяти доларів на тиждень, а строк продовжимо до одного року?

— О, я згодна,— промовила Керрі, боячись, що не дочула.

— В такому разі не відмовте підписати.

Керрі побачила перед собою новий контракт, подібний до попереднього у всьому, за винятком розміру плати й строку. Її рука тремтіла від хвилювання, коли вона ставила свій підпис.

— Сто п'ятдесят доларів на тиждень!— прошепотіла Керрі, лишившись сама.

Кінець кінцем, вона вирішила,— як це буває з кожним багатцем,— що усвідомити значення великих сум неможливо. Це була блискуча, сліпуча формула, за якою розкривався цілий світ необмежених можливостей.

А в третьорозрядному готелі на вулиці Блікер сидів похмурий Герствуд і читав театральний огляд, заповнений описом успіхів Керрі. Спочатку він не розумів навіть, про кого йдеться. Але раптом збагнув і перечитав усе від початку.

— Так, це вона, певна річ!— промовив він сам до себе.

Він обвів поглядом брудний, обшарпаний вестибюль готелю.

«Так, їй поталанило!» подумав він, і картина давнього блискучого світу вималювалась в його уяві: сяйво вогнів, оздоби, екіпажі, оксамит, квіти. Ах, тепер і Керрі опинилась за мурами недосяжного міста! Розкішна брама розчинилась і пропустила її туди з холодного, непривітного світу. Вона здавалась тепер такою ж далекою істотою, як і всі ті знаменитості, яких він знав колись.

— Ну що ж, нехай собі,— промовив він.— Я її не турбуватиму.

Це було невеселе рішення, пройняте зім'ятою, заплямованою, але неподоланою гордістю.

РОЗДІЛ XLIV

Це теж не казкове царство. Чого не купити за золото

Коли Керрі вранці другого дня прийшла в театр, то виявила, що їй відвели іншу прибиральню.

— Ось ваша кімната, міс Маденда,— сказав їй один із служників.

Їй тепер не доводилося добиратись різними сходами й переходами до маленької комірчини, яку вона ділила ще з однією актрисою. Замість цього до її послуг була порівняно велика й зручна кімната, з такими вигодами, про які не могла й мріяти дрібнота, що тулилась нагорі. Керрі задоволено зітхнула. Усі її відчуття були в цю мить швидше фізичні, вона майже нездатна була думати. Говорили серце і тіло, а не розум.

Поступово загальна увага й поздоровлення, що лунали з усіх боків, допомогли їй оцінити своє нове становище. Їй більше не наказували, а просили, до того ж, ввічливо. Інші члени трупи з заздрістю поглядали на неї, коли вона виходила на сцену у своєму скромному одязі, якого не міняла на протязі всієї п'єси. Усі ті, хто раніше стояв на одному рівні і вище від неї, тепер усміхалися їй привітно, немов кажучи: «Ми ж завжди були найкращими друзями!» Тільки прославлений комік, роль якого так постраждала з її вини, тримався гордовито. Висловлюючись фігурально, він відмовлявся цілувати руку, яка завдала йому удару.

Виконуючи свою нескладну роль, Керрі поступово усвідомила, що оплески лунають для неї, і це було невимовно приємно. Вона невиразно почувала, що в чомусь винна, що не заслужила цього. Коли товариші вступали з нею в розмови, вона соромливо усміхалась. Акторський апломб і самовпевненість були їй чужі. Їй і на думку не спадало триматись неприступно й гордовито, взагалі не так, як завжди. Після спектаклю вона разом з Лолою їхала просто до себе в екіпажі, що чекав на них.

Потім настав тиждень, в який вона скуштувала перших плодів успіху. Вона ще ні разу не тримала в руках свого блискучого гонорару, але це — не біда! Світ, здавалось, вірив обіцяному. Керрі почала одержувати листи, візитні картки. Якийсь містер Уїзерс, якого вона зовсім не знала, невідомо як пронюхав, де вона живе, і появився перед нею з ввічливими уклони.

— Прошу пробачити, що я беру на себе сміливість і з'являюся до вас непроханий,— почав він.— Я хотів довідатись, чи не збираєтеся ви міняти квартиру?

— Ні, я не думала про це,— відповіла Керрі.

— Бачите, я представник «Веллінгтона», нового готелю на Бродвеї. Ви, мабуть, читали про нього в газетах.

Керрі згадала, що це назва одного з нових і надзвичайно розкішних готелів. Вона чула також, що він славиться своїм рестораном.

— Так, так,— сказав містер Уїзерс, коли вона підтвердила, що ця назва їй відома.— У нас є зараз кілька дуже комфортабельних номерів, які ми просимо вас оглянути, якщо ви ще не спинили свій вибір на чомусь іншому на це літо. Наш готель — досконалість у всьому, до дрібниць: гаряча й холодна вода, окремі ванни, зразковий персонал на кожному поверсі, ліфти і таке інше. Щождо нашого ресторану, то ви, очевидно, чули про нього?

Керрі спокійно дивилась на нього. Вона здивовано запитувала себе: невже цей чоловік вважає її мільйонеркою?

— А які у вас ціни? — спитала вона.

— Саме про це я й хотів з вами поговорити зовсім приватно. Наші звичайні ціни — від трьох до п'ятдесяти доларів на день.

— Боже! — вигукнула Керрі.— Я б ніколи не могла платити стільки.

— Я вас чудово розумію,— промовив, запинаючись, містер Уїзерс.— Але дозвольте роз'яснити, в чому річ. Як я сказав, це наші звичайні ціни. Одначе, як і у всякому

іншому готелі, у нас існують ціни особливі. Можливо, ви не подумали про це, але ваше ім'я для нас дуже багато значить.

— А! — вихопилось у Керрі, яка почала розуміти, в чому справа.

— Так, певна річ! Репутація кожного готелю залежить від того, хто в ньому живе. Така відома артистка, як ви, — при цьому він ввічливо вклонився, а Керрі почервоніла, — приваблює до готелю загальну увагу і, хоч ви, можливо, й не повірите, не тільки увагу, а й клієнтуру.

— Так, так! — неуважно промовила Керрі, намагаючись зважити цю незвичайну пропозицію.

— Отже, — продовжував містер Уїзерс, крутячи в руках свій котелок і постукуючи по підлозі носком лакованого черевика, — ми б хотіли, якщо це можливо, домовитись про те, щоб ви переїхали до нас. Умови хай вас не турбують. Про них навіть і говорити не варто. На літній час нам підійде всяка ціна; назвіть яку завгодно цифру, що вас влаштовує.

Керрі марно пробувала перебити — він не дав їй сказати й слова.

— Можете навідатись до нас сьогодні або завтра, — чим швидше, тим краще, звичайно, — і ви матимете змогу вибрати те, що вам сподобається, з найкращих кімнат, які в нас є, — гарних, світлих, вікнами на вулицю.

— Це дуже мило з вашого боку, — промовила Керрі, якій було приємно все це чути. — Я охоче побуваю у вас, але я б хотіла платити те, що належить. Я не маю наміру...

— Нехай вас це зовсім не турбує, — перебив її містер Уїзерс. — Це питання ми завжди зможемо розв'язати так, щоб ви були задоволені. Якщо вас влаштовує три долари на день, нас це теж цілком задовольняє. Ви платитимете цю суму наприкінці тижня, чи наприкінці місяця, як вам буде зручніше, а в квитанції буде зазначено, що ви сплатили за номер по нашій звичайній ціні все повністю.

Містер Уїзерс помовчав.

— Так ви зайдете оглянути кімнати? — спитав він за хвилину.

— Я б охоче зайшла, але в мене сьогодні зранку репетиція, — сказала Керрі.

— Я не мав на увазі, щоб ви прийшли зараз же, — відповів він. — Приходьте коли завгодно. Може, сьогодні в другій половині дня?

— Добре,— згодилась Керрі.

Раптом вона пригадала Лолу, якої не було вдома.

— У мене є компаньйонка,— поспішила вона додати,— яка житиме зі мною, де б я не була. Я зовсім забула вам про це сказати.

— О, будь ласка!— люб'язно погодився містер Уїзерс.— Це ваше діло вирішувати, кого ви бажаєте мати при собі. Як я вже казав, усе буде зроблено так, щоб ви лишилися задоволені.

Він уклонився і позадкував до дверей.

— Значить, годині о четвертій можна вас чекати?

— Так,— промовила Керрі.

— Я сам там буду і покажу вам кімнати,— і з цим містер Уїзерс пішов. —

Після репетиції Керрі розповіла про це Лолі.

— Та невже? — вигукнула Лола.— От чудово! Та це просто диво! Такий готель! Пригадуєш, ми там якось обідали з тими двома юнаками? Невже ти забула?

— Я пригадую,— промовила Керрі.

— О, просто неможливо уявити собі щось краще!

— То що ж, поїдемо подивимось,— запропонувала Керрі трохи пізніше.

Містер Уїзерс провів Керрі й Лолу в номер з трьох кімнат з ванною, в бельетажі. Стіни, меблі, килими й портъери були витримані в шоколадних і темночервоних тонах. Три східних вікна виходили на людний Бродвей, три інших — на бічну вулицю. Обстановка двох чарівних спалень складалася з білих емальованих ліжок, білих крісел, оздоблених бантами, і шифоньерок в тон. У третій кімнаті, вітальні, стояло піаніно з масивною лампою під дорогим абажуром, стіл з журналами й газетами, кілька зручних крісел-качалок, кілька стінних книжкових полиць та золочена скляна шафа з рідкісними речами і всілякими дрібничками. На стінах висіли картини, м'які турецькі подушки лежали на дивані, і по всій кімнаті були розставлені коричньові плюшові ослінички для ніг. Номери з такою обстановкою звичайно коштували сто доларів на тиждень.

— О, як гарно! — вигукнула Лола, походжаючи по номеру.

— Так, тут повний комфорт,— промовила Керрі, піднімаючи мереживну завісу і визираючи на Бродвей, на жвавий натовп.

Ванна кімната, простора і зручна, виблискувала білою емаллю, мармуром і нікелем. Поліроване стінне дзеркало

займало один кінець її, а електричні лампи були в трьох місцях.

— Вас задовольняють ці кімнати? — спитав містер Уізерс.

— О, цілком,— відповіла Керрі.

— Ну що ж, в такому разі ви можете переїхати сюди, коли побажаєте. Ключі вам передадуть біля дверей.

Керрі звернула увагу на пишно оздоблений і застелений килимами вестибюль та розкішну приймальню. Ось про таке житло вона мріяла колись..

— Як ти гадаєш, чи не переїхати нам одразу? — спитала вона Лолу, пригадавши їхню скромну кімнату на Сімнадцятій вулиці.

— О, безумовно! — відгукнулась її подруга.

І назавтра їхні скрині було перевезено на нове місце.

У середу, на тому ж тижні, Керрі переодягалась після ранкової вистави, коли у двері її артистичної прибиральні хтось постукав.

Керрі глянула на картку, подану служником, і здригнулась від несподіванки.

— Передайте, що я виходжу,— сказала вона хлопцеві і, подивившись ще раз на картку, вимовила: — Місіс Венс!

— Ах ви, мала грішниця! — вигукнула ця дама, як тільки побачила Керрі, що простувала до неї через порожню сцену.— Як же це сталося?

Керрі весело засміялась. У манерах її приятельки не було й тіні ніяковості. Можна було подумати, що вони не бачилися так довго цілком випадково.

— Я й сама не знаю,— відповіла Керрі, незважаючи на неприємне відчуття в першу мить, уже проймаючись симпатією до цієї вродливої і добродушної молодої жінки.

— Ви знаєте, я побачила ваш портрет у недільній газеті, але прізвище мене спантеличило. Я вирішила, що це ви, або хтось інша, дуже на вас схожа, і подумала: «Піду негайно і довідаюсь!» Я ніколи в житті не була так здивована! Як же ви поживаєте?

— О, дуже добре,— відповіла Керрі.— А ви?

— Нічого. Але який успіх! О, любя моя! Усі газети про вас пишуть. Можна собі уявити, яка ви тепер горда. Я майже боялася йти до вас.

— Та що це ви, справді,— промовила Керрі, червоніючи.— Ви ж знаєте, що я завжди вам рада.

— Ну добре, добре, у всякому разі, я, як бачите, перед вами. Чи не пообідаєте ви з нами? Де ви живете?

— У готелі «Веллінгтон»,— відповіла Керрі, мимоволі пишаючись, що може це сказати.

— Та невже? — вигукнула її приятелька, на яку назва готелю справила належне враження.

Місіс Венс тактовно обходила мовчанкою Герствуда, хоч не могла не згадати про нього. Вона вирішила, що Керрі, очевидно, покинула його. Про це не важко було догадатись.

— О, боюсь, що сьогодні я не зможу,— відповіла Керрі.— У мене лишається дуже мало часу. Мені треба бути тут знов о пів на восьму. Може, ви пообідаєте у мене?

— Я б з охотою, але сьогодні ніяк не можу,— сказала місіс Венс, пильним поглядом вивчаючи вишукану зовнішність Керрі. Сценічний успіх робив її в очах цієї чепурухи ще милішою і привабливішою.— Я обіцяла, що неодмінно буду дома о шостій.

Вона поглянула на маленький золотий годинник, прикрасений на грудях, і додала:

— Мені вже час іти. Коли ж ви зайдете до нас, чи, може, взагалі не збираєтесь?

— Та ні, що ви, коли завгодно! — запевнила Керрі.

— То приходьте завтра! Я тепер живу в «Челсі».

— Знову переїхали? — вигукнула Керрі, сміючись.

— Так, знову! Ви знаєте, я не можу лишатись на одному місці більше півроку. Я просто почуваю потребу перебраться! Так не забудьте ж: о пів на шосту.

— Не забуду,— пообіцяла Керрі, довгим поглядом провіджаючи приятельку.

Вона подумала, що, мабуть, ні в чому не поступиться тепер перед цією жінкою, а, можливо,— де в чому й перевершує її. Увага й зацікавленість місіс Венс доводили їй, що тепер уже вона, Керрі, робить честь своїм знайомством.

Як і щодня, швейцар театру «Казино» подав їй листи. Це почалося ще з понеділка. Керрі наперед знала, що буде в цих листах. Любовні записки для неї не новина. Першу в своєму житті вона одержала ще в Колумбія-Сіті. Поступивши на сцену, Керрі не раз діставала послання, в яких мужчини благали її про побачення. Лола теж одержувала такі листи, і вони частенько розважалися, читаючи ці освідчення удвох.

Але тепер листи почали прибувати пачками. Заможні джентльмени, не вагаючись, відзначали, як додаток до їхніх чеснот, також і той факт, що вони володіють власними кінями і екіпажами. Так, один з них писав:

«Я маю у своєму розпорядженні мільйон доларів. Я міг би оточити вас якою завгодно розкішшю. Вам ні в чому не було б відмови. Я кажу про це не тому, що бажаю похвалитися своїми грішми, а тому, що люблю вас і мрію про те, щоб виконувати кожне ваше бажання. Тільки любов спонукає мене писати вам. Я прошу вас приділити мені півгодини часу, щоб я міг особисто висловити вам свої почуття».

Ті листи, які Керрі одержувала ще живучи на Сімнадцятій вулиці, вона читала з більшою цікавістю, ніж ті, які почали прибувати вже після того, як вона поселилася в розкішних апартаментах готелю «Веллінгтон». Схиляння, лестощі були для Керрі чимсь новим і тому приємним, але вона розуміла різницю між своїм давнім і нинішнім становищем. Раніш у неї не було ні слави, ні грошей, а тепер прийшло і те і друге. Раніше вона не чула ні лестощів, ні любовних пропозицій. Тепер прийшло і це. У чому ж річ? Керрі усміхалась, міркуючи, що мужчини раптом почали вважати її такою привабливою. Усе це тільки посилювало її холодність і байдужість.

— Ти лиш послухай,— сказала вона Лолі,— що він пише: «Прошу приділити мені тільки півгодини» — повторила вона томно.— Тільки подумай! Які мужчини дурні!

— У нього безліч грошей, судячи з листа,— зауважила Лола.

— Усі вони так кажуть,— заперечила Керрі.

— Чом би тобі не прийняти його,— порадила Лола,— і не послухати, що він хоче сказати?

— Ні, не збираюсь,— відповіла Керрі.— Я знаю наперед все, що він скаже. Я й не думаю ні з ким знайомитись у такий спосіб.

Лола весело дивилась на неї широко розплющеними очима.

— Але ж він тебе не вкусить! — вигукнула вона.— Це б тебе трохи розважило!

Керрі похитала головою.

— Яка ж ти чудна! — промовила мала блакитноока вайовниця.

Так фортуна почала обсіпати її своїми дарами. Цілий тиждень, хоч збільшеної плати вона ще не одержувала, весь світ, здається, поспішав відкрити їй кредит. Ще не маючи грошей — принаймні в наявності,— вона вже купа-

лася в розкошах, доступних тільки багатим. Усі двері до втих немов самі розкривалися перед нею. А ці пишні палати — хіба ж не чудом вони дісталися їй! Елегантні апартаменти Венсів у готелі «Челсі» теж були розкриті перед нею. Мужчини слали їй квіти, любовні записки, пропонували їй багатство. Керрі дала волю нестримним мріям. Сто п'ятдесят доларів! Сто п'ятдесят доларів! Ця сума здавалася їй чарівним ключем, що відкривав двері в казкове царство. Вона щодня віддавалась запаморочливим мріям про все те, що принесуть їй ці гроші, і уява нестримно несла її все далі. Керрі уже тішилася такими радощами й насолодами, яких не бачив світ.

І ось, нарешті, настала очікувана мить — вона одержала вперше свої сто п'ятдесят доларів.

Це були зелені банкноти — три по двадцять доларів, шість по десять і шість по п'ять. Загалом це становило досить солідну пачку, і касир вручив її Керрі з улесливою посмішкою.

— Прошу вас, міс Маденда,— сказав він їй, коли вона підійшла до каси,— сто п'ятдесят доларів. Здається, п'еса має великий успіх?

— Так, нібито,— відповіла Керрі.

За нею підійшла одна з незначних артисток, і Керрі встигла почути, як одразу змінився тон касира і він спитав майже гостро:

— Скільки?

Одна із тих, до яких і Керрі ще так недавно належала, терпляче чекала своєї скромної плати. І Керрі пригадала ті кілька тижнів, коли вона принижено, майже як служниця, одержувала свої чотири з половиною долари на тиждень з рук пихатого майстра на взуттєвій фабриці, і цей чоловік роздавав конверти з виглядом принца, який ошчасливило жалюгідних прохачів. Керрі знала, що й зараз там, у Чикаго, у тому ж фабричному приміщенні, довгими рядами сидять убого вдягнені дівчата, працюючи на клацаючих машинах; опівдні вони за півгодини повинні проковтнути свій мізерний сніданок, а в суботу зберуться, як і тоді, коли вона була поміж них, щоб одержати нікчемну плату за працю в сто разів важчу, ніж та, яку вона, Керрі, зараз виконує. О, тепер усе давалося так легко, весь світ здавався таким веселим і безтурботним! Керрі була схвильована і мусила повернутись в готель пішки, щоб усе обміркувати і вирішити, що їй робити.

Але як небагато часу потрібно, щоб пересвідчитись, що гроші безсилі, коли бажання наші зосереджені у світі почуттів! Одержавши свої сто п'ятдесят доларів, Керрі не могла придумати, що їй з ними робити. Як реально існуюча річ, яку можна розглянути і помацати, вони кілька днів розважали її, але скоро це минуло. Готель не коштував їй майже нічого, туалетів не бракувало. До того ж, через кілька днів вона мала знов одержати сто п'ятдесят доларів.

Якось до неї завітав театральний критик, прохаючи дати інтерв'ю. Це був автор тих тріскучих статей, в яких розсипані глибокодумні зауваження, що показують дотепність журналіста і несерйозність знаменитостей та розважають публіку. Керрі йому сподобалась, і він привселюдно заявив про це, додавши, однак, що вона гарненька, добродушна і що їй просто поталанило. Це був жорстокий удар. Газета «Гералд» організувала благодійний спектакль і запросила її взяти в ньому участь безплатно, поряд з іншими знаменитостями. До неї з'явився молодий автор з п'єсою, яка, на його думку, підійшла б для неї, але, на превеликий жаль, Керрі неспроможна була дати цій речі належну оцінку. Це було дуже прикро. Потім вона вирішила покласти свої гроші в банк, і тоді зрозуміла, що двері до справжнього щастя для неї все ще замкнені.

Поступово Керрі прийшла до думки, що у всьому винне літо. У місті не було нічого особливо цікавого, усі спектаклі нагадували оперету, в якій вона виступала з таким успіхом. П'ята авеню спорожніла — багатії пороз'їжджалися з своїх особняків. Не краще було й на Медісон-авеню. По Бродвею тинялись служники Мельпомени, шукаючи ангажементу на наступний сезон. У місті панувало затишшя, вечорами ж Керрі була занята в театрі. Усе це й породжувало почуття одноманітності й нудьги.

— Не знаю, чим це пояснити, — сказала вона якось Лолі, сидючи біля одного з вікон на Бродвей, — але я почуваю себе ніби самотньо. А з тобою цього не буває?

— Ні, — відповіла Лола, — у всякім разі, дуже рідко. Ти ніде не буваєш, от і все.

— А де ж я могла б бувати?

— Та хіба мало є цікавих місць! — вигукнула Лола, пригадуючи свої власні веселі розваги в товаристві безжурних молодих людей. — Але ти ж ні з ким не хочеш мати діла.

— Я не хочу мати справу з тими людьми, які мені пишуть. Я дуже добре знаю, що вони собою уявляють.

— Ти зовсім не повинна почувати себе самотньою,— промовила Лола, думаючи про успіх, досягнутий Керрі.— Скільки жінок не пожаліло б нічого, щоб тільки бути на твоєму місці!

Керрі не відривала очей від натовпу під вікном.

— Не знаю...— промовила вона.

Сама того не усвідомлюючи, вона почала стомлюватись від бездіяльності.

РОЗДІЛ XLV

Поміж нездолених

Герствуд тимчасом похмуро сидів у дешевенькому готелі, куди він перебрався з сімдесятьма доларами в кишені, вирученими за меблі. Минуло жарке літо, настала холодна осінь, а він все читав і читав. Правда, він не зовсім байдуже ставився до того, що його гроші поступово тануть. Мешкання в готелі забиравало п'ятдесят центів щодня, і нарешті він стурбувався і переселився у ще дешевшу кімнату, яка коштувала тільки тридцять п'ять центів. Так він сподівався довший час протриматись із своїми грошми. Він часто бачив у пресі замітки про Керрі. Разів зо два її портрет появлявся в газеті «Уорлд», а зі старого номера «Гералда», підбраного десь в готелі, він дізнався, що вона, разом з іншими відомими акторами, виступала в одному благодійному спектаклі. Герствуд читав це все з суперечливими почуттями. З кожною заміткою Керрі ніби відходила все далі й далі у сферу, яка здавалась уже такою недосяжною. На афішах він бачив її в ролі квакерші, таку скромненьку й тендітну. Не раз спинявся Герствуд перед цими зображеннями, похмуро вдивляючись в її вродливе личко. Одяг на ньому був зношений, і він являв різкий контраст з нею в її теперішньому становищі.

А проте, поки Герствуд знав, що Керрі виступає в «Казино», він підсвідомо тішився цим, хоч і не мав наміру шукати зустрічі з нею. Все ж таки він почував себе не зовсім самотнім. Минув місяць, потім другий, а трупа продовжувала там виступати, і він звик до цього; йому здавалось, що так буде вічно. У вересні трупа виїхала в турне, але Герствуд не помітив цього. Коли в нього лиши-

лось тільки двадцять доларів, він перекочував у нічліжку на Бауері, де за п'ятнадцять центів одержував койку і можливість сидіти в напівпорожній спільній кімнаті, де стояли столи, ослони і кілька стільців. І він сидів тут, найчастіше — стуливши повіки і мріючи про дні минулі. Скоро ця звичка міцно вкоренилась у нього. Спочатку це був не сон, він ніби просто прислухався до відгомону давніх подій там, у Чікаго. І чим безпросвітнішою ставала дійсність, тим ясніше, до дрібниць чітко, бачив він усе, що відійшло в минуле.

Герствуд не усвідомлював, наскільки ця звичка опанувала його, поки не спіймав себе одного разу на тому, що вголос повторює стару розмову з одним із друзів. Вони нібито в барі Фіцджералда і Моя. Герствуд стоїть на дверях свого елегантного кабінетика, блискуче вдягнений, і обговорює з Моррісоном його проекти щодо купівлі нерухомого майна.

Герствуд виразно почув голос Моррісона, який говорить: — Чи не маєте ви бажання приєднатися до мене?

І Герствуд слово в слово повторив уголос те, що відповів тоді:

— Ніяк не можу. У мене всі гроші вкладені в діло.

Рух губів очутив його. Невже він і справді розмовляв уголос? — Він не був певний у цьому, але іншим разом пересвідчився, що й справді говорить.

— Чом ти не стрибаєш, дурню ти? — промовив він. — Стрибай!

Це був веселий анекдот, який він розповідав компанії акторів. Герствуд опам'ятався від звуку власного голосу. В цю мить він ще посміхався. Якийсь стариган, що сидів поруч, явно був незадоволений, що його потурбували, — він повернув голову і кисло подивився на Герствуда. Герствуд одразу схаменувся і забув про смішну історію. Йому стало соромно, і він поспішив вийти на вулицю.

І от одного разу, проглядаючи театральні об'яви в «Івнінг уорлд», він прочитав що в «Казино» іде щось зовсім інше. Це було для нього прикрим ударом. Значить, Керрі вже нема там? Він пригадав, що ще вчора бачив на тумбі її зображення, але, очевидно, це була стара афіша, випадково не заклеєна іншими. Як схвилювало його це відкриття! Він мусив визнати, що його існування певним чином зв'язане з її перебуванням у місті. І от — її немає! Як же він це прогавив? Бог знає, коли вона тепер повернеться! Стривожений, переляканий, Герствуд вийшов у

брудні сіни і там перелічив свої гроші. Лишилось тільки десять доларів.

Він запитав себе: а як же перебиваються всі інші мешканці нічліжки? Скидається на те, що вони нічого не роблять. Може, просять милостиню? Ну, звичайно! Скільки монет пороздавав він таким за своє життя! Він бачив, як люди просять на вулицях. Може, й він щось дістане в такий спосіб! Однак ця думка вжахнула його.

Сидячи в нічліжці, він прожив усе до останніх п'ятдесяти центів. Він так намагався бути ощадливим, так підраховував кожний цент, що завдав шкоди своєму здоров'ю, помітно схуд, і одяг висів на ньому. Треба було щось робити, але минув ще день у безплідному ходінні, і в нього восталось тільки двадцять центів — цього не вистачить навіть на їжу на завтра.

Покликавши на допомогу всю свою мужність, він попростував на Бродвей і дійшов до готелю «Бродвей-Сентрал», але за квартал відти спинився в нерішучості. Коло одного з бічних входів стояв, дивлячись на вулицю, високий, пихатий швейцар. Герствуд вирішив звернутись до нього і швидко наблизився, перш ніж той устиг одвернутись.

— Друже мій,— промовив він, і в голосі його, хоч він і був прохачем, чулася звична вищість,— скажіть мені, чи не знайдеться у цьому готелі якоїсь роботи для мене?

Швейцар мовчки дивився на нього, а він продовжував:

— Я зараз без роботи і без грошей і мушу щось робити — однаково що. Я не розповідатиму вам, ким я був колись, але якби ви змогли мені порадити, як дістати якусь роботу, я був би вам щиро вдячний. Навіть на кілька днів. Мені неодмінно треба щось знайти.

Швейцар все ще дивився на нього з удаваною байдужістю. Бачачи, що Герствуд збирається продовжувати, він сказав:

— Це мене зовсім не стосується. Запитайте там, у адміністрації.

Але Герствуд не відступав.

— А я думав, що ви могли б мені сказати...— додав він ще.

Той тільки сердито похитав головою.

Колишній управляючий баром ввійшов і звернувся в контору. Там він випадково застав одного з управляючих готелем. Дивлячись йому просто в вічі, Герствуд сказав:

— Чи не знайдеться у вас якоїсь роботи для мене на

кілька днів? Я в такому становищі, що мушу зараз же щось знайти.

Вилещений джентльмен дивився на нього так, ніби хотів сказати:

«Воно й видно!»

— Я зайшов сюди тому,— хвилюючись, продовжував Герствуд,— що сам колись був управляючим, але мені не пощастило в житті. Та я не збираюся вам про це все розповідати. Мені потрібна яка-небудь робота, хоч на тиждень.

Адміністраторові здалось, що очі прохача гарячково світяться.

— Яким готелем ви управляли? — спитав він.

— Не готелем, а баром Фіцджералда і Моя в Чикаго, п'ятнадцять років підряд.

— Он як? — здивувався той.— І як же сталося, що ви залишили це місце?

Весь вигляд Герствуда ніяк не в'язався з його словами.

— З власної вини,— зробив дурницю.. Але про це не варто говорити. Якщо ви маєте бажання, то можете перевірити це. А зараз я зовсім розорений і навіть, повірте, ще сьогодні нічого не їв.

Управляючого готелем все це трохи зацікавило. Він не уявляв, куди б улаштувати такого суб'єкта, але слова Герствуда звучали переконливо, і мимоволі захотілося якось допомогти йому.

— Покличте Олсена,— звернувся він до конторника.

Той подзвонив і послав хлопчика за старшим швейцаром, який незабаром з'явився.

— Олсен,— промовив управляючий готелем,— чи немає там у вас якоїсь роботи по господарству для цього чоловіка? Мені б хотілося щось знайти для нього.

— Я просто не знаю, сер,— відповів Олсен.— У нас весь штат заповнений. Проте, якщо ви бажаєте, я постараюся щось знайти.

— Зробіть це. А зараз відведіть його на кухню і скажіть Вілсону, щоб нагодував його.

— Слухаю, сер,— сказав Олсен.

Герствуд пішов слідом за ним. Як тільки вони вийшли з контори, Олсен одразу заговорив інакше.

— Просто не знаю, яка там у біса робота,— пробурмотів він.

Герствуд мовчав. Він зневажав цього гладкого служника.

— Дайте цьому чоловікові поїсти,— сказав швейцар кухареві.

Той оглянув Герствуда з голови до ніг і, зустрівшись з його поглядом, розумним і проникливим, запитав:

— Ну що ж, сідайте отам.

Так Герствуд влаштувався в готелі «Бродвей-Сентрал» — але не надовго. Він не мав ні сил, ні смаку до тієї чорної роботи, яка існує в кожному готелі. Для нього не знайшлося нічого ліпшого, і він мусив допомагати опалювачеві в підвалі і взагалі виконувати все, що скажуть. Швейцари, кухарі, опалювачі, конторники — всі командували ним. До того ж, його вдача нікому не подобалась,— він тримався надто замкнуто,— і всі намагалися зробити для нього роботу якомога неприємнішою.

А він терпів усе з байдужістю розпачу. Спав він на горищі, їв, що давали, і намагався заощадити кілька доларів, сплачуваних йому щотижня. Здоров'я ж у нього не було, щоб довго це витримати.

Якось у лютому його послали в контору однієї вугільної компанії. Перед тим ішов сніг, потім він почав танути, і на вулицях була сльота. Герствуд промочив ноги і повернувся стомлений і недужий. Весь наступний день він почував себе дуже погано і при всякій нагоді намагався сісти й перепочити, а це дратувало тих, хто любить бачити інших меткими.

Вдень треба було пересунути кілька великих ящиків, щоб звільнити місце для нового запасу продуктів. Герствуду дали тачку. Але йому попався такий величезний ящик, якого він ніяк не міг підняти.

— Ну, що там таке? — гукнув старший швейцар.— Ви що, не можете його посунути?

Герствуд напружив усі сили, але так і не зміг зсунути ящик з місця.

— Ні, не можу,— промовив він стиха.

Швейцар глянув на Герствуда і побачив, що той смертельно блідий.

— Та ви либонь хворі? — спитав він.

— Здається, так,— відповів Герствуд.

— То краще сядьте.

Герствуд послухався, але скоро відчув себе зовсім зле. Він ледве доплентався до своєї комірчини на горищі і не виходив з неї весь день.

— Цей Уїлер захворів,— доповів один із служників нічному клерку.

— А що з ним таке?

— Не знаю. У нього висока температура.

Готельний лікар оглянув Герствуда і заявив:

— негайно везіть його в лікарню Бельвю, у нього запалення легенів.

Так Герствуд опинився в лікарні.

Через три тижні небезпека минула, але тільки першого травня він зміцнів настільки, що зміг встати з ліжка. Незабаром його виписали з лікарні.

Який жалюгідний вигляд мав колишній управляючий баром, коли вперше вийшов назустріч весняному сонечку! Від давньої сили й бадьорості не лишилось і сліду. Він страшенно схуд, обличчя стало бліде, аж прозоре, анемічні руки безсило повисли. Разом з одягом він ледве важив сто тридцять п'ять фунтів. Йому видали якесь старе лахміття — дешевий коричньовий піджак і пару штанів не по ньому. Дали також трохи дрібних грошей і пораду — звернутись до благодійних закладів.

Герствуд знов опинився в нічліжці на Бауері, міркуючи над тим, що робити далі. До жебрання лишався один крок.

«Що ж його діяти? — питав він себе.— Не вмирати ж голодною смертю!»

Перший раз він попросив милостиню на заллятій сонцем Другій авеню. Добре вдягнений джентльмен некваливо йшов йому назустріч із парку Стайвезант. Нервуючись, Герствуд наблизився до нього.

— Чи не можете ви дати мені десять центів? — просто спитав він.— Я в такому становищі, що змушений просити.

Перехожий, майже не дивлячись на нього, помацав у жилетній кишені і вийняв монету.

— Ось, маєте,— промовив він.

— Щиро вдячний,— тихо сказав Герствуд, але перехожий більше не звертав на нього уваги.

Герствуд зрадів, але при цьому відчув такий сором, що вирішив назбирати ще не більше двадцяти п'яти центів,— цього було б досить. Він побрів далі, придивляючись до перехожих, але ходив так дуже довго, поки зважився знов звернутись до чоловіка, обличчя якого, здавалось, обіцяло успіх. Він попросив, але той відмовив. Це так прикро вразило Герствуда, що він цілу годину не наслідювався від-

новити свої спроби. Нарешті він попросив ще, і йому дали п'ять центів. Після довгих зусиль він зібрав ще двадцять центів. Але яка це була мука!

На другий день він продовжував те саме і часом йому грубо відмовляли, але дещо й подавали. Нарешті він зрозумів, що це ціла наука — треба розбиратись в обличчях і намічати підходящі об'єкти, перше ніж звертатись.

Звичайно, неприємно було спиняти перехожих, тим більше, що Герствуд сам бачив, як одного жебрака затримали, і тепер боявся ще й арешту. Проте він не переставав просити, плекаючи невиразну надію на краще майбутнє.

З величезним задоволенням побачив він якось уранці афішу, яка сповіщала про повернення трупи театру «Казино» «за участю міс Керрі Маденда». Скільки разів він її згадував за цей час! Яким успіхом вона користується — а скільки в неї повинно бути грошей! Проте тільки після довгих невдач, що його переслідували, він, нарешті, зважився звернутись до Керрі. Він дуже зголоднів і вирішив:

«Попрошу в неї! Вона не відмовить мені в кількох доларах».

Герствуд попростував до театру «Казино» і кілька разів пройшов перед ним, відшукуючи вхід для артистів. Потім сів у парку Брайант, за квартал від театру, і почав чекати.

«Не може ж вона відмовити мені в невеличкій допомозі!» раз у раз повторював він собі.

Починаючи з пів сьомої, він тінню никав біля входу з Тридцять дев'ятої вулиці, удаючи, що кудись поспішає, і в той же час боячись пропустити Керрі. Крім того, з наближенням рішучої миті він усе більше хвилювався, хоч виснаження й голод притупляли його моральні муки. Нарешті він побачив, що артисти починають прибувати, і його нервові напруження досягло крайньої межі — він просто не міг уже витримати.

Одного разу Герствуду здалося, що він бачить Керрі, він кинувся вперед і зараз же помітив, що помилився.

«Ну нічого, тепер уже недовго чекати!» підбадьорював він себе, водночас побоюючись зустрічі і занепокоений тим, що вона може ввійти через інші двері. А шлунок був такий порожній, що нагадував про себе тупим болем.

Один за одним проходили перед ним люди, майже всі добре вдягнені і майже всі байдужі. Проїжджали екіпажі, пари поспішали кудись — наближався час розваг у цьому районі театрів і готелів,

Раптом до театру підкотив екіпаж, візник хутко зіскочив і розчинив дверцята. Перш ніж Герствуд устиг рушити з місця, дві дами пурхнули з екіпажа і зникли в театрі. Герствуду здалось, що він упізнав Керрі, але все це сталося так несподівано, а видіння було таке чарівне і недосяжне, що він не був цілком певний. Він ще почекав, тремтячи від нетерпіння, потім помітив, що вхід для артистів більше не розчиняється, а безжурна публіка все прибуває, вирішив, що це, мабуть, і справді була Керрі, і пішов геть.

— Боже милостивий! — промовив він, поспішаючи відійти далі від вулиці, на яку сходилися щасливіші за нього.— Я мушу щось добути!

В ту годину, коли Бродвей виглядає особливо привабливо, на розі Двадцять шостої вулиці і Бродвея, де проходить також П'ята авеню, незмінно щовечора появлялась своєрідна постать. В цей час публіка саме починає збиратись до театрів. Світлові реклами нічних розваг загоряються на кожному кроці. Екіпажі й карети проїжджають, виблискуючи жовтими очима ліхтарів. Парочки й цілі компанії вливаються в натовп, що пливе густим потоком серед сміху й жартів. По П'ятій авеню проходять поодинокі постаті, часом — якийсь джентльмен у смокінгу під руку зі своєю дамою або група світських нероб, що мандрують з одного клубу до іншого. На протилежному боці вулиці височать колосальні готелі, сяючи сотнями вікон, вітринами кафе та більярдних, наповнених заможними, розчепуреними й ласими до втіх відвідувачами. Навкруги пульсує нічне життя великого міста, що прагне розважитись тисячею способів.

Цей оригінал, про якого йде мова, був військовий у відставці, що дуже постраждав від існуючої соціальної системи і, ставши релігійним, вважав своїм обов'язком перед богом допомогу ближнім. Форму ж для цієї допомоги він обрав надзвичайно оригінальну. Він дбав про те, щоб забезпечити нічліг кожному бездомному, який звернеться до нього в цьому місці, хоч сам він мав так мало, що неспроможний був заплатити за пристойне житло.

Зайнявши своє постійне місце серед життєрадісної юрби, присадкуватий, у плащі з пелериною, в капелюсі з широкими звислими крисами, він стояв, чекаючи підопічних, які так або інакше дізнавалися про його благодійну місію. Спочатку він лишався сам, дивлячись на знадливу картину веселощів, ніби звичайний перехожий. Того вечо-

ра полісмен, проходячи повз нього, привітався по-дружньому, величаючи його капітаном. Хлопчик, що вже не раз його бачив, спинився і задивився. Інші пішоходи не помічали в ньому нічого особливого, крім одягу, і вважали його за приїжджого, що стоїть собі без діла й насвистує, розважаючись.

Минуло з півгодини, і дійові особи почали з'являться. У рухливому натовпі можна було помітити окремих блукачів, що з цікавістю пробирались поближче. Якась незграбна постать перейшла вулицю, нишком поглядаючи на нього. Інший голодранець наблизився по П'ятій авеню до рогу Двадцять шостої вулиці, оглянувся на всі боки і знов пошкандибав геть. Два-три типових нічліжники з Бауері прочвалали по П'ятій авеню з боку Медісон-скверу, але не наслідились наблизитися. А військовий у плащі з пелериною все походжав по своєму перехрестю туди й сюди, байдуже насвистуючи.

З наближенням дев'ятої години вуличний гамір почав завмирати. У готелях ставало спокійніше, та й надворі посвіжішало. З усіх боків почали сповзатись чудернацькі постаті, що стежили, придивляючись, оточуючи його ніби колом, якого не наважувались перейти. Їх набралось чоловік дванадцять. Ставало все холодніше, і от, нарешті, одна з постатей виступила вперед, зигзагами перетяла Бродвей, виринувши з сугінку Двадцять шостої вулиці, і нарешті опинилась перед чоловіком у плащі. У рухах цієї істоти почувалась ніби засоромленість і боязкість, немов людина до останньої миті хотіла приховати, що має намір спинитись. Наблизившись до відставного військового, постать раптом спинилась і завмерла.

Капітан кинув на пришельця розуміючий погляд, і це замінило привітання. Новсприбулий злегка кивнув і пробурмотів щось ніби прохання. Капітан просто вказав йому на край тротуару.

— Ставайте туди! — промовив він.

Початок було покладено, і як тільки військовий пустився знов у свою коротку прогулянку, інші постаті почали присуватись до нього. Вони не вітали свого ватажка, а просто приєднувались до першого пришельця, сопучи, шкутильгаючи й шурхаючи ногами.

— Але ж і холодно!

— Добре, хоч зима кінчається.

— Схоже на те, що скоро піде дощ.

Строката компанія зросла до десяти. Ті, що вже були

знайомі, почали балачку. Інші тримались осторонь, не бажаючи змішуватися з рештою і в той же час боячись не потрапити до загальної лічби. Роздратовані, злі, вони ні на кого не дивились і мовчки переступали з ноги на ногу.

Ще трохи, і почалися б голосні розмови, але капітан вирішив, що їх набралось уже досить і можна починати. Він підійшов ближче і спитав:

— Усім потрібна ночівля, так?

Вони заворушились, почулося ствердне бурмотіння.

— Ну, гаразд, шикуйтеся отут! Побачимо, що вдасться зробити. Щодо мене, то я не маю ні centa в кишені.

Бездомні вишикувались в нерівний, ламаний ряд. Тепер можна було добре бачити їх усіх і кожного зокрема. У одного була дерев'яна нога. Капельюхи у всіх пообвисали, а одяг був такий, що не порадував би й лахмітника у темному підвалі на Гестер-стріт. Подерті штани внизу висіли бахромою, піджаки потерлись і вигоріли. У яскравому світлі вітрин обличчя здавались висохлими й блідими, як крейда, або червоніли виразками і набряклими щоками й очима. Окремі худі постаті нагадували залізничні семафори. Кількох перехожих привабило це видовище, вони підійшли ближче, а за ними інші, і скоро зібрався натовп цікавих. Хтось із бездомних почав балакати.

— Тихо! — гукнув капітан. — Так от, шановні джентльмени, у цих людей немає нічлігу. Але ж їм треба десь переспати цю ніч, не можна ж їм лежати на вулиці! Щоб заплатити за нічліг одного з них, мені потрібно дванадцять центів. Хто дасть мені цю суму?

Мовчання.

— Ну що ж, хлопці, доведеться почекати, поки хтось нам допоможе! Дванадцять центів, це не так уже й багато.

— Ось, маєте п'ятнадцять! — промовив якийсь юнак, дивляючись у капітана запаленими очима. — Це все, що я можу дати.

— Дуже добре! Тепер у мене є п'ятнадцять центів. Виходьте з ряду, — і, вхопивши одного за плече, капітан відпровадив його трохи вбік і залишив там самого.

Повернувшись на старе місце, він знову почав:

— У мене лишається три центи. Цих людей треба якось улаштувати на ніч. Їх тут, — він почав лічити, — один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять чоловік. Ще дев'ять центів — і ще одному буде забезпечена постіль. Дайте ж йому хорошу, зручну

постіль на цю ніч! Я сам піду з ними і подбаю, щоб усе було як слід. Хто дасть мені дев'ять центів?

Один із глядачів, цього разу людина середнього віку, дав йому п'ять центів.

— Ну от, тепер у мене вісім центів. Ще чотири, і цей чоловік матиме постіль. Що ж це ви, джентльмени! Сьогодні справа в нас посувається дуже поволі. У вас усіх є дома добра постіль. А з оцими ж як?

— Ось вам,— промовив хтось близько коло нього і простяг йому монету.

— Тепер,— сказав капітан, подивившись на неї,— я можу заплатити ще за двох, і лишається п'ять центів. Хто дасть мені ще сім центів?

— Я,— почувся чийсь голос.

Простуючи по Шостій авеню, Герствуд випадково звернув на схід по Двадцять шостій вулиці, в напрямі до Третьої авеню. Він був у цілковитому розпачі, стомлений і такий голодний, що, здавалось, ось-ось не витримає. Як же тепер добитись до Керрі? Вистава скінчиться не раніше одинадцятої. Якщо вона приїхала до театру в екіпажі, то й поїде так само. Доведеться спинити її, все це буде дуже прикро. А найгірше те, що голод і втома мучать нестерпно, і доведеться чекати цілу добу, бо сьогодні в нього невисачить мужності спробувати ще раз. Ні їжі, ні притулку!

Досягши Бродвея, Герствуд помітив капітана і натовп навколо нього, проте вирішив спершу, що це, мабуть, якийсь вуличний проповідник або продавець патентованих ліків, і хотів іти далі. Але, звертаючи в бік парку Медісонскверу, він побачив відділену від натовпу шеренгу людей, ліжка яким вже були забезпечені. При світлі електричного ліхтаря Герствуд розпізнав у них «свого брата» — постаті, знайомі йому по вуличних блуканнях і нічліжках. Це були люди, як і він сам, підупали тілом і душею. Він зацікавився і повернув назад, щоб довідатись, у чому річ.

Капітан не переставав проказувати своє коротке прохання. Герствуд з великим здивованням і полегшенням почув раз у раз повторювані слова:

— Цим людям потрібний нічліг!

Перед ним тягся ряд нещасливців, для яких треба було випросити постіль, і він бачив, як ще один бездомний спокійно наблизився і зайняв місце в кінці. Тоді Герствуд вирішив піти за його прикладом. Для чого змагатися з долею? Сьогодні він надто стомлений. Ось простий спосіб ви-

йти зі скрути хоч в одному. А завтра він, може, знайде щось краще.

Стояти на місці нелегко. Від чекання Герствуд стомився ще гірше. Йому здавалось, що він ось-ось упаде, і він неспокійно переступав з ноги на ногу. Та прийшла, нарешті, і його черга. Хтось заплатив за його сусіда, і той перейшов у шеренгу щасливчиків. Тепер Герствуд стояв першим на черзі, і капітан уже просив для нього.

— Дванадцять центів, джентльмени, дванадцять центів, і цей чоловік матиме постіль на ніч! Він би не стояв тут, на холоді, якби мав де переночувати.

Герствуд відчув, як щось підкочується йому під горло, і нервово ковтнув. Голод і кволість зробили його боягузом.

— Ось, візьміть,— промовив хтось, простягаючи капітанові монету.

І той ласкаво поклав руку на плече колишнього управляючого баром і сказав:

— Переходьте у той ряд!

Опинившись там, Герствуд зітхнув з полегкістю. Виходить, світ не такий уже й лихий, коли в цьому зустрічаються такі хороші люди! Інші голодранці, очевидно, поділяли цю думку.

— Капітан — молодчага, правда? — сказав той, що стояв попереду Герствуда, маленький, безталанний, згорблений горем чоловічок, якого доля, мабуть, переслідувала все життя.

— Еге ж,— байдуже погодився Герствуд.

— Ох, скільки ще там народу лишається,— промовив інший чоловік, що стояв трохи далі. Він висунувся і оглянув тих, за яких капітан ще просив.

— Так, сьогодні з сотню буде,— відповів хтось інший.

— Подивіться лишень на отого, в екіпажі! — зауважив третій.

Біля них спинився якийсь екіпаж. Джентльмен у смокінгу простягнув асигнацію капітанові, який спокійно подякував і знов повернувся до своїх підопічних. Усі шії витяглись услід від'їжджаючому екіпажу, а очі були прикуті до брильянтової булавки, що сяяла на крохмальній маніжці пасажира, який справив враження навіть на товп цікавих.

— Це дасть нічліг ще дев'ятьом,— говорив тимчасом капітан, відлічуючи цю кількість бездомних.— Переходьте туди! Ну от, тепер залишилось іще семеро. Мені потрібно дванадцять центів.

Гроші надходили повільно. Натовп почав поступово танути, і скоро від нього лишилась жменька людей. П'ята авеню зовсім спорожніла, тільки зрідка на ній появлявся випадковий екіпаж або пішохід. По Бродвею теж проходили окремі постаті. Лише час від часу хтось спинявся, помітивши маленьку групу, подавав капітанові монету і йшов своєю дорогою.

Але капітан з незмінною рішучістю продовжував говорити, повільно кидаючи скупі слова і тримаючись так упевнено, ніби про невдачу не могло бути й мови.

— Поспішіть же! Не можу ж я лишатись тут цілу ніч. Ці люди стомились і змерзли. Хто-небудь дайте мені чотири центи.

Один час він зовсім нічого не говорив. Йому подавали гроші, і за кожними дванадцятьма центами він відділяв одного чоловіка, переводячи його в другий ряд. Потім знову починав крокувати туди й сюди, втупивши погляд у землю.

Публіка з театрів роз'їхалась. Згасли світлові реклами. Годинник вибив одинадцять. Минуло ще півгодини, і біля капітана зосталось тільки двоє.

— Поспішіть же! — гукнув він, звертаючись до кількох цікавих.— Ще вісімнадцять центів, і тоді всі влаштовані на ніч. Вісімнадцять центів! Я маю шість. Хто-небудь дайте мені цю суму. Не забудьте, мені ще треба сьогодні добратись у Бруклін! Але спершу я повинен відвести на місце цих людей і влаштувати їх на ніч. Вісімнадцять центів!

Ніхто не відповідав. Капітан все ходив туди й сюди, опустивши очі й час від часу повторюючи стиха:

— Вісімнадцять центів!

Здавалось, ця нікчемна сума мала надовго відтягти сподіване завершення всієї справи. Герствуд, злегка підтримуваний довгим рядом людей, в якому він стояв, почував таку кволість, що ледве тамував стогін, готовий вирватися з грудей.

Нарешті на П'ятій авеню почувся шелест шовкової спідниці, і появилася дама в розкішній накидці, що поверталася з театру у супроводі свого кавалера. Герствуд стежив за нею стомленим поглядом, згадуючи і Керрі в її новому становищі, і той час, коли він так само супроводив свою дружину.

Дама тимчасом озирнулась, помітила незвичайне зборище і послала туди свого супутника. Він наблизився, з асигнацією в руках, елегантний і привітний.

— Ось, візьміть! — сказав він.

— Дякую,— відповів капітан і обернувся до двох бездомних, які ще лишались біля нього.— Тепер у нас дещо зостанеться й на завтра,— додав він.

Після цього він поставив у ряд останніх і пішов наперед, лічачи на ходу.

— Сто тридцять сім! — оголосив він.— Ну, хлопці, тепер шикуйтеся! Вирівняйтеся, ви, там! Тепер уже недовго лишилось. Потерпіть!

Він став на чолі колони і скомандував:

— Вперед!

Герствуд рушив разом з усіма. Довгою, звивистою лінією потяглись вони через П'яту авеню й Медісон-сквер, потім на схід по Двадцять третій вулиці і по Третій авеню. Спізнілі перехожі й гультяї спинялись і дивились їм услід. Полісмени, що балакали, зійшовшись десь на перехресті, проводжали їх байдужим поглядом або кивали вожакові, якого вже не раз бачили. По Третій авеню вони йшли досить довго і нарешті досягли нічліжного дому на Восьмій вулиці, що, здавалось, був зачинений на ніч. Проте їх там чекали.

Вони стояли на темній вулиці, поки відставний капітан вів переговори, ввійшовши в дім. Потім двері широко розчинились, і їх запросили вигуком:

— Гайда, тільки обережно!

Хтось пішов уперед, показуючи кімнати; затримуватись і розшукувати ключі не довелось. З останніх сил видаючись нагору рипучими сходами, Герствуд озирнувся і побачив капітана, який все ще стояв і пильнував, поки не ввійшли всі до одного. Тоді він загорнувся у свій плащ і зник у пільмі.

— Це понад мої сили! — промовив Герствуд, скривившись від тупого болю в ногах і сідаючи на жалюгідну койку в малесенькій темній комірчині, відведеній йому.— Істи, або я скопаю!

РОЗДІЛ XLVI

Скаламучені води

Якось увечері, коли спектакль уже закінчився (це було незабаром після повернення в Нью-Йорк), Керрі завершувала свій туалет, збираючись іти з театру. Раптом вона

почула якийсь шум біля входу за куліси. Знайомий голос говорив:

— Спокійно, спокійно! Мені треба побачитися з міс Маденда.

— В такому разі вам доведеться послати їй вашу картку.

— Та годі вам! Ось, маєте.

Півдолара перейшло з рук у руки, і хтось постукав у двері її артистичної прибиральні.

Керрі відчинила.

— Ну-ну! — вигукнув Друе.— Оце так так! Як же ти поживаєш? Я одразу ж упізнав тебе, в ту мить, як побачив!

Керрі відступила на крок, чекаючи, що зараз почнеться дуже неприємна розмова.

— Невже ти навіть не хочеш подати мені руку? Яка ж ти чарівна! Боже мій, дай же свою рученьку!

Керрі, посміхаючись, простягла йому руку — його добродушність справді не знала меж. Він змужнів, але загалом майже не змінився. Та ж елегантність, та ж опасиста постать і рожеві щоки.

— Цей тип біля дверей не хотів мене пускати, доки я його не підмазав. Я був певен, що це ти, так, я це знав! Який спектакль! Ти виконуєш свою роль просто чудово. Та я не сумнівався, що інакше й бути не може. Я випадково проходив сьогодні повз ваш театр і вирішив повернути. Я бачив твоє ім'я на афіші, але пригадав його тільки в ту мить, коли ти вийшла на сцену. Тоді в мене одразу сяйнула думка, що це ти. Я мало не впав! Це ж те саме ім'я, під яким ти тоді виступала в Чикаго, правда ж?

— Так,— лагідно відповіла Керрі, розгубившись перед його самовпевненістю.

— Я одразу впізнав тебе, в ту мить, як побачив. Ну, розкажи ж, як ти жила весь цей час?

— О, дуже добре,— відповіла Керрі, все ще не можучи опам'ятатись від такої несподіваної атаки.— Ну, а ти як?

— Я? Чудово. Я тепер тут живу.

— Невже? — промовила Керрі.

— Так, я вже півроку в Нью-Йорку. Я тепер завідаю тут відділенням нашої фірми.

— Ну, що ж, це дуже добре.

— А ти коли пішла на сцену? — поцікавився Друе.

— Майже три роки тому.

— Та що ти кажеш? Ну, а я про це вперше чую. Але я знав, що так воно буде. Я ж завжди казав тобі, що ти чудово граєш — ти пригадуєш?

Керрі усміхнулась.

— Так, ти казав, — підтвердила вона.

— Але до чого ж ти розквітла! Я ще ніколи в житті не бачив, щоб хто-небудь так змінився на краще. Ти навіть ніби трохи вища, ніж була.

— Я? Так, може, я трохи й піросла.

Друе оглянув її плаття, потім перевів погляд на волосся, увінчане кокетливим капелюшком, потім зазирнув їй у вічі, які ніяк не хотіли зустрічатись з його очима. Видно було, що він сподівається відновити давню дружбу негайно і на старих засадах.

— Слухай, — сказав він, бачачи, що вона бере в руки сумочку, збираючись іти, — я хочу, щоб ми з тобою сьогодні повечеряли разом, добре? Тут зі мною ще один приятель, він чекає.

— О ні, я не можу, — відповіла Керрі. — У всякому разі, не сьогодні. У мене завтра вранці репетиція.

— Та бог з нею, з репетицією! Ходімо, повечеряєм! Приятеля можна буде зараз вирядити. Мені так хочеться поговорити з тобою по ширості.

— Ні, ні, я не можу, — рішуче сказала Керрі. — І не проси. Я ніколи не вечеряю так пізно.

— Ну, то просто поговоримо.

— Тільки не сьогодні, — похитала вона головою. — Поговоримо іншим разом.

Тут вона помітила, що по його обличчю промайнула ніби тінь; він, очевидно, починав розуміти, що обставини змінились. Їй стало шкода його — чоловік, що завжди проявляв до неї щире почуття, заслуговував кращого ставлення.

— Приходь завтра до мене в готель, — сказала вона, пом'якшуючи відмову. — Пообідаємо разом.

— Гаразд, — погодився Друе, розпромінюючись. — А де ж ти живеш?

— У готелі «Уолдорф», — сказала вона, називаючи недавно споруджений фешенебельний готель.

— О котрій годині?

— Ну, скажімо, о третій, — промовила Керрі привітно.

Назавтра Друе прийшов, але Керрі зовсім не раділа, чекаючи його. Та коли він появився, як завжди по-своєму вродливий і в найблагодужнішому настрої, її побоювання,

що обід може скінчитись неприємно, зникли. Балакучість Друе не зменшилась.

— А цей готель, я бачу, дуже шикарний, правда? — таке було його перше зауваження.

— Так, це правда, — відповіла Керрі.

Людина безпосередня й егоїстична, він одразу ж почав докладно розповідати про свою кар'єру.

— Я незабаром відкрию власне діло, — заявив він між іншим. — Я можу одержати кредит на двісті тисяч доларів.

Керрі спокійно слухала його.

— Скажи, — спитав він раптом, — а де ж тепер Герствуд?

Керрі злегка почервоніла.

— Він, очевидно, тут, у Нью-Йорку, — промовила вона. — Але я його вже давно не бачила.

Друе на якусь мить замислився. Він не був певний, чи не продовжує колишній управляючий баром відігравати важливу роль у житті Керрі. Він сподівався, що це не так, і слова Керрі його заспокоїли. Очевидно, Керрі розв'язалася з ним, подумав Друе, та цього й треба було чекати.

— Коли людина робить щось подібне, це завжди не-поправна помилка, — зауважив він.

— Подібне... до чого? — спитала Керрі, не підозріваючи, що зараз почує.

— Ну, ти чудово розумієш! — відповів Друе і зробив такий жест рукою, який мав, на його думку, все сказати.

— Та ні, я нічого не розумію, — заперечила Керрі. — Про що ти говориш?

— Ну, та історія в Чікаго... коли він поїхав звідти.

— Я не знаю, про що ти говориш, — повторила Керрі.

Невже він міг так грубо натякати на втечу Герствуда з нею?

— Та ну! — недовірливо промовив Друе. — Хіба ж ти не знала, що, від'їжджаючи, він забрав з собою десять тисяч доларів?

— Що таке? — вигукнула Керрі. — Ти хочеш сказати, що він украв гроші?

— Як же так, — промовив Друе, вражений її тоном. — Виходить, ти цього не знала?

— Та ні ж, — відповіла Керрі, — звичайно, не знала.

— Оце дивина, — сказав Друе. — Але ж це справді так. Усі газети про це писали.

— Скільки він узяв, ти кажеш? — спитала Керрі.

— Десять тисяч доларів. Правда, я чув, що більшу частину грошей він потім одіслав назад.

Керрі втупила бездумний погляд у розкішний килим. Усі минулі роки після її змушеної втечі постали перед нею раптом у зовсім новому світлі. Пригадалися їй сотні дрібниць, що підтверджували справедливість цього. Їй також спало на думку, що він узяв ці гроші заради неї. Замість ненависті до нього в її душі зароджувалося щось подібне до жалю. Бідолашний! Як це мусило гнітити його...

А Друе, розігрівшись обідом і вином, впав у ніжний настрій, уявляючи, що успішно завойовує колишню прихильність Керрі. Йому вже здавалось, що не важко буде знову ввійти в її життя, хоч вона й високо залетіла. «Ах, оце удача! — думав він. — Яка ж вона вродлива, яка елегантна, яка славетна!» Тепер, у блиску своєї сценічної кар'єри, в обстановці розкішного готелю, вона була для нього жаданою, як ніколи.

— А пам'ятаєш, як ти нервувалась тоді, в залі Евері? — спитав він.

На спогад про це Керрі усміхнулась.

— Мені не доводилось бачити, щоб хтось грав так, як ти в той вечір, Кед, — додав він, спираючись ліктем об стіл — І я тоді був певен, що ми з тобою любенько житимемо й далі.

— Ти не повинен цього говорити, — холодно спинила його Керрі.

— Невже ти не дозволиш мені сказати тобі...

— Ні, — відповіла вона, підводячись. — До того ж, мені вже час збиратись у театр. Я змушена покинути тебе. Ходім!

— О, зажди ще хвилинку, — благав Друе. — Ти ще маєш час!

— Ні, — лагідно промовила Керрі.

Друе неохоче підвівся з-за розкішного столу і пішов слідом за нею. Він провів її до ліфта і спитав:

— Коли ж я побачу тебе знов?

— О, ще якось, мабуть, побачимось, — відповіла Керрі. — Я лишатимусь у Нью-Йорку все літо. До побачення! Дверцята ліфта розчинились.

— До побачення! — відгукнувся Друе.

Її плаття зашелестіло, і вона зникла у ліфті.

Він пройшовся по вестибюлю зажурений — його давнє жадання ожило з новою силою. Вона була тепер така далека від нього! Весела й елегантна публіка нагадувала

про неї. Він вирішив, що вона недобре до нього поставилась.

Керрі ж займали зовсім інші думки.

Саме в цей вечір вона пройшла повз Герствуда, що чекав її біля «Казино», і не помітила його.

На другий вечір, ідучи до театру, вона зустрілася з ним лицем в лице. Він знов чекав, знесидений як ніколи, але сповнений рішучості побачитися з нею, навіть якби для цього довелось послати їй записку. Спочатку вона не впізнала його в цій обшарпаній, жалюгідній постаті. Вона злякалась, коли до неї раптом присунувся якийсь голодний жебрак.

— Керрі,— прошепотів він ледве чутно,— я б хотів сказати тобі кілька слів.

Керрі повернулася і одразу впізнала його. Якщо в її серці ще жевріло якесь лихе почуття проти нього, воно вмить згасло. Але вона не забула і того, що сказав їй Дрue про гроші, вкрадені Герствудом.

— Боже мій, Джордж! — промовила вона.— Що з тобою?

— Я був хворий,— відповів він.— Тільки що вийшов з лікарні. Ради бога, дай мені трохи грошей, прошу тебе!

— Так, так,— вимовила Керрі тремтячими губами, намагаючись стриматись.— Але що ж це з тобою?

Вона розкрила сумочку і вийняла все, що там було — один п'ятидоларовий і два дводоларових папірці.

— Я ж кажу, що був хворий,— відповів він роздратовано.

Нелегко було йому приймати допомогу з цих рук.

— Ось, візьми,— промовила вона.— Це все, що я маю при собі.

— Гаразд,— відповів він стиха.— Коли-небудь віддам.

Керрі стояла і дивилась на нього, а перехожі озирались на неї. Вона ніяковіла під поглядами сторонніх, ніяковів і Герствуд.

— Чом же ти все-таки не хочеш мені сказати, що з тобою? — знов спитала вона, просто не знаючи, що їй робити.— Де ти живеш?

— О, у мене є кімната в Бауері,— відповів він.— Тут не місце про все це розповідати. Тепер у мене все в порядку!

Його явно дратували ці її турботливі розпитування,— надто ласкавіша була доля до неї.

— Краще йди в театр,— промовив він,— я дуже тобі вдячний і більше не набридатиму.

Вона хотіла щось відповісти, але він відвернувся від неї і почвалав далі.

Багато днів минуло, поки це видіння почало поступово бліднути і перестало гнітити її душу. Друе приходив знову, але цього разу навіть не зміг її побачити. Вона вважала його залицання недоречним.

— Мене немає дома,— відповідала вона служителю.

Незабаром дирекція вирішила організувати гастрольну подорож у Лондон. Другий літній сезон у Нью-Йорку не обіцяв великих прибутків.

— Як ви дивитесь на те, щоб спробувати завоювати Лондон? — спитав її якось антрепренер.

— Може статись якраз навпаки,— відповіла Керрі.

— Ми, очевидно, виїдемо в липні,— сказав він на це.

Поспішне готування до від'їзду зайняло всі думки, і спогад про Герствуда розвіявся. І він, і Друе лише випадково дізнались про те, що її вже нема в Нью-Йорку. Друе якось зайшов і, почувши, що вона поїхала, не міг стримати вигуку розчарування. Він постояв у вестибюлі, покусуючи кінчики вусів, і, нарешті, прийшов до висновку, що минулому немає вороття.

«Та не варто й шкодувати», потішав він себе, але в глибині душі почував інше.

Герствуд сяк-так перебивався все довге літо й осінь. Один місяць він займав місце швейцара в якомусь танцювальному залі. Потім знову жебрував, часто голодував, часто ночував у парку. Так минуло ще багато днів. Доведений до краю голодом, він звертався по допомогу до благодійних установ, скрізь, куди тільки міг. Серед зими Керрі повернулася в Нью-Йорк і виступала на Бродвеї в новій п'єсі, але Герствуд нічого не знав про це. Кілька тижнів уже блукав він по місту з простягнутою рукою, в той час, як вогненні літери щовечора палали над веселим натовпом, закликаючи подивитись на неї. Друе бачив рекламу, але більше не пробував проникнути до Керрі.

Приблизно в цей же час повернувся в Нью-Йорк і Еймс. Його справи на Заході посувались успішно, і тепер він відкрив лабораторію на вулиці Вустер. З Керрі він, звичайно, зустрівся у місіс Венс, але ця зустріч не схвилювала їх. Він вважав її одруженою і тільки згодом дізнався про свою помилку. Не знаючи подробиць, він і після того продовжував удавати, ніби йому нічого не відомо, і не порушував цієї теми.

Еймс і місіс Венс дивились нову оперету з участю Керрі; свої враження він висловив з властивою йому одвертістю.

— Йї не місце в цьому театрі,— сказав він.— По-моєму, вона здатна на краще.

Одного разу вони випадково зустрілись у Венсів, і між ними почалася дружня розмова. Керрі й сама не могла б сказати, чому вона більше не відчуває давнього палкого інтересу до нього. Причина, безперечно, була та, що раніше він втілював щось таке, чого вона не мала; але вона цього не усвідомлювала. Успіх вселив у неї переконання, що тепер він повинен бути про неї хорошої думки. В дійсності ж її маленька слава, створена газетами, в його очах не мала ніякої ціни. Він вважав, що вона могла б піднятися значно вище.

— Ну що ж, ви так і не пішли у драму? — сказав він, пригадуючи, що вона колись виявляла інтерес саме до цієї галузі сценічного мистецтва.

— Ні,— відповіла вона.— Поки що — ні.

Він так подивився на неї, що вона одразу зрозуміла: він вважає це помилкою з її боку. Це спонукало її додати:

— Але я думаю про це.

— По-моєму, вам слід про це подумати. При ваших нахилах вам місце в драматичному театрі.

Її дуже здивувало, що він говорить про її нахили. Не вже він так добре її розуміє? —

— Чому ви такої думки? — спитала вона.

— Бачите,— відповів він,— наскільки я можу судити, ви по натурі співчутливі.

Керрі посміхнулась і злегка почервоніла. Чистота його думок і незвичайна одвертість розбудили в ній дружнє почуття до нього. Поклик ідеалу знов знайшов відгук в її серці.

— Я й сама не знаю,— відповіла вона, хоч і не могла приховати, що їй це дуже приємно чути.

— Я бачив вас на сцені,— додав він.— Ви граєте дуже добре.

— Я рада, що вам сподобалось.

— Дуже добре,— повторив він,— для музичної комедії.

Розмова на цьому закінчилась — щось перервало її. Але згодом вони мали змогу її продовжити. Після обіду Еймс сидів у кутку кімнати, втупивши погляд у підлогу, а Керрі ввійшла ще з кимсь із гостей. Виснажлива праця поклатала на його обличчя тинь утоми. Керрі й сама не могла б сказати, що їй так подобалося в цьому обличчі.

— Самі одні? — промовила вона, звертаючись до нього.

— Я слухав музику.

— Я зараз повернусь,— сказала, виходячи, супутниця Керрі, яка не бачила у цьому винахідникові нічого цікавого.

Вона стояла перед ним, а він звів очі і глянув їй у лице.

— Правда, яка патетична мелодія? — спитав він, продовжуючи прислухатись.

— О, дуже! — відповіла вона, теж прислухаючись і відчуваючи красу того, на що він звернув її увагу.

— Сідайте,— промовив він і присунув сусіднє крісло.

Кілька хвилин вони слухали в повному мовчанні, охоплені одним і тим же почуттям, від якого затрепетало серце Керрі. Музика глибоко чарувала її, як і в давні дні.

— Не знаю, чим це пояснити,— заговорила вона, почувавши, як в її душі пробуджується незбагненне тоскне жадання,— але музика завжди якось дивно впливає на мене, мені хочеться чогось такого... я...

— Так,— промовив він,— я це розумію.

Він раптом звернув увагу на те, як безпосередньо й одверто висловлює вона свої почуття.

— Не треба журитись,— сказав він їй.

Він замислився, потім знов заговорив, нібито про інше, але його слова були співзвучні їхньому настроєві.

— На світі є багато такого, чого нам хочеться, але, на жаль, не можна гнатися за всім одразу. І нічого не допоможе ламати руки і побиватись за недосяжним.

Музика замовкла, він підвівся і тепер стояв перед нею.

— Чом ви не вступите до хорошого, серйозного драматичного театру? — спитав він, допитливо дивлячись на неї, немов вивчаючи її.

Ці великі, щирі очі і страдницький вираз губів підтверджували його думку.

— Може, я так і зроблю,— відповіла вона.

— Ваше місце там,— додав він.

— Ви гадаєте?

— Так,— відповів він.— Я в цьому певен. Ви, мабуть, і самі того не знаєте, але в вас є щось таке, ніби ви створені для драми; особливо це позначається в очах і в лініях рота.

Керрі була в захваті. В цю мить вона забула про свою самотність. Висока оцінка поєднувалася в його словах з мудрим і проникливим аналізом.

— Саме в очах і в лініях рота,— повторив він задумливо.— Пригадую, коли я побачив вас уперше, я одразу подумав, що у вас якийсь особливий рот. Мені здалось, що ви зараз заплачете.

— Як дивно,— промовила Керрі, зворушена й захоплена його словами.

Ось чого завжди жадало її серце!

— Потім я помітив, що це ваш природний вираз, а сьогодні я знов звернув на це увагу. На очі ваші теж часом набігає якась тінь, яка ще збільшує це враження. Це, мабуть, тому, що вони в вас такі глибокі.

До краю схвильована, Керрі дивилась йому просто в обличчя.

— Ви, мабуть, і самі не усвідомлюєте цього,— додав він.

Вона відвела погляд, щаслива чути це все від нього. Їй хотілося виправдувати ті почуття, які відбиваються на її обличчі. Це відкривало шлях для нових прагнень.

Керрі мала змогу добре обміркувати це все до наступної зустрічі з ним, яка відбулася через кілька тижнів. Ця розмова показала їй, що вона віддалилася і все далі віддаляється від того ідеалу, який володів її душею в час спектаклю в залі Евері і довгий час потім. Як же це сталося, що вона втратила його?

— Я знаю, чом ви повинні мати успіх, якби вам дати більш драматичну роль,— сказав їй Еймс цього разу.— Я це простежив і...

— Що саме? — спитала Керрі.

— Бачите,— сказав він таким тоном, як говорить людина, задоволена тим, що розгадала важку загадку,— справа в тому, що ваше обличчя яскраво відбиває найрізноманітніші почуття. Те ж саме враження справляє зворушлива пісня або хвилююча картина. Це щось таке, що люди люблять спостерігати, бо це є природне відбиття їхніх почуттів і прагнень.

Керрі дивилась на нього, не зовсім розуміючи значення його слів.

— Люди завжди прагнуть висловити свої почуття,— продовжував він.— Але більшість їх нездатна до цього. Вони покладають це на інших. Для цього й існує талант. Один висловлює за них їхні бажання в музиці, другий — у поезії, третій — на сцені. Часом природа обдаровує цією здатністю обличчя, роблячи його виразником усіх людських прагнень. Саме це і сталося з вами,

Говорячи, Еймс дивився на неї, і цей погляд допоміг їй зрозуміти суть його слів. У всякому разі, вона збагнула основне: що її обличчя здатне висловлювати світову скорботу. Вона прийняла це дуже близько до серця. Але він додав ще:

— Це накладає на вас обов'язок. Сталося так, що ви маєте цю особливість. Це не є ваша заслуга, тобто, я хочу сказати, що ви могли б і не мати такої властивості. Ви нічим не заплатили за неї. Але, оскільки ви її маєте, ваш обов'язок — не дати їй пропасти.

— Як саме? — спитала Керрі.

— По-моєму, ви повинні присвятити себе драматичному мистецтву. У вас стільки почуття і такий мелодійний голос. Створіть із цього цінність для інших. Тоді ваші здібності не загинуть.

Останнього Керрі не зрозуміла. З усього ж іншого їй стало ясно, що її успіх в опереті не вартий нічого, або майже нічого.

— Я вас не розумію,— промовила вона.

— Ось що я хочу сказати. Ця ваша особливість виявляється у ваших очах, в лініях рота і, звичайно, у вашій натурі. Але знайте,— ви можете все це втратити. Якщо ви перестанете на це зважати і житимете для себе самої, для задоволення своїх бажань, ви втратите свій талант дуже швидко. З очей ваших зникне цей особливий вираз. Зміняться лінії рота. Зникне і ваше сценічне обдаровання. Вам, може, здаватиметься, що це не так, але ви втратите ці дари. Природа подбає про це!

Він так прагнув сприяти розвитку всякого доброго паростка, що часом у своїх проповідях доходив до пафосу. Щось у Керрі зачіпало якісь струни в його душі. Йому хотілося розворушити її.

— Так, я це знаю,— промовила вона задумливо, почувавши себе і справді трохи винною.

— На вашому місці я б змінив напрям діяльності,— сказав він.

Ця розмова зовсім збурила її досі безпомічну душу, як камінь збаламучує тихі води. Цілими днями стурбовані думи порушували її спокій у кріслі-качалці.

— Я, мабуть, уже недовго залишатимусь у музичному театрі,— сказала вона якось Лолі.

— Чому ж це? — здивувалась та.

— Я думаю, що могла б добитись більшого успіху в серйозній п'єсі.

— Як це тобі прийшло в голову?

— Не знаю,— відповіла Керрі.— Мені це завжди здавалосьь.

Але все ж вона не робила ніяких кроків у цьому напрямі, а тільки журилась. Довгий шлях вів до цього вищого ступеня — чи, може, так тільки здавалосьь? — а її оточував такий комфорт. І тому вона лишалась бездіяльною і віддавалась тоскному жаданню.

РОЗДІЛ XLVII

Шлях переможених. Голова арфа

В ті часи у місті існувало кілька благодійних закладів і окремих благодійників, подібних до капітана, і Герствуд, доведений до краю, тепер став їхнім завсідником. Один такий заклад, місіонерство монастиря Сестер милосердних, містився на П'ятнадцятій вулиці. На дверях цього червоного цегляного будинку висіла проста дерев'яна скринька для пожертвувань. Напис на цій скриньці сповіщав, що кожний, хто звернеться сюди по допомогу, може одержати тут опівдні безплатний обід. За цією простою і скромною об'явою приховувалась, проте, благодійність значних розмірів. У Нью-Йорку існує стільки різних благодійних закладів, що люди забезпечені звичайно проходять повз такі написи, не звертаючи на них уваги. Стоячи на розі Шостої авеню і П'ятнадцятої вулиці десь перед полуднем, можна було і не помітити, що з великого натовпу, який вирує на цій людній артерії міста, щохвилини відділяється, ледве соваючи ногами, якийсь потолочений життям, виснажений представник роду людського в пошарпаному одязі. І чим холодніший був день, тим помітніший ставав цей рух. Брак місця дозволяв нагодувати одночасно тільки чоловік двадцять п'ять-тридцять, решта людей витягалась у довгий ряд і входила по черзі. Це видовище, повторюючись день у день на протязі років, стало таким звичним, що ніхто на нього не зважав. Люди чекали терпляче, як худоба, чекали по кілька годин на страшенному холоді, щоб їх впустили. Тут ні про що не запитували і не обслуговували відвідувачів. Поївши, люди знов виходили, і дехто з них бував тут щодня всю зиму.

На дверях завжди стояла на варті висока жінка, в обличчі якої було щось материнське. Вона відраховувала

тих, хто міг увійти. Люди просувалися вперед, урочисто додержуючись порядку. Ніхто не квапився і не виявляв нетерпіння. Процесія рухалась у майже німій мовчанці. Цю чергу можна було бачити тут і в найлютішу негоду. Під крижаним вітром руки зігрівались розтиранням, а ноги виробляли якийсь дикий танець. Шкіра на пальцях і обличчі порепалась від морозу. При денному світлі можна було помітити, що всі в цій черзі дуже подібні один до одного. Це був той тип людей, які просиджують удень по парках на лавах і сплять на них у літні ночі. Вони відвідують нічліжки на Бауері і вештаються по тих глухих вулицях Східної сторони, на яких поганий одяг і виснажене обличчя нікого не дивують. Погана їжа, несвоєчасно і пожадливо проковтнута, наклала відбиток на їхні організми. Усі вони були бліді, охлялі, з запалими очима і грудьми, з гарячковим блиском в очах і з хворобливо червоними губами. Скуйовджене волосся, анемічні вуха, потріскані і стоптані черевики — словом, усе свідчило про те, що це істоти, які лише безпомічно плывуть за течією. І кожна людська хвиля викидає ще й ще нових, як буря виносить на берег тріски.

Майже чверть століття підряд в іншій частині міста пекар Флейшман давав булку кожному, хто приходив за нею опівночі до дверей його магазину на розі Бродвея і Десятої вулиці. І ось уже двадцять років щоночі коло трьохсот чоловік ставали в чергу і в призначений час проходили повз ці двері, виймаючи кожен одну булку з величезного ящика і зникаючи в нічній темряві. За весь цей час їх вигляд і кількість не зазнали істотних змін. Дві-три постаті добре запам'яталися тим, хто з року в рік стежив за цією процесією. Двоє з них навряд чи пропустили хоч одну ніч за п'ятнадцять років. Чоловік сорок були майже постійними відвідувачами. Решту становили більш-менш випадкові постаті. В часи криз і особливих злигоднів тут рідко набиралося більше трьохсот чоловік, і в часи процвітання, коли про безробіття майже не чути, дуже рідко приходило менше. Та ж сама кількість зимою й літом, у бурю й погіддя, в лихі й щасливі часи збиралася щопівночі на це смутне побачення біля хлібного ящика Флейшмана.

В ту люту зиму Герствуд став частим відвідувачем обох цих місць. Одного особливо холодного дня він до полудня марно блукав по вулицях з простягнутою рукою і тільки опівдні подався туди, де кожний бідняк мав змогу

поїсти. Вже з одинадцятої години туди припленталося з Шостої авеню кілька таких же злидарів, як і Герствуд. Вітер рвав і тіпав їхнє лахміття. Прийшовши заздалегідь, щоб бути першими, вони чекали, спершись об залізні поручні під стінами арсеналу Дев'ятого полку, який виходить у цьому місці на П'ятнадцяту вулицю. Попереду була ще ціла година чекання, і вони спочатку тримались віддалік, але інші підходили, і вони присунулись ближче, щоб не втратити права на першість. Герствуд наблизився до цього зборища з заходу, з боку Сьомої авеню, і спинився коло самих дверей, попереду всіх. Ті, що прийшли раніше, але стояли далі, присунулись тепер ближче, не кажучи ні слова, але всім своїм виглядом даючи йому зрозуміти, що вони — перші.

Зустрівши таку відсіч, Герствуд кинув похмурий погляд вздовж черги і перейшов у кінець. Коли порядок було відновлено, тваринне почуття ворожості зменшилось.

— Мабуть, уже скоро дванадцята,— промовив один.

— Напевно,— відгукнувся другий.— Я чекаю майже годину.

— Ух, і холодно ж!

Усі втупили пожадливі погляди у двері, в які вони мали ввійти. Під'їхав бакалійник і поніс у дім корзини з продуктами. Це викликало кілька зауважень про бакалійників і про ціни на продукти взагалі.

— М'ясо знов подорожчало! — зауважив хтось.

— А що було б, якби почалася війна!

Черга швидко зростала. Їх було вже більше п'ятдесяти, і передні, видно, раділи, що їм не доведеться чекати так довго, як тим, що стоять у хвості. Вони раз у раз витягали шиї, пробігаючи поглядом по черзі.

— Не має значення, чи близько ви стоїте, аби бути в числі перших двадцяти п'яти,— говорив один із цих щасливих.— Усі входять одночасно.

— Уфф! — вихопилось у Герствуда, якого так невблаганно відтіснили.

— Уся справа в єдиному земельному податку,— промовив ще хтось.— Поки його не введуть, порядку не буде.

Але загалом ці виснажені люди розмовляли мало. Вони мовчки переступали з ноги на ногу, дивились на двері і били себе руками по плечах, щоб зігрітись.

Нарешті двері розчинились і появилася висока сестра з материнським обличчям. Вона тільки стежила за порядком. Черга повільно посунулася уперед, люди входили

один за одним, поки сестра не налічила двадцять п'ять чоловік. Тоді вона підняла товсту руку, і черга спинилась; шестеро залишилось на сходах, серед них і колишній управляючий баром. Чекаючи свого часу, одні балакали, інші нарікали на гірку долю, ще інші похмуро мовчали, серед них і Герствуд. Нарешті впустили і його. Він поїв і пішов геть, майже розлючений тим, що шматок хліба так легко дістається.

Тижнів через два він стояв об одинадцятій годині вечора під дверима пекаря і терпляче чекав півночі, коли там мали роздавати булки. Це був невдалий для нього день, але тепер він почав ставитись до своєї долі філософськи. Якщо йому не щастило з вечерею і він до ночі лишався голодним, то завжди міг прийти сюди. За кілька хвилин до дванадцяти з магазину витягли величезний ящик з булками, і рівно опівночі опасистий, кругловидий німець став коло дверей і гукнув:

— Готово!

Уся черга одразу рушила вперед. Кожен брав одну булку і йшов собі. Цього разу колишній управляючий баром з'їв свою булку ще на ходу, насилу плентаючись по темних, мовчазних вулицях до нічлігу.

У січні він почав приходити до думки, що його пісенька вже dospівана. Раніше життя здавалося незрівнянним скарбом, але постійні злидні і занепад сил зробили для нього всі земні блага нецікавими і не вартими уваги. Кілька разів, коли недоля особливо гнітила його, він хотів покласти край усім злигодням. Але наставала краща погода, чи йому перепадало двадцять п'ять або хоч десять центів, і настрої мінявся — він вирішував ще почекати. Щодня він підбирав де-небудь кинуту стару газету і переглядав її, сподіваючись щось дізнатися про Керрі, але все літо і всю осінь він шукав марно. Потім Герствуд став помічати, що в нього болять очі. Біль швидко посилювався, і скоро він уже не міг читати в напівтемних нічліжних приміщеннях. Погане і нерівномірне харчування ослабило і розладнало весь його організм. Єдине, що йому лишалось, це сон, коли тільки була можливість знайти притулок, заплатити за нічліг.

Він розумів, що весь вигляд, страшне лахміття й худорба роблять його в очах усіх професійним жебраком, волоцюгою. Поліція його переслідувала, власники їдалень і нічліжок поспішали виставити за двері при першій нагоді,

а перехожі відмахувались від нього. Все важче й важче ставало щось у когось випросити.

Нарешті він мусив визнати, що гра програна. Ця думка опанувала його після довгої низки безуспішних волянь, на які перехожі знов і знов відповідали відмовою — і кожен поспішав відсунутись подалі від нього.

— Подайте, що можете, благаю вас, містер! — звернувся він востаннє.— Закликаю вас ім'ям бога, допоможіть, я конаю з голоду!

— Геть від мене! — відповів перехожий, що сам був не з багатих.— Ні чорта ти не вартий! Нічого я тобі не дам!

Герствуд сховав почервонілі від холоду руки в кишені. Сльози набігли на очі.

«І справді,— сказав він сам собі.— Я тепер нічого не вартий. Колись було не те. Тоді я мав гроші. Треба кінчати з цим».

Із смертю в душі він повернув у напрямі до Бауері. Що ж, і до нього люди відкривали газ і вмирили. Чом би йому не зробити те саме? Герствуд подумав про одну нічліжку, де за п'ятнадцять центів здавалися маленькі окремі кімнатки з газовим ріжком, ніби спеціально пристосовані для цієї мети. Але тут же він згадав, що в нього немає п'ятнадцяти центів.

По дорозі він набрів на добре вдягненого, свіжо виголеного джентльмена, який виходив з першорозрядної перукарні.

— Як ваша ласка, подайте що-небудь! — наважився звернутися до нього Герствуд.

Джентльмен обвів його поглядом і почав шукати в кишені, але не знайшов там нічого, крім двадцятип'ятицентових монет.

— Ось, маеш,— сказав він, простягаючи одну з них, щоб відкараскатись від жебрака.— А тепер забирайся!

Герствуд пішов далі і впав у задуму. Вигляд великої, блискучої монети справив на нього приємне враження. Він пригадав, що хоче їсти і що за десять центів може мати постіль. І думка про смерть тимчасом була забута. Смерть здавалася бажаною тільки тоді, коли він не зустрів нічого, крім образ.

Одного разу в середині зими настала люта холоднеча. Перший день був сірий і холодний, на завтра пішов сніг. Герствуду не щастило: за цілий день він випросив тільки десять центів, та й ті витратив на їжу. Увечері він опинився на розі Бульвару і Шестдесят сьомої вулиці, звідки по-

вернув у бік Бауері. Незмірна втома опанувала його. Весь день невгамовна потреба в русі гнала його з місця на місце, і тепер він ледве волочив мокрі ноги, човгаючи підошвами по тротуару. Комір старого, тонкого піджака був піднятий, потрісканий котелок насунався так глибоко, що відгинав почервонілі вуха, а руки ховалися в кишені.

«Піду на Бродвей», раптом вирішив він.

Коли Герствуд дійшов до Сорок другої вулиці, світлові реклами вже яскраво палали. Юрби людей поспішали обідати. На кожному розі за освітленими вікнами ресторанів виднілися веселі компанії. В усі боки неслися екіпажі й переповнені трамваї. Краще б він і не приходив сюди такий стомлений і голодний. Надто вже кричущий був контраст,— навіть у його затьмареному мозку прокинувся спогад про кращі часи.

«До чого це все? — знов майнула думка.— Моя гра вже скінчена. Досить з мене!»

Люди оглядались на цю жалюгідну, незграбну, хитливу постать. Полісмени проводжали його поглядом, стежачи, щоб він не просив у перехожих. Він раптом спинився, бездумно і безцільно, і втупив очі у вікно розкішного ресторану, над дверима якого палала вогнями вивіска. За великими дзеркальними вікнами виднілися золоте й пурпурне оздоблення стін, пальми, білі скатертини, блискучий кришталь та безжурні відвідувачі за столиками. Як не затьмарився розум Герствуда, голод розбудив його. Він скам'янів, не відриваючи ошалілого погляду від вікна, а краї його обтріпаних штанів мокли в калюжі.

— Іжте! — пробурмотів він.— Правильно, їжте! Більше нікому не треба...

Його голос став ще тихший, і він уже забув, про що тільки-но думав.

— Та й холодно ж,— прошепотів він.— Страшенно холодно...

На розі Бродвея і Тридцять дев'ятої вулиці електричними вогнями палав напис: «Керрі Маденда з трупом «Казино». Цей сліпучий напис осяяв весь мокрий, заліплений снігом тротуар. Яскраве світло привернуло увагу Герствуда. Він звів очі і побачив афішу у великій золоченій рамі, на якій Керрі була зображена на весь зріст.

Якусь мить Герствуд дивився на неї, сопучи носом і сіпаючи одним плечем, немов воно свербіло. Від знесилення думки його плутались.

— Це ти,— вимовив він нарешті, звертаючись немов до самої Керрі.— Я був недосить добрий для тебе, так? Хе-хе!

Він барився, намагаючись зв'язати думки до купи, але для нього це вже було неможливе.

— У неї — багато...— забурмотів він знову, думаючи про гроші.— Нехай дасть і мені!

Він повернув до бічних дверей, але тут же забув, що мав на думці, і спинився, засуваючи глибше в кишені змерзлі руки. Раптом згадав. Вхід за куліси! Ось що!

Він підійшов до дверей і переступив поріг.

— Чого тобі? — спитав служник, здивовано дивлячись на нього.

Бачачи, що Герствуд стоїть на місці, він наблизився і почав його виштовхувати зі словами:

— Іди геть звідси!

— Я хочу бачити міс Маденда,— сказав Герствуд.

— Он як? — перепитав той, розважаючись таким візитером.— Іди геть звідси,— повторив він, продовжуючи виштовхувати Герствуда, який не мав сил опиратись.

— Я хочу бачити міс Маденда,— намагався він пояснити, в той час як його гнали на вулицю.— Я нічого... Я...

Служник дав йому останнього стусана і зачинив двері. Герствуд посковзнувся і впав у сніг. Падаючи, він ударився, і в ньому прокинулось невиразне почуття сорому. Він заплакав, безтямно лаючись.

— Проклятий! Собака! — бурмотів він.— Стара сука!— Він обтер болото зі свого подертого пальта.— Я... я колись наймав таких, як ти!

Тоді в ньому спалахнула шалена лють проти Керрі,— лють і обурення; потім спогад про неї згас.

— Вона повинна дати мені хоч на харчі,— бурмотів він.— Вона повинна!

Він знов повернув на Бродвей, без мети й надії на щось, і поплентався, плачучи, жебраючи, щохвилини гублячи слід думок, які хаотично зринали в його розладнаному мозку.

Через кілька днів, похмурого холодного вечора, Герствуд прийняв остаточне рішення. Уже о четвертій годині над містом почала згущуватись темрява,— передвісниця ночі. Ішов густий сніг — дрібний, колючий; вітер гнав його довгими тонкими смугами. Він вистелив вулиці холодним, пухнастим килимом завтовшки шість дюймів, а кінські копита й ноги людей перетворили його в брудне темне місиво. По Бродвею пробиралися люди в теплих пальтах,

з парасольками. По Бауері чалапали люди з піднятими комірами й шапками, насунутими на самі вуха. По першій з цих двох артерій міста ділові люди й приїжджі простували до комфортабельних готелів. По другій — юрби змерзлих блукачів брели повз убогі крамнички, в глибині яких уже блимали лампи. Ранні вогні горіли і на трамваях, гуркіт яких приглушувала пухка маса, що налипла на колеса. Все місто ніби загорнулось у білу мантию, що росла на очах.

А Керрі сиділа в цей час у своїх затишних апартаментах в готелі «Уолдорф», зайнята читанням «Батька Горіо». З цим романом їй порадив познайомитися Еймс. Яскравість твору і рекомендація Еймса збудили її інтерес настільки, що вона майже цілком відчула значення цієї книги. Керрі вперше зрозуміла, яку нічого не варту банальщину вона читала досі. Але згодом вона втомилась від читання, позіхнула, підійшла до вікна і почала стежити за незмінним потоком екіпажів, що завертав на П'яту авеню.

— Яка страхотлива погода! — сказала вона Лолі.

— Жах! — відгукнулась її маленька подруга, приєднуючись до неї. — Сподіваюсь, випаде досить снігу, щоб прокататися саньми.

— О, люба! — промовила Керрі, ще під свіжим враженням від страждань батька Горіо. — Ти ні про що інше й не думаєш. Невже тобі не шкода людей, у яких нічого немає в таку ніч?

— Звичайно, шкода, — відповіла Лола. — Але що ж я можу зробити? У мене в самої нічогісінько немає.

Керрі усміхнулась.

— Та ти б не дуже турбувалась, якби й мала дещо.

— Ні, ти помиляєшся, — заперечила Лола. — До того ж, мені ніхто нічого не давав, коли я була у скруті.

— А все-таки, як це жахливо! — промовила Керрі, вдивляючись у завірюху.

— Подивись он на того чоловіка! — засміялась Лола, — помітивши пішохода, що посковзнувся і впав. — До чого ж смішно дивитись, як люди падають, правда?

— Доведеться сьогодні їхати до театру в екіпажі, — задумливо сказала Керрі.

У вестибюль готелю «Імперіал», обтрушуючи сніг з елегантного теплого пальта, ввійшов містер Чарлз Друе. Погана погода рано загнала його додому, в той же час

пробуджуючи прагнення тих розваг і насолод, які примушують забувати про сніг і темряву, про все похмуре в житті. Хороший обід, товариство молодої жінки, вечір у театрі — ось що найбільше вабило його.

— А, це ви, Гаррі! Привіт! — звернувся він до джентльмена, який зручно вмовстився в одному з м'яких крісел.— Як справи?

— Та нічого, потроху,— відповів той.

— Препаскудна погода сьогодні!

— Авжеж! Я оце сиджу й міркую, що його робити?

— Ходіте зі мною,— запропонував Друе.— Я вас можу де з ким познайомити — просто розкіш!

— З ким же це?

— Тут недалеко, на Сороковій вулиці, двоє дівчат. Ми чудово там проведемо час. Я саме вас шукав.

— А що, як ми їх візьмемо з собою і поїдемо обідати?

— Гаразд,— відповів Друе.— Почекайте мене, я зараз, піду тільки переодягнусь.

— Добре, я буду в перукарні,— відповів Гаррі.— Мені треба поголитись.

— Прекрасно,— промовив Друе і пішов до ліфта, поскрипуючи новенькими черевиками.

Метелик кружляв собі, як завжди безтурботний.

У купе пультманівського вагона, що наближався в ту буряну ніч до Нью-Йорка із швидкістю сорок миль на годину, сиділо трое.

— Перший дзвоник до обіду! — оповістив офіціант вагона-ресторану, пробігаючи по коридору в сніжнобілому фартусі й кітелі.

— Мені не хочеться більше грати,— промовила молода чорнява красуня і відсунула карти примхливим жестом улюбленки долі.

— То, може, підемо пообідаєм? — спитав її чоловік, елегантність якого маскувала все те, чого не дала природа.

— Ах, ні, я ще не хочу,— відповіла вона.— Але грати мені теж набридло.

— Джессіка,— озвалась її мати, на яку теж варто було глянути, щоб побачити, як одяг може приховувати вік,— Джессіка, застроми краще булавку в галстуку, вона випадає.

Джессіка поправила булавку, потім, ніби ненароком, провела рукою по своїх пишних кучерях і поглянула на

маленький, вкритий брильянтами годинничок. Чоловік не спускав з неї очей, бо краса, навіть холодна, завжди має владу над нами.

— Ну нічого, нам ще недовго терпіти таку погоду! — сказав він.— Усього два тижні, і ми будемо в Римі!

Місіс Герствуд усміхнулась, зручніше вмощуючись у своєму куточку. Як приємно бути тещею багатого молодого чоловіка, фінансове становище якого ви особисто перевірили!

— А ти гадаєш, що пароплав піде швидко, навіть якщо буде така погода? — спитала Джессіка.

— О, безумовно! — відповів він.— Це не матиме ніякого значення!

По коридору пройшов дуже білявий юнак, син банкіра з Чикаго, що вже давно придивлявся до цієї гордовитої красуні. Навіть у цю мить він, не вагаючись, кинув на неї погляд, і вона це помітила. З підкресленою, удаваною байдужістю вона відвернулась, ховаючи від нього своє чарівне личко. Але в ній говорила зовсім не скромність молодій дружини. Просто її пиха була вдоволена.

А Герствуд стояв у цю мить в бічній вулиці поблизу Бауері, перед брудним чотириповерховим будинком, колись темножовтим, але перефарбованим сажею і дощем. Навколо юрмились інші люди, і натовп усе зростав.

Спочатку суди підійшло тільки двоє чи троє. Вони тинялись попід замкненими дерев'яними дверима і тупцювали, щоб хоч трохи зігріти задубілі ноги. Криси їхніх злинялих котелків звисали бахромою, безформні піджаки обважніли від розталого снігу і настобурчились коло піднятих комірив, а мішкуваті штани насувалися обтріпаними краями на потерті й зношені майже до дірок, завеликі й розмоклі черевики. Вони не пробували ввійти і тільки сумно никали біля дверей, глибоко засуваючи руки в кишені і скоса зиркаючи на перехожих, на ліхтарі, що вже за-свічувались... Їх кількість зростала з кожною хвилиною. Були там старі з посивілими бородами й глибоко запалими очима, були люди порівняно молоді, зсушені хворобами, і люди середнього віку. Гладких не було зовсім. У гущавині натовпу можна було побачити смертельно бліде обличчя. В іншого, навпаки, шкіра була червона, як цегла. У одного худі плечі зовсім обвисли, інший тяг дерев'яну ногу, ще інші вражали страшною худорбою, а одяг просто

теліпався на них. Вирізнялися розпухлі вуха, набрякли носи й губи, а особливо — червоні, налиті кров'ю очі. Ні одного звичайного, здорового обличчя, ні однієї стрункої постаті, ні одного нормального, не тьмяного погляду.

Під натиском вітру й мокрого снігу вони совались, наштовхуючись один на одного. То тут, то там виднілися червоні від холоду руки, не захищені ні рукавом, ні кишенею, або вуха, напівсховані під жалюгідними подобама капелюхів і все ж посинілі й задубілі. Переступаючи з ноги на ногу в глибокому снігу, ці люди похитувались усі разом, майже ритмічно.

В міру того як натовп під дверима зростав, все чутнішим ставало бурмотіння, — не розмова, а просто ремствування та лайка, адресована невідомо кому.

— Прокляття! Швидше б уже відчиняли!

— Подивіться на фараона: так і зирить.

— Може, вони забули, що надворі зима?

— Краще б я зараз був у Сінг-Сінгу.

Та ось налетів лютий порив вітру, і вони зсунулися щільніше один до одного. Похмуре збіговисько штовхалось, ворушилось, совалось, але без гніву, без скарги, без загроз. Стомлююче чекання не полегшувалось ні жартами, ні товариським підбадьоренням.

Повз них проїхала карета, в глибині якої, розкинувшись, сиділа якась постать. Один із знедолених, що стояв коло самих дверей, звернув на неї увагу:

— Погляньте на того бовдура, що поїхав!

— Йому либонь не холодно!

— Гей, гей, гей! — загукав ще хтось, хоч карета давно вже промчала.

Поступово спустилася ніч. Густі лави пішоходів поспішали додому. Службовці, продавщиці з магазинів прудко крокували хто куди. Трамвайні вагони заповнились пасажирами. Газові ліхтарі вже горіли, і в кожному вікні розцвів червонуватий вогник. Натовп знедолених все ще невідступно стояв під дверима.

— Та що вони, не збираються зовсім відчиняти, чи що? — прохрипів чийсь голос.

Це запитання ніби знов пробудило у всіх інтерес до замкнених дверей, і погляди скерувались в один бік. Вони дивились на ці двері зовсім як безсловесні тварини, як собаки, що шкрябаються і з скавучанням не відривають

очей від ручки. Люди ворушились, кліпали очима, бурмочучи скарги й прокльони. Так вони все чекали, а сніг кружляв і сік їх пекучими пластівцями, засипаючи старі капелюхи й похилі плечі. Він лягав на них купками й хвилястими смугами, і ніхто його не струшував. У глибині натовпу він топився від тепла тіл і подихів, і вода стікала з крисів та по носах, а люди нездатні були підняти заляклу руку, щоб утертися. По краях натовпу ці купки снігу не танули. Герствуд, що не міг пробратися в гушавину, стояв, схиливши голову й зігнувшись проти вітру.

У щілині над дверима блимнуло світло. Юрба затрепетала в передчутті скорого відпочинку, почулось приглушене бурмотіння. Нарешті прогоничі всередині забряжчали, і натовп нашорошив вуха. За дверима почулися кроки, і знов між людьми пробіг шепіт. Хтось гукнув:

— Гей ви, там, легше!

Двері розчинились. Якусь хвилину в лиховісному, тваринному мовчанні люди штовхались і протискувались уперед, потім натовп швидко розтанув і зник, влившись в двері, як колоди, несені хвилями потоку. Рухались мокрі капелюхи, мокрі плечі, промерзла, змучена, роздратована маса пливла поміж похмурих стін. Була рівно шоста година. На обличчях усіх пішоходів можна було прочитати одне і те ж слово: «обід». Але тут не було ніякого обіду — самі тільки ліжка.

Герствуд поклав свої п'ятнадцять центів і стомлено полентався до відведеної йому кімнати. Це була брудна, запорошена комірчина з дощаними стінами. Тьмяного світла маленького газового рижка цілком вистачало для такого невеселого захистку.

— Кгм! — прокашлявся Герствуд, замикаючи двері.

Потім він почав неквапливо роздягатись. Скинувши піджак, він спинився і запхнув його у велику шпару під дверима. Туди ж пішов і жилет. Старий, брудний, роздертий капелюх він обережно поклав на стіл. Тоді скинув черевики й ліг.

Хвилину він ніби щось пригадував і раптом устав, вимкнув газ і спокійно постояв, невидимий у темряві. Так минуло кілька хвилин, у які він нічого не обмірковував, а просто вагався; потім знову ввімкнув газ, але сірника не запалив. І ще він постояв, сповитий милосердною темрявою ночі, а газ наповняв кімнату. Коли запах досяг його ніздрів, він залишив своє місце і напوماцки добрався до ліжка.

— Чи ж варто тягти далі? — ледве чутно прошепотів він і простягся на весь зріст.

Нарешті Керрі досягла всього того, що спочатку здавалося їй метою життя або, у всякім разі, вінцем здійснених людських прагнень. Вона могла тепер пишатися своїми туалетами, власною каретою, обстановкою і рахунком у банку. Були в неї і друзі — в загальноприйнятому розумінні цього слова, — тобто люди, готові схилитись перед нею і усміхатися, захоплюючись її успіхами. Про все це вона колись мріяла. Її вітали оплесками, її широко рекламували — колись це було недосяжне і таке бажане, істотно! Тепер, ставши звичною річчю, і оплески, і газетна хвала втратили в її очах всякий інтерес. Вона була по-своєму дуже вродлива, проте цілком самотня. У вільні години Керрі сиділа в своєму кріслі-качалці, наспівуючи і віддаючись мріям.

На світі завжди існують натури інтелектуальні й натури емоціональні — ті, що живуть розумом, і ті, що живуть чуттям. З-поміж перших виходять люди дії — полководці й державні діячі, з-поміж других — поети і мрійники, словом, митці.

Як еолова арфа, відгукуються ці останні на найлегший подих уяви, відбиваючи всі зміни й коливання у світі ідеального.

Людина ще не зрозуміла мрійника, як не зрозуміла й суті ідеального. Закони й вимоги життєвої моралі надмірно суворі до мрійника. Одвічно прислухаючись до поклику краси, силкуючись вловити блиск її далеких крил, він кидається їй навздогін і стомлює ноги в довгій путі. Так прислухалась, так наздоганяла красу і Керрі, гоїдаючись і наспівуючи.

Слід пам'ятати, що розум брав у цьому незначну участь. Вперше потрапивши в Чикаго, вона побачила, що місто таїть у собі незнані нею доти принади, й інстинктивно, під впливом тільки своїх настроїв, ухопилась за нього. Люди в гарному вбранні й розкішній обстановці здавалися такими щасливими — і її потягло до цього всього. Чикаго і Нью-Йорк, Друе і Герствуд, світське товариство і сцена — все це були тільки випадкові епізоди. Не до них прагнула вона, а до того, що, на її думку, вони втілювали. Час показав їй облудність цих прагнень.

О плутанина людського життя! Який ще слабкий наш зір! Ось перед нами Керрі, спочатку бідна, нелукава, емоціональна. Усе приємне в житті викликає в ній бажання, але вона — ніби перед глухою стіною. Закони віщають: «Спокушайся, коли хочеш, усім, що є принадного в житті, але не наближайся до нього ніяким іншим шляхом, окрім праведного». Голос умовностей застерігає: «Не думай поліпшувати своє становище ніяким іншим способом, крім чесної праці!» Але чесна праця виснажлива й оплачується мізерно; до того ж, це довгий, дуже довгий шлях, що ніколи не приводить до краси, зате стомлює ноги й серце, а прагнення краси таке незбориме, що людина звертає з правильного шляху на ганебну стежку, яка швидше приводить до омріяної мети, — скажіть, хто ж перший кине в неї камінь? Не зло, а тужливе жадання кращого найчастіше спрямовує кроки заблудлого. Не зло, а добре найчастіше спокушає чутливу натуру, що не звикла мислити.

Нещасливою йшла Керрі своїм шляхом, оточена тепер мішурою й пишністю. Так було, коли Друе заволодів нею, — вона тоді думала: «Ось тепер я досягла кращого життя!» Так було, коли Герствуд запропонував їй, здавалось, ще кращий шлях — їй тоді привиділось, що вона, нарешті, щаслива. Але світ проходить повз тих, хто не бере участі в його безумствах, і тому вона тепер лишилась сама. Її гаманець був відкритий для тих, хто терпів особливо дошкульні злидні. Гуляючи по Бродвею, вона вже не зважала на елегантність людей, які проходили повз неї. Їм можна було б позаздрити тільки якби в них почувалося щось від тієї ясної краси, що сяяла в недосяжній далечі.

Друе побачив, що його надії марні, і більше не появлявся. Про смерть Герствуда Керрі навіть не знала. Чорне судно, яке щотижня повільно відпливало від пристані в кінці Двадцять сьомої вулиці, повезло, серед багатьох інших, і його безіменне тіло на кладовище для вбогих.

Так закінчились стосунки Керрі з цими двома людьми. Їх вплив на її долю пояснюється виключно характером її прагнень. Був час, коли обоє уособлювали для неї всю яскравість життєвого успіху. Як живі втілення найжаданішого в світі, вони були титулованими посланцями комфорту і спокою, і їхні вірчі грамоти сліпили очі своїм блиском. Цілком природно, коли те, що вони втілювали, перестало вабити її, роль посланців скінчилась. Навіть якби Герствуд повернувся у своїй давній красі й славі, йому вже не по-

щастило б звабити її. Вона-бо переконалась, що і його світ, так само як і її теперішнє становище, не дає щастя.

Сидячи так, на самоті, вона являла приклад того, на які манівці заводить шукання краси людину, що живе почуттями, а не розумом. Раз у раз розчаровуючись, вона все ще чекала того осяйного дня, коли її мрії стануть дійсністю. Еймс вказав їй дальший крок, але, якщо вона його зробить, треба буде йти далі й далі, все вперед. Її вічно кликатимуть вперед відблиски блаженства, що осявають віддалені вершини життя.

О Керрі, Керрі! О сліпі поривання людського серця! Вперед, вперед — кличе воно, рвучись туди, куди веде краса. Ось забринів дзвіночок самотньої вівці серед тихого краєвиду, чи блиснув красою зелений ліс, чи в глибині знайомого погляду промайнула душевна глибина — серце чує, відгукується, летить назустріч. І тільки як стомляться ноги і згасне надія, серце боляче защемить і сповниться тоскним жаданням. Знай, що відтоді для тебе не існуватиме ні пересичення, ні задоволення. У своїй качалці, мріючи біля вікна, ти віддаватимешся на самоті тоскному жаданню. У своїй качалці біля вікна ти мріятимеш про таке щастя, якого тобі не судилось зазнати.

ТЕОДОР ДРАЙЗЕР

(*Біографічна довідка*)

Теодор Драйзер (1871—1945) — видатний американський письменник-реаліст і прогресивний громадський діяч. Народився в штаті Індіана (США) в бідній родині німецького походження. В 1892—1895 рр. працював газетним репортером, роз'їжджаючи по великих промислових містах країни.

Уже в першому своєму романі «Сестра Керрі» (1900) Драйзер почав руйнувати створений американськими капіталістами міф про США як про країну демократії і великих можливостей. Він показав, що в Америці поряд з багатством існують злидні, поряд з комфортом і неробством — тяжка підневільна праця, безробіття і голод. В другому романі «Дженні Гергардт» (1911) Драйзер знову протиставив дві Америки і показав моральну перевагу трудового народу над буржуазією.

Після «Дженні Гергардт» Драйзер починає працювати над «Трилогією бажання». В перших двох частинах трилогії — романах «Фінансист» (1912) і «Титан» (1914) Драйзер на прикладі кар'єри Каупервуда простежує брудний шлях американських монополістів до влади і збагачення. Разом з тим на цих романах позначилась обмеженість і суперечливість світогляду письменника тих років. Глибоко співчуваючи трудящим, Драйзер не усвідомлював їх сили і принижував роль мас у житті країни.

В романі «Геній» (1915) Драйзер показав згубний вплив капіталізму на мистецтво в Америці. В «Американській трагедії» (1925), в повістях і новелах, в нарисах («Трагічна Америка», 1931) Драйзер писав про кризу буржуазного суспільства, про духовне спустошення, до якого доводить людину капіталістичний лад, про тяжке становище трудящих.

В 1927 р. Драйзер побував у Радянському Союзі і з захопленням писав про нашу країну в книжці «Драйзер дивиться на Росію» (1928). З 30-х рр. і до кінця свого життя Драйзер виступав невтомним про-

пагандистом успіхів соціалістичного будівництва в СРСР, був активним борцем проти світової реакції і фашизму. В 1941 р. він був обраний головою Ліги американських письменників. В 1945 р. Теодор Драйзер вступив до комуністичної партії США.

В останні роки життя Драйзер працював над закінченням роману «Оплот» (1946, посмертно) і третьою частиною «Трилогії бажання» — «Стоїк» (1947, посмертно). Великий інтерес становлять і автобіографічні твори Драйзера — «Світанок» (1931), де змальовано дитячі і юнацькі роки письменника, і «Книга про себе» (1922), що розповідає про роки його репортерської роботи.

Реакційна американська критика принижує роль Драйзера в літературі США і систематично перекручує його романи, трактуючи їх як натуралістичні і як такі, що не відбивають американської дійсності.

Теодор Драйзер — талановитий письменник-реаліст, що подолав у другому періоді своєї творчості елементи натуралізму, властиві його раннім творам.

Порушуючи великі соціальні проблеми, Драйзер своєю творчістю і прикладом письменника-громадянина справив великий вплив на розвиток американської прогресивної літератури.

ЗМІСТ

<i>Розділ</i>	I. Магніт діє. На волі стихій	3
<i>Розділ</i>	II. Чим загрожують злидні. Граніт і бронза	11
<i>Розділ</i>	III. Ми шукаємо щастя. Чотири з половиною долари на тиждень	17
<i>Розділ</i>	IV. Марні мрії. Дійсність відповідає глузуванням . . .	26
<i>Розділ</i>	V. Блискуча нічна квітка. Перше згадування	38
<i>Розділ</i>	VI. Машина і дівчина. Сучасний лицар	44
<i>Розділ</i>	VII. Земне вабить. Краса говорить сама за себе	55
<i>Розділ</i>	VIII. Провісники зими. Хто відгукнеться?	66
<i>Розділ</i>	IX. В світі умовностей. Зелене око заздощів	73
<i>Розділ</i>	X. Зима дає поради. Посланець долі	80
<i>Розділ</i>	XI. Спокусливий блиск. Почуття насторожі	88
<i>Розділ</i>	XII. Вогні у вікнах. Благання посланця	97
<i>Розділ</i>	XIII. Вірчі грамоти прийнято. Вавілонське стовпотво- ріння	105
<i>Розділ</i>	XIV. Хто має очі, хай бачить. Один вплив зникає	114
<i>Розділ</i>	XV. Старе ярмо гнітить. Чари молодощів	121
<i>Розділ</i>	XVI. Нетямущий Аладдін. Двері у світ	131
<i>Розділ</i>	XVII. За брамою. Сяйво надії	139
<i>Розділ</i>	XVIII. За гранню. Здрастуй і прощай	147
<i>Розділ</i>	XIX. Година в казковім царстві. Ледве чутна скарга	152
<i>Розділ</i>	XX. Дух, що прагне. Плоть, що жадає	164
<i>Розділ</i>	XXI. Дух, що прагне. Плоть, що жадає	172
<i>Розділ</i>	XXII. Трут спалахує. Плоть проти плоти	176
<i>Розділ</i>	XXIII. Душевні муки. Один шабель пройдено	186
<i>Розділ</i>	XXIV. Спелілий трут. Обличчя у вікні	196
<i>Розділ</i>	XXV. Спелілий трут. Грунт тікає з-під ніг	200
<i>Розділ</i>	XXVI. Падіння посланця долі. В шуканні виходу	205
<i>Розділ</i>	XXVII. Потопаючий тягнеться до зірок	215

<i>Розділ</i>	XXVIII. Мандрівник і вигнанець. Полонений дух	225
<i>Розділ</i>	XXIX. Дорога розважає. Кораблі в морі	235
<i>Розділ</i>	XXX. У царстві величі. Мрії і роздуми	247
<i>Розділ</i>	XXXI. Улюблениця долі. Бродвей хизується втіхами	254
<i>Розділ</i>	XXXII. Валтасарів бенкет. Ясновидець рече	263
<i>Розділ</i>	XXXIII. Поза мурами. На схилі років	276
<i>Розділ</i>	XXXIV. Поміж жорнами. Самотня билінка	283
<i>Розділ</i>	XXXV. Вичерпані зусилля. Перед лицем турбот	291
<i>Розділ</i>	XXXVI. Вниз по похилій. Примара удачі	300
<i>Розділ</i>	XXXVII. Дух пробуджується. Знов у шуканні виходу	310
<i>Розділ</i>	XXXVIII. У казковім царстві розваг. Невмолиме життя	318
<i>Розділ</i>	XXXIX. Світло і тіні. Шляхи розходяться	327
<i>Розділ</i>	XL. Повний розбрат. Остання спроба	338
<i>Розділ</i>	XLI. Страйк	346
<i>Розділ</i>	XLII. Весна іде. Порожня оболонка	362
<i>Розділ</i>	XLIII. Світ починає лестити. Погляд із темряви	371
<i>Розділ</i>	XLIV. Це теж не казкове царство. Чого не купити за золото	379
<i>Розділ</i>	XLV. Поміж знедолених	388
<i>Розділ</i>	XLVI. Скаламучені води	401
<i>Розділ</i>	XLVII. Шлях переможених. Еолова арфа	412
	Теодор Драйзер (Біографічна довідка)	427

ТЕОДОР ДРАЙЗЕР

Сестра Керри

(На українском языке)

*

Редактор *Н. М. Андріанова*

Художник *В. П. Глуздов*

Художній редактор *К. К. Калугін*

Технічний редактор *О. Г. Олешкевич*

Коректор *Т. О. Маслова*

*

Здано на виробництво 29/X 1958 р.

Підписано до друку 21/1 1959 р.

Формат паперу 84×108³/₃₂. Папер. арк. 6,75.

Друк. арк. 22,14. Обліково-видавн. арк. 25,382.

Ціна 79 коп. Замовл. № 275. Тираж 75 000.

*

Видавництво «Дніпро»,
м. Київ, Володимирська, 42.

*

Надруковано з матриць книжкової фабрики ім. Фрунзе,
виготовлених у 1959 році, на Київській книжковій фаб-
риці Державного Комітету Ради Міністрів УРСР по
пресі, вул. Воровського, 24.

ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«Д Н І П Р О»

Вийшли та виходять з друку:

- АЛОНСО Д. *Беззахисна земля*. Роман. Переклад з іспанської.
- АНТОЛОГІЯ. *Чеська поезія*.
- АНТОЛОГІЯ. *Словацька поезія*.
- ВАЛЬФРІДСОН В. *Бродяга*. Роман. Переклад з шведської.
- ЗЕЕГЕР Б. *Осінній дим*. Роман. Переклад з німецької.
- КАЛЧЕВ К. *Родина ткачів*. Роман. Переклад з болгарської.
- ЛІНДСЕЙ Д. *Бунт синів*. Роман. Переклад з англійської.
- МАРКОВ Г. *Мужчини*. Роман. Переклад з болгарської.
- МІНАЧ В. *Дзвони звістують день*. Роман. Переклад з словацької.
- МЕРЛЬ Р. *Острів*. Роман. Переклад з французької.
- НУШИН А. *Алімурад-хан та інші*. Повість. Переклад з перської.
- ПЛУГАРЖ З. *Хай кине каменем*. Роман. Переклад з чеської.
- РІЦОС Я. *Поезії*. Переклад з новогрецької.
- ШТЕЙГЕР О. *Мандрівка до моря*. Роман. Переклад з німецької.
- ШУЛЬЦ М. *Ми не порох, що летить за вітром*. Роман. Переклад з німецької.

~~79~~ коп.

1,50

ВИДАВНИЦТВО «ДНІПРО»